

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NECMÎ DÎVÂNİ (MEHMET NECMETTİN)
METİN - İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin KOLCU

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Prof. Dr. İsrail BABACAN

Tez Danışmanı

Ankara, 2021

ONAY SAYFASI

Yasemin KOLCU tarafından hazırlanan “NECMÎ DÎVÂNİ (MEHMET NECMETTİN) METİN-İNCELEME ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kurumu	İmza
Prof. Dr. İsrail Babacan	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☐ Red ☐		
Prof. Dr. Mustafa Arslan	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☐ Red ☐		
Doç. Dr. Muvaffak Eflatun	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Kabul ☐ Red ☐		

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ünvan Ad Soyad

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün çalışmaların patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışının olmadığını, bu tezin bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 09.07.2021

İmza:

Yasemin Kolcu

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmamda bilgi ve tecrübeleriyle her zaman yanımda olan, değerli zamanlarını harcayarak beni destekleyen, yol gösteren Sayın Hocam Prof. Dr. İsrail BABACAN'a sonsuz teşekkürler.

Bu tez çalışmasına birlikte başladığım ancak hayatın akışı içindeki sebeplerden dolayı ayrı düştüğüm, gönül bağı ile bağlı olduğum Sayın Hocam Doç.Dr. Sibel ÜST ERDEM'e minnetlerimi sunarım.

Tez çalışmam esnasında desteklerini benden esirgemeyen, değerli zamanını bana harcayan, yol ve yollar gösteren çok değerli Hocam Dr.Mustafa Yasin BAŞÇETİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca hangi işe başlamış olursam olayım maddi ve manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim annem Fatma KOLCU'ya, babam Hikmet KOLCU'ya teşekkür ederim. Her zaman yanımda olan seven, sayan ve koruyan abim Mustafa KOLCU'ya minnettarım. Ablalarım ve kız kardeşlerime yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Bu tez çalışmamı, hayatta olsaydı birçok başarıya imza atacağından emin olduğum, hayat mücadelesini kaybeden, sevgili kardeşim Zeliha KOLCU'ya armağan ediyorum.

ÖZET

NECMÎ DÎVÂNÎ (MEHMET NECMETTİN)

METİN - İNCELEME

Kolcu, Yasemin

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. İsrâfil BABACAN

Temmuz, 2021, sayfa 393

Bu çalışmaya konu olan Necmî Dîvânı'ndan(Mehmet Necmeddin) hareketle hayatı, ailesi, eğitimi ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Necmî'nin kaynaklarda doğum ve ölüm tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak yaşadığı yer ve mesleği hakkında bilgiler verilmiştir.

Necmî mahlasıyla şiirler yazan şairin Dîvânı, Pendnâme ve Gülşenistân adlı Milli Kütüphane nüshasında üç eseri bulunmaktadır. Teze konu olan eser Dîvân'ın metin ve inceleme bölümünden oluşmaktadır. Metnin transkripsiyonlu çevirisi yapılmıştır. İnceleme kısmında ise şiirlerin şekil özellikleri, ahenk unsurları ve edebî sanatlar hakkında inceleme yapılmıştır.

Dîvân'daki sıraya göre kasideler, kıtaatlar, musammatlar, bahrıtaviller, gazeller ve ebyatlar başlığı altında incelenmiştir. İnceleme kısmında bu bölümlerdeki şiirler tablo halinde verilmiştir. Dîvân'ın Türk Dil Kurumu nüshasının sonunda bir tebriknâme bölümü yer almaktadır. Bu bölümdeki şiirler ve nesir bölümleri de transkripsiyonlu olarak çalışılmıştır.

Aruz kusurları ile dikkat çeken Dîvân'daki şiirlere, bazı müdahaleler yapılmıştır. Dîvân'da transkripsiyon çevirisi yaparken gerekli yerlerde metin tamiri yapılmıştır. Bu tamirlerden takdim tehir, kelime çıkartma, atıf vavlarını çıkartma veya eklemelere gidilmiştir. Bazı kelimelerin ise orijinal haline bir müdehale söz konusudur. Bu müdahaleler ses düşmesi veya ses türemesi şeklinde düzenlenmiştir.

Necmî'nin hayatı, ailesi, doğum ve ölümü hakkında bilgi verilmiştir. Necmî'nin edebî ve ilmî kişiliği hakkında Dîvân'dan hareketle bilgiler verilmiştir. Yaşadığı dönem, sosyal hayat ve bazı tarihi bilgiler hakkında örnekler incele kısmında mevcuttur.

Dîvân'daki şiirlerin aruz kalıpları çalışmamızda en çok uğraştığımız bölüm olmuştur. İnceleme kısmında şiirlerin vezinleri bulunmuş tablo halinde verilmiştir. Ayrıca büyük uğraşlara rağmen bulunamayan vezinler için ise soru işareti konmuştur.

Dîvân'da kafiye ve redif konusu detaylı olarak incelenmiştir. Şiirlerin rediflerini incelerken kelime bazında olanlar, ek bazında olanlar ayrıca ek ve kelime bazında olanlar şeklinde üç maddede incelenmiştir.

Dîvân'da tespit edilen edebî sanatlar hakkında örnekler verilmiştir. Dîvân'da tespit ettiğimiz dil özellikleri, deyimler ve arkaik kelimeler hakkında örnekler mevcuttur.

Necmî'nin şiiri, dil açısından incelendiğinde bazen Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini barındırdığını anlıyoruz. Bu özellikler hakkında incelemede bilgiler verilmiştir.

Genel itibariyle Dîvân edebiyatı geneleğinin sürdürüldüğü bu Dîvân'ın dikkat çeken unsurlarını, yenilik arz eden durumlarını inceleme kısmında ayrıntılı olarak çalışılmıştır. Dîvân edebiyatının son temsilcilerinden biri olan Mehmet Necmeddin'in günümüze ulaşmış bu eseri büyük bir titizlikle incelenmiş, ilim dünyasına tanıtılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mehmet Necmeddin, Dîvân, Milli Kütüphane, Türk Dil Kurumu, aruz kusuru.

ABSTRACT

NECMÎ DÎVÂNİ (MEHMET NECMETTİN) TEXTS-EXAMINATION

Kolcu, Yasemin

MA, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. İsrail BABACAN

July, 2021, 393 pages

Based on Necmî's Dîvân(Mehmed Necmeddin), which is the subject of the this study, information is given about his life, family, education and literary personality. There is no information about the date of birth and death of Necmî in the sources. However, information is given about the his place of residence and occupation.

The poet, who wrote poems under the pseudonym Necmî, has three works in the National Library, named Divan, Pendnâme and Gülşenistân. The work, which is the subject of the thesis, consists of the text and analysis part of Dîvân. The texts has been translated with transcription. In the examine part, the morphological features of the poems, the elements of harmony, and the literary arts were examined.

The qasidas, stanzas, musammats, bahr-i tavils, gazelles and ebiyats were examined in the order in the Dîvân. In the analysis section, the poems in these sections are given in tables. There is a congratulation section at the end of the Turkish Language Institution copy of the Dîvân.

The poems and prose sections in this section have been studied with transcription. Some interventions were made to the poems in Dîvân, which draw attention with its prosody flaws. While translating the transcription in Dîvân, the text was repaired where necessary. From these repairs, presentation, word removal, citation vavs were removed or additions

were made. There is an interference with the original form of some words. These interventions are arranged as sound reduction or sound reproduction.

Information is given about Necmî's life, family, birth and death. Information about Necmî's literary and scientific personality is given based on the Divan. Examples about the period he lived in, social life and some historical information are available in the section. Prosody patterns of the poems in Dîvân have been the part we have been dealing with the most in our study.

In the analysis part, the meters of the poems were found and given in the form of a table. In addition, a question mark was put for the meters that could not be found despite great efforts.

The subject of rhyme and redif in Dîvân has been examined in detail. While examining the redifs of the poems, the ones on the basis of words, those on the basis of affixes and those on the basis of affixes and words were examined in three items. Examples are given about the literary arts identified in the Dîvân.

There are examples about language features, idioms and archaic words that we identified in the Dîvân. When Necmî's poetry is examined in terms of language, we understand that he sometimes escaped to Old Anatolian Turkish. Information about these features is given in the review.

In general, the remarkable elements of this Dîvân, in which the generality of Dîvân literature is maintained, has been studied in detail in the section has of examining its innovative situations. One of the last representatives of Dîvân literature, Mehmet Necmeddin's work, which has survived to the present day, has been meticulously examined and introduced to the world of science.

Keywords: Mehmet Necmeddin, Dîvân, National Library, Turkish Language Association, aruz defect.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Kapsamı	3
Araştırmanın Yöntemi	3
1. BÖLÜM: NECMÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ	5
1.1.NECMÎ'NİN HAYATI.....	5
1.1.1.Doğumu, Adı ve Memleketi.....	5
1.1.2.Ailesi ve Çocukları.....	6
1.1.3.Meslek ve Eğitim Hayatı	6
1.1.4.Ölümü.....	7
1.2. ESERLERİ	7
1.2.1.Dîvân	7
1.2.2.Pendnâme	9
1.2.3.Gülşenistân.....	11
1.3.EDEBÎ KİŞİLİĞİ	12
1.3.1. Edebî Kişiliği.....	12
1.3.2.Dinî ve Tasavvufî Kişiliği.....	16
1.3.3.Kendi Şiiri ve Şairliği Hakkında Görüşleri.....	18
1.3.4.Yaşadığı Dönemin Şiirine Yansımaları	20
2.BÖLÜM: NECMÎ DÎVÂNİ'NİN ŞEKİL VE ÂHENK UNSURLARI	23
2.1.ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	23
2.1.1.Mesnevilerin Şekil Özellikleri	23
2.1.2. Kasidelerin Şekil Özellikleri.....	23
2.1.3.Kıtaların Şekil Özellikleri	28
2.1.4.Musammatların Şekil Özellikleri.....	30
2.1.5.Bahr-ı Tavîllerin Şekil Özellikleri	32
2.1.6.Gazellerin Şekil Özellikleri	34
2.1.7. Müstezatların Şekil Özellikleri	37
2.1.8.Nazmların Şekil Özellikleri	39

2.1.9.Beyitlerin Şekil Özellikleri	40
2.2.ÂHENK UNSURLARI.....	40
2.2.1.Vezin	40
2.2.2.Kafiye	41
2.2.3.Redif	43
3.BÖLÜM: MANA, DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ	46
3.1.MANA ÖZELLİKLERİ	46
3.1.1.Edebî Sanatlar	46
3.2.DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ	49
3.2.1.Günümüz Açısından Arkaik Kelimeler ve Ekler.....	52
3.2.2.Deyimler	53
4.BÖLÜM: ESERİN NÜSHALARI VE ÖZELLİKLERİ	55
4.1.Milli Kütüphane Nüshası	55
4.2.Türk Dil Kurumu Nüshası.....	56
5.BÖLÜM: METİN	57
5.1.METİN HAZIRLANIRKEN TAKİP EDİLEN YOL.....	57
5.2.TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	60
6.BÖLÜM: NAZİM ŞEKİLLERİ VE VEZİN TABLOSU.....	377
6.1.Nazım Şekilleri Tablosu	377
6.2.Vezin Tablosu	378
SONUÇ	379
KAYNAKLAR.....	385
TIPKIBASIM.....	388

KISALTMALAR

bk: Bakınız

bt: Bahr-ı tavi

c: Cilt

çev: Çeviren

D: Türk Dil Kurumu(nüsha kısaltması)

G/g: Gazel

ks: Kaside

kt: Kıt'a

Lg: Lugaz

M: Milli Kütüphane(nüshası kısaltması)

m: Mesnevi

ms: Musammat

mt: Müstezat

n: Nazm

ör: Örneğin

S: Sayı

s: Sayfa

t: Tarih

tb: Terci Bent

TDK: Türk Dil Kurumu

vb. :ve benzeri

Yay: Yayın

yy: Yüzyıl

Yz: Yazma

06 Mil: Ankara Milli Kütüphane

(-): M-, Milli Kütüphane nüshasında bu kısım yok, demektir.

...: Okunmayan kelime demektir.

?: Kelime okundu ancak şüpheli demektir.

GİRİŞ

Mehmet Necmeddin 19. yüzyılın son çeyreğinde yaşamış bir şairdir. Mesleği maliyede memurluktur. Şair hakkında tezkireler ve edebî kaynaklarda bir bilgiye rastlanılmamıştır. Şair hakkında bilgiler kısıtlıdır. Ne zaman doğduğu ve ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Şairin Erzurumlu olduğu, memurluk yaptığı, Dîvân'dan hareketle tesbit edilmiştir.

Klasik Türk edebiyatının son döneminde yaşamış olan Mehmet Necmeddin'in kaynaklarda tespit edilen üç eseri bulunmaktadır. Yüksek lisans tezine konu olan eseri Dîvânı'dır. Mehmet Necmeddin Dîvânı transkripsiyonlu metin olarak çalışılmıştır. Ayrıca metnin incelenmesi yapılmıştır. Bu Dîvân'ın bilinen iki nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar karşılaştırmalı olarak transkribe edilmiştir.

Şiirlerinde Necmî mahlasını kullanan şairin, Milli Kütüphane nüshasında üç eseri bulunmaktadır. Bunlar Pendnâme, Dîvân ve Gülşenistân'dır. Şairin Dîvânı'nın diğer nüshası Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Bu nüshada sadece Dîvânı bulunmaktadır.

Şairin incelenen bu Dîvânı'nda Klasik edebiyatımız açısından birçok unsur tespit edilmiştir. Şairin Klasik edebiyatımızın şiir anlayışı açısından yetkin olmadığı anlaşılmaktadır. Vezin kusurlarının çok fazla olması ayrıca yazmadan kaynaklanan kusurlar dikkat çekici niteliktedir. Dîvân boyunca bu kusurları gidermek için birçok teknik denenmiştir. Bunların bazıları atıf vavlarının çıkartılması veya eklenmesi, kelimelerde ses düşmesi veya ses türemesinin yapılması ve takdim tehir tekniğinin kullanılmasıdır. Bu yolların hepsi denenmesine rağmen düzeltilemeyen şiirler oldukça fazladır.

Necmî Dîvânı dönemin sosyal yapısı, kültürel unsurları, siyasi durumu açısından birçok unsuru barındırmaktadır. Bu unsurlara inceleme kısmında geniş olarak yer verilmiştir.

Şairin edebî kişiliğine bakıldığında büyük şairleri taklitten öteye gidemediği anlaşılmaktadır. Onun şiir anlayışı, kelime kadrosu, kullandığı mazmunlara bakıldığında

kendinden önceki şairleri tekrar ettiği anlaşılmıştır. Dîvân edebiyatına gönül vermiş bu bağlamda eserler ortaya koymuş, 19. yüzyılın son çeyreğinde yaşamış bir şairdir.

Dîvân'a bakıldığında nazım şekilleri açısından zengin bir Dîvân denilebilir. Edebiyatımızda sık kullanılan şekillerin yanısıra az rastlanılan örneklerde mevcuttur. Dîvân'da gazel ağırlıktadır. Toplamda iki yüz otuz iki gazel bulunmaktadır. Kasideleri geleneğe uygun olsada içerik açısından zayıftır. Musammatlar, kıtalar, bahr-ı taviller Dîvân'daki diğer nazım şekillerindendir.

Dîvân tertibinde yazmaya sadık kalınmıştır. İki nüshaya bakıldığında şairin divan tertibinde bu tarzı belirlediği varsayılarak orijinal hali korunmuştur. Klasik divan tertibini bu Dîvân'da görmekteyiz. Şiirler nazım şekilleri esas alınarak düzenlenmiştir. Mesnevi, kaside, kıta, musammat, bahr-ı tavil, gazel ve ebyat bölümündeki müfret beyitlerle Dîvânı tamamlamıştır. Ayrıca Türk Dil Kurumu nüshasının sonunda bir tebriknâme bulunmaktadır. Bu tebriknâme Dîvân'a eklenmiştir.

Yüksek lisans tezine konu olan bu Dîvân'da birçok unsur belirlendi. Klasik Türk edebiyatına katkıda bulunmak için çıkılan yolda bu çalışma tamamlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

19. asrın son çeyreğinde yaşamış olan Mehmet Necmeddin Efendi'nin Dîvân edebiyatına katkıları neler olmuştur. Necmî mahlasıyla şiirler söyleyen bu şairin dönemi hakkında bize hangi bilgileri vermektedir. Kaynaklarda adı geçen eserleri nelerdir. Kaybolduğu varsayılan eserleri var mı, bu esserlerin adı ve içeriğini hakkında bilgiler nelerdir. Bu kavramların yanıtlarını bulabilmek için bu tez çalışmasına karar verdik.

Teze konu olan Dîvân'ın bilinen kaç nüshası vardır. Nüsha karşılaştırması yapılırken eksik şiirler var mı, dil ve üslup özellikleri arasında farklılıklar nelerdir. Dîvân'daki şiirler transkribe edilerek günüz Türkçe'sine aktarılması amaçlanmıştır. Yine Dîvân'dan hareketle metnin incelenmesi, şairin dil ve üslubu hakkında bilgilere ulaşmak istenmiştir.

Araştırmanın Kapsamı

Necmî Dîvânı'nın Milli Kütüphane Nüshası ve Türk Dil Kurumu nüshaları karşılaştırılarak ayrıntılı incelemesi yapılmıştır. Kütüphane kayıtlarında farklı isimlerde kaydedilen bu iki nüsha aynı şaire ait olduğu tespit edilmiştir.

Necmî mahlasıyla şiirler yazan Mehmet Necmeddin Efendi'nin kayıtlı bir Dîvân'ı, kaynaklarda kaybolduğu söylenen Pendnâme ve Gülşenistân adlı iki eseri bulunmuştur. Yüksek lisans tezinin kapsamı içinde Dîvân incelemesi yapılmıştır. Pendnâme ve Gülşenistân adlı bu eserler hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Necmî Dîvânı iki nüsha karşılaştırılarak transkribe edilmiştir. Dîvân'ın şekil özellikleri, ahenk unsurları, mana, dil ve üslup gibi unsurları incelenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Necmî Dîvânı iki nüsha karşılaştırılarak transkribe edilmiştir. Dîvân'ın şekil özellikleri, ahenk unsurları, mana, dil ve üslup gibi unsurları incelenmiştir. Necmî Dîvânı'nın bilinen iki nüshası bulunmaktadır. Çalışmamıza konu olan eseri hazırlarken daha kapsamlı

ve daha hacimli olan, diğ er iki eserinde içinde bulunduğu k llyat mahiyetindeki Milli Kütüphane nüshası ana nüsha olarak belirlenmiştir. Çalışmanın yöntemi iki nüshanın karşılaştırmalı olarak çalışılmasıdır. D v n'ın incelemesi yapılmış, şairin edeb  kişiliği, dil ve üslubu hakkında bilgi verilmiştir.

Metin tamiri yapılarak D v n'daki eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Metin tamiri kısmında taktim tehir tekniği kullanılmıştır. Tez  alışması sürecinde D v n'da karşımıza çıkan en büyük sorun aruz kusurları olmuştur. Bu kusurları gidermek adına taktim tehir, kelime bazında eklemeler- çıkarmalar ve atıf vavlarının çıkarılması vb. yöntemler uygulanmıştır. Genel itibariyle karşılaştırmalı metnin yanında metin tamiri de büyük bir titizlikle yapılmıştır.

1. BÖLÜM: NECMÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1.NECMÎ'NİN HAYATI

1.1.1.Doğumu, Adı ve Memleketi

Mehmed Necmeddin, Dîvân edebiyatının son döneminde yaşadığı tahmin edilen şairlerden birisidir. Doğum ve ölüm tarihi hakkında elimizde kesin bir bilgi olmamakla birlikte, Dîvân'da elde edilen bilgilere göre 19. yy'ın ikinci yarısında yaşadığı anlaşılmaktadır.

Dîvân'da yer alan kasidelerde ve düşürmüş olduğu tarihlerde Osmanlı'nın son döneminde yaşamış bir Dîvân şairi olduğu anlaşılmaktadır. Dîvânı'nda yer alan mesnevide ise Dîvânı'nı hicrî 1299, miladî olarak 1881 yılında tamamlamış olduğu anlaşılmaktadır.

Necmiyâ yazdım aña târîh-i tām
Bu dîvânım 'aşkla kıldım tamām
(1299)

Necmî'nin hayatı hakkındaki bilgileri kendisinden öğreniyoruz. Milli Kütüphane¹ nüshasında bulunan Mukaddime bölümünde verdiği bilgilere göre:”*Meḥmed Necmü'd-dîn-i nâ-tüvân dahı 'an-abā vü ced Van vilāyeti dāḥilinde kā'in-i Erciş kazāsı umerāsı sülālesinden ve 'ulemā vü şuleḥā-zādelерinden olduḡum*”² ifadelerinden bu yargıya varabiliriz. Necmî'nin Van'ın Erciş kazasından olduğunu söylemiştir. Gerek tezkirelerde gerekse edebiyat kaynakları arasında Necmî hakkında bir bilgiye rastlanılmamıştır. Necmî'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

Necmî hakkında diğer bir kaynak ise Prof. Dr. Muhsin Macit'in *Diyadin'de Bir Dîvân Şair'i: Necmî* adlı makalesidir. Makalede verdiği bilgiye göre “Necmî'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Sâdî'nin Gülşenistân adlı eserine yazdığı nazire için düşürdüğü tarihte bir yanlışlık yoksa bu eserin tamamlandığı 1315/1897-98 yılında şair

¹ 06.Mil. Yz. A. 9248

² M 13/ nesr

hayattadır, demiştir. Divânçe-i Necmî'ye düşürdüğü tarihe göre 1299/1881 yılında Dîvân'ını tertip ettiği, şairin daha sonraki yıllarda yazdığı şiirler için ise defterinde boş sayfalar bırakmış olması bunun kanıtı niteliğindedir. Çünkü Necmî Dîvânı'nda "1881'den sonraki yıllarda yazılmış başka manzumelere rastlanılmıştır" demiştir.³ Yukarıdaki bilgilere dayanarak Necmî'nin doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir.

1.1.2.Ailesi ve Çocukları

Necmî'nin ailesi hakkında bilgileri Dîvân'ın TDK nüshasındaki Tebrîk-nâme bölümünde bulmaktayız. Necmî'nin aile hayatı ve çocukları hakkında bilgi kısıtlıdır. Çocukları var ancak sayısı bilinmemektedir. Doğubeyazıt Sancağ'ına bağlı Diyadin kazasında maliye memurluğu yaptığını, belinin kambur olduğunu bildirmektedir. Aldığı maaştan memnun olmadığı, ailesiyle geçim sıkıntısı yaşadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca çok çalıştığını, hakettiği mevkiye gelemediğinden şikâyet etmektedir. Aşağıdaki metin Tebrîk-nâme bölümünden alınmıştır.

"Ebyâtlarının mezâminince çâker-i bî-nevâları yedi ve sekiz seneden beridir menşe'-i 'ilm ü 'irfân olan Erzurum gibi bir şehr-i aķdesden dūr ve zât-ı vâlâları gibi erbâb-ı ma'ârif bulunan büyük efendilerin mesâhatinden ba'îd ve 'ıyd ü eyyâm resmlerde dâmenlerini bi't-takbîl iltifât-ı 'âlîlerine nâ'iliyetimden mahrûm olarak maķarr-ı ĥumekâ ve bülehâ-yı Ekrâd bulunan Diyâdin gibi bir kazâda beş seneden beridir her günüm rûz-ı firûz her şâmım leyl-i ģam-endûz'" (D 102a)

1.1.3.Meslek ve Eğitim Hayatı

Necmî'nin eğitimi hakkında bir bilgi olmamakla birlikte gerek Dîvânı'nda gerek Pendnâme'sinde eğitilmiş olduğu kanısına varılmıştır. Maliye memurluğu yapmasından dolayı eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Necmî yine bu Mukaddime kısmında ilim ve fenle uğraştığını, iyi derecede Osmanlıca bildiğini, İslâmî ilimlere vakıf olduğunu söylemektedir. *"Taķşîline muvaffak olduğum 'ulûm u fûnûndan eşer-i muzîfde refîâr idip 'ulûm-ı 'akliyyeden lisân-ı 'Oşmânî üzre hey'et-i İslâmiyye"*⁴ demiştir. Necmî, hem Dîvân'ın

³Macit, M. (2013) "Diyadin'de Bir Divan Şair'i: Necmî" Turkish Studies, S 139-144.

⁴ M 14/ nesr

önsözünde hem de Pendnâme'sinde ilim ve fenin öneminden bahsetmektedir. Fuzûlî'nin söylemini Necmî de tekrar ederek ilimsiz insanı meyve vermeyen ağaca benzetmektedir.

Cemal Ersü'nün Yüksek Lisans tezinde Necmî hakkında şu bilgilere ulaşılmıştır: Erzurum Vilayeti Salnamelerinde bilgiye göre Mehmed Necmeddin Efendi 1287-1291 (1870-1875) tarihleri arasında Diyadin mal müdürlüğü yapmıştır.⁵ demiştir. Kayıtlarda memurluk yaptığı yıllar bellidir. Ancak bu yıllarda kaç yaşında olduğu bilinmemektedir.

1.1.4.Ölümü

Necmî'nin ölüm tarihi bilinmemektedir. Tezkireler ve edebî kaynaklarda Necmî hakkında bir bilgiye rastlanılmamıştır. Necmî'nin Dîvânı'nda da ölüm tarihi hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

1.2. ESERLERİ

1.2.1.Dîvân

Necmî Dîvânı, Milli Kütüphane nüshası esas alınarak hazırlanmıştır. Bu nüshada mukaddime bölümünün ardından Pendnâme'si yer almaktadır. Pendnâme'nin ardından Dîvân'ı gelmektedir. Dîvân'na besmeleyle başlamış, klasik dîvân tertibi olmakla beraber, Dîvân'ın varakları ortalama on yedi satırdan oluşmaktadır. Siyah mürekkeple, talik kırmızı, siyah meşin üzerine yazılmış, 230x145-180x95 mm. ölçülerindedir. Dîvân 42-144. varaklar arasında yer almaktadır. Nüshayı kimin istinsah ettiği bilinmemektedir. Nüshada kim tarafından yazıldığı hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Necmî Dîvânı'nın incelenmesinde şekil özelliğine göre tertib edilmiştir. Dîvân mesnevi ile başlamış müfretlerle bitmiştir. Dîvân'da 7 tane mesnevi nazım şekliyle yazılmış şiir bulunmaktadır.

Dîvân'da kasidelerin olduğu bölümlerin yanı sıra kaside nazım şekliyle yazılmış şiirlerde bulunmaktadır. Dîvân'da toplam 18 kaside bulunmaktadır. Kasidelerin bazılarının başlık verildiği bazılarında ise başlık verilmediği görülmüştür. Klasik Dîvân edebiyatında hâmisine kaside yazma geleneğinin 19.yy sonlarında da devam ettiği anlaşılmıştır. Necmî

⁵ Eesü, C. (2011) "Salnamelerde Bayezid Sancağı", Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Van, 46-51.

dönemin padişahı olan Abdülhamit Han'a kaside sunduğu bilinmektedir. Ayrıca devlet adamlarına ve şeyhine de kaside sunduğu tespit edilmiştir.

Dîvân'da üçüncü bölüm olarak tarihler yer almaktadır. Bu tarih düşürme geleneği günümüze ışık tutması açısından önemlidir. O dönem Erzurum ve çevresinde yapılan çeşme, rüştiye binası açılışı, bazı görevlere atanan devlet adamlarına düşürülen tarihler önem arz etmektedir. Dîvân'da kıta nazım biçimiyle 29 şiir tespit edilmiştir. Dîvân'da kıta başlıklı müstakil bir bölüm yer almaktadır. Ancak şairin farklı nazım şekilleriyle kaleme aldığı şiirler bu bölümde yer almaktadır. Bu karışıklık şairden mi yoksa Dîvân'ı yazıya geçiren kişiden mi kaynaklı olduğu tespit edilememiştir.

Musammat başlıklı diğer bölümde murabba, muhammes, müseddes, terbi, tahmis, terkeb-i bent ve terc-i bent nazım şekilleriyle şiirler bulunmaktadır. Dîvân'da başlık sorunu burada da karşımıza çıkmıştır. Dîvân'da 1 murabba, 4 muhammes, 1 müseddes, 3 tahmis, 1 terbi, 2 terkeb-i bent ve 2 terc-i bentle yazılmış şiirler bulunmaktadır.

Klasik Türk edebiyatında nazım şekilleri açısından sık karşılaşılan bir nazım şekli olmayan bahr-ı taviller yer almaktadır. Dîvân'da toplam 10 bahr-ı tavil yer almaktadır. Bahr-ı taviller fe'îlâtün tefilesinin tekrarıyla oluşturulmuştur. Nesir şeklinde karşımıza çıkan bu şiir gazeller bölümünden önce yer almaktadır.

Dîvân'ın en hacimli kısmı olan gazeller şairin edebî kişiliği ve üslubu hakkında bilgi vermektedir. Gazeliyat bölümünde 228 gazel toplamda ise 232 gazel tespit edilmiştir. Bu gazeller içerisinde 14 şiir Farsça kaleme alınmıştır. Bu Farsça şiirler eski harflerle tekrar yazılmıştır.

Dîvân edebiyatı geleneğini sürdürdüğü şiirlerinden anlaşılmaktadır. Dîvân'ın incelenmesi sonucunda onun tasavvufî duyuş ve söyleyişte olduğunu söylemek mümkündür. Gerek Dîvân tertibinde gerek şiir anlayışında tasavvufî ve hikemî tarzda olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıdaki gazel onun tasavvuf anlayışını yansıtmaktadır.

Gördüm ol ' âşıkı şimdi semt-i Leylâdan gelir
Mecnûn olmuş nâle eyler tağ u şahrâdan gelir

Îatre-i bârân iken düşmüş sitem baħrine kim
Terk-i vahdet eyleyip kim sūy-ı ma' nâdan gelir

Öyle bir hâle giriftâr eylemiş kendisini
Mâ-sivâyı pîşe kıtîp dâr-ı ‘uqbâdan gelir

Sikkîn-i ‘aşk ile kesmiş nefs başın mât olup
Seyr kılmış nâr u huld u ‘arş-ı a‘lâdan gelir

Bir haber vir bize didim dostdan yâ dost diyip
Dûd-ı âhımdan haber şor toğru Mevlâdan gelir

Terk-i benlik eyleyip bilmiş ledünnî sırrını
Nûş idip ‘aşkın şarâbın bezm-i mînâdan gelir

Kalbimiz mir’at-ı Hâkdır Necmiyâ eyle nazar
Rû’yet-i dîdâr için Necmî esmâdan gelir
(M 62a /85)

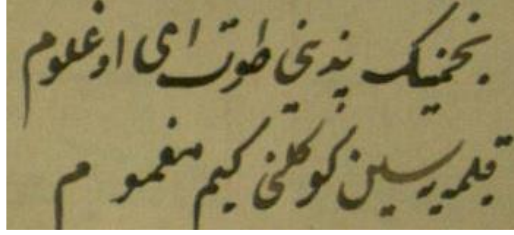
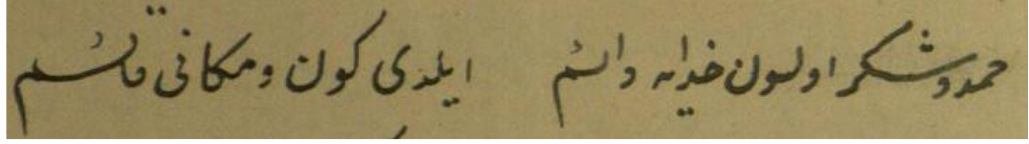
1.2.2.Pendnâme

Mehmet Necmî’nin kaynaklarda bahsedilen bir Dîvânı, Pendnâme’si ve Gülşenistân’ı bulunmaktadır.⁶ Ancak Dîvânı hariç diğer eserler bugüne kadar bulunamamıştır. Yüksek Lisans çalışmasına konu olan Milli Kütüphane nüshasındaki yazmanın başında kayıp olduğu varsayılan Pendnâme yer almaktadır. Pendnâme 13-41. varaklar arasında yer almaktadır. Yazı stili olarak talik kırması hat ile tamamı siyah mürekkep ile yazılmıştır. İstinsah tarihi belli olmayan nüshası 230x145-180x95 mm. ölçülerinde, sırtı siyah meşin, üzeri aşınmış siyah kâğıt kaplı ve mukavva ciltle ciltlenmiştir. Nüshanın sayfaları 17 satırlık çift sütunlardan oluşmaktadır⁷.

Pendnâme’nin matla ve makta beyitleri aşağıdadır.

⁶Macit, M. (2013) ‘‘Diyadin’de Bir Divan Şair’i: Necmî’’ Turkish Studies, S 139-144.

⁷Başçetin, Y. B. ve Kolcu, Y. (2020). ‘‘Osmanlı Nasihât nâmeGeleneğinin Son Halkalarından Biri: Mehmed Necmeddîn’in Pend-i Necmeddîn İsimli Manzûm Nasihât Nâmesi’’, Turkish Studies, S 753-791.

Pendnâme’de genel olarak ilim ve fenden bahseden şaire göre her insan bir meslek erbabı olmalı, doğruluk ve dürüstlükten ayrılmadan ömrünü ilme harcamalıdır. Geleneksel nasihatnâme örneğidir. Nâbî’nin oğluna hitaben yazdığı Hayriye’sinde olduğu gibi Necmî de oğluna hitab etmiştir.⁸ Dîvân edebiyatında pendnâmesiyle dikkat çeken Sünbül-zâde Vehbî’nin Lûtîfiye’sine övgüler söylemiştir. Şeyh diye bahsettiği Attar’ın Pendnâmesi gibi Necmîde Pendnâme’sinde oğluna seslendiği bir bölüm şöyledir:

DİBÂCE-İ KİTÂB

Ba‘de-zâ baş-ısuhan eyleyeyim
Ya‘nî kim pend-i vefîr söyleyeyim

Her ne dirsem dinle ey cân-ı peder
Kıl ‘amel nuşhumla çekme keder

Ey benim cân-ı ‘azîzim oğlum
Sağa eylem hâl-i cihânı ma‘lûm

Pende dâ’ir ‘urefâ-yı esbak
Yazdılar niçe kitâb-ı revnak

Fâriside Hâzret-i Şeyh‘ Attâr
‘Âlem üzre zer-i pend itdi nişâr

⁸Başçetin, Y. B. ve Kolcu, Y. (2020). "Osmanlı Nasihât nâmeGeleneğinin Son Halkalarından Biri: Mehmed Necmeddîn’in Pend-i Necmeddîn İsimli Manzûm Nasihât Nâmesi", Turkish Studies, S 753-791.

Nuşha dâ'ir niçe ra' nâ ma' nâ
Dürr-i yek-tâ gibi kıldı inşâ

Ne sühandır Nâbî'nin Hayriyesi
Ne güzeldir Vehbî'nin Lütfiyesi

Oğuyup anları kim eyle 'amel
Ağla ısrârını çün kılma cedel

Ben dahı anları taklîd itdim
Pend idip işbu cihândan gitdim

Necmî Pendnâme'sinde tıpkı Nâbî'nin Hayriye'sinde olduğu gibi hikemî üslupla şiirler kaleme almıştır. İlim ve fenden sıkça bahsetmiş, matematikten tıbbâ, müzikten spora kadar geniş bir alanda bilgiye sahip olduğu yazdığı şiirlerden anlaşılmaktadır. Nâbî gibi o da oğluna öğütler vermiştir. Pendnâme'sinde posta, telgraf, siyaset gibi o dönem için dikkat çeken kelimeleri kullanmıştır.

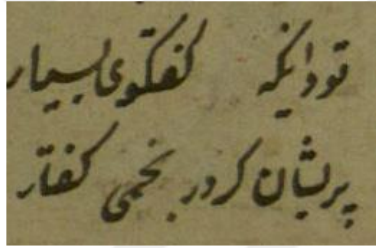
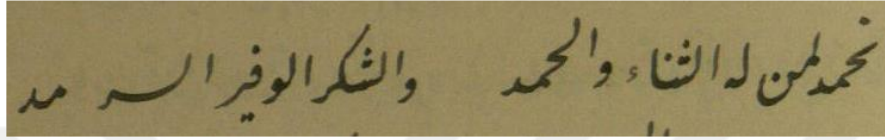
1.2.3.Gülşenistân

Necmî'ye ait olan ancak kaynaklarda kayıp olduğu belirtilen bu eser, Milli Kütüphane nüshasının son bölümünde yer almaktadır. Gülşenistân, Sâdî'nin aynı adlı eserine naziredir. Eser hakkında en geniş bilgiyi Prof. Dr. Muhsin Macit vermektedir.⁹ Esere besmeleyle başlamış, varaklar ortalama on yedi satırdan oluşmaktadır. Siyah mürekkeple, talik kırmızı, siyah meşin üzerine yazılmış, 230x145-180x95 mm. ölçülerindedir. Eser 145-177. varaklar arasında yer almaktadır. Necmî hem Pendnâme'ye hem de Dîvân'a başlamadan önce yaptığı gibi nesir olarak eserine başlamış, ardından kıta ve mesnevi başlıklı şiirler yazdıktan sonra asıl bölüme başlamıştır. Bu eser nazım nesir karışık bir mahiyettedir.

⁹<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/necmi-mehmed-necmeddin>

Bu eserin nesir kısımlarında ve Pendnâme’de Mehmet Necmeddin Nâtuvân olarak künyesini belirtmiştir. Milli Kütüphane nüshasında da kütüphane kayıtlarında Mehmet Necmeddin Nâtuvân olarak kaydedilmiştir.

Eserine besmeleyle başlamış ilk dört varığı Farsça kaleme alınmış nesir ve kıta başlıklı şiirlerin ardından yine besmeleyle başlayarak ilk on bir beyti Arapça-Farsça, daha sonra on altı beyitten oluşan üç varaklık Türkçe bir mesnevidir. Daha sonra gazel başlıklı bir Türkçe şiirin ardından Farsça bir mesnevi söylemiştir. Aşağıda Gülşenistân’ın matla ve makta beyitleri bulunmaktadır.

Gülşenistân’ın içerisinde Fuzûlî’ye nazire bir şiir bulunmaktadır. Fuzûlî’nin şiirini yukarı yazmış altına ise kendi şiirini eklemiştir.

Eserde münacat ve na’t örnekleri yer almaktadır. Eserin sayfaları ortalama on yedi beyitten oluşmaktadır. Eserin tamamı otuz iki varaktan oluşmaktadır.

1.3.EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.3.1. Edebî Kişiliği

Necmî’nin edebî kişiliği hakkında Dîvân’dan hareketle onun tasavvuf anlayışı içinde olduğu kanaatine varılmıştır. Kendisinin belirttiği üzere Fuzûlî’nin şiir anlayışını benimsemiştir. Fuzûlî Dîvânı’na Arapça beyitle başlamış, Necmî de gazaliyat bölümündeki

ilk gazele Arapça beyitle başlamıştır. “Ḳad enāra’l-aşk-ı li’l-‘uṣṣāḳı minhāci’l-hüdā Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ‘ıṣṣā eyler iḳtidā”¹⁰

قد اثار الحق للعراف فى بدر الدجا

‘Aşḳdır sırr-ı ḥaḳīḳat kūyuna rāh-ı Hüdā

Lakin Fuzûlî gibi bir şairi taklitten öteye gidememiştir. Fuzûlî, Bâḳî hatta İran şairi Sâ‘ dî-i Şîrâzî’ye nazire yazacak kadar usta olduğunu düşünmektedir. Sâ‘ dî’nin Gülşenistân adlı eserine nazire yazdığını Dîvânı’nda belirtmiş ve tarih düşürmüştür.

Kaside bölümünde doldurma kelimeler aruz sıkıntısı yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Yazdığı kasideler arkadaş ve yakın çevresine hitap ettiği anlaşılmaktadır. Bundan dolayı da aruz ölçüsüne dikkat etmeden şiirler yazdığı anlaşılmaktadır. Kasideleri geleneğe uygun olarak Hz. Muhammed’e, dönemin padişahına, devlet adamlarına ve intisap ettiğini söylediği Abdulkadir Geylani’ye yazmıştır. Bu kaside Abdulkadir Geylani’ye yazılmıştır.

Der-İstimdād-ı Ḥazret-i Şeyḥ ‘Abdül-kādir Geylāni Ḳaddesa’llāhu Sırrahu’l-‘Azīm

Ey gül-i gülşen v’ey bülbul-i bāğ-ı Mevlā

Ey kevkeb-i arz ü sema v’ey neyyir-i vakt-i duḡā

Ey ḳuṭbū’l-aḳṭāb-ı zamān v’ey ḡavṣ-ı kerem-kān-ı cihān

Ey ḥāce-i ‘ilm-i ledün v’ey mürşid-i merdān-ı Hudā

Ey vālî-i milket-i ‘aşḳ v’ey şāhid der-zamān

Ey mu‘allim-i dilsitān-ı fūnūnāt-ı ḥaḳā’iḳ-pīrā

(ks, D 15b /9)

Şair bulunduğu yüzyılın kültürünü, siyasi ve sosyal hayatını şiirlerine yansıtabilmiştir. Öyleki Abdulhamit Han’a yazdığı kasidelerde dönemin sosyal ve iktisadi durumunu gözler önüne sermektedir. Osmanlı Rus Savaşı üzerine yazdığı bir kaside döneme ışık tutmaktadır. Erzurum, Van gibi Doğu vilayetlerinin o dönem içinde bulunduğu etnik yapı hakkında

¹⁰ Prof. Akyüz, K. Dr. Yüksel, S. Dr. Cunbur, M. Beken, S.(1958)Fuzûlî Türkçe Divan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

şiiirlerinde ipuçları barındırmaktadır. Ermeni, Kürt, Hristiyan gibi toplumun sosyo-kültürel yapısını bu lugazda yansıtmıştır.

Boyu özden şābb-ı emred nev-civān

Gice gündüz Kürdlere eyler dīvān

(Lg, D 38b /2-2)

Dīvān edebiyatı geleneğinde hep var olan önemli olaylar veya önemli mimari yapılara tarih düşürme geleneğini Necmî de devam ettirmiştir. O dönemde yapılan çeşme, rüştiye binası açılışı, posta binasının yapımına dair tarih düşürmüştür.

Tārīḫ-i Çeşme

Bende-i fermān-berī pīrān-ı naḫş u ḳādirī

Dāmād Müştāk Efendi lücce-i cevri-i fūrūş

Tefteli Aḥmed Aḡa bu çeşmeyi ḳıldı binā

Ḥānedān-ı Erzurūmdur ced-be-ced ol zāt-ı ḥoş

Necmiyā bu ḳaṭre-i çeşmeyle yazdım tārīḫiñ

Kec Ḥüseyniñ ‘aşḳına bu çeşmeye ḳıl āb nūş 1290

(t, D 20a /4)

Kendisi maliye memurudur. Memurluk hayatında yaşadığı maddi ve manevî sıkıntıları Dīvān’ın son kısmındaki tebriknâme bölümünde söylemiştir. Adam kayırmaca, işini hakkıyla yapmayanların hak etmedikleri yerlerde olduğunu şikâyet ettiği görülmektedir.

Gazellerinin çoğu rindâne, aşıkâne, tasavvufî olmakla birlikte didaktik olanlar da vardır. Gazellerinde tasavvufî ve aşıkâne söyleyiş ağır basmaktadır. Dīvān edebiyatında sıkça kullanılan tasavvufî mazmunları Necmî’de gazellerinde kullanmıştır. Mugbeçe, mey, sâkî, şarab vb. sıkça kullandığı kelimelerdir.

Çal tanburu cān oynasın ey muṭrib-i şîrîn-edā
Vir bâdeyi mest eylesin ey sâķi-i kişver-güşā

Ṭanbūr ile bâde bize olmuş ḥelāl olmaz vebāl
Daḥl eyleme ‘āşık-ları ey şūfî-i derd ü belā

Şıyt ü şadā-yı sâz ü söz ḥiddetden içmişdir rumūz
Bâde degil mi dil-fürūz ey vā‘ ız-i rāḥ-ı Hüdā

(g, D 47a /6)

Necmî gazellerinde tasavvufun yanı sıra aşıkâne gazellerde söylemiştir. İran mitolojisinde dev yavrusu olarak bilinen, edebiyatımızda sevgilinin gözü ve kaşı için kullanılan, “Kahraman” mazmununu kullanmıştır. Sevgilinin kaşı, gözü, gamzesini Dîvân edebiyatındaki anlamıyla kullanmıştır. Sevgilinin gölgesinin Erzurum’u hatta İran’ı bile kapladığı söyleyerek hem mübalağa yapmış, hem de yerel bir söyleyişi tercih etmiştir.

Ġamz kılmış ġamzeler ġammāzlanıp tîrler gibi
Göz göz itmiş sînemi bu tende cānı kaplamış

Mülk-i Kāfa tîġ çekmiş Kāhramān kaş-ların
Siḥr kılmış gözlerin mülk-i Sinānı kaplamış

Serv-ķaddin ser çekip ḥüsnün bāġında nāzile
Sāye tutmuş Erzurumdan şol İrānı kaplamış

(g, D 64a /111)

Dîvân tür açısından oldukça zengindir. Edebiyatımızda bulunan hemen hemen bütün türlerin örneklerine rastlamak mümkün. Münacat, na’t, tevhit, mersiye, lugaz vb.örnekleri bulunmaktadır.

Necmî, Dîvân’da edebî sanatları kullanırken telmih ve iktibas sanatını çok sık kullanmıştır. İstiare, teşbih, teşhis vb. sanatlardan da yararlanmıştır.(bk, Edebi Sanatlar)

1.3.2.Dinî ve Tasavvufî Kişiliği

Necmî Dîvân'ın mukaddime bölümünde ömrünü boşa harcadığını, urefâ dediği kişilerle karşılaştıktan sonra tasavvufa yöneldiğini söylemiştir. Dîvân'ın bu bölümünde tasavvuf ehli olduğunu, seyrüsülûk yoluna girdiğini söylemiştir. *“Bu derdin indifâ‘ının çâresine düşündüm ve çok tabîblere ‘arz-ı mâ-cerâ eyledim. Bir kimseden bu derde çâre bulamadım. Me’yûs u şermende vü hayrân gezerken rāhım bāzār-ı ‘urefâ’ya düşdü ve gūşuma bir āvāz-ı ḥazîn erişdi. ‘Acabā bu āvāz ne ola der iken bir dervîş-i dil-rîş yedimi dutup çekerek bir encümen-i ḥırḳa-pūşān miyānelerine iḳ‘ād itdirdi ve anların aralarında ḥulle-i ḥaḍrā giyinmiş ve beyāz rîş-i sînesine inmiş bir pîr-i mübārekeye gözüm dūş olup şabr u ḳarārım ḳalmadı ve ḳadem-i ‘ālîsine yüzüm sürdüm ve çok giryān eyledim ve ṭākatim ṭāḳ olmuş ve ‘aklım başımdan gitmiş ve ol pîr-i ḥuceste başımı zānū-yı sa‘ādetine almış ve rūy-ı āb-ı gül urmaḳda iken ‘aḳlımı başıma cem‘ idip edibāneol zātın dest ü pāyını būs ḳılıp işbu derdi izhār eyledim buyurdun ki inşāllāhü’r-Raḥman bu derdi çâresini zamān-ı ḳarîbde buluruz ve seni daḥı murād u maḳṣûduña nā’il ideriz.”* (M 3a)

Necmî tasavvufa girdiğini bir salık gibi seyrüsülûk yolunda ilerlediğini söylemiştir. Tasavvufta var olan dört kapı kırk makamdan¹¹ mukaddime bölümünde bahsetmiştir. Bektaşilikteki şeriat-tarikat-hakikat yolundan gittiği anlaşılmaktadır. *“Dört derece ḳaṭ‘ idip kūy-ı İlāhîyeye vāṣıl olmaḳ lâzımdırevvelki ‘avāmın seyr-i sülûk eyledigi nefis-i emmāre derecesidir bu derecede bulunanlar nefislerinin dā’imā emr ü inḳıyādındadırlar. Sāliki rāh-ı ḥaḳîḳî bu dereceden geçip nefis-i levvāme derecesine nā’il olur bir zamān işbu derecede çok sa’y ü kūṣiş eyleyip nefis-i mülhime derecesine geçer ki sālik bu derecede niçe kerāmāt ü ilhāmātlara nā’il olur ve bunların birisine ḥavāle-i sem‘ ü i‘tibār itmeyipsa’y ider ise nefis-i muṭma’inne derecesine vāṣıl olup terk-i terk iderek fenā fillāh derecesine ḳā’im ü mūṭū ḳable en te-mūtu ev min-‘arife nefsehu ve ḳad ‘arefe Rabbehu ¹²sırlarına mazhar olarak ṭarîḳ-i nefis-i rāziye vü marziye ile vāsıl-ı ilāllāholur cevābının ḥitāmında toḡrusu ol zātın bu kelāmı cānıma te’şîr edip bir ḡayreṭḥāşıl iderek seyr ü sülûkı itmām eyledim ve neyl-i emālime vāṣıl oldum.”* (M 4a) Bu onun tasavvuf erbabı bir kimse olduğunu bize göstermektedir.

¹¹ <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakikat#2-tasavvuf>

¹² “Ölmeden önce ölünüz.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s. 550.

Necmî mukaddime kısmında kendisinin dile getirdiği dinî ve tasavvufî söylemlerinin dışında şiirlerinin hemen hemen hepsinde de bu remizleri görmek mümkündür. Mürşit, kutb, gavs kelimeleri Klasik edebiyatımızda tasavvufî remizler arasındadır.

Ey kuṭbü’l-aḳṭāb-ı zamān v’ey ḡavṣ-ı kerem-kān-ı cihān
Ey ḥāce-i ‘ilm-i ledün v’ey mürşid-i merdān-ı Ḥudā
(ks, D 15b /9-2)

Peygamberlere yaptığı telmihler, kutsal kitap isimlerinin sıkça geçmesi, Hz. Ali ve Hz. Hüseyin’e telmih yaptığı şiirler örnek olarak verilebilir. Aşağıdaki beyitler Hz. Hüseyin’in şehit edilişi üzerine yazılmıştır.

Ḳaralar giymiş cinānda Ehl-i Beytiñ zümresi
Ağlıyor ḳabrinde bu dem evliyā vü enbiyā
(tb, D 35b /2-2)

Geldi ol māh-ı Muḥarrem eyledi āh u fiḡān
Ḳatre ḳatre dökdü arṣa dīdelerden eşk ü ḳan

Mātem ehliñ cem‘ ḳıldı eyledi feryād u zār
Ditredi rūy-ı zemīn hem lerze tıttı āsumān
(tb, D 35b /3-I)

Tarikat adabında kullanılan bazı terimleri Necmî’nin Dîvânı’nda sıkça görmek mümkündür. Bunlardan birkaçı “dürr-i yektâ, melâmet hırkası, kâbe kavseyn” gibi ifadelerdir. Dürr-i yektâ, Hz. Muhammed için kullanılan bir sıfattır. Hz. Muhammet’i eşi benzeri olmayan bir inciye benzetilmesidir. Kâbe kavseyn kelime anlamı kab iki köşe aralığı, kavs ise yay demektir. Hz. Muhammet’in Miraç’a yükselip orada Allah ile aralarındaki mesafeyi tanımlamak için kullanılmaktadır. Melamet hırkası Klasik edebiyatımızda soyut bir kavramı karşılamaktadır. Dünya nimetlerini, zevk ve eğlencesini elinim tersiyle itmiş, insan-ı kâmil olma yolundaki kişiyi tarif etmek için kullanılmaktadır. Dîvân’da bu mazmunların geçtiği bazı beyitler şunlardır:

Terk-i nāmūs eyle Necmīyā melāmet hırkasın
‘Aşk yolunda ‘āşık olan terk ider nāmūs u ‘ār
(g, M 62a /183-7)

Hañçer-i müjgānlarıñ hem bir de serv-i kāmetin
Kābe kavseynin¹³alınıñda çıkar mūlarıñ
(g, M 74b /135-2)

1.3.3.Kendi Şiiri ve Şairliği Hakkında Görüşleri

Necmî kendi şiirlerini Dîvân edebiyatının zirve isimlerinin şiiri gibi üstün görmektedir. Öyleki Fuzûlî, Bâkî ve Sâdî'nin şiiriyle denk tutmaktadır. Fuzûlî'ye nazireler yazacak kadar şiirini üstün görmektedir. Tasavvufî açıdan onun gibi olduğunu söylemektedir. Dönemin şairlerinden şikâyetçidir. Kıtaat bölümündeki bir şiirinde bunu dile getirmiştir.

‘Aşrımızda niçe nā-dān zu‘ mile şā‘ irlenir
Boş bulup meydān-ı şî‘ ri rîgveş şâtırlanır

Mülk-i şî‘ ri leşker-i bî-veznile yağmalayıp
Tanzîm eyler niçe eş‘ār faħr ider sâhirlenir

Jāj-ḥāyla müheyā her bezmde eyler sūḥan
Şā‘irim ben dehrde söyler müdām fāhirlenir

Sırr-ı şî‘ ri anlamaz nokşānını bilmez ḥarîf
Bezîm-i ‘aşkda fem açar zîrler tırur kâtırlanır

Böyledir şer‘-i sūḥanda şā‘ire fetvā-yı söz
Bilmeyen kânûn-ı şî‘ ri şî‘ r dise kâfirlenir

‘Aşkı vü ‘ilmi olmayan şā‘irlere şî‘ r gerek¹⁴

¹³ Fekāne kâbe kavseyni ev ednā’’ İki yay kadar kalıdı araları, yahut daha da yakın.’’ Kuran-ı Kerim, 53/9.

Söylediği ma‘nisiz eş‘âr ile mähirlenir

La‘net olsun Necmiyâ ol bed-sühân câhillere

Gayret idip bilmediği sözlere hâzırlanır

(kt, M 98a /1)

Pendnâme’sinde ise Nâbî’nin hikemî üslubuna uygun şiirler kaleme almıştır. Öyleki Pendnâme’sinde Nâbî ve Vehbî’nin kaleme aldıkları nasihâtnâmeleri örnek aldığını söylemektedir. Dîvân’da rindâne ve hikemî üslupla şiirler söylediğini kendi şiirini onların şiiriyle denk görmüştür.

Dîvân edebiyatında nazire yazma geleneği yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Necmî de bu geleneği devam ettiren şairlerdendir. Dîvân edebiyatının son şairlerinden olan Necmî, Fuzûlî’nin bazı gazellerine yaptığı nazire örnekleri şunlardır:

Başa cevri ü cefâ kıldın âhım ‘arşa tayanmaz mı

Feleklerde melekler kim tutuşup nâre yanmaz mı

Didim ey şahid-i hûbân niçün kıldın beni süzân

Sağa kalmaz döner devrân bu çarh bir gün tolanmaz mı

Gözüm görmez dizim tutmaz elim irmez gücüm yetmez

Ser-i küyun yolum gitmez göñül senden uşanmaz mı

Ricâ eylerem şahımdan kerem kıl geç günâhımdan

Benim bu ebr-i âhımdan serîr-i arz şulanmaz mı

Şabâ kıldı beni bî-dâr aniçün olmuşum hûn-h‘âr

Qabûl itmez beni dil-dâr içip hûnumu kıanmaz mı

Cüdâ düşeli yârimden cihân tolaşdı zârımdan

‘Acebdir eşk-bârımdan tenim kıana boyanmaz mı

Muhammed Necmî bî-çâre düşüp çöllere âvâre
Gelipdir rûz u şeb zâre o şûh aşlâ utanmaz mı
(g, D 87b /220)

Ağlama sevdiceğim gözlerin al kan getirir
Müjeler cellâd olup katlime fermân getirir

Hâl-i ruhsârîna tahrîr olınan ‘aşk âyetini
Görse kâfir kaldırıp barmağın imân getirir

Vuşlatın ‘ıyd için dilde olan mihr-i hayâl
Bağlayıp boynuma zülfün saña kurbân getirir

Pehlivânım hışma gelmiş beni katl itme için
Cüssesi üzre oturup tîğ-ı bürrân getirir

Dolaşıp sâhil-i ‘aşkda niçe yıldır Necmî
Bağır-ı gam içre dalıp dâne-i mercân getirir
(g, D 61a /82)

1.3.4.Yaşadığı Dönemin Şiirine Yansımaları

Mehmet Necmeddin Osmanlı’nın yıkılma döneminde yaşadığı bilinen son dönem Dîvân şairlerimizden birisidir. 19. yy. Türk şiirini yansıtmaları açısından önemli sayılmaktadır. Öyleki tarihi açıdan, dil açısından ve sosyal açıdan bu Dîvân’da birçok unsur yer almaktadır.

Osmanlı’nın son döneminde en çok savaştığımız milletlerden bir tanesi de Ruslardır. Tarihte 93 Harbi olarak geçen Osmanlı-Rus Savaşı, Doğu Anadolu bölgesinde yaşanmıştır. Erzurum, Kars, Batum’un Ruslar tarafından işgal edildiği dönemdir. Necmî Dîvânı’nda bu olay üzerine bir tercibent söylemiştir. O dönem içinde yaşanan hastalıklardan tifoyu şiirinde işlemiştir. Onun şiirleri döneme ışık tutmaktadır. Bu hastalıktan birçok insanın yaşamını yitirdiğini bu manzumedan anlıyoruz.

Ey kıl-k-i serî^ç -reftâr degış kec yürü bir dem
Şerh eyle biraz hâlimizi tırma kim ebkem

Belki ola Sulţân Hamîd vâkıfu'l-aḥvâl
Erzuruma himmetini eyleye tev'em

Dört yirden hücum eylemede dört nev^ç -i a^ç dâ
Virmez amân kimseye cellâd gibi pür-ğam

Feryâda gelip Erzurum imdâd taleb eyler
Dostları kan yaş akıdır düşmenleri hürrem

Şarkdan yürümüş üstümüze Moskof-ı bed-h^ç âh
Halkdan ayırır miḥnetile cû gibi çokdem

Şeb-h^çün idiyor beldemiz leşker-i tifo
İnsân na^ç şıyle tıldu bütün 'âlem-i a^ç dem

Râyet açıp gökde tırup ordu-yı kıtlık
Bir dâne-i cevve taḳdır idip biñ dâne dirhem hem

Nışfı[na] irip faşl-ı bahâr berd u berfden
Serv degin ḳâmetimiz oldu bütün ḥam

Âh iderin [ü] nâle kılar merdüm-i 'âlem
Meydân gelip seyl-i sirişkden niçe biñ yem

Baḥş eyle bize ḥurremimiz eyle kerem hem
Yâ Rab meded it sensin bize cümleden erḥam

(tb, M 19a /III)

Türk şiirinde 19. yy'da dil açısından bir ikilik söz konusudur. Dîvân'da göze çarpan bu unsurlar hem Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri hem de Osmanlı Dönem'inde kullandığımız Türkçeyi aynı metinde kullanmasıdır. Bu konu hakkında geniş bilgiler dil ve üslup özellikleri bölümünden bakabilirsiniz.

Klasik dönem Dîvân edebiyatında var olan mazmunların yanında bu Dîvân'da göze çarpan yeni mazmunları tespit edilmiştir. Bu mazmunlar o dönemde dilimize yeni girmiş kelimeleri bize göstermektedir. Bu tamlamaların bazıları; çaŋa-i fu 'adında (D 105b /nesr), fırça-ı mühr (M 27b /I-3), dil-i kıra (M 80b /156-5), bekçi-i vîrāneyim (M 80b /157-2), çok teşekkür eylerim (D 76b /171-7), bazudur kıru kıavgaya (M 88b /194-1)vb.

Sosyal hayatın şiirine yansımalarını aşığıdaki örnekte görmekteyiz. O dönem için posta, telgraf, siyaset gibi yeni kelimeleri şiirinde kullanmıştır. Dönem için yenilik arz eden bu kelimelerin geçtiğı bazı beyitler şunlardır:

Posta ile geç gider şıhhat peyāmıñ Necmiyā
Telğırāfla bir haber vir bārī ol cānānıma
(D 81a /200-7)

Niçesiniñ aşına ağı kıatıp yetim kılar
Bu siyāset meydānında niçesin cellād ider
(kt, M 101a /22-6)

2.BÖLÜM: NECMÎ DÎVÂNÎ'NİN ŞEKİL VE ÂHENK UNSURLARI

2.1.ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1.Mesnevilerin Şekil Özellikleri

Dîvân'ın içinde mesnevi nazım şekliyle 5 şiir kaleme almıştır. Ancak Dîvân'ın dışındaki mukaddime bölümünde ise Necmî 2 mesnevi söylemiştir. Mukaddime bölümündeki mesnevilerin ilki beş beyit, mefâ' ilün /mefâ' ilün / fe' ûlün aruz kalıbıyla yazılmıştır. İkinci mesnevi ise yirmi bir beyitten oluşmaktadır. Bu mesnevinin aruz kalıbı bulunamamıştır. Dîvân'ın ilk mesnevisi ise altmış üç beyitten oluşmaktadır. Bu mesnevinin aruz kalıbı fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün / fâ' ilün dür.

Necmî, Dîvân'daki lugazat başlıklı bölümde ise dört adet mesnevi nazım şekliyle şiirler kaleme almıştır. İlk dört lugazın aruz kalıbı fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün dür.

2.1.2. Kasidelerin Şekil Özellikleri

Necmî Dîvân'ında kaside nazım şekliyle 18 şiir kaleme almıştır. Dîvân'da kaside nazım biçimiyle iki münâcât, dört naat bulunmaktadır. Klasik Dîvân edebiyatı geleneğinde olduğu gibi Necmî, Dîvân'a tevhitte sonra naatla devam etmiştir.

Dîvân'da Kâsâ'idât başlıklı bölümde asıl kasideler yer almaktadır. İlk kasidenin nesip kısmını bir bahariye ile başlamış, Hz. Muhammed'in medhiyle devam etmiştir. Kaside 30 beyitten oluşmaktadır. Şair kasidenin tegazzül kısmını ayrıca belirtmiş, gazel başlığı koymuştur. Ayrıca tagazzül bölümü gibi Tamâm-ı Şuhan başlığıyla kasideyi tamamlamıştır. Tamam-ı suhan kısmında Hz. Muhammed'in medhi yapılarak naat türündeki kaside sonlandırılmıştır. Klasik kaside tertibinde hem içerik hem de şekil açısından bazı farklılıklar olsada geleneği devam ettirmiştir.

İkinci kaside Şitâyiş başlıklı olup 37 mısradan oluşan bu kaside mirim, efendim dediği ismini belirtmediği memduhuna sunmuştur. Beldemizin en şerefliyi diyerek o dönemde yaşamış diğer kasidede adı geçen İsmail Paşa olduğu tahmin edilen memduhuna medhiye türünde yazmıştır. Medhiye ile başlamış fahriye ve duayla bitirmiştir.

Ced-be-ced ey beldemizin hândân-ı eşrefi
Deng-i ihsânın yitirmiş ‘ âleme çok çok peyâm

Oturup bir bezmde âgâz idende şöhbeti
Had yok bir kimsenin kim eyleye feth-i kelâm

Bir feşâhat ehlinin ki kilkini alsın ele
Okuyup yazmaklığı kitâba eylersin harâm

(ks, M 8a/19-20-21)

İkinci kasidenin ardından söylediği, 28 beyitlik üçüncü kasideyi İsmail Paşa’ya sunmuştur. Bu kaside nesip kısmı bir bahriye olup medhiye, fahriye ve dua ile tamamlamıştır. Medhiye türünde bir kasidedir.

İsmâ‘il Paşa-yı zî-şânın bahâ-yı vaşfına
Bu diyârda ‘azm kıldı kalmadı hurd u kibâr

Bende aldım hâmemi kıldım şurû‘ tahtırine
Ruḥşat-ı Hâk birle tebyîz itdim oldum kâmkâr

Nev-bahârın vaşfına beñzer mi evşâfı anıñ
Şemse karşı nûr-ı şem‘ ide bulur mu iftiḥâr

(ks, M 10a/3,11-12-13)

“İhsan-ı Kâ‘a Mekteb-i Rüştîyesine Söylediğim Vaşıyyet-güne-i Sitâyiş-nâmedir” başlıklı kaside şairin Abdulhamit Han’a övgülerini bildirmek için yazdığı kasidesidir. Dönemin padişahı Abdulhamid Han’a iki adet kaside sunmuştur. 4. kasidenin nesip kısmı bulunmayıp medhiye bölümüyle başlamış, dua bölümüyle kasideyi tamamlamıştır. Bu

kasidenin medhiye kısmından sonra dua bölümüne geçişte ilim ve irfanın öneminden bahsetmesine rağmen bu kasidenin tam bir fahriye olduğu söylenemez. Medhiye türünde kaleme alınmış bir kasidedir.

Ey gözüm sa‘y eyleyin taḥṣīl idin ‘ilm ü hüner
Ehl-i ‘ilmiñ her diyārda tevķīr olur ‘izzeti

Hulle-i me‘vā ile tezyīn olupdur bāğ-ı ‘ilm
Bostānında açılıpdır ezhār u bār vefreti

(ks, M 11b/4,12-13)

Necmî Dîvân edebiyatındaki memduhun mevkisine göre kaside sunmayı terk etmiş, İsmail Paşa’ya yazdığı kasideyi Abdülhamid Han’a yazılan kasideden önce Dîvânı’nda yer vermiştir. Bu sırayı kendisi mi yoksa divanı tertib eden müstensih mi düzenledi bilinmemektedir. Dîvân’daki 5. kasideyi ise nesip ile başlamış, medhiye bölümü tam olmakla birlikte fahriye bölümü olmayıp dua bölümü ile bitirmiştir. Kaidenin türü medhiyedir.

Erzurum içre o zāt şimdi hükümet eyler
Merḥamet kânıdurır nām oñındır erḥam

Pertev-i luṭf u himem ḥazret-i İsmā‘īl Paşa
Anıñ ḥaḳķında güneş güyde idip böyle ḳasem

(ks, M 13a/5,9-10)

Dîvân’daki 6. kasideye yine bir bahariye ile başlamış, Abdülhamid Han’ın medhi ile devam etmiş, dua bölümüyle bitirmiştir.

Erzurum Defterdārı Muḥammed Emin Efendi başlıklı bu kaside 43 beyitten oluşup gazel başlıklı tegazzül kısmı bulunmaktadır. Nesib kısmı bir şitâiye olup, menduha övgü, fahriye ve dua bölümleriyle kasideyi tamamlamıştır. Kaside medhiye türündedir.

Açılıp itdi tebessüm rûy-ı zemīn ser-be-ser
Hem-çü iḳbāl-i Muḥammed Mīr Emīn nām-dār

Görmeyesin zerre nokşân ḥādīşāt-ı dehr yedin
Serverā re 'yince devrān eyleye bu rūzgār

Ola iḳbālīḡ bu dehrīḡ içre gūn gūnden mezīd
Sūḳ-ı 'ālemde metā' -ı mihriḡ ola ḥiṣṣe-dār

(ks, D 13a/7, 27-28-29)

“**Ḳalem**” redifli kasidesi 38 beyitden oluşmaktadır. Kalemin övgüsü ve öneminden bahsetmiştir. Kalemin herkes için tartışmasız bir şekilde üstün olduğu, İlahi kitapların yazılmasında Allah'ın kalemi ve onun öneminden bahseden beyitler bulunmaktadır. Kısacası kaside, bir kalemiye kasidesidir.

Gāh Tevrāt gāh Zebūr gāh İncīl ile
Gāh taḥrīr-i Ḳur'ān ile eyler iftiḥār ḳalem

(ks, D 14b/ 8, 15)

Kalem redifli kasidede Necmî dönemin sosyal hayatını yansıtmaktadır. Telgraf, politika gibi kavramlar dikkat çekmektedir. Klasik kaside formundan uzak sadece medhiye kısmı yer almaktadır. Kalemiye türünde bir kasidedir.

Şıḥḥat peyāmıyla müşerref olmayacak 'āşıḳa yār
Telgrafla ider sâ'iline irer aḥvāl-i aḥbār ḳalem

Politika-i cihānı andan soruḡuz ey ehl-i ṭaleb
Herkesiḡ fikr ü ḥayāliyle ider reftāra gūzār ḳalem

(ks, D 15a/8, 27-28)

“**Der İstimdād Ḥazret-i Şeyḡ 'Abdü'l-ḳādir Geylāni Ḳaddesa'llāhü Sırrahü'l-'Azīm**” başlıklı kaside 15 beyitden oluşmaktadır. Dīvān'ın dibāce kısmında bahsettiği şeyhine sunduğu kasidedir. Necmî bu kasidenin nesib kısmında Allah'ın varlığını ve birliğini övmüş sadece medhiye bölümü yer almaktadır. Şeyhinin övgüsünü yaptığı medhiye türünde bir kasidedir.

İntisāb eyledikçe dergehine mūr u melaḥ
Yir ü gökde ins ü perī vaḥṣ u ṭuyūr bī-pervā

İltifātınla ser-ā-ser aldılar cāy-ı necāt
Rāh-ı Ḥaḳda giderek buldular luṭf-ı Ḥudā

Yā meded Ḥazret-i ‘Abdu’l-kādir-i Pīr-Gilān
Ṭut elim bu mehlikeden eyle beni ḳaṭ‘ u rehā

(ks, D 16a/9, 9-10-11)

“Erzurum Vilāyet-i Vālisi Devletlū Ḥazret-i Sāmiḥ PaṣaḤaḳkında” başlıklı kaside Dīvān’ın son kasidesi olup 54 beyitten oluşmaktadır. 26. beyitten sonra tegazzül kısmında gazel başlıklı bir bölüm bu kaside de bulunmaktadır. Bu kasidenin nesip kısmı bir bahariyedir. Dīvān edebiyatında sıkça kullanılan kışın bitişi nevrüzla birlikte baharın gelişini anlatmıştır. Kasidede nesib, medhiye, fahriye ve dua kısımları bulunmaktadır. Medhiye türünde kaleme alınmış bir kasidedir.

Bir zamān tāb-ı şitādan ḳadimiz olmuş idi ṭāḳ
‘İyd-ı nev-rūzla idelim gönlümüz zevḳde ḳarār

(ks, D 16b/10, 2)

Şair Semih Paṣa’yı Hz Süleyman’ın veziri Âsâf’a benzetmiş. Hz. Süleyman’ın akli ve kıvraklığıyla Dīvān şiirinde sıkça kullanılan mazmunubu anlamıyla kullanmıştır. Bu beyitlerde hem telmih sanatına hem de teşbih sanatına başvurmuştur. Semih Paṣa’nın övgüsünün yapıldığı medhiye türünde bir kasidedir.

Ne Āṣaf Āṣaf-ı Şultān Süleymān-ı zamān
Bermekī-eşyem [ü] kān-ı mürüvvetde hezār

Gül-i gülşen-i ‘adālet Ḥazret-i Sāmiḥ Paṣa
Büstān-ı latīfde her keremi bir ezhār

(ks, D 17b/10, 17-18)

Kasaidât bölümünde 10 kaside bulunmaktadır. Bunlardan 5. 6. ve 8. kasidelerde başlık bulunmamaktadır. Bunlardan 5, 6 ve 10. kasideler fe' ilâtün/fe' ilâtün/fe' ilâtün/fe' ilün aruz kalıbıyla yazılmıştır. Diğer 1, 2, 3, 4, 7 ve 9. kasideler ise fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilün kalıplarıyla yazılmıştır. Kasidelerin birçok yerinde aruz kusuru dikkat çekmektedir. Kasidelerin tamamında Necmî mahlasını kullanmış, ayrıca tegazzül kısımlarındaki gazellerin makta bölümünde de Necmî mahlasını kullanmıştır.

Ayrıca Dîvân'da kıta başlıklı bölümdeki şiirlerden 2, 16 ve 39. şiirler kaside nazım şekliyle yazılmıştır. İkinci kaside on beyitten oluşup aruz kalıbı mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün'dür. On altıncı kaside on beş beyitten olup aruz kalıbı bulunamamıştır. Kıta bölümündeki son kaside ise sekiz beyit olup aruz kalıbı mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün'dür.

Kasidelerin muhtevalarına bakıldığında kalem redifli kaside hariç diğer kasidelerin medhiye kasideleri olduğu anlaşılmaktadır. Mehmed Necmeddin'in dönemin padişahına ve devlet adamlarına kasideler sunmuştur. Klasik edebiyatımızdaki sıkça kullanılan ve gelenekselleşen memduhuna veya hâmisine kaside sunma geleneğini devam ettirmiştir. Şairin sunduğu kasideler Osmanlı'nın son dönemini yansıtmaya açısından önemlidir. Osmanlı- Rus Savaşı, Erzurum'un işgali gibi siyasi ve toplumsal birçok konuya ışık tutmaktadır. Şair maliyede bir memurdur. Kasidelerinin birkaçını dönemin valisi ve amirine sunduğu görülmektedir. Şairin Dîvân'ın dibace kısmında belirttiği üzere bir şeyhe intisap ettiğinden bahseder bu şeyhe de kaside sunduğu bilinmektedir.

Kasideler genel olarak incelendiğinde yedi kasideye nesib bölümüyle başlamıştır. Üç kasideye ise fahriye bölümüyle başlamıştır. Kasidelerin tamamında medhiye ve dua bölümü bulunmaktadır.

2.1.3.Kıtaların Şekil Özellikleri

Necmî Dîvânı'nda Târihât bölümündeki 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17,18, 20, 21, 23, 24, 25, 26. tarihler kıta nazım şekliyle yazmıştır. Kıta nazım şeklinin kafiye şemasına xa-xa... uygun olanlardır. 11, 15, 19 ve 22. tarih manzumeleri gazel nazım şekliyle yazılmıştır.

Erzurum'a Damad Müştak Efendi tarafından hicrî 1290 yılında yapılan çeşmeye tarih düşülmüştür. Abid Abdullah Efendi, İbrahim Efendi, Ömer Fazıl Cemaleddin Efendi,

Ahmed Cerrah Efendi, Ahmedü'n-Nafiz Efendi, Ali Vasfi Efendi gibi isimlere tarih düşmüştür.

Düşülen tarihlerin sırasıyla aruz kalıpları 1, 3, 4,10, 11, 12, 15, 18, 19, 20, 23. tarihler fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilün'dür. 2, 9, 13, 17, 22. tarihlerfe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilün'dür. 5, 6, 7, 14, 16. tarihleri mefâ' ilün /mefâ' ilün / mefâ' ilün /mefâ' ilün kalıplarıyla yazılmıştır.

Necmî Dîvânı'nda Kıtaat başlıklı bölümde 44 adet kıta bulunmaktadır. Bu kıtalardan 8, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 41, 43. şiirler xa-xa..kafiye şemasına uygun yazılmıştır. Diğer kıtaların kafiye şeması aa-xa-.. şeklindedir. Bu kıtaat kısmında şairin Farsça on iki kıtası bulunmaktadır. Ancak bu kıtalardan sadece birisinin kafiye şeması xa-xa... kıta nazım şeklindedir. Kıtalar genellikle öğüt vermek amacıyla kaleme alınmıştır. Didaktik ve hikemî söylemin ağır bastığı bu şiirlerde ilim ve irfan sahibi olmanın faydaları, okumanın önemi vb. unsurlar ağırlıktadır. Atasözleri ve deyimler sıkça kullanmıştır. Dîvân'dan aldığımız bu kıta yukarıda bahsedilen konulara bir örnek niteliğindedir.

Žāyi' olmaz ħazinedir ' ilim ü ' irfān
' İlm gibi var mıdır bir sermāye ādeme

Ĥayvān ile ādemiñ beynini itmiş tefrīk
Her bir mes'elesidir biñ vāye ādeme

(kt, M 102b/ 34, 1-2)

Necmî Dîvânı'nda ayrıca Mu' āmma başlıklı bölümde de kıta nazım biçimiyle yazılmış 12 şiir bulunmaktadır. Dîvân'da dikkat çeken bir unsur ise şiirlere verilen başlıkların sıkıntılı olmasıdır. Muamma başlıklı bölümde kaleme alınan lugazlardır. Cevabı Allah ve insan ismi olan bu lugazlar Dîvân tertib edilirken muamma başlığı altında toplanmıştır. Dîvân'da ayrıca bir lugaz bölümü olmasına rağmen. Dîvân tertibinde nazım şekillerine göre bir tertib yapılmak istenmiş ancak tür açısından bir karmaşa söz konusu olmuştur.

Be-Nâm-ı Ahmed, Be-nâm-ı İskender, Be-Nâm-ı Yûsuf, Be-Nâm-ı Necmüd'dîn, Be-Nâm-ı Resûl, Be-Nâm-ı Rûhî, Be-Nâm-ı ' Ömer, Be-Nâm-ı Ĥüseyn, Be-Nâm-ı Receb, Be-Nâm-ı Tevhîd, Be-Nâm-ı Gül, Be-Nâm-ı Bülbül başlıklı şiirlerxa-xa-..., kıta nazım biçimiyle yazılmıştır. Bu bölümdeki diğer şiirler ise aa-xa-.. nazm biçiminde yazılmıştır.

2.1.4. Musammatların Şekil Özellikleri

Necmî Dîvân'ında 5 kıtalık bir murabba, Farsça kaleme aldığı iki murabba yer almaktadır. 11 kıtalık ve 5 kıtalık iki muhammes yer almaktadır. Ayrıca Necmî Dîvânı'nda 5 kıtadan oluşan biri Fuzûlî'nin diğeri Gafûrî'nin gazellerine yapılmış iki tahmis bulunmaktadır. Arapça olarak Zilzal suresine yazılmış bir tahmis yer almaktadır. Velehu başlıklı 7. muhammes ise 5 kıtadan meydana gelmiştir. Türkçe muhammeslerden hariç bir tane Farsça muhammes bulunmaktadır. Ayrıca bir tane müseddes, iki terc-i bent ve iki tane de terkeb-i bent bulunmaktadır.

Muhammeslerin ilki aaaAA-bbbAA-... kafiye şemasıyla muahammes mütekerir;^{2, 3,} 4 ve 7. şiirlerin kafiye şeması aaaaa-bbbba-cccca-... muhammes müzdeviç örnekleridir. 1. Muhammes fâ' ilâtün /fâ' ilün kalıbıyla yazılmış bir sâkînâmedir. 2. Muhammes fâ' ilâtün / fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün / fâ' ilün ile yazılmıştır. Üçüncü şiir Fuzûlî'ye tahmistir. Dördüncü şiir ise Gafûrî¹⁵'nin şiirine tahmis yapmıştır. 7. Muhammes mef' ülü /mefâ' ilü /mef' ülü /mefâ' ilün aruz kalıbıyla yazılmıştır. Aşağıda Fuzûlî'nin şiirine yaptığı tahmis bulunmaktadır.

I

Öyle Mecnûnum ki bilmem mey nedir mînâ nedir
Kaysı meftûn eyleyen ol şive-i Leylâ nedir
Kûh u hāmûn şîb ü bālâ vādî ü şahrâ nedir
Öyle ser-mestem ki idrāk itmezem dünyâ nedir
Ben kimim sākî olan kimdir mey-i şaḥbâ nedir

II

Men ' arefle kendimi ifnâ için kām isterem
Bu ʔarîḳde nāmımı rüsvâ için kām isterem
Dü cihānda vuşlat-ı Mevlâ için kām isterem
Gerçi cānāndan dil-i şeydâ için kām isterem
Şorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydâ nedir

III

Eylemez ' aşık olan ma' şûḳ ile ceng ü cidāl
Dergeh-i vaḥdetde olmaz şūfiyâ hiç kıyl u ḳāl
Vuşlat-ı Ḥaḳ şanma ki ' aşıklara olmuş muḥāl

¹⁵ 20 Temmuz 1880 yılında Ufa Guberniyası, Rus İmparatorluğu, Karan köyünde doğmuş Tatar şair ve yazardır. 1934'te Ufa'da vefat etmiştir.

Vaşldan çün ‘āşıkı müstağnī eyler bir vişāl
Āşıkā ma‘ şūkıdan her dem bu istignā nedir

IV

Herkes üzre nefsinı bālā bilen ‘ārif degil
Kendisinden ‘ālemi ednā bilen ‘ārif degil
Cümleden kendisini a‘lā bilen ‘ārif degil
Hikmet-i dünyā vü mā-fihā bilen ‘ārif degil
‘Ārif oldur bilmeye dünyā vü mā-fihā nedir

V

Ḳaddimi ḥam itdi Necmī yārimin zūlf-i ḥamı
Ġamzesiyle ġamz kıldı niçe yirden sīnemi
Ṭurma cānān vuşlatından yāreme ur merhemi
Āh u feryādım Fuzūlī incidipdir ‘ālemi
Ger belā-yı ‘āşıkile ḥoşnūd isen ġavgā nedir

(ms, D 25a/3)

Müseddeslerden ilkinin kafiye şeması aaaaAA-bbbbAA-...olup müseddes mütekerrir; diğerk müseddesin kafiye şeması aaaaaa-bbbbaa-...olup müseddes müzdeviç örneğidir. Müseddeslerden ilkinin aruz kalıbı fâ‘ilâtün /fâ‘ilâtün /fâ‘ilâtün /fâ‘ilün’dür. İkinci müseddesin aruz kalıbı bulunamamıştır. Şiirlerin konusu ilahî aşk ve sâkînâme örneğidir. Dîvân’da mersiye başlıklı bu bölümün dışında bir müseddes daha vardır. Bu, müseddes mütekerrir kafiyesiyle yazılmıştır. Konusu Hz. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edilmesi olayına yazılmıştır. Aruz kalıbı mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / fe‘ülün’dür.

Ḳalmasın ‘ālemde kimse āh u feryād eylesin
Hālîmi gördükçe herkes niçe biḡ dād eylesin
Bir ḥaber virsin nigārımdan beni şād eylesin
Necmiyā bu göñlümü bir kere ābād eylesin
Bu sebebden ṭıfl-ı ṭab‘ım mihr-i dilde ağlıyor
Nehr-i şi‘rim şafḥa-i ḥüsnünde her bār çağlıyor

(ms, M 28a/5)

Necmî Dîvânı’nda terc-i bent başlıklı üç adet musammat bulunsa da ikisi aaa..XX-bbb...XX terkiib-i bent kafiye şemasıyla yazılmıştır. Bentler arasında vasıta beyitleri

bulunmamaktadır. Şair bu şiirlere terc-i bent adını verse de terkiib-i benttir. Bu terkiib-i bentler birer sâkînâme örneğidir. Üçüncü musammatın vasıta beyitlerinin kafiye şeması aaa..AA-bbb..AA-ccc..AA terc-i bent kafiye şemasıyla yazılmış bir terc-i benttir. Bu terc-i bentin konusu Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesini konu edinmiştir.

Birinci ve üçüncü musammatların aruz kalıbı; fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilün'dür. İkinci musammat ise mef' ülü /mefâ' ilü /mefâ' ilü /fe' ülün aruz kalıbıyla yazılmıştır.

Dîvân'da bulunan Türkçe terbinin kafiye şeması aaaa-bbba-ccca-ddda-eeea şeklindedir. Bu şiir Rasihi¹⁶'nin meşhur gazeline terbîdir. Şiirin aruz kalıbı fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilâtün /fâ' ilün'dür'dür.

Bezimize cem' olup yârân yârân üstüne
Tırma hergiz eyle kim devrân devrân üstüne
Başa mey vir sâkiyâ fîncân fîncân üstüne
Luğ kıl eyle kerem-i ihsân ihsân üstüne

(D 23a/1)

2.1.5.Bahr-ı Tavîllerin Şekil Özellikleri

Divân edebiyatında çeşitli konuların dile getirmek amacıyla kullanılmış birçok nazım şekli bulunmaktadır. Bu nazım şekilleri bazı şairler tarafından sıkça kullanılmış, bazıları ise az tercih edilmiştir. Edebiyatımızda çok fazla tercih edilmeyen ve örneklerine fazlaca rastlamadığımız nazım şekillerinden biri de bahr-ı tavîllerdir. “Terim olarak bahr-ı tavîl, edebiyatımızda iki kavramı karşılamak için kullanılmıştır. Birincisi daha çok Arap edebiyatında kullanılan, Fars ve Türk edebiyatlarında hemen hemen hiç tercih edilmeyen ve “fe' ülün mefâ' ilün fe' ülün mefâ' ilün” tef' ilelerinden oluşan bir aruz bahridir. (İpekten 2010: 134). İkincisi ise bir nazım şeklinin adıdır. Bahr-ı tavîllerin bazıları, “fe' ilâtün” tef' ilesinin arka arkaya tekrarlanmasıyla yazılır. Her mısra, kendi arasında secili olup bu mısraların kafiye şeması kıta veya gazel biçiminde olabilir. Manzumenin sonunda şairler, mahlaslarını kullanabilirler. Bahr-ı tavîllerde, mısralardaki tef' ile sayısının 50'ye aşkın sayıya çıktığı

¹⁶VIII. yüzyıl şairlerinden. Balıkesirlidir. Fatih döneminin ileri gelenlerinden Zağanos Ahmet Paşa'nın soyundan. Yaşamı üzerine bilgi olmadığı gibi, ölüm tarihi de tartışmalıdır. 1706' da öldüğü söylendiği gibi (Osm. Müellifleri), 1761' de hayatta olduğu da belirtilmektedir. (TYDK, c.111/2, s. 791). Ayrıca 1725 (Fahir İz) ve 1776 (Topkapı KTYK) tarihleri de ölüm tarihi olarak geçer.

görülebilmektedir.¹⁷Bahr-ı tavîlin mısraları arasında çoğunlukla bir anlatım bütünlüğü bulunur. Olay bir hikâye anlatımı içinde verilir. Olay bütünlüğü ve esprili konuları ele almaları bakımından bahr-ı tavîller zincirlemeli tekerlemelere benzer.¹⁸ Necmî'nin bahr-ı tavillerinde olay bütünlüğü içinde bir anlatım söz konusudur. Aşağıdaki bahr-ı tavîl buna bir örnektir.

‘Ey kaşı kemân gamzesi oğ gözleri şehlâ saçları bir püsküllü belâ rüyuna hürşîd dir isem mâh olur aña da kol boyuğa serv ü çenârbende olur ur döşüğe sendeki dâr v’ey eger yağaluben bâğlara refât idesin nâz ile güftâr idesin ham olur serv-i çenâr lâl olur bülbül-i şeydâ ne diyem ne kılam itdiñ beni âvâre vatanımdan bu tenimdenndir ey dost buğa çâre kerem eyle beyân it işitdim ol tûñyisözün tâzelene cân u beden rakşa gele cân kuşu ötüşerek öpüşerek şanki bu zevk bize cennetde ihsân ol Hâzret-i Fa‘‘âlidir.’’ (bt, D 41b/3)

Bu nazım şeklinin ilk örneklerinin Arap edebiyatı veya Fars edebiyatında mı ortaya çıktığı bilinmemektedir. “Anadolu sahasında ilk bahr-ı tavîl, 15. yüzyıl şairi olan Ahmet Paşa yazılmıştır. Fars Edebiyatı’ndaki ilk örneklerinden birini ise Abdülali adlı bir şair yazmıştır. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda 28 şaire ait 42 bahr-i tavîl tespit edilmiştir. Muhibbî mahlası ile şiirler kaleme almış olan Kanunî Sultan Süleyman’ın “Bahr-i Tavîl-i Sultân Süleymân” başlığı altında bir mecmuada yer alan eseri ile bahr-i tavîl yazan şair sayısı 29’a yükselmiş, bahr-i tavîl sayısı ise 42’den 43’e yükselmiştir.¹⁹

Yukardaki bilgiler ışığında bahr-ı tavîlin nazım şeklinin sık kullanılan bir nazım şekli olmadığıdır. Necmî Dîvân’ında toplamda 10 bahr-ı tavîle ulaşılmıştır. Necmî “fe‘ ilâtün” tefilesini kullanarak bahr-ı tavillerini yazmıştır. Aruz kalıbı olarak bir tefilenin üç veya dört defa tekrar edilmesiyle oluşurken bazen ise bu tefilenin 10,20 defa tekrar edilebildiğinden bahseden kaynaklar²⁰dan yola çıkarak Necmî Dîvânı’ndaki tefileler sürekli tekrar etmektedir.

“Nedir bilmem ki günâhım beni atdıñ böyle gözdeneylemediñ hürmet ü rağbet kılmışam endîşede gam-pîşede ey âfet-i devrân şanma gel göreyim sendeki bu nâz ile edâ vü refât ü şîrîn-güftâr ü sühân-perdâzı göreyim hem işideyim o feşâhat u belâgat sen de ki var eylesin

¹⁷ Kaplan, Y. (2016)’’ Fehim-i Kadim’in Bahr-ı Tavîl’i’’Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 16, İstanbul, 167-176. S, 168.

¹⁸ Aksoyak, H. İ. (2018)’’Beyânî’nin Bahr-ı Tavîl’i’’Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi.

¹⁹ Kesik, B. (2015)’’Muhibbî’nin Bahr-i Tavîli’’ournal of Turkish Language and Literature, s 56.

²⁰ Kurnaz, C.ve Çeltik, H.(2013)’’ Divan Şiiri Şekil Bilgisi’’ Kurgan Ede. Yay. Ankara.

bir kerre tekellüm ebsem olur fuṣahā ü būlāgā vü ‘ulemālar ‘āciz olup anı tefsīr eylemekden eyvāh ne ‘ācebdir sendeki bu tarz-ı tarāvet bu ḥelāvet bu ṣeṭāret bu feḥāmet bu kerāmet bu ‘adālet ile bir izhār-ı ṣecā‘at idegör ki bu cihān ḥavfā düşegelüben kapuñuzda kulluğa ikrār ideler şanma.”(bt, D 42b /7)

2.1.6.Gazellerin Şekil Özellikleri

Dîvân’da 228 gazel bulunmaktadır. Dîvân’ın en hacimli kısmı gazeliyat bölümüdür. Divan edebiyatı geleneği açısından bakıldığında Necmî’nin de geleneğe bağlı kaldığı görülmektedir. Gazeller Arap alfabesindeki harflerin sıralanışına göre dizilmiştir. Dîvân’da 14 Farsça gazele yer vermiştir. Gerek Milli Kütüphane nüshası gerek Türk Dil Kurumu nüshasında ortak gazeller olmakla birlikte, iki nüshada da müstakil gazeller bulunmaktadır.

Gazellerin beyit yapısına bakıldığında 5, 7, 9’lu beyitlerden oluşmaktadır. Ahenk unsurlarından ise kafiye ve redif kullanımında başarılı sayılmaktadır. Dîvân’daki şiirler genel olarak aruz konusunda sıkıntılıdır. Dîvân’da 17 gazelin aruz kalıbı bulunamamıştır. Genel olarak gazeliyat bölümündeki gazeller aruz kalıbı açısından sorunludur.

En çok kullanılan aruz kalıbları: fâ‘ ilâtün/ fâ‘ ilâtün/ fâ‘ ilâtün/ fâ‘ ilün, mefâ‘ ilün /mefâ‘ ilün/ mefâ‘ ilün/ mefâ‘ ilün ve fe‘ ilâtün/ fe‘ ilâtün /fe‘ ilâtün/ fe‘ ilün gibi kalıplardır.

Bu bölümde Necmî, 4 mülemma gazel kaleme almıştır. Farsça, Türkçe ve Arapça karışık söylenmiş gazellerdir. Müstezat gazel örneklerinden 6 gazel bulunmaktadır.

Necmî gazellerinde tasavvufî düşüncesini dile getirmektedir. Fuzûlî’ye nazire söylediği gazeller bulunmaktadır. Necmî, toplumsal konulara yer vermiş, günlük dil ve çalışma hayatındaki kelimelerin geçtiği beyitler yer almaktadır. O dönemin giyim tarzını (g,M 46b/10) gazelinden öğreniyoruz. Fes takanlardan, katib giysisi giyenlerden bahsetmiştir. Divan edebiyatında mum mazmunu sık kullanılmıştır. Necmî bir gazelinde gaz lambası ifadesini kullanmıştır. Dîvân’dan alınan aşağıdaki örnekte olduğu gibi Klasik edebiyatta karşımıza çıkması mümkün olmayan telgraf, posta, hürriyet gibi kelimelerinin geçtiği gazel şöyledir:

Ayrılığ tıgıyla cānān kaşd kıldı cānıma
Leşker-i ğamla yürüdü kal‘ a-i imānıma

Haste düşdüm bu diyār-ı ğurbet içre āh kim
Dost düşmenden dırığā kimse gelmez yanıma

Ger tamām olmuşsa va‘ dem ‘ avdet eyle ey melek
Çok tazarru‘ eyle bir dem Hāzret-i Sübhānıma

Mühlet ol zāt-ı Hudādan bir zamān bu ‘ ömrüme
Merhamet kıl gençliğimde girme benim kanıma

Ben ölürsem ğam degildir ğam odur ki sevdiğim
İnsāf itmez haber kılmaz meyl ider düşmānıma

Men‘ kılma mihr-i vaşlından beni luţf eyle gel
Ey řabīb sem-i helāhil çatma bu dermānıma

Posta ile geç gider şışhat peyāmıñ Necmiyā
Telğırāfla bir şaber vir bārī ol cānānıma

(g, D 81a/ 200)

Necmî şiirini Fuzûlî’nin şiir tarzına benzetmeye çalışmış bir şairdir. Tıpkı Fuzûlî gibi gazellerinde lirik bir anlayışla şiirler yazmıştır. Aşağıdaki gazeller Fuzûlî’nin şiirinin birer tekrarı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Didiler kaşı kemānım gelecekdir bu gice
Ğamzesi şanlı civānım gelecekdir bu gice

Açılın şaf şaf olun intizār üzre şurun
Şāhid-i řāh-ı zamānım gelecekdir bu gice

Beni meydān-ı maşabbetde siyāset idecek
Ğāmet-i serv-i revānım gelecekdir bu gice

Elde fincân u kadeh sînde zenîrile nây
Dildeki nağş-ı nihânım gelecekdir bu gice

Müntazırdır şeref-i pâyına cümle aḥbâb
Femde vird-i zebânım gelecekdir bu gice

Geldi bir peyk götürüp müjde-i devlet yâ hû
Luṭf idip ol mihribânım gelecekdir bu gice

Ceyş-i ‘uşşâkile çâk eyle selâmlık Necmî
Tendeki rûḥ-ı revânım gelecekdir bu gice

(g, M 87a/190)

Necmî nazirecilik geleneğini sürdüren şairlerdendir. Bu gazel Fuzûlî’nin meşhur “Beni cândan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı?/Felekler yandı âhımdan murâdım şem’i yanmaz mı? ‘gazeline naziredir.

Baḡa cevri ü cefâ kıldıḡ âhım ‘arşa tayanmaz mı
Feleklerde melekler kim tutuşup nâra yanmaz mı

Didim ey şâhid-i ḥübân niçün kıldıḡ beni sūzân
Saḡa ḡalmaz döner devrân bu çarḡ bir gün tolanmaz mı

Gözüm görmez dizim tutmaz elim irmez gücüm yetmez
Ser-i kūyun yolum gitmez göñül senden uşanmaz mı

Recâ eylerem şâhımdan kerem kıl geç günâhımdan
Benim bu ebr-i âhımdan serîr-i arz şulanmaz mı

Şabâ kıldı beni bî-dâr aniçün olmuşum ḡün-ḡâr
Ḳabûl itmez beni dil-dâr içip ḡūnumu ḡanmaz mı

Cüdâ düşeli yârimden cihân tolaşdı zârımdan

‘ Acebdir eşk-bārımdan tenim kıana boyanmaz mı

Muhammed Necmî bî-çâre düşüp çöllere âvâre

Gelipdir rûz u şeb zâre o şüh aşlâ utanmaz mı

(g, D 87b/220)

Dîvân’da gazeliyat bölümünde yer almayan gazeller bulunmaktadır. Tarihât bölümünde gazel nazım şekliyle yazılmış üç şiir bulunmaktadır. 11. ve 19. şiirlerin aruz kalıbı fâ‘ ilâtün /fâ‘ ilâtün/ fâ‘ ilâtün/ fâ‘ ilün’dür. 22. şiir ise Farsça kaleme alınmış bir gazeldir. Kıta bölümündeki gazel nazım şekliyle yazılmış 14. şiirin aruz kalıbı bulunamamıştır.

2.1.7. Müstezatlarda Şekil Özellikleri

Necmî Dîvân’da altı şiirinde müstezat nazım şeklini kullanmıştır. Bu şiirleri gazeliyat bölümünde yer almaktadır. Müstezâtın klasik yapısının dışına çıkılmamıştır. Aruz ölçüsü mef‘ ûlü / mefâ‘ ilü / mefâ‘ ilü / fe‘ ûlün’dür. Şiirleri bu kalıpla yazmıştır. Ziyade tefileleri, mef‘ ûlü/ fe‘ ûlün’dür. Müstezâtın çoğunluğu 7 beyitten oluşmakla birlikte 8 ve 9 beyitten oluşan iki müstezat bulunmaktadır.

Müstezâtlar içerik olarak bakıldığında Allah aşkı, Allah’ın isimleri, tasavvufî remizler sıklıkla kullanılan kelimeler arasındadır. Dîvân’ın genelinde Men ‘arefe²¹ kudsî hadisini sıklıkla kullanmıştır. Müstezat şiirlerde ayetlere yer vermiştir. Semî‘ nâ ve ta‘ nâ İştittik ve itaat etdik.’’²²vb. ayetler örnek olarak gösterilebilir.

Gel tekyelere gidelim ey şems-i mu‘ allâ

V’ey gönca-i ra‘ nâ

Meydâna gele sırr-ı Hudâ maşşad-ı aşıâ

Olgevher-i deryâ

²¹“Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.”Yılmaz, M.(2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

²² Kuran-ı Kerim 2 / 285.

Allāh diyelim cem‘ idelim gönlümüzü
Tā-be-seḡergāh
Zinde kıla rūḡumuzu meḡel-i Mesīḡā
Ol Ḥazret-i Mevlā

Ḥalkalanıp Ḥay diyelim ḡay ola bu cān
Güm güm ide āsmān
Kim maḡv oluna ḡalmaya kim sırr-ı süveydā
Pür ola sevidā

Erbāb-ı kemāl cāhid olup ‘aşḡa boyandı
Āteḡlere yandı
Meydān-ı mezāhirde idip kendini rüsvāy
Kim olmadı bālā

Münḡād gerek dervīḡ olan ḡeyḡine dā’im
Hem dā’imā ḡā’im
Dünyāda iken ḡalmaya hīḡ keḡf ola aḡa
Bu ḡerḡ-i mu‘ ammā

ḡubḡ u mesā ḡan yaḡı aḡıdır merd-i Ḥudā
Ol nūr-ı Hüdālar
Ḥalbinde anıḡ mevce gelir ‘aşḡ-ı mezāyā
Ḥün ola hüveydā

Necmī bugün olup pervāne āteḡe yanmıḡ
Allāha ḡayanmıḡ
Zāhir olup kendüye kim leyle-i isrā
Kim sırr-ı ḡafāyā

(mt, D 45b/ 3)

2.1.8.Nazmların Şekil Özellikleri

Nazm, edebiyatımızda ortak bir görüş bildirilemeyen tartışmalı bir konudur. Nazmın genel bir anlam vererek, şiir parçası için kullanılan bir terim kabul edenler vardır. Bunun yanı sıra bu şiirleri müstakil bir nazım şekli olarak kabul edenler vardır. Bu konuda Muallim Nâci kıta ile nazm arasındaki farkı ilk beytin matlâ olan şiirlere uymadığını, bu şiiri ayırmak için de nazm denmesinin uygun olacağından bahsetmiştir.²³

Ayrıca Cem Dilçin'e göre nazm kıtanın bir çeşididir.²⁴Ona göre böyle bir şekil özelliği yoktur. Haluk İpekten ise bu konuda nazmı şekil özelliği kabul etmektedir. Nazmda mahlas beytinin olmayışı ve konusunun farklı olması onu gazelden ayırdığını söylemiştir.²⁵ Necmî Dîvân'ında da 12 nazm şeklini bizde bu çalışmamızda belirledik. Haluk İpekten'in belirlediği kıstaslara göre bu nazm biçimlerinde konu itibariyle nazm olduğu kanısına vardık. Bir nazım şeklini belirlerken birçok kıstas bulunmaktadır. Bunlardan biriside mahlas beytinin olup olmaması, şekil belirlemede önemli olmadığı söyleyen Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik'in dedikleri ışığında Necmî nazmların bazılarında mahlas kullanmamıştır. Genel itibariyle belirlediğimiz nazmların konu itibariyle gazelden ayrıldığını ancak mahlas konusunda bir tutarlılık arz etmediğini kanısına varılmıştır.

Necmî Dîvân'ında Mu'amma başlıklı bölümde Farsça ve Türkçe olmak üzere 12 nazm şekliyle yazılmış manzumeler bulunmaktadır. Nazmlar aşağıda belirtilen isimlere ithafen yazılmıştır. Kaside yazarken dikkat edilen sıraya burada da dikkat edilmiştir. İlk nazm Hz. Muhammed'e, daha sonra dört Halife'ye, edebiyatımızda dini açıdan tanınmış isimler ve Necmî'nin döneminde yaşamış kişiler hakkında yazılmış şiirlerdir. Bu şiirler: Be-Nâm-ı Muştafâ, Be-Nâm-ı Abdülvâhid, Be-Nâm-ı 'Alî, Be-Nâm-ı Hâlîl, Be-Nâm-ı Nâdir, Be-Nâm-ı Rûhî, Be-Nâm-ı Ebubekr, Be-Nâm-ı 'Oşmân, Be-Nâm-ı 'Alî, Be-Nâm-ı Hâsan, Be-Nâm-ı İbrâhim Edhem, Be-Nâm-ı Kâmil başlıklı olanlardır.

Be-nâm-ı Aḥmed

Gice gündüz idersem ḥamd ü şenâ

'Afv ider cürmünü elbetde Aḥad

²³ Tolasa, H. (1986):'' 18. Yy.da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü- Müstekimzâde'nin Istılâhâtü's-şi'riyyesi II'', Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XXIV-XXV.

²⁴ Dilçin, C.(1995): Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay,2. Baskı, Ankara.

²⁵ İpekten, H.(1994): Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergah Yay. İstanbul.

Elifi hamde muzâf eyleyecek Necmî
‘İnd-i Hâkda hâşıl olur Aḥmed
(n, D 97a/3)

2.1.9.Beyitlerin Şekil Özellikleri

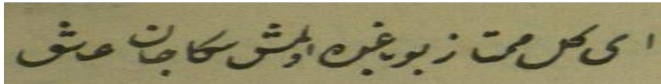
Necmî Dîvân’ında 7 beyit bulunmaktadır. Dîvân’da bu beyitler Ebyât başlığı altında bulunmaktadır. Bunların 6’sının aruz kalıbı fâ‘ ilâtün/ fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün/ fâ‘ ilün diğer beyit ise mefâ‘ ilün/ mefâ‘ ilün/ mefâ‘ ilün/ mefâ‘ ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Muamma bölümünde yer alan 16. beyit bir müfret özelliği taşımaktadır. Be-nam-ı Hasan başlıklı bir beyitlik lugazdır.

2.2.ÂHENK UNSURLARI

2.2.1.Vezin

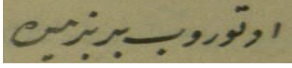
Necmî Dîvânı’nda aruz kusurları dikkat çekmektedir. Neredeyse aruz kusuru olmayan şiir yok denecek kadar azdır. Dîvân’ın transkripsiyonlu metin kısmında aruz kusurları gösterilmiştir. Şiirlerdeki aruz kusurları dipnotlarda gösterilmiştir. Ayrıca takdim tehir dâhil metin tamiri usullerini kullanarak aruz kusurları giderilmeye çalışılmıştır.

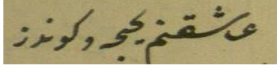
”Ey gül-i mümtâz bu bâğda olmuş sana cân ‘âşık” Şeklinde yazmada bulunan bu ve bunun gibi vezne uymayan cümleler takdim tehir ile ”Ey gül-i mümtâz bu bâğda saña olmuş cân ‘âşık” şeklinde düzeltilmiştir.(M 72b/ 219,1)

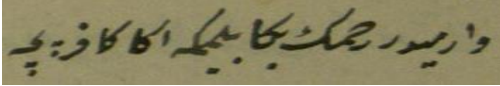
Necmî Dîvânı’nda dikkat çeken bir unsur ise Türkçe üç harfli heceleri bir buçuk okuma eğilimi içerisinde olmasıdır. Örnek vermek gerekirse; kıl, bir, gün vb. örneklerde olduğu gibi şair bu tarz kelimeleri bir buçuk okumuştur.

Milli Kütüphane nüshasında kelimenin orijinalinde olmayan”y” sesi dikkat çekmektedir.

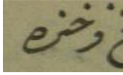

Bezm kelimesini bezmi şeklinde yazarak bir buçuk okunması gerektiğini belirtmeye çalışmıştır.(M 8a/2, 20)

Şiiri aruz kalıbına uydurmada en çok kullandığımız teknik ise atıf vavlarının çıkartılması olmuştur. Dîvân'da genellikle gice vü gündüz kelimesindeki atıf vavları hece sayısının fazla çıktığı durumlarda çıkartılmıştır.(M 3a/1, 35)

Metinde var olan aña kelimesi vezin gereği çıkartılmıştır.(M 54b/54, 5) Vezin kusurları gidermek için anlamda bir düşme olmadan yapılmıştır. Dîvân'da neredeyse bütün şiirlerde aruz kusurludur. Bu tamirlerde cümlelerin anlamı korunmuştur.

Vezin gereği ferhunde kelimesi ferihunde olarak okunmuştur.(M 35b/17, 7) Bu ve bunun gibi birçok kelime düzeltilmiştir.

Necmî Dîvânı'nda en çok kullanılan vezin fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/fâ' ilün kalıbıdır. Bu vezin dışında fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilün, mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' lün sıklıkla kullanılan vezinlerdendir.

2.2.2.Kafiye

Dîvân edebiyatında kafiye şiirin biçimsel olarak belirlenmesinde rol oynamaktadır. Öyleki edebiyatımızda şiirin hangi nazım şekliyle yazıldığını kafiye şeması belirlemede önemli bir kriterdir. Necmî Dîvân'ında nazım biçimlerini belirlerken kafiye şemasına dikkat edilmiştir. Mesnevi, kaside, gazel, kıta, nazm, musammatlar vb. incelerken kafiyeeye bakılmıştır.

Şiirin şekil özelliği belirlenirken kafiye önemlidir. Şiirde kafiyenin diğer bir özelliği ise ahenk unsuru olmasıdır. Mısraların sonunda yer alan kafiye ahenk ve müzikalite katması şiirin özellikleri arasındadır. Necmî Dîvân'ında şiirlerin incelenmesinde karşımıza çıkan kafiyeler geleneğin sürdürüldüğünü göstermektedir. Dîvân edebiyatında Arap alfabesine

göre kafiye oluşturulmuştur. Aynı seslerin mısra sonlarında tekrarıyla oluşmuştur. Aşağıdaki şiir kafiye mücerrede örneğidir.

Bedirlenmiş yüzün cānā temellük eylemez ay/a
Haṭā eyler kemān-keş beñzedirse kaşlarıñ yay/a

Sevād-ı nokṭa-i çeşmim esīr-i ḥāl-i Hindūndur
Müneccim dek perestiş eylemez ‘ aḳd-i Şüreyyāy/a

Kerem kıl nīze-i müjgānı ḥıfz it dil ḡılāfında
Vücūdum delmesin ṭöndürmesin beñzetmesin nāy/e

Derinde giryeler kıldım aḳıtdım kanlı seyl-ābım
Çıḳardım derdimi dilden daḡıtdım o nāye i‘ lāy/a

Seni böyle görünce kollarım yanlarıma düşdü
Açıp zülfün şalıp daḡılır iken gerdān mīnāy/a

Düşē ḳalka ser-i kūyuñ dolaşıp ḳapuña geldim
Açıp ellerimi ṭutdum der-i dergāh-ı Mevlāy/a

Tekeddür eyleme ḥatırcıḡım ey şānı Leylā
Bu sırr-ı ‘ aşḳımı ḥıfz it daḡıtma ehl-i dünyāy/a

Visālīñ ‘ arz kıl işbu dil-i maḡmūma raḥim it
Ezel bezminde şalmışam başımı dürlü sevdāy/a

Dil-i ‘ aşık olur mu teng-i ḡamūm dehriden Necmī
Bulanmaz aḳsa biñ yıl seyl-i seyl-āb ḳa‘ r-ı deryāy/a

(g, D 83b /197)

Yukarıdaki gazelde; a’lar redif, y’ler kafiye örneğidir.

2.2.3.Redif

Redif, kafiye de olduğu gibi Dîvân edebiyatında şiirleri şekilsel açıdan sınıflandırmaya yararmaktadır. Gazeller, mesneviler, kasideler vb. incelenirken şiirin kafiye şemasına bakılarak redif varsa ona göre sınıflandırılır. Redif aynı zamanda kafiye de olduğu gibi ahenk unsurudur. Redifler mısra sonlarındaki ses benzerliklerinin aynı görevde, aynı anlamda olanlarıdır.

Necmî Dîvânı'nda kelime ve ek bazında birçok redif örneği bulunmaktadır. Aşağıda redif örnekleri bulunmaktadır. 7 kasidede, 168 gazelde, 1 terc-i bent, 1 murabbat, 28 kıtada redif bulunmaktadır. Dîvânı'nda ilginç redifler de dikkat çekmektedir. Aşağıdaki şiirde olduğu gibi *-dim of* ilginç sayılabilecek redif örneğidir.

Ol kadar içdim firāk şerbetinden kândım of
Âb-ı hayvân çeşmesinden Hızrveş yıkandım of

Bir haber vir ey şabâ yârimden Allâh ' aşkına
Âteş-i hicrine düşdüm ey dırîğâ yandım of

Niçe yıllardır çekip derd-i firākın ağlarım
Dest-i zulmünden Hudânın lutfuna tayandım of

Dâm-ı mihrinden bu şeb pervâz idip pervâneveş
Mecnûnâsâ zencîr-i hubbuñ kırıp boşandım of

Terk idip nâmûs u 'ârım düşdüm diyâr miñnete
Necmiyâ bu tatlı cânımdan geçip uşandım of

(g, D 68a /125)

Ek bazında olan redifler; -i, -lAr, -a, -lıyor, -dİr, -Ar, -muştur, -mAz, -ların, -em, -dim, -den, -ımıza, -sına, -maz mı, -lenir, -likdir, -sıdır, -eyor.

Kelime bazında olanlar; eyle İlâhî, itdi, kalem, üstüne, nedir, eyledi, Hamid, peydâ, yazmışlar, tâzeler, olur, ditreşir, gösterir, gözler, yokdur, getirir, ider, gelir, çeker, yaz, bekleriz, söylemez, olmaz, ser-hoş, yok, ‘ aşık, eyledin, zülfün, iderim, olmadım, oldum, olmasın, amân, pertev, ‘ Alî, Leylî, geldi, beni, itmiş, ider, itdin, gibidir, gerek, Ahmed.

Ek ve kelime bazında olan redifler; -dır yâ Resûlallâh, -ı Muhammed, içün kâm isterim, -ı ‘ aşk, -ımı gördükçe, ider ‘ âlem bu ya, -nın görünmez mi sana, -dır sana, olmaz sana, bana, -a oldum mübtelâ, eyler bana, sabâ, garib, oldu hep, -ın görüp, bu şeb, olup, -a gûş tut, -la bahis, -olmaz hiç, -a bah, -dan elezz, itdin el-‘ iyâz, olsunda gör, -a gelmiştir, gibi parlar yatar, -deler vardır, -su var, olduğun ister, -ım güler, -ler azdırır, olduğum ister, -dir derler, -dan gelir, -dir sagar, -a çıkar çıkmaz, -e görür görmez, idenler bizleriz, -a dek gideriz, -ı kaplamış, -sına mahsus, -dan garaz, -a arz, -ı lafz, -ım itmez istimâ‘, -ım ey dirig, -ın telef, -a çıkmış saf-be-saf, -dım of, -ıma bir bak, -ı yok, -ım gerek, -dır gözlerin, -a çık, bâkî değil, demek bizlerce hiç ‘ âdet değil, -a bakda ‘ ibret al, -ı seyr kıl, ister gönül, ider bülbül, -e güzer kıl, -ımdır benim, -ım var benim, mıdır bilmem, -nın görem, -a düşürdüm, -e her şeb yalvarın, -e aşk olsun, -a ben, itmez isen, -ler gelsin, -a da gelsin, -nın eyler arzu, -dır bu, -ım gelecektir bu gice, -maz bu gice, -ım diye, Allâh ‘ aşkına, olmuş âh, oldum âh, idim ben bu gice, -lar gibi, -e hay, değil mi, -ım gibi, eyler beni, -ım kanı, ideydim kaşkı, -ımızdır şimdi, -e beni, mi ararsın, -i ver, merd-i sahi.

Dost duyup kapuñda yâ hû söyledi âzâd/e hay
Gördü ol ruhsâr-ı derdiñ eyledi âmâd/e hay

Gülşen-i hüsnünde seyrân eyler iken murğ-ı dil
Cân u dilden âh idip hem eyledi âzâd/e hay

Dâne-i hâl-i siyâhın vaşlına itdi süs
Dâm-ı zülfün içre düşdü başladı feryâd/a hay

Bu ne sırdır kimse bilmez âşinâ olmuş şağa
Hay deyip âvâze başlar Şâmdan Bağdâd/a hay

Söz virip çeşm-i siyâhın hışmile bir kez bakıp
Kıtl kıldın kalmadı bir kimse bu arad/a hay

Misk-i vaşlın ʔavāf eyler iken ‘ uşşāk sū-be-sū
Bir nidā-yı maḥrem irdi maḫşad-ı aḫşād/a ḫay

Ḫay diyip gördüm cemālin bārekellāh söyledim
Ben gibi herkes kılar dünyāda ḫay uḫrād/a ḫay

Vādī-i nisyāna itdiñ aḫmadıñ bir gün beni
Zulm kıldıñ sevdigim itdiñ heves sem-dār/a ḫay

Necmiyā āsūde olmaz ‘ ārif-i billāh olan
Terk idip bu varlğıñ eyler merām muzād/a ḫay

(g, M 93a /212)

Yukardaki gazelde -a ḫay’lar redifdir.

3.BÖLÜM: MANA, DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

3.1.MANA ÖZELLİKLERİ

3.1.1.Edebî Sanatlar

Necmî, Dîvânı'nda birçok edebî sanat kullanmıştır. Aşağıdaki bazı beyitlerde bu edebî sanatları bulmak mümkündür. En çok kullandığı edebî sanatlar ise telmih, iktibas ve teşbih olarak belirlenmiştir.

İstifham

‘Ayb olur mu şem‘-i ruhsârîna yansam rûz u şeb
Tâ ezelden nâr-ı hubbuñ dil içinde bend olup
(g, D 53a /30, 3)

Bilmezem ki bu giceler ol şeb-i yeldâ mıdır
Ne uzundur ay batıp hem gün tolanmaz bu gice
(g, M 88a /193, 2)

Teşbih

Turna anla Necmiyâ pervâneveş yandın oda
Neyden efzûn nâle-i cân-süzümüz bülend olup
(g, D 53a /30, 5)

Tezat

Sâyenizden pâdişâhım geşt iderken her yeri
Baña şimdi halk-ı dünyâ yâr u âgyâr oldu heb
(g, D 52a /27, 2)

Haste düşdüm bu diyâr-ı gurbet içre âh kim
Dost düşmenden dırîgâ kimse gelmez yanıma
(g, D 85b /200, 2)

İktibas

Necmiyâ fevt eyleme hengâm-ı ‘ışret tırma iç
Ehl-i küfrân dimedin *yâ leytenî küntü türâb*
(g, D 51b /26, 7)

‘Âşık olmayınca âdem ‘ârif olmaz mâ-ḥaşal
Men ‘arefbezminde olğıl tarîk-i ḥubb-ı sivâ
(g, M 45a /4, 2)

Mübalâğa

Çin-be-çin kılmış dili ‘âşıkları zülf-i çiniñ
Güne zâlimdir kara müyundaki ol pîç ü tâb
(g,M 48b /23, 2)

Karşu tırmar taş u daş ins ü melek vaḥş [u] tıyūr
Gözlerimden çağlayan enhâra Allâh ‘aşkına
(g, D 81a /202, 6)

Tecrit

Necmiyâ itdim taleb vuşlat dil-dârnı bu sabâḥ
Naḫd-i cânım almağa virdi yine ḥavâle şabâ
(g, D 50a /19, 7)

Nida

Pâre pâre itseler ey yâr senden dönmezem
Mescid-i dilde imâm-ı ‘aşka itdim iktidâ
(g, M 48a /17, 3)

Sâkiyâ eyle raḥm-i dil-i nâ-şadımıza
Elde fincân u kadeḥ dolu gel yanımıza
(g, D 82a /189, 1)

Telmih

‘Aşk yolunda çâk ideyim hüsn-i ‘iffet dâmeniñ

Hükm kıldı Mısr-ı dilde Yūsufa Ken‘ān baṅa
(g, D 49b /15, 3)

Ey ebū şehriyār-ı šāh-ı şehīd-i Kerbelā
Nām-ı ‘ālīḡ dilde dilde eylerim ezber ‘Alī
(g, M 94b /217, 2)

Teşbih-i Belîğ

Serv-ḡad gerdān beyāz ḡabḡab sīmīn kāfūrīden
Gökden inmiş bir melek-sīmāya oldum mübtelā
(g, D 49a /14, 3)

Niçe ‘āşḡların ‘aḡlını alıp ṡaḡlara şalmış
ṡurmayıp efsūn oḡur gözlerin olmuş cādū
(g, D 79b /186, 2)

Teşhis

Şanma ki bī-hūde bu gerdişin keş-mā-keşi
Raḡş idiyor ṡarḡ-ı ‘ālem ‘aşḡa olmuş mübtelā
(g, D 48a /12, 3)

‘Āḡıl olan aldanır mı işbu ṡarḡın ālına
İltifātla aldadır bir gün seni ber-bād ider
(n, M 101a /22, 1)

Leff ü Neşr:

Ey ṡabīb olmaz mizāc-ı ‘āşḡın şıḡḡat-pezir
Her ‘ilāc itdikçe ‘aşḡdan diḡer ‘illet tāzeler
(g, D 58b /55, 5)

Açık İstiare:

‘Arz kılma nūr-ı vechin ḡöḡüllere ey māh-rū
Maḡv olur envār-ı encüm şems-i raḡşān ditreşir

(g, M 57b /67, 3)

Seci:

cemādāt u ḥubūbāt ve hem ḥayvānāt
(bt, D 42a /5, 10)

3.2.DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Necmî Dîvânı'nda dil özelliği açısından bir ikilik söz konusudur. Dîvân'da Eski Anadolu Türkçesi dil özelliği dikkat çekmektedir. Ancak bu özelliği Dîvân'ın genelinde kullanmamıştır. Bazı şiirlerde *ideyor* derken bazen *idiyor* demektedir. İki nüshada bu dil özelliğini göstermektedir. Ayrıca -yor ekinin Türkiye Türkçesi kullanımı da söz konusudur.

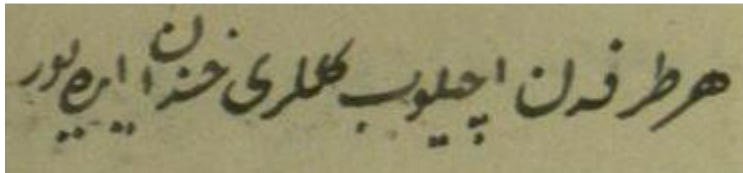
Elde tutmuş ḥūn ile ālūd olan pīrāhani
Dergeh-i Ḥaḳda *turuyor* ḥubbda Zeyne'l-^ı abā

Tā kıyāmet itmede faşl-ı arz intikām
Bî-şekīb āh *eyliyor*turmuyor ol bî-nevā

(kt, D 36a/II, 4-5)

Necmî Dîvânı'nda yer alan ekler arasında Eski Anadolu Türkçesi özelliği gösteren ekler yer almıştır. Bunlardan *ideyor* eki dikkat çekmektedir.

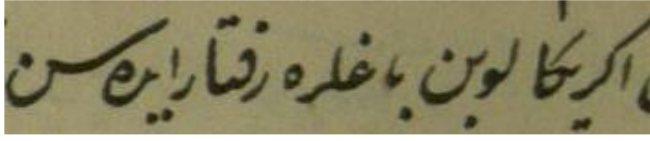
Her taraftan açılıp gülleri ḥandān ideyor
Eyleyip murgları niçe maḳāmāt-ı icrā

(t, M 34b /9)

Eski Anadolu Türkçesinde sık kullanılan zarf fiil eki olan *uben-üben* ekini bu divanda karşımıza çıkmaktadır.

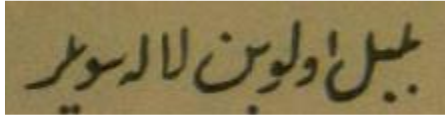
eger yaṅaluben bāḡlara reftār idesin

(bt, D 41a /3)

Ṭab‘ım açılıp nāle eyler

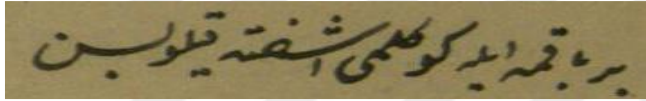
Bülbül oluben lāle söyler

(m, M 9b /1, 18)

Bir bakma ile göḡlümü āşüfte kıluben

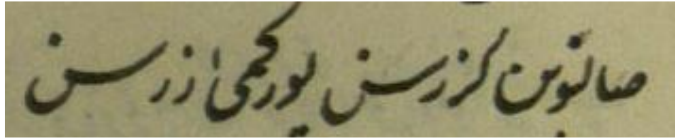
Ḥiddetle nigāh-ı zaḥm hüveydā saṅa maḥşūş

(g, M 68a /113, 5)

Şalunuben gezersin yüregimi ezersin

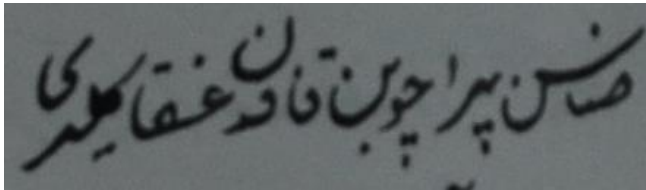
Yüz tōndürüp gidersen sebep olur istirāḥat

(g, D 53a /32, 2)

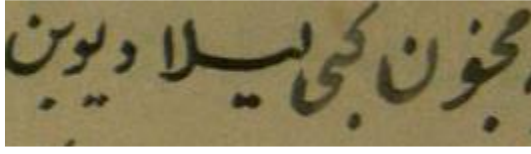
Dem çekip bām-ı serādan ḡaraḡuş dik yürüdü

Şanasın per açuben Ḳāfdan ‘anḳā geldi

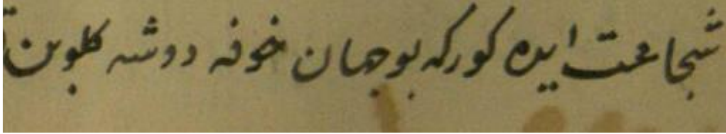
(g, D 86b /226, 5)

Mecnûn gibi Leylâ diyüben

(bt, M 42b /6)

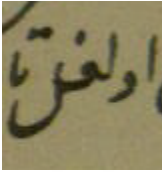
şecā‘ at idegör ki bu cihân havfa düşegelüben

(bt, D 43a /7)

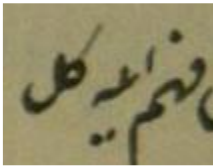
Eski Türkçe emir kipi olan gıl-gil ekinin kullanıldığı görülmektedir.

Olğıl

(g, M 45a /4,2)

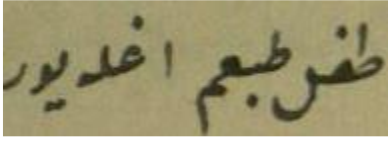
fehm eylegil

(g, D 47b /6, 4)

Necmî Dîvânı’nda yazmada dikkat çeken unsurlardan biri de “-yor” ekinden önce “a-e” okunması gerektiğinin belirtilmesidir. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi aglıyor yerine aglayor şeklinde okunarak Eski Anadolu Türkçesi özelliğini göstermektedir.

Tıfl-ı tab‘ım ağlayor

(g, M 79b /152,7)

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan “-ısar” gelecek zaman ekinin *reşk idiserdir* şeklinde kullanıldığı görülmüştür.

Diğer bir özellik ise Dîvân şiirinde alışık olmadığımız atıf vavı ile Türkçe kelimeleri kullanmasıdır. Bu özellik sadece Necmî Dîvânı’nda rastlanılan bir durum olmasa da çok sık karşılaşılmamasından dolayı inceleme kısmında ayrıca işlenmiştir. Dîvân’da sıkça geçen örnekler:

- açılmaz ü gülmez (D 87b /214, 2)
- dost u düşmen (D 39a /5)
- dün ü gün (M 57a /64, 4)
- gice vü gündüz (M 11b /4)
- gönlüm açılmaz ü gülmez (D 87b /214,2)
- kuş u kurdlar (M 16b /13)
- oğur u yazar (D 13b /8,1)
- sen ü ben (D 37a /6)
- taş u taşlar (D 61b /83,2)
- yemez ü içmez (D 74b/1, 6)
- yir ü gökce (M 11b/4)

3.2.1.Günümüz Açısından Arkaik Kelimeler ve Ekler

Necmî Dîvân’ında arkaik kelime ve eklere rastlanılmıştır. Aşağıda bununla ilgili Dîvân’dan bazı örnekler verilmiştir.

- bağ (D 56b / 48, 6)
- barca (D 53b /33, 5)
- bendek (M 49b /28, 7)
- çarmıh (M 53a / 47, 3)

ğaygu (M 63a /90, 4)
gelüpdür (M 54a / 51, 2)
gice (M 2b /34)
içün (D 5a /6)
idegör (D 17a/16)
ideyor (M 34b /9)
kande (M 3a /48)
kanı (D 85a /209,4)
kankı (D 11b /26)
kapu (M 7b /36)
karşu (M 10a /13)
kijgurup (M 65b /102,3)
korhu (M 63b /90,6)
salunuben (D 53a /32, 2)
sancamak (M 60a /77,2)
teb (M 52a /42,3)
urmak (M 3a /10)
yalın (M 9b /3)
zank zank (M 51a /34, 4)

3.2.2.Deyimler

Necmî Dîvânı'nda birçok deyim yer almaktadır. Deyim kullanmak şiirin mana açısından zengin kılmaktadır. Anlamın derinleşmesine ve az sözcükle çok şey anlatmaya imkân vermektedir. Necmî Dîvân'da geçen deyimlerin birkaçı şunlardır:

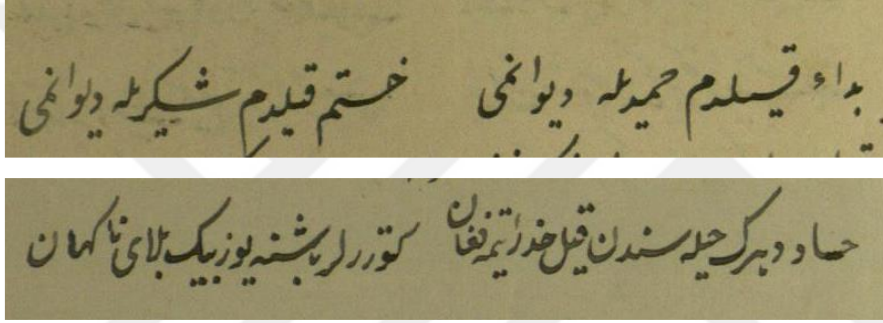
ağzı açık (D 54b /39,5)
Allâh'a dayanmak (M 45a /3, 7)
bagrım delip (M 54b /54, 2)
baş açık (D 81a /202, 3)
baş u cân virmek (D 36a /3, 3)
boynun eğmek (D 36b /4, 5)
çöllere düşmek (M 82a /166,3)

dāmeninden tutmak (M 48a /17, 2)
diş salmak (M 60a /77, 2)
ebnā-yı zamān (D 14b /18)
el kaldırmak (M 9a /34)
göz idip kaç oynatmak (D 12b /23)
güş tutmak (D 46b /5,1)
il ağzın tutmak (M 60b /79, 6)
kadem başmak (M 31a /5, 20)
kan ağlamak (D 35b /2, 1)
kavuk sallamak (M 7b /11)
kayğu çeker (M 63b /92, 3)
kıyāmet kopması (M 50b /32, 7)
köre girmek (D 81b /204,6)
tağlara salmak (D 6b /4,2)
tavşan kanı (D 17a /10,7)
urur na' re ider kem küm (D 64a /112, 2)
yalın ayak (M 8b /27)
yüz virmek (M 46b /9, 2)

4.BÖLÜM: ESERİN NÜSHALARI VE ÖZELLİKLERİ

4.1.Milli Kütüphane Nüshası

Milli Kütüphane nüshası istinsah tarihi ve müstensihî hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yazı stili olarak talik kırmısı hat ile tamamı siyah mürekkep ile yazılmıştır. İstinsah tarihi belli olmayan nüshası 230x145-180x95 mm. ölçülerinde, sırtı siyah meşin, üzeri aşınmış siyah kâğıt kaplı ve mukavva ciltle ciltlenmiştir. Nüshanın sayfaları 17 satırdan oluşmaktadır. Milli Kütüphane nüshasının matla ve makta beyitleri aşağıdadır.

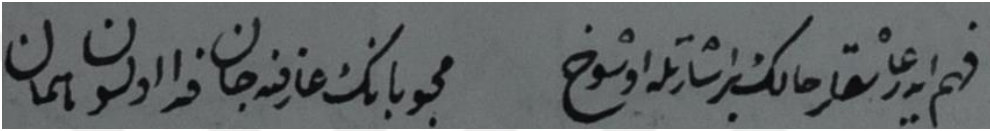
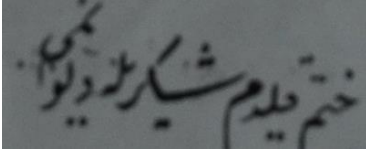
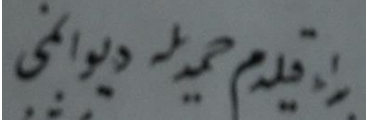
Bu nüsha Mehmet Necmeddin Nâtuvân olarak kaydedilmiştir. Yazmalar bölümünde Yz. A 9248 kataloguna kaydedilmiştir. Bu nüshada varak numarası kullanılmamış sayfa numarası verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinin Milli Kütüphane nüshasında ve Türk Dil Kurumu nüshalarında yazmaların müellif nüsha olaması hakkında bir bilgi yer almamaktadır.

Milli Kütüphane ve Türk Dil Kurumu nüshalarında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Ancak her iki nüshada ortak bulunan şiirlerde düşürülen tarihlere bakıldığında aynı dönemde yazıldığı düşünülmüştür. Dîvân'da var olan tarihler hicri 1299-1300 yıllarına denk gelmektedir.

4.2. Türk Dil Kurumu Nüshası

Divân-ı Necmî adıyla kaydedilmiş nüshanın iç kapağına parantez içerisinde Erzurumlu Necmeddin notu düşülmüştür. Yazmalar kısmına Yz. A 348 katalog numarasıyla kaydedilmiştir. TDK nüshasının matla ve makta beyitleri aşağıdadır.

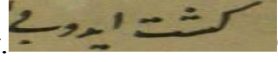
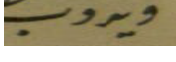
Bu nüsha varak numarası olmayıp sayfa numarası verilmiştir. On bir satırda çift sütun, siyah mürekkeple yazılmıştır. Milli Kütüphane nüshasıyla arasındaki en büyük fark varaklar arasındaki mısra sayısı olmuştur. Milli Kütüphane nüshası, Türk Dil Kurumu nüshasına göre daha hacimlidir.

5.BÖLÜM: METİN

5.1.METİN HAZIRLANIRKEN TAKİP EDİLEN YOL

- a) Milli Kütüphane nüshası M, Türk Dil Kurumu nüshası D harfleriyle gösterilmiştir. D nüshasında olamayan şiirleri gösterirken D- şeklinde yazılmıştır. M nüshasında olmayan şiirleri belirlerken ise M- şeklinde gösterilmiştir.
- b) Dîvân tertibinde orijinal haline dokunulmamıştır. Her iki nüshanın tertip edilişi neredeyse aynı olması şairin tarzının bu olduğu kanısıyla orijinal hali korunmuştur.
- c) Her iki nüsha karşılaştırıldığında ortaya çıkan vezin kusurları dipnotlarda gösterilmiştir.
- d) Bütün çabalara rağmen okunamayan kelimeler için (...) ve okunmuş ancak emin olamadığımız kelimeler için ise (?) işaretleri kullanılmıştır. Arapça ayet ve hadisler okunmuştur. Ancak Farsça ve Arapça şiirler eski yazıyla tekrar yazılmıştır.
- e) Dîvân'da aruz kusurlarını gösterirken dipnotta mısra bazında veya beyit bazında olup olmadığı gösterilmiştir. Ayrıca bulunamayan aruz kalıpları için şiir numarasından sonra [?] bu işaret kullanılmıştır.
- f) Asman, aşkar padşah gibi ses türemeleri gösterilmiştir. Aruz gereği zihaflı ya da imale gerektiren yerlerde bu tarz okumalar tercih edilmiştir.
- g) Farsça vav-ı madureler “ ~ “şeklinde gösterilmiştir.
- h) Çeviri yazıda kelimelerin ve eklerin yazılışında şunlara dikkat edilmiştir: Necmî Dîvân'ında kafiye kusurları gidermek ve yanlış okumaları düzeltmek amacıyla metin tamiri yapılmıştır. Birçok yerde takdim tehir tekniği kullanılmıştır. Aruz kusurlarını gidermede şairin mahlasını söylediği bazı beyitlerde Mehmet yerine Muhammed okunması tercih edilmiştir. Divan'ın birçok yerinde şiirlerin aruza uygun olması için kelimelere müdahale yapılmıştır. Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi *ahmak* kelimesi vezin gereği *ahımak* okundu, *sıkilet* kelimesi vezin gereği *sıkılet* okunması vb. Bazı

şiiirlerde ise ses düşmesine gidilmiştir. *Hediye* kelimesinin *hedye* okunması, *Afrāsiyāb*’ın *Afrāsyāb* okunması bazı örneklerdendir.

- i) Necmî Dîvânı 19.yy sonlarında kaleme alınmış olması nedeniyle eklerde güncelleme yapılmıştır. Yuvarlak okumalar, Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinin görüldüğü kelimelerde ek bazında düzeltme yapılmıştır. Bu düzeltmeler ek bazında yapılmıştır, kelimenin köküne dokunulmamıştır. Türkiye Türkçesinde kullandığımız etmek fiili, itmek şeklinde orijinal haliyle okunmuştur. Geşt idüp yerine geşt idip şeklinde yuvarlak yazılan ekler düz okunmuştur. Dîvân’dan aldığımız bu örneklerde olduğu gibi virüp yerine virip şeklinde bir okuma tercih edilmiştir.
- j) Arapça tamlamalarda Allah lafızlarını yazarken Dîvân’ın tamamında Allah lafzının birleştiği kelimeler tırnak işaretiyle ayrılmamıştır. Transkribe yaparken billâh, kaderallâhî, bârekâllâh vb. şeklinde yazımı tercih edilmiştir.
- k) Yazmanın orijinalinde olmayıp sonradan eklenen kelime ve ekler için [] köşeli parantez kullanılmıştır.

Çeviri Yazı Sistemi

ا	A, e, ı, i, u, ü
آ	Â, a
ب	B
پ	P
ت	T
ث	S
ج	C
چ	Ç
ح	H
خ	H
د	D
ذ	Z
ر	R
ز	Z
ژ	J
س	S
ش	Ş
ص	Ş
ض	Ž, d
ط	T
ظ	Z
ع	‘
غ	Ğ
ف	F
ق	K
ك	K, g, ŋ
ل	L
م	M
ن	N
ه	E, a, h
و	U, û, ü, o, ö, v
ئ	Y, ı, î, i

5.2.TRANSKRİPSİYONLU METİN

[MUĞADDİME]

[M 1b; D-]

B'ismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

⁽¹⁾Ber-muḳteżā-yı şükrü'l-mün'im-i 'ale'l-mün'am-'aleyh vācib-i ḥamd-i ferāvān ü sipās-ı cāvidān ol nāẓm-ı ezeliye ve münāẓım-ı Lem-yezeliyyeye ki fermūde-i *nūn ve 'l-ḳalem ve mā-yeṣturūn*²⁶ ile ḳadr-i ḳelāmı tekrīm ü tebcil ⁽²⁾*ve 'ş-şemsü ve 'l-ḳamer-i bī-ḥusbān ve 'n-necmü ve 'ş-şecer-i yescūdān*²⁷ āyet-i kerīmesinde olan ḳavā'-id-i edebiyyesiyle müjde-i vāde-i ehl-i ṭabāyi' iken *eş-şu'arā 'u yettebiu-hum el ḡāvūn*²⁸ ile şu'arāyı nīrān-ı ḥırmāna ilkā itmiş ve silsile-i *illel-lezīne āmenū*²⁹ bi'l-istiṣnā şu'arā-yı İslāmı sāḥil-i necāta çekmiş ve şükr-i bi-'add ve şenā-yı lā-yu'add ol nāṭıḳ-ı mu'ciz-edā ve ol Kelīm-i bī-çün ⁽¹⁰⁾ ü çerāya ki güher-i nazmı mahzen-i fu'ād-ı übāb-ı 'irfānda meknūz ve l'al-i ma'nā-yı ḥaḳāyıkı genc-i sīne-i ehl-i 'aşḳda medfūn ve bāḡiçe-i aşḫāb-ı ṭabī'ata niḥāl-i 'aşḳ u maḥabbeti ḡars idip şemere-i ḳelāmı pīş-gah-ı 'avām u ḥavāşa şalmış.

[M 2a; D-]

Ḳıṭ'a

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Zihī şāni' ki bünyān-ı kelāmı üstüvār itmiş
Feşāḥat devletiyle ol bināyı pāyidār itmiş
2. Belāḡat dūrlerin dürc 'ādemiden eylemiş iḥrāc
Bi-ḥamdillāḥ sevād-ı buḳ'a-ı nazma nişār itmiş

²⁶ "Nūn, andolsun kaleme yazdıklarına." Kuran-ı Kerim, 68 / 1.

²⁷ "Güneş ve ay bir hesapla hareket etmektedirler. Bitki ve ağaçlar secde halindeler." Kuran-ı Kerim, 55 / 5-6.

²⁸ "Ve (Allah'a karşı olan) şairler: onlara (sadece)azgınlar tabi olur." Kuran-ı Kerim, 26 / 224.

²⁹ "Ancak iman edenler." Kuran-ı Kerim, 103 / 3.

Neşr: ⁽⁵⁾ Zemzeme-i *levlāke levlāk lemā ḥalaqtü'l eflāk*³⁰ ile kûbbe-i āsumānı velveleger ü şa' şa' a-i *vemā erselnāke illā raḥmeten lil'ālemīn*³¹ ile fers-i zemīn ü zamānı tezyīn ü tevfir iden ol zāt-ı ḥuceste-simāt ve meḥāsin-ayāt ya'nī Seyyid-i Kā' ināt Efendimiz Ḥazretlerine hezār hezār şalavāt-ı bī-ḡāye ve āl-i aşḥābına selām-ı bī-nihāye olsun ki mülk-i kelām-ı manzūmu şemsīr-i ⁽¹⁰⁾ *vemā 'allemnāhüş's-şi'ra*³² ile ḥarāb ve erbāb-ı dili der-i devlet-me'bından dūr itmiş iken ' ayn-ı fem-i mübārekesinden bāḡ-ı kelām-ı mevzūna āb-ı ḥayāt-ı *inne mine's-şi'ri li-ḥikmeten*³³ ḥadiş-i kerīmini cārī buyurup şukūfe-i kelām-ı mevzūnı ḡuşād ve bāḡiçe-i dil-i ehl-i ṭabāyi' i ābād eyledi.

Kıt' a

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. O zātın rūḥ-ı pākine şalavāt bī-şumār olsun
Ki aşḥābıyla āline selām-ı iktışār olsun

2. Şalavāt hem selām ile iden evḳātını imrār

[M 2b; D-]

Mu' azzezle İllāhī ḥānmānı pāyidār olsun

Neşr:

Ammā ba'd rākım-ı tesvīdāt-ı Dīvān-ı Muḥammed Necmü'd-dīn-i nā-tüvān³⁴ bu tarz ile āḡāz ve bu nemaṭ ile mā-fi'z-zamīrin izḥār ider ki zirā' -ı ṭabāyi' im toḥm-ı ' aşḡı iḡlīm-i vüçudumda mezra' -i maḥabbete zer' idip terbiyye-i dāye-i ⁽⁵⁾ eyyāmıyla tıfl-ı nebāt-ı ' aşḡım kemāle yetip şemere-i şī'r virdi. Zamān zamān sa'ir ef' ālime eş'ār söylemek ḡālip düşüp ba'zı ḡazellerim efvāh-ı ' avām ü ḥavāşda cereyān itmeye başladı ve şa'irliğim muḡarrer oldu. İm'ān-ı nazar ile nazar eyledim ki *'ilimsiz şī'r esāssız cidāra beḡzer ve esāsı olmayan binā zamān-ı ḡarībde inhidām olur* ⁽¹⁰⁾ ve eş'ārımı tezyīn itmek içün ' ilmden pīrāyeler düzmeye bed' eyledim. Gāḡ 'ulūm-ı edebiyye büstānına ' azīmet idip faşl faşl mesā'illerini dāmen-i fu'ādıma derc itdim ve gāḡ 'ulūm-ı şerī'iyye bāḡına reftār idip eşcār-ı Ḳur'ān-ı Kerīm ve eḡādiş-i nebeviyyeden ḡuşul-peḡzīr olan eşmār-ı mesā'il-i vefireye el yetirdim ve gāḡ 'ulūm-ı ' aklıye vādī ⁽¹⁵⁾ vü fezālarında pūyān idip şukūfe-i mesā'il-i ḡikemiyyeyi derdim. El-ḡışşa 'ulūm-ı ' aklıyye vü naḡliyyeyi itmām iderek eş'ārımı ḡabā-yı ' ulūm ile

³⁰ "Sen olmasaydın, sen olmasaydın(Ya Muhammed)eflekı(gökleri)yaratmazdım." Kutsi Hadis, İskender Pala Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, S. 288.

³¹ "Ve biz seni, ancak alemlere rahmet olarak gönderdik." Kuran-ı Kerim, 21 / 107.

³² "Ve biz ona(peygambere)şiiir öğretmedik." Kuran-ı Kerim, 39 / 69 .

³³ Tirmizī, Muhammed b. İ. (1987). el-Cāmiu's-Sahīh. thk. Kemāl Yūsuf el-Hūt, I-V. Beyrut.

³⁴ Yazmanın bu kısmının altı sonradan çizilmiş, Milli Kütüphane Yazmalar Katoloğona" Mehmed Necmeddin Nā-tuvān" isimiyle kaydedilmiştir.

[M 3a; D-]

(1)İksā eylemeye bed' eyledim ise de nār-ı 'aşk kânûn-ı fu'ādımdan alev-gîr olmağa yüz tıtdı ve binā-yı vücūdumu iḥrāk itmeye başladı ve bu derdin indifā'ının çāresine düşündüm ve çok ṭabīblere 'arz-ı mā-cerā eyledim. Bir kimseden bu derde çāre bulamadım. Me'yūs u şermende (5) vü ḥayrān gezerken rāḥım bāzār-ı 'urefā'ya düşdü ve gūşuma bir āvāz-ı ḥazîn erişdi. 'Acabā bu āvāz ne ola der iken bir dervīş-i dil-rīş yedimi dutup çekerek bir encümeni hırka-pūşān miyānelerine ik'ād itdirdi ve anların aralarında ḥulle-i ḥaḍrā giyinmiş ve beyāz rīş-i sīnesine inmiş bir pīr-i mübārekeye gözüm düş olup şabr u kararım kalmadı ve kadem-i 'ālīsine yüzüm sürdüm ve çok giryān eyledim ve ṭākatım ṭāk (10)olmuş ve 'aklım başımdan gitmiş ve ol pīr-i ḥuceste başımı zānū-yı sa'ādetine almış ve rüy-ı āb-ı gül urmağda iken 'aqlımı başıma cem' idip edibāne ol zātın dest ü pāyını būs kılıp işbu derdi izhār eyledim buyurdun ki inşāllāhü'r-Raḥman bu derdin çāresini zamān-ı karībde buluruz ve seni daḥı murād u maḳşūduña nā'il ideriz

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Düşmeyen 'ārif pāyına dünyādan bigānedir
Dutmayan pīr-i muḡānuḡ dāmenin dīvānedir

[M 3b; D-]

2. Girmeyen mey-ḥāneye bilmez ciḥānıḡ ḥālını
İçmeyen 'aşkıḡ şarābın aḡmağ-ı nā-dānedir

Nesr:

El-ḥāşıl ol pīr-i ḥuceste-liḳā ve ḥakīm-i ḥikmet-arā keyfiyyet-i vuḳū'-ı derdimi lede'l-istifsār nabzıma el urūb ba'de't-te'emmül teşḥīş-i maraḡ (5) idip cevāba bed' ü mübāşeret itdi ki seniḡ işbu maraḡıḡ rūḥānī olup gerdeniḡ bir āfet-i ṭannāzıḡ gīysūsına ve murğ-ı diliḡ dāne-i ḥāl-i hindūsuna bend idip 'aşğ-ı mecāzī 'illetine giriftār olmuş olduğundan bir ḥakīm-i kāmil ve ṭabīb-i ḥāzıḳa mürāca'āt eylemeḡiz lazımdır. Bu bābda egerçi bize intisāb ve emrimize inḳıyād iderseniz bu derdden (10) ḡalāşıḡıza ve neyl-i amālīḡize vuşūlūḡuz me'müldür buyurduğda dāmen-i 'ulyāsına yapışıp *el-kerīmü izā va'dūna defā kelām-ı şerīfini* irād kılıp ya'nī bu bende-i kemīneḡizden emr-i 'ālīḡize muḡālif bir ḡareket vuḳū'a gelmez. Binā'en alā-zalīk ol kāmil sāye-i merḡametini serime sāye-bān ve ferş-i mürüvvetini zīrime döşeyip luṭf u keremini dīde-bān birle (15) terbiye-ḡānesiniḡ bir küncinde nişīn olup bir müddet çille vü riyāşetle imrār-ı vaḳt eylememe emr ü fermān buyurdu ve ber-mücib-i emr-i 'ālī-serim zānū-yı taḡayyürde ve nūk-ı engūştüm dendān-ı te'essüfde bir niçe

[M 4a; D-]

(1) müddet ol maḳāmda nişin olup nefis-i emmāre ile ve gāh nār-ı ‘aşḳla mücādele vü mu‘āraza eylemekde iken bir gice hātıfden *esta‘zu billāh: Yā ayetühü’n-nefs muṭma’inne irci‘ı ilā Rabbik rażıyete merżıyye fādḥulı fî ‘ibādî vādḥulı cenneti* ³⁵ āvāzı gūş-ı hūşma resīde olduḳda işbu şedā-yı dehşet⁽⁵⁾-efzādan vücūduma bir zelzele-i meḥıb ‘arız ü vāḳı‘ oldu ve ḥayrān u nigerān ṭururken ol zāt-ı mübārek maşṭaba-i bendesini ḳadem-i şerifle müşerref ve ‘abd-ı kemīnesini ol ḥāl içinde rü‘yet ve vuḳū‘ ḥālimi istifsār ve keyfiyyet-i mā-cerādan ḥaber-dār ve ol āyet-i kerīmenin tefsīrine şürü‘ buyurup āgāz-ı güftār eylediki rāh-ı ḥaḳıḳatde sālİK olan kimesneye ⁽¹⁰⁾ dört derece ḳaṭ‘ idip kūyı İlāhıyeye vāşıl olmaḳ lāzımdır evvelki ‘avāmın seyr-i sülūk eyledigi nefis-i emmāre derecesidir bu derecede bulunanlar nefislerinin dā‘imā emr ü inḳıyādındadırlar. Sālİki rāh-ı ḥaḳıḳı bu dereceden geṇip nefis-i levvāme derecesine nā‘il olur bir zamān işbu derecede ḳoḳ sa‘y ü kūşış eyleyip nefis-i mülhime derecesine geṇer ki sālİK bu derecede niḳe kerāmāt ⁽¹⁵⁾ ü ilḥāmātlara na‘il olur ve bunlarıḳ birisine ḥavāle-i sem‘ ü i‘tibār itmeyip sa‘y ider ise nefis-i muṭma’inne derecesine vāşıl olup terk-i terk iderek fenā fillāh derecesine ḳā‘im ü *mūṭū ḳable en te-mūtu ev min-‘arife nefsehu*

[M 4b; D-]

(1) *ve ḳad ‘arefe Rabbehu* ³⁶ sırlarına maşḥar olarak ṭarİḳ-i nefis-i rāziye vü marżıye ile vasil-ı ilāllāh olur cevābının ḥitāmında ṭoḑrusu ol zātın bu kelāmı cānıma te‘şir edip bir ḡayret ḥāşıl iderek seyr ü sülūk itmām eyledim ve neyl-i emālime vāşıl oldum

Ḳıṭ‘a

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Şāḥibini vuşlat-ı dil-dār iden hem ‘aşḳdır
Sine-i ḡamḡinini ḡülzār iden hem ‘aşḳdır
2. ‘Aşḳdan bİ-behreler ḥayvān gibi ser-sem gezer
Çarḡ[ı] böyle dā‘imā devvar iden hem ‘aşḳdır

Neşr:

Ey belā-yı ‘aşḳ vādİlerinde seyrān iden erbāb-ı maḥabbet v’ey cefā-yı ‘ilm ü irfān şāḥrālarında pūyān ḳılan merdān-ı ḥamiyyet! v’ey kelām-ı manzūm-būstānına şecere-i

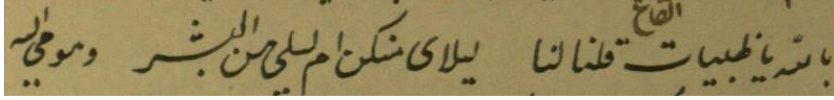
³⁵ “Ey iman huzuruna kavuşmuş insan! Senden ondan razı, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. Böylece has kullarım arasına sen de katıl. Cennetime gir”. Kuran-ı Kerim, 89 / 27-30.

³⁶ “Ölmeden önce ölünüz.” ”Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s. 550.

nazmı rekz ⁽¹⁰⁾ iden ehl-i belāgat v'ey kelām-ı menşūrı intişāra-i heves-gİR olan erbāb-ı feşāhat v'ey binā-yı maḥabbeti pāyidār-ı üstvar kılmıya sa'y ü küşiş kılan ecille-i ricāl-i şāh-ı rindān v'ey murğān-ı fu'ādlarını çin-i zülfde gİrh-gİRān-ı nigārān ve nāzenīnān-ı zamāna bend buyuran şāhidān devr ü zamān! ma'lūmuğuz olsun ki ta'ullaḳ-ı taḳdİR-i ezeliyyeden nāşī zamān-ı tufūliyyetlerinde kuvve-i shehvāniyye vāsıtasıyla ⁽¹⁵⁾ 'āşık ile ma'sūḳun miyānelerinde bir 'aḳd-ı irtibāt-ı maḥabbet ḥāşıl birle birbirlerine mülākāt-ı vişāl müyesser olduğı ḥalde ol maḥabbet zā'il ve ba'zı esbābların ta'alluḳları cihetle birbirlerinden müfāreḳat iderek gün-be-gün ārzū-yı vuşlat içün kuvve-i shehvāniyye

[M 5a; D-]

⁽¹⁾teğallüb iderek kānūn-ı fu'ādlarına aḳkar-ı maḥabbetiñ vaz' ve dem-be-dem tezyİd olmaya bed'idip ṭarefeynde 'aşḳ-ı mecāzī şu'leleri baş gösterir ve nāsik ta'nı ve 'aḳlın tedbiriyle bu nār-ı maḥabbet ü müddet bir müveddet daha ḥıfz olunup encām-ı kār ol nİRān-ı kuvve-i ḥavāsiyyelerini fūrūzān ve bütün bütün ḥānumān-ı 'aḳlılerini ḥākile yeksān ⁽⁵⁾ ve mecnūn diyu rüsvā-yı cihān olurlar ve 'āḳıbet-i ile'l-emr baḥr-ı ḥayretde ḳalıp meh-likeye düşerler egerçi vaḳt ü zamānıyla bir ḥekīm-i kāmil ve ṭabīb-i ḥāzıḳun pençe-i terbiyelerine düşüp terbiye-i ḥasene ve devā-yı müstaḥseneleri sāyesinde 'aşḳ-ı mecāzileri 'aşḳ-ı ḥaḳıḳiye taḥvİL olunup 'ārif-i billāh ve vāşıl-ı ilāllāh olurlar ve bu mişillü zevāt-ı kirāmdan ma'sūḳaları evşāfları ḥaḳlarında çok kerre manzūm medḥler şādır u vāḳı' olmuşdur. ⁽¹⁰⁾ Nitekim 'İmrü'l Ḳays'da vukū' bulduğı gibi işbu beyt müşārün-ileyhindir beyt 'Arabī:

ve vaḳt ü zamānın

'āşıklarının meşāhirinden bulunmaḳ ve Leylisi evşāfı ḥaḳḳında söylediğı işbu beyt gibi söylediğı kelām-ı manzūm ü muḳaffā ve süzişli olduğundan erbāb-ı merāḳ vādī vü şāḥāyirde maḥşūşu olarak peyinde reftār iderek kelāmlarını taḥrİR ⁽¹⁵⁾ ve şebt-i defter iderler idi ve bi-ḥasebi'l-'aşḳ ve'l-maḥabbet müşārün-ileyhin kelāmının ekşerisi ḳavānīn-i edebiyyeye muṭābıḳ bulunmaḳ ḥasebiyle li-ecl-i ledes's-seyl ba'zı mevzūn kelāmlarını muzaflar 'ilm-i edebī mübeyyen-i te'lİf-kerdeleri kitāblarına taḥrİR ü şebt eyledikleri

[M 5b; D-]

⁽¹⁾ erbāb 'indinde mestūr değildir. El-ḳışsa bālādan bu maḳāma ve maḥalle ḳadar bast u beyān ve 'arz u ifādan ma'lūm oldu ki kelām-ı manzūmun menşe' ü mevlidi 'aşḳ u maḥabbet ve ilm ü 'irfān ve maḥabbetün mevridi ḳılıp şu'arā-yı ḳalenderān imiş. İmdi kelām-ı manzūm irād iderim diyü güruh-ı müteşā'irān ⁽⁵⁾ ma'lūmuğuz olsun ki 'aşḳ şāḥrālarında ve maḥabbet deryālarında ve 'ilm ü 'irfān vādilerinde reftār ve meyḥāneler

künçlerinde ve humlar diblerinde mest ü hüşyār olup her dü cihānı bir yola fūrūht iden rindānelerden olmadıkça dürc-i dilden güher-i nazmı bi-lā harāc bāzār-ı ‘urefā’da mezād eylemek pek müşkil bir mevād olduğu müsellemler fuḥūl-i şu‘arādır.

Ḳıṭ‘a

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. ‘İlm-i ‘aşkı okuyup öğrenmiyen lāf itmesin
Mülk-i manzūm semtine çün aḥmaḳāne gitmesin
2. Ḳālb-i bī-rūḥ gibi güftār ile faḥr eyleyen
‘Ayb olur ol bezm-i şī‘re eblehāne gitmesin

Neşr:

İnnallāha lā-yenzur ilā şuverikūm ve ilāhī e‘mālikūm velekin yenzuru ilā niyātikūmü’l-letī
(¹⁵) *fi ḳulūbikūm*³⁷ ḥadiş-i şerīfinin mantūḳ-ı münīfi üzerine Cenāb-ı Ḥaḳ ve Feyyāz-ı Muṭlaḳ Ḥazretleri ḳulunuḡ a‘ māl ü şüretine bakmayıp ḳalbinde olan niyātine nazār buyurur ya‘ nī ḳulūb-ı ‘ārifin nazargāh-ı İlāhī olduğundan gāḥ ḡam leşkeri hücum idip

[M 6a; D-]

(¹) zabṭ ider ve gāḥ sürūr-i ‘askeri ḡamı çıkarıp ol ḥişārı fetḥ ider ve gāḥ ‘aşḳ deryāsı tuḡyān ḳılıp tūfānile ol mülkü ḥarāb ve gāḥ mehabbet berleri ḡuşād olarak nev‘ nev‘ izhar-ı kemālile melevven olur.

Murabba‘

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

Ey ḥased ehli göñül mülkünü vīrān eyleme
Ka‘be’i yıkma me-bādā Ḥaḳḳa tuḡyān eyleme
Manzar-ı ḥaḳdır o vādī bakma geç ey tünd-ḡū
Öz eliḡle başıḡa dünyāyı zindān eyleme

Neşr:

İşte ḳılıp ‘urefā-yı şu‘arā ḥazīne-i Rabbānī ve define-i Sübhānī olduğu cihetle maḡzā ma‘ nā-yı ḥaḳīḳīyi şāmil olan nuḳūd-ı kelām-ı manzūm ḥazīne-dār-ı (¹⁰) İlāhī olan Cibrīl-i mülhime vāsıtasıyla ḳulūb-ı şu‘arāya vaż‘ olunarak ve ṭabī‘at u ḡāme tavassuṭıyla iḡrāḥ olup şofra-i

³⁷ “Allah sizin ne dış görünüşünüze ne de mallarınıza bakar. Ama o sizin kalplerinize ve işlerinize bakar.” Müslim, B. 33:İbn Mace, Zühd, 9.

kırṭāsiyede ni‘ am gūn-ā-gūn ile çemenistānda gūṣād kılınan şükūfān buḳalemūn gibi pīṣgāh-
ı ‘avām ü ḥavāṣa mūnbaṣīṭ olur.

Kıṭ‘a

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Tā kıyāmet söyledir aşḥābını manzūm kelām
Okuyup eş‘ār-ı rahmet u hem ḥavāṣ ‘āmm
2. Māl [ü] mīrās yerine ‘āṣıḳ olursa ‘āleme
Terk iden manzūm kelāmı terk ider bir nīk-nām

Neşr:

Benā-ber-īn ma‘ nā rūḥdur kelām vücūddur ma‘ nāsı olmayan kelām kālīb-ı

[M 6b; D-]

(1) bī-rūḥ gibidir ve bī-ma‘ nā kelāma yakīn olmak kālīb-ı bī-rūḥa yakīn olmak gibidir ve nīk-
baḥtān olan şāhidler elbise-i müzeyyen ile tezyīn olup enzār-ı ‘avām ü ḥavāṣa ibrāz-ı ḥüsn
ü cemāl eylediği gibi şā‘ir-i māhir ve kātīb-i sāḥir olan zātlar daḥı rūḥ-ı ma‘ nāyı ‘ulūm-ı
‘aḳliye vü naḳliye ile tezyīn iderek (5) cesedi kelāma nefḥ idip ‘ulūm-ı edebiyye mesā‘illeri
libāslarıyla mülebbes kılıp bāzār-ı ‘urefāda enzār-ı ‘āvām ü ḥavāṣa vaż‘ ü nihāde idince
ḥarī-dār-ı kelām olanlar daḥı ol kelāmuḡ beher kelimesine nuḳūd-ı cānlarıḡ i‘ṭā idip
mübāya‘a iderler. Zīrā bu ta‘rīf eylediğim kelām kıymet erişmez ve pādīşāhlar ḥazīnelerinde
bulunmaz bir dürr-i yektādır ki her kimin eline geçerse dünyā vü māfihāda ‘izzet⁽¹⁰⁾ bulup
nāmı ilā yevmü’l-ḳiyām zıkr olunduḡça derecāt-ı ‘āliyelere vāṣıl olur ve kelāmuḡ ḳadri
dergāh-ı Şamedāniyede her bir maḥlūḳaddan e‘azz ü ekremdir ki peygām-berān-ı ‘azām
ḥazerātına tevdi‘ olunan aḥkām-ı İlāhī kelām ile tebliḡ olduḡu bu cevābıma bir bürhān-ı
ḳāṭi‘ dir.

Kıṭ‘a

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Bir kelām ki şayḳal-ı ‘aşḳ birle çūn meclā olur³⁸
Ḳadr[i] anuḡ cümleden ‘izzetlenir a‘ lā olur
2. Her kelāmın ‘ilm-i ‘aşḳ ile müzeyyen eyleyen
Dünyā vü u‘ḳbāda elbet ḥürmeti ‘ulyā olur

³⁸ Mısranın vezni bozuk.

Nesr:

[M 7a; D-]

(1) Bu ‘ālem keç-ğaddār ve çarh-ı pîç-reftār niçe ‘uçalā vü hūkemā ve erbāb-ı kemālī ve ‘ulemā vü şulehā-yı āl ü hīlesiyle ‘ömr-i ‘azīzlerini ğaflet birle güzār ve ‘ākıbetü’l-emr vüçūd-ı nāziklerini hāksār idip cerīde-i ‘ālemde nām-ı ‘ālilerine bir haṭṭ-ı buṭlān keşīde idegeldikleri keyfiyet ü mā-cerāsı bir ān ve bir daḳīka⁽⁵⁾ hayāl ve haṭır-ı nā-şādımdan nisyān ü iḥrāc olmayıp nām-ı ‘ācizānemi zıkr-i bi’l-hayr ile yād itdirmek emel ü ārzūsında bulunduğumdan bu da maḥzā bir āşārın vüçūduna munḥaşır bulunmuş ma‘lūm olsun ki ādemīn nāmını elsine-i nāsda zıkr itdiren āşār iki kısma münkaşım olup biri şuverī ikinci ma‘nevīdir. Şuverī āşārlar pādīşāh ü aġniyānın ⁽¹⁰⁾ inşā-i ebniyeleri gibi ‘alāyimlerdir ki bu mişillü āşārlar mürūr-ı zamāndan taḥḥaddüş iden ḥādīşeler vāsıtalاریyla ḥarāb olarak nihāyet bulur vehmde menbāsının nāmı mefkūd olur ve ma‘nevī olan āşārlar daḥı bir çok aksāma taḳsīm olunabilir şöyle ki ba‘zı zātlar ḥasbe’l-ṭab‘ bünyelerinde merkūz buyurulan fiṭrat-ı cibilliyet ü nikiyyet ve sūy-ı İlāhīden ⁽¹⁵⁾ iḥdā buyurulan ‘aḳl ü kiyāset sebepleriyle kazanmış oldukları nāmı nīk ile yād olunurlar ki Nūşirevān-ı³⁹ ‘adl ü dād ile ve Ḥātem-i Ṭāī⁴⁰ seḥā ile der-i sitem gördü şecā‘atle ḥasbe’l-cibilliyet Ḥaccāc-ı Yūsuf⁴¹ zulmü ile zıkr olundukları gibi

[M 7b; D-]

(1) ma‘nevīden ba‘zı āşārlarda vardır ki Cenāb-ı Ḥaḳdan hediye olarak şāhibine i‘tā olunmuştur ki peygām-berān-ı ‘aḳāmın tebliġ-i aḥkāmları ve mu‘cize-i bāhireleri ve kendilerine inzāl olunan kelām-ı İlāhī ve velīlerin izhār eyledikleri kerāmātlar ve te’līf kerdeleri olan kütüb-i nefāyisleri gibi ki bu mişillü āşārlar ⁽⁵⁾ ilā-yevmi’l-kıyām bāḳī olup taḥḥaddüş iden ḥādīşe-i imrār-ı zamān maḥv u izālesine ḳudret-yāb olamaz ve yevmi’l-mīḳātdē şāhiblerini kāffe-i maḥlūḳātdan mümtāz idip ‘izz ü a‘lāya vāşıl ider.

Kıṭ‘a

[fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün]

³⁹ Enūşirvān klasik Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Nūşirevān-ı Adil şeklinde zikredilmektedir. Ahlāk ve nasihat kitaplarıyla bazı müstakıl hikaye ve mesnevilerde daha çok adalet timsali kahraman bir hükümdar olarak yer almış, diğer manzum türlerde ise bu yönüyle teşbih, mecaz ve mazmunlara konu olmuştur. Başarılı bir devlet adamı olduğu için adı genellikle devlet kelimesiyle beraber anılmıştır. Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/enusirvan#2-edebiyat>

⁴⁰ Arap kabileleri arasında cömertliğiyle tanınmış olan İbn Abdullah b. Said’in lakabıdır. İskender, P. (2004), Ansiklopedik Divan Edebiyatı Sözlüğü, s.198.

⁴¹ Emevi komutanlarından olup Halife Abdülmelik b. Mervan zamanında ordunun başına getirilir. Mekke ve Medine bölgeleri ele geçirdi. Zalim lakabıyla tanınır. İskender, P. (2004), Ansiklopedik Divan Edebiyatı Sözlüğü, s.180.

1. این اشار کریم بر دست خودم ای دل دارد
شعله دهد از برج نظم ما نذی خواور
2. نیست بر سوز مر ایک سوزو کداز در پونه عالم
هست کر سحنت طعنه ز نم ثهه بیادر

Nesr:

Hamden şümme hamden bu ‘āciz-i pür-takşîr Meḥmed Necmü’ d-dîn-i nâ-tüvân dahı ‘an-abā vü ced Van ⁽⁴⁵⁾vilāyeti dāḥilinde kā’in-i Erciş ḳazāsı umerāsı sülālesinden ve ‘ulemā vü şulehā-zādelerinden olduḡum cihetle ābā’ ü ecdādımın ve hem de ‘ācizlerinin eşer-i ṭab’ ve ḥāmemi yād u tezkār itdirmek ‘amel ü ārzūsında bulunup ‘ömrümü taḥşîl-i

[M 8a; D-]

⁽¹⁾ mu‘ārefede güzeyledim ve taḥşîline muvaffaq olduḡum ‘ulūm u fūnūndan eşer-i muḡıfde refṭār idip ‘ulūm-ı ‘aḳliyyeden lisān-ı ‘Oşmānī üzre hey’et-i İslāmiyye ve kāffe-i ‘ulūmun ta‘rîf-i mesā’illerini cāmī’ ḥu⁴²lāşatü’l-‘ulūm nāmında iki cild kitābın te’lîfine muvaffaq olduḡum gibi şemere-i ṭab’-ı ‘āciziden olmaḳ ḥasebiyle işbu divānın ⁽⁵⁾ tertibine muvaffaq oldum ve şermende olduḡum ḥâlde pîşgāh-ı ‘urefā’ ü zürefāya taḳdīm eyledim ma‘lūmdur ki *el-insān mürekkeb mine’n-nisyān* insān mādemi insāndır sehvi ü ḥatādan ‘ārī vü berī degildir işbu dīvānda taḥrîr eyledigim ḡazel ü ḳaşā’idāt ve eş‘ār-ı sā’irem sābıḳu’z-zıkr ta‘rîf eyledigim mevād-ı ‘ulūm ve kânūn ü ḳavā’id lisān-ı mesālilleriñ teḥallüflerinde vāḳı’ olmuş ise müṭāla‘asına rāḡıb olan ⁽¹⁰⁾zevāt-ı kirāmdan ricā olunur ki ḳalem-ı ‘afvlarıyla ḡalaṭāt u rekāketimi taşḫiḥine himmet buyurup ḳuşūr-ı ‘ācizānemden maşrūfi-i enzār birle hemān nām-ı bendegānemi du‘ā-yı bi’l-ḥayr ile yād eylemeleri her ḥâlde ricā olunur ki zîr-i Ḥākdā bulunan ehl-i fenā rüy-ı zemāinde seyr ü seyāḥat iden zindegānın du‘ālarına her ḥâlde muhtaṭtır dirler.

Meşnevî

[mefā’ ilūn / mefā’ ilūn / fe’ ulūn]

1. Bu dīvānı idip tertīb [ü] tanzīm
Kemāl ehline itdim ḳünki taḳdīm
2. Ḥudāvend ebr-i Kā’ be-i ḳavseyn
O zāta münkeşif it seyr-i dāreyn

⁴² İnsan isyan ve nisyandan ibarettir.

3. Nazar kıldıkda beni eylesin yād
Ki rahmetle olam mağfūr u āzād

[M 8b; D-]

4. Bir āşarım girü qalmağ revādır
Ki āşārdan murād ancağ du‘ ādır

5. که رحمت باد ترا ای اهل انصاف
مرا رحمت دهی از حسن الطاف

Münācāt

İlāhī ser-ā-perde-i ‘aşk ü maḥabbetde maḥfūz buyurduğun esrār-ı daḳāyık-ı kelām-ı manzūm-ı⁽⁵⁾ bī-fehāye ve būstān-ı feṣāḥat ü belāgate zer‘ buyurduğun toḥm-ı şukūfe-i ğazel ü ḳaṣā‘ idāt-ı bī-ğāyelerinden neşv ü nemā iden erzāk-ı ma‘ānīyi müfide-i keşireden icrā olunan ahkām-ı şīve-i ‘ubūdiyyet-i şamedānī ve bāğīçe-i gülzār kılıp ‘urefāya rekz kıldığın eşcār-ı ma‘lūmātdan ḥuşūl-pezīr olan mīve-i lezzet-baḥşā-yı maḥabbet-i raḥmānī ve beytū’l-aḥzānlarında şubḥ u mesālar ruy-ı vişāl-i cemāl ü kemālīn içün āh u enīn⁽¹⁰⁾ olan merdān-ı ḥamiyyet ve ‘uryān ü giryān birle kūh u vādī vü şahrālara düşüp geşt ü güzār iden abdālān hüviyyetlerin ḳulūb-ı yevmlerinde mevc-engīz ide kelān-ı ‘aşk u maḥabbetin ḥaḳḳı’çün ‘alā-tarīḳi’t-teşbih ve’t-temşil ve’l-isti‘arāt ve’l-mecāz şān-ı ulūhiyyetin de ve evşāf-ı celilinde inşād kılıp işbu dīvāna derc eyledigim kelāmımda sehv u ḥaṭāmın ‘afv ister ḥāmem ḥuşūşunda dergāh-ı⁽¹⁵⁾ ḡaffārlarına ‘arz u niyāza cūr’et eyledim.

Mesnevī⁴³

[M 9a; D-]

[-?-]

1. Ey pād-şeh-i ‘arş-ı Raḥmān
Sözümde eger varsa nokşān
2. Dil virdiñ ki medḥiñi eylesem
Dergāhına aḥvāl söylesem

⁴³ M nüshasında Nazım başlığı vardır. Ancak şiir mesnevī nazım şekliyle yazılmıştır.

3. Sensin Kerîm Raḥîm ü settâr
‘Afvîñla dilim eyle gülzâr
4. Eyâ degil mi Ğaffâr nāmıñ
Eyâ degil mi Şettâr nāmıñ
5. ‘Afv eyle cürmüm bağışla dâ’im
‘İşyânla göñülüm itme kı’im
6. ‘Âşık olan ağlar anlar
Ma‘ şûkuna kim niyâz eyler
7. Bende seniñ ‘âşıkınam
Kudret kalemiñ maḥlûkunam
8. ‘Âşıkların femî açıktır
Sözleri sūzile sâçıktır
9. Raḥmıñ seniñ deryâ-yı ‘ummân
Cürmüm benim kaṭre-i peymân
10. Deryâ-yı ‘ummân Raḥmın seniñ
Raḥmıñ şadına eyle mîkât
11. Eyvân-ı maḥabbetde idip lertzân
Dervâze açıp kıldım seyrân
12. El-Ḥaḳ cemâliñ seyr eyledim
Maḥv-ı vücûd-ı muṭlak eyledim
13. ‘Âşık ki yolunda olsa pâ-mâl
Sözünde ider sūz-ı ibcâl
14. Ben daḥı sözüm sūz kıldım

Çok sözile dil-düz kıldım

15. Bir kuluğa ide ‘arz-ı hācāt
Eyler Hudā kabūlü bi’z-zāt

16. Ahvāl kalemle ‘arz kıldım
Cürmümü derinde ‘afv bildim

17. ‘Afv olmasa kula rāḥat olmaz
Dāreynde ol gāmı almaz

[M 9b; D-]

18. Tab‘ım açılıp nāle eyler
Bülbül oluben lāle söyler

19. Gülzār güle muvāfiḳ olmuş
Bülbül⁴⁴ güle muṭābıḳ olmuş

20. Gāh dem çekip mani söyler
Dünyādan geçip efḡānı neyler

21. Necmī ider derinde feryād
Dā‘ım kılar ismini evrād

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Benim yā Rabbi kapuḡda gözü yaşlı ciger-büryān
Var ise baḡa bir göster benim deg sīnesi sūzān

2. Maḡarr-ı mu‘terīfem ben cemī‘-i cürmime yā Rab
Günāhım destime aldım kapuḡda eyleyip devrān

3. Yalın aç başı açık mest pür-sevdā-yı ḡamḡīnem
Seniḡ luṭfuḡ kapusunda benim bir kemiter insān

⁴⁴ bülbülde, M

4. Niçe āh [u] fiġān ben itmiyem yā Rab yā Raḥman
Kerīm sensin Raḥīm sensin meded it derdime dermān

5. Ḥudāvendā bi-Ḥaḳḳ-ı sūre-i Yasīn ve’ş-şaffāt
Bi-Ḥakk-ı Kābe kavseyn⁴⁵ ü ev-ednā sūre-i Raḥmān

6. Ḥabibiñ ḥürmetine ben ḳuluna ‘afv ḳıl raḥm it
Niyāzınla niyāza gelmişim dergāhına Mennān

[M 10a; D-]

7. Kerem kânısın efendim kerem bâbıñ güşād eyle
Gedâyım iḥsân it didârıñ en‘âmını yā Ḥannān

8. Benim dek niçe biñ ‘âşık yem-i Raḥmına mütferriḳ
Benim dek niçe biñ dürülü yem güfrānda yā Sübhān

9. Mükedder ḥāle düşvarem beni bu varṭadan ḳurtar
Sen ol Settār-ı ‘uyûbsun ne deñli eylesem tuġyān

10. Ḳuluñ Necmî ider giryān döker eşkiñ ider lertzān
Düşüp deryā-yı gufrāna düşe ḳalka ider ġaltān

11. Kemāl-i şefḳatiyle raḥm ḳıl ol mazlūma yā Rāb
Geçip cürm ü günāhından anı ‘afv eyle yā Deyyān

⁴⁵ Fekāne kâbe kavseyni ev ednā’’ İki yay kadar kalıdı araları, yahut daha da yakın.’’ Kuran-ı Kerim, 53/9.

[M 1b; D 1b]

DİVÂN-I NECMEDDİN

B'ismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bed' kıldım ḥamdile dīvānımı

Ḥatm kıldım şükrile dīvānımı

Ḳul olan eyler müdām şükr ü şenā

Senden özge var mıdır ḥamda sezā

Ḥamd ü şükr olsun saña ey Ḥālıḳım

Her maḥalde sensin elbet Rāzıḳım

‘Āşıḳınam rüz u şeb āh eylerim

Ḥālimi her kimi görsem söylerim

5. Dergehine geldim ey Rabbe'l-‘ibād

Hediye kıldım cürmümü kıldım güşād

Ol elemnden ḳıl ḳabül ey pādişāh

‘Afvına ben anı kıldım iktināh

Cürmden ḡayrı ne var ser-māyemiz

Cürmile artar derinde pāyemiz

‘Afv senden cürm benden yā Raḥīm

Mihr senden ḥüzn benden yā Kerīm

[D 2a]

Bir ḳuluḡ ki āh ider her rüz u şeb

Elbet ol āh ‘afvına olur sebeb

10. Şanıña lâyıķ ‘ibādet itmedim
Bir gün aşlā toğru yola gitmedim

Ėayrı senden var mıdır bir şāhımız
Bu tarīķde şāhid-i hem-rāhımız

[M 2a]

Ol ḥabībine şalavāt bī-şümār
Āl ü aşḥābına olsun iktişār

Ben anuğ bir bende-i nā-çīziyem
Dergehinde ümmet-i ‘ācīziyem

Ḥürmetine ol Resülün yā Ḥabīb
Ḥubb bāğında beni kıl ‘andelīb

15. Gülşen-i mihrinde kim güyā olam
Vaşf-ı pākında hemān deryā olam

Āḥiretde hem⁴⁶ baña ola şefi‘
Ḳadrim ola dergehinde kim refi‘

Ḥalk kıldıñ bu cihānı söyledıñ
Nāmına kim ism-i fānī söyledıñ

Bedā’ idip dünyāya yā Ḳadīm
Sırr-ı *b’ismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm*⁴⁷

Kün didiñ meydāne⁴⁸ geldi kā’ināt
Münḳād olan emrine buldu necāt

[D 2b]

20. Tıtmadı emriñi şeyṭān-ı la‘in

⁴⁶ hem: ol, M

⁴⁷“ Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla” Kuran-ı Kerim.

⁴⁸ meydāne: dünyāya, D

Dergehinden sürdün anı yā Mu‘īn

Ādem ile ‘ālem oldu intihā

Ādeme oldu nihāyet ittibā

Aḥmedile ḥatm oldu enbiyā

Evliyā’ vü aşfiyā’ vü etkīyā

Bir gün olur⁴⁹ ḥatm ola işbu cihān

Ādem ile pür ola⁵⁰ nār u cinān

İbtidāsı vardır her maḥlūḳun

İntihāsı vardır her⁵¹ maḥlūḳun

25. İbtidā yokdur saḅa ey zī’l-Kerem

İntihā yokdur saḅa ey zī’l-Kerem

Bu cihānı eyleyen sensin teḥī

Zātın ile olur her şey müntehī⁵²

Ḥubbuḅ ile ben de tertīb eyledim

Bu dīvānı böyle taṣvīb eyledim

Dergehinde eyledim gāh gāh⁵³ niyāz

‘Āşıkınam eyledim biḅ dürlü nāz

[M 2b]

Geh ü ğazel⁵⁴ geh ḳaşā’id söyledim

Vaşf-ı pākın şī‘rim ile toyladım

⁴⁹ yok olur: gün ola, M

⁵⁰ ola: olur, D

⁵¹ her: her bir, M

⁵² Mısrânın vezni bozuk.

⁵³ gāh gāh:ki ne niyāz, D

⁵⁴ ü ki: ğazel, M

30. Gāh mecāz gāh isti‘ārātla⁵⁵ ‘ayān

Dergehine ḫālīmī itdim beyān

[D 3a]

Ben gibi bir nākışī eyle ḳabūl

Jāj-ı güftārīmīla olmuşum melūl

Ey Ḥudāvend-i kerīm-i Lā-yezāl

Eylediñ cürmümle⁵⁶ beni pāy-māl

‘Afv ḳıl cürmüm bağışla ey Raḥīm⁵⁷

Senden özge var mıdır kim bir Kerīm⁵⁸

Baḡa dil virdin ki elbet söyleyem

Vaşf-ı pākıñ gice⁵⁹ gündüz eyleyem

35. ‘Āşıkınam gice⁶⁰ gündüz ağlarım

‘Aşk oduyla yüregimi dāğlarım

Terk ḳıldım varımı geldim meded

Sensin elbet ‘āşıkına müstemend

Vuşlatından ġayrı yokdur maṭlabım

Dīdārıñ görmekdir ancak maḳşadım

‘Āşık olan ma‘şūḳuna nāz ider

Dīdārıñ görmegini niyāz ider

‘Arz ḳıl dīdārıñı mesrūr olam

Gice⁶¹ gündüz ‘āleme manzūr olam

⁵⁵ isti‘ārātla: isti‘ār ile, M

⁵⁶ cürmümle: hürremimle, M

⁵⁷ yā Raḥīm: ey nigār, M

⁵⁸ kim bir Kerīm: Perverdigār, M

⁵⁹ gice vü gündüz, M

⁶⁰ gice vü gündüz, M

⁶¹ gice vü gündüz, M

40. Ben saña kim bende olam rûz u şeb
Dergehinde ben olurdum müntehab

Bâğ-ı vahdet kapusun eyle güşad
Keşret içinden beni eyle âzad

[D 3b]

Sâkiyâ devr ile vahdet bezmini
‘Āşıkına açma hiddet rezmini

İstedikçe⁶² vir başa lâ‘l ü şarāb
Bu durur ‘āşıklara rāh-ı şavāb

Nāle tutmuş ġālibā hum-ġāneler
‘Āşıkā itmiş şalā mey-ġāneler

45. Muṭribān āvāz-ı hoş-elġānile
Elde⁶³ sanṭūr nāle eyler cānile

[M 3a]

Rakş idip rakḡāşiler devrān tutup
Elde ziller dest-efşān pāy-kūp

Mey içre na‘re çeker mestāneler
Mest olup devrān ider dīvāneler

Ey gönül gel toya iç lâ‘l ü şarāb
Kānde kaldı Keyhüserv Afrāsyāb

Fevt kılma fırsatı elden çıkar
Bir gün olur nār-ı hicrān cān yaḡar

50. ‘Āşıkānın ibtidāsı ‘aşkıdır

⁶² istedikçe: itdikçe, D

⁶³ elde: elinde, D

Şādīkānın intihāsı ‘aşkıdır

Bed’ kıldım bu dīvānı ‘aşkıle

Ḥatm kıldım bu dīvānı ‘aşkıle

Hāl-i ‘aşkı bu dīvān tenmīk ider

Rāh-ı ‘aşka ‘ālemi teşvīk ider

Al oḡu fehmi ile kim esrār-ı ‘aşk

Tıflāsā her ḥurūfuḡ ile meşḡ

‘Aşkıdır gerdūnı dā’im⁶⁴ tōndüren

‘Aşkıdır nār-ı caḡīmi söndüren

[D 4a]

55. Aşkıdır ‘āşıkırları rüsvā iden

‘Aşkıdır şā’irleri gūyā iden

Hüsn güftārıyla tertīb eyledim

Bu dīvānı böyle tensīb eyledim

Oḡuyup ‘āşıklar āmālim bile

‘Aşkıdan çekdiğim aḡvālim bile

Hediye kıldım ‘ārifān-ı dehre ben

Çekmişemdir rāh-ı ‘aşkıda çok miḡen

‘İlm ü ādāba ri’āyet itmedim

Rāh-ı nazmı tōḡrulayıp gitmedim

60. Her ne geldi ḡāmeme⁶⁵ yazdım hemān

Virdi rūḡşat ṭab’ıma ol⁶⁶ Müste’ān

⁶⁴dā’im: böyle, M

⁶⁵ḡāmeme: ṭab’ıma, D

⁶⁶ṭab’ıma: ḡāmeme hem, D

Takṣīrim varsa eger taṣḥīḥ⁶⁷ ide
Ṭab‘ -ı nāzıḥla hemān teṣrīḥ⁶⁸ ide

Ḳıyl u ḳāli terk ḳıl setr eyle rāz
Dergeh-i Ḥaḳḳa⁶⁹ besī eyle niyāz

[M 3b]

Necmiyā yazdım aḡa tārīḥ-i tām
Bu dīvānım ‘aşḳla ḳıldım tamām
(1299:M-)

[M 3b; D-]

[1]

Veṣāyā

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Ey göñül bu ‘āleme ḳıl bir kere ḥüsn vaḳti
Her bir eṣyāya nazar ḳıldıḳça al kim ‘ibreti

Her bir maḥlūk bir işe me’mūr olup sa‘y eyleyor
Ol işin itmāmına itmiş miyān-bend ḡayreti⁷⁰

Ṭa‘n-ı ehl-i fesāddan ṣaḳın ḳılma ḥazer
Kāmilāne başa vaż‘ it tāc-ı zerrīn-devleti

Sen de sa‘y it ṭurma oturma yürü Ḥaḳ yoluna
Çekme dünyā içre hergiz zerre bār-ı minneti

5. İşbu miḥnet-ḥānenin ālāmı çokdur el-ḥazer miḥnet
Bir çöpe degmez olursun zerre bār-ı rif‘ati

Subḥ olur ḳalk yürü hem aḳṣām olur yat uyu

⁶⁷ taṣḥīḥ: talṭif, D

⁶⁸ tūṣrīḥ: taṣvīf, D

⁶⁹ ḥaḳa: ḥaḳḳda, D

⁷⁰ Takdim tehir. ”Ol işin itmāmına bend itmiş miyān ḡayreti”

Bu denînin var mıdır kim zerre miqdâr rāhatı

Niçe biñ derde giriftâr eyler elbet seni bil

Bunun ile eyler iseñ bir daķıķa ülfeti

Başını ğavġāya şalar bu ‘acūze hīlekār

Fitnessine aldanıp itdikçe zevķ ü şöġbeti

Büyüdüp besler seni ‘ākıbet ber-bād ider

İşbu çarġıñ tā ezelden böyle imiş ‘ādeti

10. Mā-sivāyı terk kııl ‘āşık-ı mestāne ol

Ṭurma sa‘y it dergeh-i Yezdāna kııl kurbıyyeti

Müjde vir ol ādeme dünyāyı şatdı bir hevā

Geçti varından bütün terk itdi h‘āb-ı ġafleti

‘Azm idip vaġdet iline terk kııldı mā-sivā

Çekmedi dünyā vü mā-fihāda aşlā zilleti

Sen de bir kerre nazar şal bu denîniñ ħāline

Şayd içün vaz‘ idip rāhına dām-ı ħayreti

Seni dāma bend ider ‘ākıbet virmez emān

Ḳıl te‘emmül ‘ākılāne çekme ‘usr u sīreti

[M 4a; D-]

15. Gice⁷¹ gündüz kııl tefekkür ‘ākıbet-endiş olup

Bu yoluñ encāmı var mı kıılma sa‘y-ı zaġmeti

Ḳaķ ħapusu ħaraķolu kām-yābdır Necmiyā

Şāmdan tā şubġ olunca bekle ṭurma nevbeti

[D 4b]

⁷¹gice vü gündüz, M

Münâcât [kaside]

[1]

[mef' ülü / mefâ' ilü / mefâ' ilü / fe' ülün]

1. Murğ-ı dilimi mihrinde hezâr eyle İlähî

Menşe-i medhinde qarâr eyle İlähî

Evşâf-ı kerîminde güşâd eyle zebânım

Qapunda meded yok mu var eyle İlähî

Sensin baña mahrem esrâr-i Hudâyâ⁷²

‘Arşâ⁷³ çıkan âhımı zâr eyle İlähî

Pervâne gibi ‘aşk âteşine cânımı yandır

Kânûn-ı dilim âh u şerâr eyle İlähî⁷⁴

5. İtme cüdâ hubbuñu hem kân-ı dilimden

Necmî kuluna lutfuñu yâr eyle İlähî⁷⁵

[2] [kaside]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Ey Hudâvend-i Kerîm-i Lâ-yezâl

‘Âleme nûruñ virip zîb-i Cemâl

‘Arş u kürsî⁷⁶ virdügün levh ü qalem

Şun‘ uñ eyvânında bir kandîl-mişâl

Yok iken var eylediñ bu ‘âlemi

Kılacağsın yine yok ey zü'l-Celâl

⁷² Sensin baña mahrem esrâr-ı Hudâyâ: Sensin baña iki cihânda mahrem-i esrâr, D

⁷³ arşâ: göklere, D

⁷⁴ Kânûn-ı dilim âh u şerâr eyle İlähî: bu kânûn dilim eşrâr-ı şerâr ile İlahî, D

⁷⁵ Necmî kuluna lutfuñu yâr eyle İlähî :İrme kerem kıl hubbuñu cân u dilimden / Bu Necmiye ol lutfunu yâr eyle İlähî, D

⁷⁶ arş u kürsî: yer ü gök, D

Günde yüz biñ şan‘atın ızhār olur
Kudretiñ ihdāsına⁷⁷ irmez hayāl

5. Teşrīh-i şun‘unda dalmış hayrete
Dilde tab‘ım elde hāmem bī-mecāl

[D 5a]

Niçe ‘āşık vuşlat-ı zātın için
Derghinde eyleyor ceng ü cidāl

Ol ki ‘āşıkdır yanar ‘aşk oduna
Vuşlatın ‘uşşākına olmuş helāl

[M 4b]

Bir gedāyım āsitānında senin
Ağlarım ‘ișyānım için māh u sāl

‘Āşıkınam ‘aşk oduna yanmışam
Dūd-ı āhım ‘arşa olmuş irtiḥāl

10. ‘Afv kıl cürmüm bağışla Rabbenā
Yağma beni dūzaḥa ey bī-zevāl

İki yanmak bir kula olmaz revā
Ey Hudāvend-i ‘alīm-i zū’l-Kemāl

Takşīrime tā’ib-i müstağfirem
Gerçi tutmuş cürm-i nārım iști‘āl

Bende-i fermān-berinim ey Raḥīm
Tevbeden tönmemeye yokdur ihtimāl

Necmīdir kapuḡda ḥālın ‘arz iden
Takşīriyle kılma anı pāy-māl

⁷⁷kudretiñ ihdāsına: intihā-yı kudretiñ, D

15. Sātiru'l-‘uyūb sensin yā Ğafūr

Zenbim için dilde vardır biñ maḳāl

Ğāfiru'z-zenb nām-ı vāhidiñ durur

Cürmüme ‘afvıñ olupdur inḫilāl

Nāle vü feryād eyleyor Necmī ḳuluñ

‘Afv ḳıl cürmün bağışla yā zü'l-Celāl

[D 6a]

Na‘t-ı Resūl [kaside]

[1]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Ser-i kūyuñ muṭāf-ı enbiyādır yā Resūlallāh

İşigün büsgāhı evliyādır yā Resūlallāh

Der-i devlet me‘ābıñ bāb-ı rahmetdir ḫaḳīkatde

Mekānıñ hem-naḳargāh-ı Ḥudādır yā Resūlallāh

Cilā-dādende-i ‘ayn-ı ser-ā-ser ins ü cinne hep

[M 5a]

Türāb-ı ḫāk-ı pāyıñ tütüyādır yā Resūlallāh

Ḳaddiñ serv-i sehī zülfün ḳoḳusu ‘anber-i sārā

Ḳamer ḳaşıñ yüzün şems-i duḫādır yā Resūlallāh

[D 6b]

5. Şefā‘at bāğınıñ gonca-dehānı fem-i yāḳūtun

Marīz-i ehl-i ‘uşāta devādır yā Resūlallāh

Nişār itse felek kevkeblerin bām-ı Şüreyyādan

Mübārek ḫāk-ı pāyına revādır yā Resūlallāh

Yeni mäh şerm ider görse cebinde Kābe kavseynin⁷⁸

Haṭ u ḥālīṅ ‘izārīṅ dil-rübādır yā Resulallāh

Müşerrefdir cihān her sū kademinden şeref buldu

Vücūduṅ ‘āleme nūru’l-Ḥudādır yā Resūlallāh

Ḳapuṅda ḥalka-i bāb oldu ḳaldı Necmī-i zārīṅ

Çıkar mı ḥubbuṅuz dilde beḳādır yā Resūlallāh

[D 5b; M-]

Na‘ t-1 Resūl⁷⁹ [kaside]

[2]

[mefā‘ ilūn / mefā‘ ilūn / mefā‘ ilūn / mefā‘ ilūn]

1. Ṭarīḳīṅ ‘āleme nūr’l-Ḥudādır⁸⁰ yā Resūlallāh

Müşīr-i müjelerīṅ reh-nümādır yā Resulallāh

Şefā‘ at menba‘ indan neşf iden āb-ı güftārīṅ

Mevāt-ı cism-i nūra mū-miyādır yā Resūlallāh

Çemenistān-ı lāhūtuṅ şiyāḥ-ı ṭayra yüzüṅ

Dil-i mecrūh u ‘uşşāḳa devādır yā Resūlallāh

Yüzüṅ nūrundan almışdır ziyāsıṅ neyyirin cānā

Ẓiyā-yı gül yüzüṅ nūr-ı Ḥudādır yā Resūlallāh

5. Keştī erbāb-ı ümmet yelken açmışdır ‘azimette

Yümūm-ı raḥmīṅ üzre kim şenādır yā Resūlallāh

Açılmış bāb-ı raḥmīṅ duḡūle yol bulu[r] ümmet⁸¹

Derek-dervāze-i ‘arş-ı ‘alādır yā Resūlallāh

⁷⁸Fekāne kābe kavseyni ev ednā’’ İki yay kadar kalıdı araları, yahut daha da yakın.’’ Kuran-ı Kerim, 53/9.

⁷⁹ Bu şiir M nüshasında yoktur.

⁸⁰ nūr-ı Ḥudādır: nūru’l-Ḥudādır, D

⁸¹ Mısranın vezni bozuk.

Kuluñ Necmî apunda sâ il-i nân-ı şefâ' attir
Seada şân-ı peygâm-ber 'aadır yâ Resûlallâh

[Na' t] [kaside]

[3]

[mef'     / mefâ'     / mefâ'     / fe'     ]

1. Ey n  r-ı sem  v  t    zem  n serv-i dil-  r  
V'ey kevkeb-i beyz  -i ceb  n ş  hid-i ra' n  

Madem-i teir  f  n idip c  nları urb  n
Ey r  yu amer saları ve'l-leyli sec  y  

[D 6a; M-]

'  ş    n oluduuna tevbelerin H    
  tdi ab  l oldu al  ş   dem    Havv  

N  m  n   zikir itmekile H  zret-i Y  nus
H  t-ı cevfd  n rif' atile oldu m  berr  ⁸²

5. T  runda tecell   eyledi H     itdi tekell  m⁸³
N  m  na meft  n olduuna H  zret-i M  s  

Mihrinde şeb  t itdigine cism ile c  n  
Mi' r  b  n  n keşfine ı  dı göge '  s  ⁸⁴

al  nd   k  y  n ı  dı felek g  l-beng udret  n
Ra  sa gelip z  r-i zem  n 'arş-ı mu' all  ⁸⁵

Necm   gelip apua fery  d itmede her-s  
  mmetlige eyle ab  l ılma an   şermle ay  ⁸⁶

[D 6b]

⁸² Mısranın vezni bozuk.

⁸³ Mısranın vezni bozuk.

⁸⁴ Beyitin vezni bozuk.

⁸⁵ Beyitin vezni bozuk.

⁸⁶ Beyitin vezni bozuk.

[Na‘t] [kaside]

[4]

[-?-]

1. Yaqtı dilimi āvāze-i gülnār-ı Muḥammed
Deldi sīnemi ğamze-i ḥūn-ḥār-ı Muḥammed

‘Aqlım alıp tağlara şaldı beni billāh
Zemzeme-i vuşlat-ı efkār-ı Muḥammed

Ben anıñ adına āvāzına kurbān⁸⁷
Göklerde okur cezminle ezkār-ı Muḥammed

Kimdir ki buña tāb getire zīr-i felekde
Yazılıp şafḥa-ı ‘arş üzre eş‘ār-ı Muḥammed

5. Necmiyā her kim ki aña oldu da ‘āşık
Kālbinde yanar āteş-i gülzār-ı Muḥammed

[D 7a; M 5a]

Ḳasā’idāt

[1]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Şanma ki bī-hūde ḥādışāt-ı rūzgār
Her devirde itmede Ḥaḳ niçe ḥikmet āşıkār

Öyle virmiş ‘āleme kim⁸⁸ bir nizām-ı saltanat

[M 5b]

Cezr ü meddiyle cihānı eylemişdir pāyidār

İḥtilāfāt-ı zamāna kec-naazarla baḳma kim
Her bir eşyā içre maḥfī niçe şun‘-ı Kirdgār

⁸⁷ Vezin bozuk.

⁸⁸ kim: hem, M

Çār-erkānıyla virmiş ‘āleme ḥüsn-i nizām
Dīn-i İslāmı müzeyyen eylemiş şān çār-yār

5. Me’lûf iken germ ü serdiyle tamām ḥalk-ı cihān
Teşrīf-i māh-ı rebī‘ den oldular kim neş’e-dār

Rûy-ı arzı zulmle ber-bād kılmış iken şitā
Tezyīn itdi⁸⁹ dād ile kim Hüsrev-i şāh-ı bahār⁹⁰

Çıkdı ḥāver ufqdan şān virdi zīnet ‘āleme
Taḥvīl oldu ḥāl-i gerdūn leyl iken oldu nehār

Gül varākı üzre taḥrīr eyledi fermānını
Gülsitān mülküne irsāl eyledi şāh-ı hezār

Qalmadı rûy-ı zemīnde guşsa vü ḡamdan eşer
Kim çemen seyrine çıkdı sū-be-sū ḥurd u kibār⁹¹

10. Münḥarifken ‘āşıkıñ oldu mizāc-ı müstaḳīm
İtdi ḥāvādır senin bī-miḳdār lā‘l-i āb-dār

[M 6a; D 7b]

Rûy-ı arzda öyle bir bāzār kuruldu mā-ḥaşal
Ehl-i diller dil metā‘ıñ eyledi naḳd-i nişār

‘Azm-dār ü ber-çemendir sākīnān-ı mey-kede
Nālegerdir cām-ı gülgūn ber-kenār-ı cūybār

Rûy-ı arzı eyledi ebr-i bahār dārü’s-selām
Çekdi her bir buḳ‘aya sūnbül benefşeden kaṭār

Reşk kıldı bāḡ-ı cennet şāḥn-ı kūh u vādīye

⁸⁹ itdi: idip, M

⁹⁰ Mısrânın vezni bozuk.

⁹¹ Kim çemen seyrine çıktı sū-be-sū ḥurd u kibār: Sū-be-sū seyrāna çıktı qalmadı ḥurd u kibar, D

Himmet-i faşl-ı bahārdan buldu ‘ālem i‘tibār

15. Geldi ol dem çāk ide dāmānıñ erbāb-ı ‘ifāf⁹²

‘Arz ide gül goncasını bülbüle gülşende ḥ‘ār

Geldi ol ‘İsī-nefes kim mürdeyi⁹³ ihyā ide

Vire her bir buḡ‘ada eṭfāl-i ebnāt berg ü bār

Geldi ol mevsim ki geldi lālezār oldu cihān

Neş‘elenip oldular bay ü gedā şād u mesār

Gāh sūsen sūnbüle aḥvālını ‘arz eyledi

Gāh sūnbül sūsenin aḥvālın itdi ihtiyār

Gāh kumru tūtiye eyledi ḥālın beyān

[M 6b]

Gāhī tūṭī kumrunun ḥāline oldu hışşe-dār

20. Gülşen içre bir varak üstünde gördüm bir ğazel

Okuyup kim⁹⁴ anladım esrārıñ oldum dil-fiğār

[D 8a]

Ġazel

‘Arz kıldı ‘āleme vaşlını gerçi gül-‘izār

Şāḥ-ı gül de bülbüle ağlatdı itdi āh u zār

Gül-‘izārıñ vaşfına kıldı şürū‘ ferc-i bütān

Her varak üstüne yazdı bir ğazel gülşende ḥ‘ār

Penc rūzu gülşen-i faşl-ı bahārıñ ‘ayşine

Ġafletiyle aldanıp evḡātını itme güzār

⁹² ‘ifāf: ḥifāf, D

⁹³ mürdeyi: bülbüle, M

⁹⁴ okuyup kim: okuyun, D

Gülşen-i faşl-ı bahārı Aḥmed-i seyr eyle kim
İnkılāb-ı dehr-i dūn birle olur mu tār u mār

25.Sünbülü olmaz perīşān bāğına düşmez ḥazān
Şāḥ-ı eşcārında olmuş murğları tevḥīd-nişār

Cūr ‘a cūr ‘a nūş kıl bu bāğda lā‘l ü şarāb
Tā ki olsun dil evinde sırr-ı ḥikmet āşikār

Necmiyā bāğ-ı bahār-ı Muşṭafāyı kıl taleb

[M 7a]

Nūr-ı Aḥmed eylesin gönlünde ‘aşkıñ pāyidār

Tamām-ı Şuḥan⁹⁵

Cennet-i a‘ lādan efḍaldır ki bāğ-ı Muşṭafā
Devlet-i dāreyn bulur bu bāğa eyleyen güzār

Ey Ḥudāvend-i kerīm-i Lā-yezāl Lem-yezel
Sen beni kıl tūṭi-yi bāğ-ı ḥabīb-i Kirdgār

30.Niçe müştāk olmasın Necmī bahār-ı zevkine
Geşt ider gülzār-ı vaşfıñ ḥāme-i gevher-nişār⁹⁶

Şitāyiş

[2] [kaside]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

Ey veliyyü’n-ni‘ met ü bī-minnetim ‘ālī-hümām
Ḥānedānıñ eylesin Ḥaḳ tā kıyāmet müstedām

Dergehinde ben senin bir bende-i nā-çizinem
Ṭab‘ -ı nā-mevzūnile evşāfına kıldım kıyām

⁹⁵ Tamām-ı Şuḥan, D-

⁹⁶ güher-nişār: miḥnet-fiğār, D

Hāşāillāh ḥaḳ ile ifā idem medḥini ben
‘Avn-i Ḥaḳ ola meger bu ṭab‘-ı nā-mergūba rām

Āsitānın būs idirse çarḥ-ı gerdūn Ḥaḳkı var
Himmet-evvaḥ ile olmuş vücūdum ihtitām

[M 7b; D-]

35. İlticā idince bir kes dergehī ‘ulyānıza
Ḥaḳ aḡa iḥsān ider dāreynde cāy-ı ‘izām

Şeyḥ degilsin himmetiḡ efzūnudur her şeyḥden
Ḳapuḡuza niçe dervīş geldi gitdi aldı kām

Bu ne sırdır neşr olunmuş ḥānedānından seniḡ
Maştabında Ḥātem-i Ṭay cūd ile ṭutmuş maḳām

‘Aḳl u fikr ile müzeyyendir vücūd-ı ‘ālīḡiz
Nezdīḡizde büzürüc mihr idemez feth-i kelām

Ne Boḳrat ne Aristo ne de Eflātūn-ı dehr
Re‘yini ḳılsak ‘ayyār aḡlarda var mı ‘aḳl-ı tām

10. Şefḳatiḡ baḡrine nisbetim ‘ālem-i ḳaṭredir
Şatt-ı Raḡmandan şuṭūṭ-ı dehr-i dūn dutmaz niḡām

Ben ḳalender ādemim herkese ḳavuk şallamam
Ḥaḳ ile ḥaḳḳıḡ diyince olmam aşlā iftiḥām

Manṭıḳa taṭbīḳ idip işbāt idince sözümü
Būy-ı ‘ıṭırla mu‘aṭṭar olur elbetde müşām

Devlet ü millete gördüm ben seni şādıḳ hemān

[M 8a; D-]

Bī-riyā ben bu söze her yirde eylerim devām

Şafvet tab‘ından almış⁹⁷ hürmet [ü] ‘ālī-cāy
Sākīnin destinde şanma reng-i şeffāf ola cām

15. Şāmdan tā şubḥ olunca Ḥaḳḳa eyler ilticā’
Her şabāḥ gelir ḳapuḡda virir iḳbālīḡ selām

Ḥāḳ-pāyında ṭurup emrine olmuş munṭazır
Dostlara söz yokdur ammā düşmen olmuşdur ḡulām⁹⁸

Sen ne cevhersin ki kânında bitirmiş Ḥaḳ seni
Ḥüsn-i ḥulḳıyla ḳazanmışsın cihānda nīk-nām

Sūḳ-ı ‘irfānda ‘ayyār ḳıldık zeheble ḥalḳını
Altını terk eyleyip ḥalḳıḡ aldı ḥāş u ‘ām

Ced-be-ced ey beldemizin ḥāndān-ı eşrefi
Deng-i iḥsānın yitirmiş ‘āleme çok çok peyām

20. Oturup bir bezmde āḡāz idende şoḥbeti
Ḥadd yok bir kimsenin kim eyleye fetḥ-i kelām

Bir feşāḥat ehlsin ki kilkini alsın ele
Oḳuyup yazmaḳlıḡı kitāba eylersin ḥarām

[M 8b; D-]

Senden öğrendi tevāzu‘ ehl-i ādābla kemāl
Ḳılmadasın sen herkese ḥaḳ ile vaż‘ iḥtirām

Ey benim mīrim efendim Ḥaḳ ide ‘ömrüḡ mezīd
Arar iken sāyeḡizden buldum ‘izz ü iḥtişām

Ḳalmış iken ḥayret içre olduḡ baḡa feryād-res

⁹⁷ almış: almış bulmuş, D

⁹⁸ “Dostlara söz yokdur ama düşmenler olmuşdur ḡulām” mısranın orijinali böyledir. Vezin gereḡi metin tamiri yapılmıştır.

Pençe-i kahr-ı felekden olmuş iken in' idām

25. Hāl-i eṭvārın müberrâdır riyâdan şübhesiz

Baṇa virdiñ kâse kâse şerbet-i taḥte'l-‘ azām

Ben gibi bir bî-nevâyı eylediñ başdan çerāğ

Bende kıldım dergeh-i Hâḫda du‘ âlar irtisām

Baş açık yalın ayak girye-i efgān ile

Sâde bir ben mi du‘ âya bed ’ kıldım şubḥ u şām

Ḳaldırıp el beş vaḳitde ehl-i beytim zümresi

Nezd-i Hâḫda çok du‘ âlar eylediler encām

Bâğ-ı âmâlinde ḥāşıl olan ol ferzendleriñ

Ṭûl-i ‘ ömrüyle cihân şahrın da olsunlar müdām

30. Görmesinler dehr-i dünûn ḥîlesinden hîç keder

[M 9a; D-]

Eylesinler merkez-i zevḳini cāy-i intikām

Bîḥ tutsunlar cihân ṭurduḳça virsinler şemer

Servāsâ ḥulle-i ḥaḍrâ eyle olsunlar ḥırām

Hep şabāḥu’l-ḥayr virsin ḳapuñuzda ḥāş u ‘ ām

Rûy-ı arzda sâkinân-ı penç-iḳlîm ehl-i şām

Görmesin âlām-ı dehri Ehl-i Beytin zümresi

Hâtif-i ḡayb müjde-i cennetle eylesin be-nām

Necmiyâ el ḳaldırıp eyle tefri‘ -i cān ile

Dergeh-i îzedde ḥatm ile du‘ ānı ve’s-selām

35. Şaf ṭutup gökde melâ’ik ḥaḳḳında eyler şenā

Şayha-i Kerrūbiyān ‘arş üzre şalmış izdihām

Haṭ-be-ḥaṭ olmuş sürūşān cūrm bī-pāyānımız

Yüz tutup ‘afvını Haḫdan eylemişler iltizām

Dergeh-i īzedde maḫbūldür du‘āmız şübhesiz

‘Ālemin ḳalbi Mevlā eyler mi bilmem inhidām

Velehū [kaside]

[3]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Böyle cārīdir ezelden ḳudret-i Perverdigār

[M 9b; D-]

Devr-i ḫarḫ birle olup dehrin bināsı üstüvār

Cünd-i berfin zīr-i ḥūkmünde iken rūy-ı zemīn

Bir hūcūmda maḥv ḳıldı şavlet-i şāh-ı bahār

Göz göz itdi sīnesini aḳıdıp seyl-i sirişk

Gör ne ḫāle şaldı ol bī-ḫāreyi kim hier-i yār

Āb-ı jāle birle ṭoldu kāse-i gül-i melūf

Nāle şaldı neş’elendi şīve-i gülden hezār

5. Āyet āyet taḫrīr oldu Muşḫaf-ı rūy-ı zemīn

Ferş olundu buḫ‘a buḫ‘a ḫikmet-āmiz-i kār

Sırr-ı ḫikmet her varaḫda taḫrīr oldu ḫarf-be-ḫarf

Teşrīḫine şun‘-ı Haḫḫın ḳimsede yok iḫtidār

ووثنب بلبل بر منا بر گفت این وومصر عی

نو ک منقارش نویسد بر کل سرخ بی شمار

هنده جبات عدن فادخلهاضالدين
بروصال عاشقان كشت حورو غلمان انتطاز

Ol ezelden böyle idi emr-i Rabbü'l-‘âlemîn
Gülşen içre teşkîl oldu devlet-i ‘ibret-şî‘âr

[M 10a; D-]

10. ‘Azm-i şahrâ eyleyin fevt olmadan vaqt-i çemen
Ez-ğudûm-ı ‘ârifân çün fahr dâred gül-‘izâr

İsmâ‘il Paşa-yı zî-şânın bahâ-yı vaşfına
Bu diyârda ‘azm kıldı kalmadı hurd u kibâr

Bende aldım hâmemi kıldım şurû‘ tahrîrine
Ruḥşat-ı Hâk birle tebyîz itdim oldum kâmkâr

Nev-bahârın vaşfına beñzer mi evşâfı anın
Şemse karşı nûr-ı şem‘ ide bulur mu iftiḥâr

Ey viren ‘adl-i bahâr rûy-ı arzâ zîneti
Tedbîrinden kesb-i emniyyet kılıpdır rûzgâr

15. Başına altını vaż‘ it her diyâra ‘azm kıl
Bu devirde kim ticâret ehli eyler mi qarâr

Sen ne merd-i pâkısın ki görmemiş mülk-i felek
Şarkdan tâ ğarba şalmış nâm-ı ‘âlin iştiḥâr

Bay olur gör bir gedâya eyler iseñ himmeti
Ol kadar luṭf u kerem ḥüsn-i şiyem zâtında var

Âşafâ evşâfdan ancak ğaraż-ı aḥvâlimi

[M 10b; D-]

İ‘tizârla ḥâk-ı pâye ‘arzâ itdim ictisâr

Niçe müddete biz devr-i ma‘ zül dermāndeyim
Beyne’l-aḳrān künc-i ğamda itmedeyim āh u zār

1. Kıldığım cürm ü günāha tā’ib-i müstağfirem
‘Afv ider cürmünü Mevlā ḳulu olsa tevbekār

فهم باشد برکرمیان معنی بی تخلقوا
رحم باشد پس ازان بر مظلومان ذیوقار

توبه کروم ادمم برورورکاه تو
رحم کن بر حال مارای وزیرتامدار

Bist-i pencom sālidir ki dergeh-i devletde kim
Elde hāmem dizde levḥim eyledim ‘ömrüm güzār

Niçe def‘a ḥāk-pāye ḥālīmī ‘arz eyledim
Kem-‘ıyār-i tāli‘-i nā-ṣāda oldum ḥişşe-dār

Kān-ı şefḳat olduğun ben bilirim ammā çī sūd
حیف وارم من نه به م درباغ لطفن بخیار

Gül-‘ ızār-ı himmetinde nāle-i cān-sūz ile
Necmī benden vuşlat-ı luṭfuna olmuşken hezār

[M 11a; D-]

Bir du‘ā geldi ḥayāle ḳaldırıp el söyledim
İşidip Kerrūbiyān āmīn diyip leyl ü nehār

Hādiṣāt-ı dehr yedin ḳılma mükedder ḥatırın
Rabbenā yā Rabbenā fe-ḳable du‘ai billā i‘tizār

[D 10a]

Aḥsen Kāl' a Mekteb-i Rüṣdiyyesine Söyledigim
Vaşıyyet-güne Sitāyiş-nāmedir⁹⁹

[4]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Dinle cāndan ey berāder eylerim vaşıyyeti

Elde iken fevt kıılma kim zamān-ı furşatı

Her diyār mektebine virmiş nizām-ı nev-zemān

Ḥāzret-i ' Abdü'l-ḥamīd Ḥānıñ ' uluvv-i himmeti

Gelmemişdir bu cihāna böyle ' ārif pādīşāh

Bir āb-ı müşfik gibi kıılmış ḥimāye milleti

[D 10b]

Bu kazaḍa¹⁰⁰ ḥuṣūṣā bu mekteb-i rüṣdiyyede

Ferş kıılmış pīşinize¹⁰¹ ni' met-i deymūmeti

5. Furşat-ı fevt itmeyin kim gelmeden vaqt-i meşib

Vāşıl eylen intihāya tırmayın ḥayşıyyeti

[M 11b]

Sāye-i şāhānesinde eyleyen taḥşil-i fen¹⁰²

Cāh u manşib birle eyler ehl-i ' ilme ḥürmeti

Terk kıılın ḥ'āb u nāz gice vü gündüz tırmayın

' İlm ü ' irfānile örtün başa tāt-ı devleti

Yir ü gökce fark vardır cāhil ile ' ālimiñ

Bir midir seng-i siyāhıñ cevherile kıymeti

Devleti noḳşān bulunca cāhilin olur zelil

⁹⁹ Bayezit Mekteb-i Rüṣdiyyesine, D

¹⁰⁰ kazaḍa: livāda, D

¹⁰¹ pīşinize: leşkerine, D

¹⁰² taḥşil-i fen: taḥşiliñ ,D

Māl gitse ehl-i ‘ilmiñ nāķış olmaz raġbeti

10. Lezzet-i rūḫānī birle neş’e-yāb olur müdām

‘İlm ü ‘irfānile iden dā’imā ünsiyyeti

Kat‘ ider rāḫ-ı hidāyet şavb-ı maķşūda varır

Kesb ider ‘ālim olan dergāḫ-ı Ḥaķķa ķurbeti

Ey gözüm sa‘y eyleyin taḫşīl idin ‘ilm ü hūner

Ehl-i ‘ilmiñ her diyārda tevķīr olur ‘izzeti

Ḥulle-i me’vā ile tezyīn olupdur bāġ-ı ‘ilm

Būstānında açılıpdır ezhār u bār vefreti

[M 12a]

‘Azım idenler işbu bāġa vālih ü ḫayrān olur

Neş’elenir bār-ı ‘ilmile dimāġın lezzeti

[D 11a]

15. Ḳankı ‘ilmi ki okursun sa‘yını zāyi‘ eyleme

Kim ‘amelde eyle dā’im iştiġāl-i keşreti

Mīvesiz eşcāra beñzer ‘ilm ü ‘irfān bī-‘amel

Bīdveş bī-bār olan olmaz ağacın kıymeti

‘İlm ü ‘irfān iki kıśma münķasemdir ey ‘azīz

‘Aķl ile naķliyedir taḫşīl içün ķıl sūr‘ati

‘İlm-i ḫikmet taḫşīl idip Şāni‘iñ şun‘unu bil

Neyi intāc eylemişdir baķ ki Ḥaķķıñ ķudreti

‘İlm-i ḫikmetde ḫafīdir niçe esrār-ı Ḥudā

Sırr-ı Ḥaķķı ‘ārif olur bilen elbet ḫikmeti

20. Ḥükm-i Ḥaķķı anlayıp kim şer’ile eyle ‘amel

Ḥaşr ü neşr olunca gözüm çekmeyesin zaḫmeti

Taḥṣīl-i ‘ilm eyledikçe pādiṣāha kıl du‘ā
Müstecābdır tālib-i ‘ilmiñ du‘ā-yı rikḳatı

Necmiyā el ḳaldırıp sen daḥı eyle dürrüd

[M 12b]

Kim du‘ā birle tezāyüd eyler Ḥaḳḳın ni‘meti

Ḥazret-i ‘Abdü’l-Ḥamīd Ḥānın vücūd-ı ‘ālisiñ
Taḥt-ı ‘ālī-baḥt-ı ‘Osmānīde bulsun ḥaṣmeti

Sāyesini başımızdan kesme yā Rab dā‘imā
Düşmenini ḳahr kıl bulsun cihān emniyyeti

25. Heybetinden cevḫ-i arzda ditreşir mūr u melāḥ

Tedbīrinden kesb ḳılmış mülk ü millet rāḥatı

[D 11b]

Rabbenā ve ekrim lehü bi’l-ḥayr ve’n-naṣrı’l-azīz
Ḳanḳı işe ḳaṣd iderse eyle iḥsān ruḥṣatı

منكه كويم اين و عار ايشنو يودامين بكوى
وست بروار برور حق تا كه وار و صورتى

Dostunu dost düşmeniñ ḳahr eyle yā Rābbe’r-Raḥīm
Şād u ḥandān birle iḥsān eyle aḥa nuṣreti

[5] [kaside]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]¹⁰³

1. Açılıp murğ-ı göñül başladı güftāra bu dem

‘Aynı ‘ayn-ı demeni çekdi kırtāse ḳalem¹⁰⁴

¹⁰³ Bu şiir D nüshasında yoktur.

¹⁰⁴ Mısranın vezni bozuk.

Dem bu demdür ğayrı demler nā-bedīd oldu yine
Açılıp şahın-ı gülistān güller oldu der-hem

[M 13a; D-]

Yine def' oldu sitem rūy-ı zemīnden gitdi
Zümre-i ehl-i veġā oldu ser-ā-ser mübhem

Ehl-i diller şād olup açdı zebān söylediler
Defter-i arza kalem sa' y idip kıldı rağam

5. Bir vezīriñ medhini yazdı sitāyiş itdi
Okuyup murğ-ı gönül buldu şafā-yı ekrem

Nām u şanı söylenir Avrupada Asyada
İklim-i Afrikayı itdi ser-ā-ser mülzem

Okyanūs serhadine seng-i nişān dikmişdir
Şıyt-ı şemşiri Amerikāy kılıp ehl-i 'adem

Ve'l-hāşıl nām-ı niki tūp-ı zemīni almış
Denk tutmuş şıyt-ı mümtāzınla tolmuş 'ālem

Erzurum içre o zāt şimdi hükümet eyler
Merhamet kânıdurır nām aındır erham

10. Pertev-i luṭf u himem Hāzret-i İsmā' il Paşa
Anıñ haqqında güneş gūyde idip böyle ıasem¹⁰⁵

Başıma devr ideli bunca zamān cünd-i nücūm

[M 13b; D-]

Qalmışam dā'ire-i hayret içinde ben hem

Aña beñzer görmedim rūy-ı zemīnde vüzerā

¹⁰⁵ Mısranın vezni bozuk.

Virmiş āfāka nesīm-i kerīmi vü luṭf u himem

Her kime şordum ise açdı zebān söylediler

Vaşfını eylediler böylesine ehl-i hükm

Ger zebān itse güşād eylese hikmetle kelām

Şaşırp fenn-i felāṭūn Herşil olurdu mülzem¹⁰⁶

15. Yazmadan vaşfını şāyeste kelām ey ḥāme

Ba‘ d-ez-īn kes suḥanıñ diliñ eyle ebsem

Eyledim şarf-ı naẓar ismi anıñ mükremdir

Ma‘ den-i cūd u seḥā ya‘ nī ol kân-ı kerem

Necmiyā eyleme taṭvīl-i maḳāl eyle du‘ ā

Dergeh-i Ḥaḳda ola işbu du‘ āmız aḳdem

Velehū [kaside]

Mābeyn-i Hümāyūna Taḳdīm Olunan Ḳasīde¹⁰⁷

[D 8b]

[6]

[-?-]

1. Şun‘ -ı Ḥaḳ yine hikmetiñ āşikār itdi

Tekālīb-i zamān dehri nev-bahār itdi

Çekip hikmet ‘ askeriñ mülk-i cihān üzre

Sine-i a‘ dālarıñ cerihā-dār itdi

Baḳ bu ḳudrete ne ḥāle ḳodu ‘ ālemi

İḥdāş-ı ḥādişeye zamān icbār itdi

[M 14a]

Leşker-i bahār yürüyüp şitā üzre

¹⁰⁶ olur: olurdu, M

¹⁰⁷ M nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

Yeriñ burc u amelde ber-ķarār itdi

5. Medārında evciñ bulup o řāh-ı encüm
Piyāde yürürken adīd-i esbe süvār itdi

Zalām-ı cehāletde idi devr-i zamān
Çerāğ-ı risāletle cihānı envār itdi

Devr-i gerdūn ile  ālemi tezyīn kılıp
Geh nehārı leyl geh leyl nehār itdi

Geh meyyiti ay idip gāh ayyı meyyit
Bu kerāmetle a dālarıñ şermsār itdi

Cünd-i berf  ālemi i āta kılmış iken
Ordu-yı bahār ile o cünd tārmār itdi

10. Niřān-dār-ı zār uld-ı berīn-i  alem-rā
Cem iyet-i ūbān ile çemen iftiħār¹⁰⁸ itdi

[D 9a]

Ākıdıp çeşmelerden cūy-ı sirışk
Ebr-i āsmāndan ķatre-i lü l   niřār itdi

Her tarafda revān olup āb-ı ayevāt¹⁰⁹
San *tecrī min-ta ti e l-enhār*¹¹⁰ itdi

Pençe-i a dāda esīr idi e fāl-i benāt
Cümlesin āzād idip dillerin izhār itdi

Nigerān ü ayrān idi urd u kibār
Bir ekīm gönderip dillerin tīmār itdi

¹⁰⁸ cündü tār-ı mār: cündü tār u mār, D

¹⁰⁹ ayevāt: ayrāt, D

¹¹⁰   Onlara içinde ırmaklar akan cennetler vardır.   Kurān-ı Kerīm, 85 / 11.

15. Yeşil atlāsile döşeyip rüy-ı arzı
Şahñ-ı cennet gibi dünyâyı gül-‘ ızār itdi

Kabā-yı sebz ile iksā idip eşcārı
Tarz ile şāhı bu zīb-i nigār itdi¹¹¹

Feṭūba limen ‘ale ‘ş-şehābında zūhdü ‘z-zamān
Aḥbābile ‘ayş u nūş ihtiyār itdi

Bu zamān ol zamāndır ki me ‘yūs ların şād idip
Niçe yoḥsulları bay kı lıp kām kār itdi

Gelin ey cān u gönül ‘azim-i şahrā idelim
Teşrīf-i ‘ārifānile hümāyūnlar iftiḥār¹¹² itdi

20. Meşşāṭa-i rebī ‘arūs-ı dehre zīnet virip
Bezeyip rüy-ı arzı taḥt-ı ḥūnkār itdi

[M 14b]

Me ‘yūs idi bir gūşede bül bül güldü
Gülün¹¹³ ārāyiş idip şāḥ gül-ḥār itdi

[D 9b]

Nergisiñ füsūn-sāz idip bülübüle gül
Vuşlatıñ ‘āşıkına kayd-ı ikrār itdi

Dellāl-ı bahār bāzārına revāc virip
Gül metā‘ına pey sorup kıymetiñ hezār itdi

انکه عاشقست قرار ندارد در این زمان
Fu ‘ād şehrinde ‘aşq bināsıñ üstüvār itdi

¹¹¹ Takdim tehir. ”Bu tarzıyla şāhı zīb-i nigār itdi.”

¹¹² iftiḥār: mesār, D

¹¹³ gülün: gül, D

25. Mürüvet idip yine ol maḥbûb-ı zamân

‘Arz-ı vaşlıyla cihânı pâyidâr itdi

Yem-i seḥâsı¹¹⁴ mevce gelip ğark oldu ‘âlem

Âb-ı keremile eşcârı ber-ḥudâr itdi

ان زمان از برج دولت ال عثمان

Tulû‘-ı şems-i cemâliyle cihânı nûr-dâr itdi

Ya‘ nî kim Ḥazret-i ‘Abdü’l-Ḥamîd Ḥân şâh-ı cihân

Bahâr-ı ‘adliyle ‘âlemi lâlezâr itdi

Cihân mülkünü ser-be-ser geşt itdim

Niçe gedâları gördüm dil-mesâr itdi

30. Kankı evşâf ile vaşf ideyim o şâhı

Ḥayretde qalıp ‘aczeni bistâr itdi

Başka evşâf yazamam du‘âdan ğayrı

Qalemim ‘azm-ı bârgâh-ı Kirdgâr itdi

[D 10a]

İlâhî perde-i ḥikmetinde ḥafî olan¹¹⁵ esrâr içün

O şâhın du‘âsı bârgâhında qarâr itdi

Sâye-i hümâyûnu serimizden kılma nokşân

Qabûl buyur bu Necmî ki du‘âya ibtidâr itdi

[D 11b; M-]

[7] [kaside]

Erzurum Defter-dârı Muḥammed Emîn Efendi Ḥaḳḳında

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Ḥışn-ı ‘âlem ceyş-i berfle olmuş idi inḥişâr

Her bilâdı eylemişdi şiddetile üstüvâr

¹¹⁴ seḥâsı: sînesi, D

¹¹⁵ Perde-i ḥikmetinde ḥafî olan: sera-perde-i ḥikmetinde mahfî, D

Niçe niçe hāneniñ tahrībine kılınırdı kıyām
Me ’yūsāne niçe ādem olmuş idi ğam-gūsār

Niçelerin hānümānın yıkdı vīrān eyledi
Faqr-ı hāle dūçār oldu aġniyā-yı zī-vaķār

Ol ‘adūnuñ dest-i zūlmünden şikāyet itmege
‘Azm idip dergeh-i Mevlāya her ħurd u kibār

5. Bī-tekellūf kâ ’ide üzre fermān eyledi

Geçdi taķt-ı ħamel üzre ħūrşīd-i şavlet-şī’ār

Şaf şaf oldu leşker-i ebr-i ‘adālet sū-be-sū
Şahn-ı ‘ālemde ķuruldu bir ‘acāyib kār [u] bār

[D 12a; M-]

Eyledi sūrāķ sūrāķ sīne-i berfi yine
Dāne-i bārān ile kim leşker-i ebr ü bahār

Tāb u tākāt ķalmadı cünd-i şitāda zerrece
Maķhūrāne taġ u daşa düşdü oldu tārūmār

Rūy-ı arzdan yıkılıp ķetr-i beyāż oldu yine
Ĥayme-i ĥađrā ile oldu müzeyyen her diyār

10. Leşker-i enbāt ile tıldu ser-ā-ser taġ u daş
Ġonca ĥandān eyledi hem bülbul itdi āh u zār

Ĥil’at-ı nev-rūz ile kim tezyīn oldu her şecer
Ġadlerin ĥam itmiş iken ol ‘adüvv-i nā-bekār

‘Azm kıldı şahrālara şaf-be-şaf fevc-i tebān
Eylediler ‘ayş ü nūş nūş ü ‘ayş iĥtiyār

Ya‘ nî kim bir bezm kuruldu rûy-ı arzda cā-be-cā
Oldu mezād her tarafda kālā-yı vaşl gül‘ izār

Elde zerrîn kāseler devr itmeye kıldı şitāb
Sākî-i gül-çehre sîmîn-beden kıdd-i çenār

15. Didi kilkim bu bahārın vāsfına bir hûb ğazel
Her tarafda muṭribān okudu yazdı bî-şumār

Yanķulandı na‘ re-i Ṭürile çarḥ-ı felek¹¹⁶
Ditredi mûr u melāḥ vaḥş u tuiyûr bî-medār

İşidip kerrûbiyān revzen açdı her taraf
Te ‘şîr-i şıyt haznden oldu ser-ā-ser eşk-bār

[D 12b; M-]

Ġazel

Perde-i meştā ile mestûr iken ruḥsār-ı yār
Açdı tezyîn eyledi meşşāṭa-i āhû-şikār

Eyvānından gösterip kim māh u mihr-i āsumān
‘ Arz olundu ‘ aşıkā şan çün kamer rûy-i nigār

20. Niçe feryād itmesin bûlbûl gibi ‘ aşıkları
Gitdi āgyār teşrîf itdi bezmimize şehriyār

Muğ-beçesin dutdu destin kıpadıp mey-hānesin
Gitdi şahrā zevķine pîr-i muğān bi’l-iftihār

Çıkdı minber üzre vāveylā bırakdı ‘ āleme
On iki maķām ile itdi tegannî ser-hezār

Açılıp gülşende güller göz idip kaç oynadır

¹¹⁶ Mısrânın vezni bozuk.

Şalınıp eyler hırāmān şaf-be-şaf serv ü çenār

Bāğ u bostāna yürüdü hūriler ğılmāniler
Ġıpta itdi ehl-i cennet anlara oldu intizār¹¹⁷

25. Sāha-i me'vā mıdır yāhūd fezā-yı huld mudur
Yok ise dārü's-selāmdır şimdi 'ālem çār-kenār

Hāşıl olur Necmiyā zevk-i bahār akçe ile
Kimsede yok bir direm eyle hemān āh ile zār

[D 13a; M-]

Açılıp itdi tebessüm rüy-ı zemīn ser-be-ser
Hem-çü ikbāl-i Muḥammed Mīr Emīn nām-dār

Görmeyesin zerre nokşān ḥādişāt-ı dehr yedin
Serverā re'yince devrān eyleye bu rüzgār

Ola ikbālın bu dehrin içre gün günden mezīd
Sūk-ı 'ālemde metā'-ı mihrin ola hisşe-dār

30. Bir gün bir daşa gidip ḥālīmī 'arz eyledim
Geldi dile söyledi nuṭk-ı faşihle sengsār

Tevbe eyle itdigin cürm-i keşire vefrete
Didi Ḥaqqı terk idip dünyāyı kıldın der-kenār

İşbu sözü işidip çökdüm dizimin üstüne
Yüzümü urdum yire itdim hezārān i'tizār

Söyledim estağfirullāhe'l-'azīm yā Ġafūr
Olmuşumdur rahm bābında bu gün nevbet-güzār

¹¹⁷ Mısranın vezni bozuk.

Qılma me'cür cürm ü 'işıyanla kulunu yâ İlâh
Mazlûmîdir 'afvına her dem olup ümîdvâr

35. Böyle ki itdim tazallüm hâlimi Mevlâya ben
Didi kum yâ eyyühe'l-gâfil u ber-mâ hüşyâr

Bir kaşîde tanzîm eyle taqdim it ol zâta kim
Okuyup hâline ide rahm u şefkîñ pâyidâr

Ben de ol emri tutup girdim tarîk-i sâ'ika
İşbu ebyâtı yazıp taqdîme itdim ictisâr

[D 13b; M-]

Hedye-sâzımdır getirdim al elimden kıl kabûl
Me'yûs itme dergehinde beni ey himmet-nişâr

Her ne dirlerse disinler ebnâ-yı 'âlem baña¹¹⁸
Ta'ne-i ehl-i melâmet eylemez gönlüme kâr

40. 'Âlemin sözünü der-güş itmezem yek şâniye
Sen ne merd-i pâksın dürc-i cihânda şâhvâr

Aşl u neslin zübde-i âdemdir elbetde senin
Düşmüş âniñ dest-girlik hemân leyl ü nehâr

Necmî benden her zamân himmetin eyler taleb
Sâ'il-i nân-ı 'inâyetdir o merd-i bî-tebâr

Qıyl ü qâlî terk idip eyle du'âlar rûz u şeb
Kabûle âmâdedir her yerde ol emr-i Kirdigâr

Yâ İlâhî eyle tatvîl-i 'ömürle şâd u kâm
Sened-i dâreynile mesrûr kıl ey Kirdgâr

¹¹⁸ 'âlem: 'âlem tek, D

45. Kılma me'yūs zerrece her yirde eyle kām-bîn
Gül-ı ızār-ı devlet ü milletde eyle ber-hudār

[8] [kaside]

[-?-]

1. Açıp vird-i dilim kitābını okur u yazar kalem
Varaḵ varak rūy-ı zemīne eyler intişār kalem

Kimdir aḡa muḵābil tura ma' reke-i ' aşḡda
Rüstem gibi cihānda ceng ider İsfendiyār-ı kalem

Var mı aḡa ihtiyācı kimseye devrān-ı felekde
Şāhānān-ı cihāna olmuşdur maḡrem-i esrār kalem

[D 14a; M-]

Gāh ṭolaşır zülf-i niḡāra şāne gibi
Olur şafḡa-i ruḡsārda gāh müşḡ-bār kalem

5. Gāh baḡr-ı dile dalar çıkarır fikr ü ḡayāli
Ehl-i dil üstüne eyler zer-nişār kalem

Ele alınca debīr feryāda gelir kılar reftār
Niḡe āşar-ı cihānı ider muḡzıra iḡzar kalem

Kārbān-ı ḡādişāt-ı dehrin zemmāmından
Çeker mülk-i ' ademden milket-i cihāna ḡatar kalem

Aḡa mālik olan çekmez dünyāda ḡamla keder
Şāḡibiḡ eyler kişver-i ' ālemde kāmḡār kalem

Olmazsa eger umūr-ı cihān ta' ṭil olur
Gizli sırları ṭurmaz eyler āşḡār kalem

10. Herkes ' indinde mu' teberdir kübrā-yı cihāndır

Her bir lisānda niçe hattı eylemişdir ihtiyār kalem

Her şahsın elinde bir gūne hat ider taḥrīr

Her bir lisānı ile herkesin hālını eyler iş'ār kalem

Gāh ḥisābile girişir eyler ḥisāb sāl-i cihānı(?)

Mechūliden ma' lumu ider ber-güzār kalem

Başını şak u kaṭ' eylemezse eger güzeliñ

Ne okur ne yazar ne de ider āh u zār kalem

Başı şakḳ olunca feryād u fiḡāna gelir

Ne tırur ne dincelir eylemez qarār kalem

[D 14b; M-]

15. Gāh Tevrāt gāh Zebūr gāh İncīl ile

Gāh taḥrīr-i Qur'ān ile eyler iftiḥār kalem

Her ne kadar faḥr iderse itsin ḥaḳḳı vardır anıñ

İtmez şāhibini hergiz cihānda ḡam-güsār kalem

Sūy-ı Mevlādan her kitābın taḥrīrine me'mūrdur

Neyin didi miyāne-i nāsda kılar izḥār kalem

H'ādīsāt-ı dehrīden niçe yüz bin kitāb yazıp

Ebnā-yı zamāna terk eylemiş niçe āsar kalem

Sen de eger vicdān var ise tut kalemīñ beḳāsın

Kām-yāb eyler seni eylemez şermsār kalem

20. Gördün mü bu 'aşırda erbāb oldu mu me'yūs

Eyler şāhibini kām-yāb u dā'im ber-ḥudār kalem

Bir gün seyf ile seni ceng ü cidāle düşürdü

Ma'reke-i manzarada niçe maḳāl eyledi tūmār kalem

Niçelerin şād itdi niçelerin me'yūs
Niçe qatline fermān idip iştār qalem

Kan dökmede didi şemşirinden efzūndur
Sūq-ı 'ālemde herkesiñ hūnunu ider bāzār qalem

Ehl-i insāf elinde ider insāfını tezyīd
Bī-mürüvvat destinde olur bī-i' tibār qalem

25. Herkesiñ bir gūne fikr ü hayāline hizmet ider
Dilerse yıkar cihānı dilerse ider pāyidār qalem

[D 15a; M-]

Maşrık ehliñ hālını mağrib ahālisine virir haber
Mülk-i cihānda olupdur kâşır her rûzgār qalem

Şihhat peyamıyla müşerref olmayacak 'āşıkā yār
Telğrafla ider sâ'iline irer aḥvāl-i aḥbār qalem

Politika-i cihānı andan sorunuz ey ehl-i taleb
Herkesiñ fikr ü hayāliyle ider reftāra güzār qalem

Merd ü nā-merdlerle itmişdir ünsiyyet [ü] ülfet
Kibri eylememişdir kendisine aṣlā şī'ār qalem

30. Zerāfet dersini andan öğren ey merd-i zarīf
Ehl ü kemāl ü cemāl şāhilleriñ itmiş nām-dār qalem

Gāh olur saçma vü şaban sözlerini ihtiyār eyler
Gāh olur şāhibi gibi mest ü ḥumār qalem

Ne yatar ne uyur ne durur ne de dincelir
Ne yir ne iḥer ne de ider bir yirde qarār qalem

Hîç kimsenin çekmez ‘âlemde bâr-ı minnetin
Hükm ider kâfıdan kâfa olmuş şehriyâr kalem

Dâ’im sîne-i a‘dâlara nîze urur kılıç çeker
Ne sipihr tutar ne feryâd ider âgyârdan hemvâr kalem

35. Kebgveş seker şahrâ-yı kâğıd üzre gezer
Bir düşde gider degişmez tavr-ı düşvâr kalem

Dergeh-i ‘ademin hâdimidir dâ’im kıyâmda тұrur
Sûk-ı ‘âlemde her metâ‘ını kılar iştihâr kalem

[D 15b; M-]

Evşâf-ı kaleme nihâyet var mı söyle baña Necmî
Gice gündüz çeñe döksen yine eylemez ihtisâr kalem

‘Âlemde kâm-yâb olmağ dilerseñ koma elden
‘Âkıbet ider seni iki cihânda kâmkâr kalem

Der-İstimdâd-ı Hâzret-i Şeyh ‘Abdü’l-kâdir Geylânî Kaddesallâhu Sırrahu’l-‘Azîm

[9] [kaside]

[-?-]

1. Ey gül-i gülşen v’ey bülbül-i bâğ-ı Mevlâ
Ey kevkeb-i arz ü sema v’ey neyyir-i vaqt-i duhâ

Ey kuṭbü’l-aḳṭâb-ı zamân v’ey ğavṣ-ı kerem-kân-ı cihân
Ey h’âce-i ‘ilm-i ledün v’ey mürşid-i merdân-ı Hudâ

Ey vâlî-i milket-i ‘aşḳ v’ey şâhid der-zamân
Ey mu‘allim-i dilsitân-ı fûnûnât-ı haḳâ’iḳ-pîrâ

Devrider dergehiniñ etrâfına hem-çü melek
(?) vü büdalây ü nûḳabây ü nücebâ

5. Ol zamân ki döşege başdı ḳadem şâh-ı Rüsûl

İlticā eylediler dergehine bay u gedā

Važ‘ olundu qademiñ gerden-i ehlullāh
Bendeliğın kıldı qabūl sākinān arz ü semā

Ol dem ki zuhūr eyledi burc-ı ‘Irāqdan tul‘ uñuz
Nūr-ı feyziñle münevver oldu bütün ‘arş-ı ‘alā

[D 16a; M-]

Qapladı mülk-i cihānı envār-ı himmetiñiz
Oldu irşād deriñizde niçe melā’ik-i semā

İntisāb eyledikçe dergehine mūr u melaḥ
Yir ü gökde ins ü perī vaḥş u tuyūr bī-pervā

10. İltifātıñla ser-ā-ser aldılar cāy-ı necāt
Rāh-ı Hāqda giderek buldular luṭf-ı Hudā

Yā meded Hāzret-i ‘Abdü’l-qādir-i Pīr-i Gilān
Tut elim bu mehlekeden eyle beni qat‘ u rehā

Sensin ol sāķī-i bezm mey-i mestānile
Baḡa vir ol mey ki emrāz-ı dile ola şifā

Sensin ol muğ-beçe-i pīr-i muğān-ı nübüvvet
Qıl beni rü’yet-i dīdārıñı bir demde revā

Sensin ol mir’at-ı ‘ilim-i ledünnī-yi ḥikem
‘Aks kılmış görünür rüyunda ser-ā-ser eşyā

Sensin bu ma‘rekede bezm-i meydān-ı ‘anā
Var mıdır sen gibi dergeh-i Mevlāda daha bir müsteşnā

15. Necmīdir kapuñda seniñ medḥ ü şenā-ḥ’āñıñ
Dāḥil it dā’ire-i bendelige anı şehā

Velehū [kaside]

[10]

[D 16b; M-]

Erzurum Vilāyet Vālisi Devletlū Ḥazret-i Sāmiḥ Paşa Ḥaḳḳında

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Gelin ey ehl-i dilān eyleyelim zevḳ-i şikār
Gitdi o berd-i ‘acūz geldi bugün vaḳt-i bahār

Bir zamān tāb-ı şitādan ḳadimiz olmuş idi tāḳ
‘Iyd-ı nev-rūzla idelim gönlümüz zevḳde ḳarār

Gördük ol gül yüzlü bahārı şād u ḥandān olduḳ¹¹⁹
Ḳaddimiz serv gibi ser çekip oldu çenār

Dilimizde ḳalmadı zerre ḳadar ḡamla keder
Gidelim şahrā yirine eyleyelim geşt ü güzār¹²⁰

5. Atalım derd ü elem bārını deryālara biz
Açılalım gül gibi şād olalım leyl ü nehār

[D 17a; M-]

Muṭribā şedde ile sāzını çal eyle nevā
Zār ḳılsın kūh u vādī yanḳılansın kūhsār

Sāḳiyā eyle müheyyā ṭavışan ḳanı şarāb
Cām-ı Cemiḡ ele al eyle temkīn ü vaḳār

Cür‘a mey ü ‘aḳıḳle şād ḳıl gönlümüzü
Al al olsun dilimiz lālelensin ruḡsār

Sen de at derd-i diliḡ eyleme bir dem ārām
‘Azm ḳıl vādīlere gör ki ne söyler eşcār

¹¹⁹Mısranın vezni bozuk.

¹²⁰Mısranın veni bozuk.

10. Hulle-i ḥaḍrā giyip ḳāmetine serv-i sehī
‘İşve vü nāzile murḡān açmadadır minḳār

Birbirine çemenistān kızları şīve ile
Açılıp buḳalemünveş itmede ‘arz-ı dīdār

Kanḡı şūḥdur bu mişillü ‘işveler tāb itsin
Şübhe yoḳdur cānını virmege eyler esrār

Çeşm-i ‘ibretle naẓar şāl taḡ u şaḥrā ḥāline
Devr ider çarḡ-ı ‘anūd cümle olurlar ḡam-dār

‘Ārif oldur zevḳ-i bahār şunar bir cūr‘a meye
Ḡam u endūhu ḳılar dil evinde esrār

15. Gāfilāne ḥande-i dünyāya şaḳın olma firīb¹²¹
Devr-i eyyām ile bir gün maḥv olur bu gülzār

Ele al ḥāmeysi taḥrīr ideḡor niçe maḳāl
İşidip sözlerini ola ‘adüvler ḡün-ḡār

[D 17b; M-]

Ya‘ nī kim bir Āşaf-ı zī-şān-ı keremkār ānın
Vaşfını yaz mülk ü cihān içre eyle inşār

Ne Āşaf Āşaf-ı Şultān Süleymān-ı zamān
Bermekī-eşyem [ü] kān-ı mürüvvetde hezār

Gül-i gülşen-i ‘adālet Ḥazret-i Sāmih Paşa
Büstān-ı latifde her keremi bir ezhār

20. Bir ḡazel geldi ḡayāle eyledim baş-ı sūḡan

¹²¹ Mısranın vezni bozuk.

Oġudu yazdı  alem itdi muğrib i     ¹²²

B st n-ı Erzurumda her vara da ta ay d
 ı    a  ı    a  ır  at itmede murg n yek-b r

Ne gazeldir  azelim r y-ı g lz r-ı cih nda¹²³
Ne s  handır s  hanım m ye-i r  -ı g    r

    r isen işte al destine o u bir bir
  tmede ebr-i sühan b r n-ı bel  at-ni  r

   amaz sözüme  ar ı ne Fuz l  ne B   
Selemet söyleyerek Enver  eyler i  r r

25. Pehliv n-ı s  hanım l  f ne i   n urmayayım¹²⁴
Elde n ze-i  alem dilde p r-e    r-      r

Var ise bir erb b-sühan işte meyd n-ı kel m
  tmeyelim seyr   r z   lmayalım terk-i diy r

[D 18a]

 azel

Erzurumda yen  bir serv-i seh  eylemede re   r
  ve-i   i  vesine olmuş   u      i    r¹²⁵

   r-ı b yunu alıp sünbül-i g  s ndan
  n [ ] M   n-i mu  a   ar   lmada b d-ı bah r

Mihr-i i  b lini  e  r fına devr itmededir
    b s-ı n r-ı feyz itme i  n her a  m r

¹²² Mısr nın vezni bozuk.

¹²³ cih n: cih nda, D

¹²⁴ Takdim tehir.   Pehliv n-ı s  hanım ne i   n l  f urmayayım  

¹²⁵ Beytin vezni bozuk.

30. Öyle bir kân-ı himemdir ki o mäh-ı cihân
Menba‘ lutfundan akar rûy-ı zemînde enhâr

Câm-ı zerrîn elde tut sâkiyâ devrân eyle
Ola hayrân bezm tabî‘ atda bu gün mest ü humâr¹²⁶

Qalmaya dilde ebed gam-ı dünyâdan eşer¹²⁷
Açıla vaqt-i bahâr gibi gönül ola mesâr

Bu vakitte âlemi el-‘ ayışile eyle memlû
Zevk-i meyle ola maḥmûr qalmaya ḥurd u kibâr

Tez geçer vaqt-i bahâr gibi zamân Necmî
Terk kıl dağdağayı eyle surûru muḥtâr¹²⁸

35. İde devrân serverâ çarḥ-ı gerdûn-ı zencîr
Görmeyesiñ ḥâdişât-ı dehrîden renc ü âzâr¹²⁹

[D 18b; M-]

Her günün ola rûz-ı bahâr gibi nev-rûz¹³⁰
Gam-ı çarḥdan qalmaya endûh-ı dilde ekdâr

Hep şabâḥu’l-ḥayr virsin kapuñuzda ḥ’âş u ‘âm
Nâm-ı nîk-nâmla müzeyyen ola hem cümle diyâr

Kevkeb-i iḳbâl cemâliñ kılmaya aşlâ gurûb
Rûz-ı nevrûz-ı kemâliñ olmaya hiç şeb-i târ

Âb-ı tîğîn ile âb virdigiñ eşcâr-ı ‘amel
Olalar bâğ-ı âmâlinde gün-â-gün berḥudâr

¹²⁶ Mısrânın vezni bozuk.

¹²⁷ Mısrânın vezni bozuk.

¹²⁸ Mısrânın vezni bozuk.

¹²⁹ Beytin vezni bozuk.

¹³⁰ Mısrânın vezni bozuk.

40. İki yıldız devr-i nîze-i ma‘ zūliyyet¹³¹

Sinemi itdi hedef itmedeyim āh-ı şerār

Şimdi geldim hāk-ı pāye ‘ arz-ı hāl eylemege

Cem‘ kıldım çekdiğim hāl-i melāl-i bisyār

Bir gün gitdim aşdīkālār bezmine oturdum¹³²

Bakdım ol meclisin eṭrāfını şarmış eşrār

Çıkamadım kaldım ol bezmiñ içinde niçe zamān¹³³

Kıldı yağma metā‘ -ı fikrimi bu inhişār

‘ Ākıbet şıdk u şadākat āteşine düşdüm

Yağdı yandırdı vücūdum ser-be-ser şıdk ile yār

45. Turmadım her gice gündüz gayretile çalışdım

Tezyidine sa‘ y kıldım māl muniriñ her bār

Bā-ḥuşuş ki bu gidiş ‘ ayn-ı ḥaṭā kılma imiş

Rāh-ı rāstda gideniñ hāl olurmuş düşvār

[D 19a; M-]

İğbirār-ı ḥā ‘ inān devleti celb itme imiş

Mezmūmān-ı süfehā-yı dehr imiş işte bu kār

Tevbeñ içün şimdiye dek Ḥākka yeksān oldum

Kalmadı zerre kadar ‘ aql u fikrimde şi‘ār

Pā-māl oldum Diyādin Kürdleriniñ içinde

Her deniden görmedeyim dem-be-dem ihtikār

50. İki yıldan beridir ki cānım oldu ‘ iḳāb

¹³¹ Mısrânın vezni bozuk.

¹³² Mısrânın vezni bozuk.

¹³³ Mısrânın vezni bozuk.

Rü'yetinde mâte(?) kaldı gerdiş-i kec-dâver

Bahâ-yı Bâyezîdden çekdiceğim renc ü cefâ¹³⁴

Görmedi çarh-ı kebûd hem çekmedi bir diyâr

Halka-i bâb-ı keremiñ iki elle dutdum

Der-i kereminde cümle niyâzkârâne oldum ser-dâr¹³⁵

Necmiyâ eyleme tatvîl-i maḳâl eyle du' â

Hâliniz şerhine besdir bu kıdarcık güftâr

[M 15a]

Sâḳî-nâme-i Terci'-i Bend [terkib-i bent]

[1]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

[D 33b]

I

1. Munṭazırdır bezm-i meyde ḥâk-pâya sâḳiyâ

Teşrîfîne cümle aḥbâb eylemekde cân fedâ

[M 15b]

2. Luṭf kıl eyle kerem yıḳma benim ḥâṭırcıḡım

Kim ḳadem baş işbu bezme elde tut cām-ı mînâ

3. Devr kıl ol bâde-i gül-reng vir aḥbâblara

Baḡş-ı rûḥ it mürde-diller ḥayy olunsun cā-be-cā

4. ' Arz kıl gül-reng rûyuñ ' âşık-ı bî-çāreye

Taḡlîş eyle dām-ı ḡamdan luṭfuna eyle sezâ

5. Bu cihānda sen deḡin yok şūḡ-ı şenüñ bî-direng

Kec-naẓarla her kime ḳılsan naẓar¹³⁶ olur fenâ

¹³⁴ Mısrânın vezni bozuk.

¹³⁵ Mısrânın vezni bozuk.

¹³⁶ naẓar: cihān, D

6. Bezm-i ‘ālem içre birsin ‘āşıkındır şad hezār
Sen gibi var mı ‘aceb dāreynde bir dil-rübā

7. Meh-likāsın māha fer virmekdesin her māhda
Tāb-ı hūsnūnden harāret kesb itmede hūrşid halā¹³⁷

8. Devr kıldıkça baña vir duh̄ter-i bintü’l-‘ineb
Pādişāh-ı bezm-i Cemsin kılma gönlüm muḫtarib

II

1. Merḫabā ey dil-rübā-yı ṭāyir-i ferruḫ-ḫadem
Merḫabā ey āşinā-yı hem-nişin-i bezm-i Cem

2. Merḫabā ey melce’-i üftāde kân-ı mey-gede

[M 16a]

Merḫabā ey server-i mey-hāne-i rüz-ı ḫasem

[D 34a]

3. Tā ezelden ben seniñ bir bende-i nā-ḫāzinem
Hışm kılma yıḫma dil hānesini ṭoldurma ḡam

4. Akḫesiyle kim mey-i ‘uşşāḫa eylersin fūrūḫt
Akḫesiz mey nūş idenler olmadadır müttehem

5. Müflisem¹³⁸ ‘ayyāram dāḫil-i mey-hāneyem
Sîmden ‘ārî kîsemiz kim cîbde yokdur bir direm

6. Müttehem kılma beni vir bir ḫadeḫ la‘l-i şarāb
Kim miyān-ı ‘āşıkānda ser ü ḫadem itme ḫam

7. Muḡ-beḫeniñ vuşlatıyla şād u kām it gönlümüz
Ey mürüvvet ma‘deni v’ey şāḫib-i luṭf-ı kerem

¹³⁷ Mısrânın vezni bozuk.

¹³⁸ müflisem: müflisem müflis, M

8. Saña beñzer var mı işbu diyârda‘ âlî-cenâb
Herkes meý şunmada itmekdesin sa‘ y u şitâb

III

1. Hâdim-i pîr-i muğansın yâver-i mestânesin
Bezm-i meyde mişl-i nâ-bûd gevher-i yek-dânesin

2. Niçe şâhı mât idip esb oynadıp bir rûhile
Sâha-i şatranc-ı ‘ aşkda ‘ aşık-ı ferzânesin

[M 16b]

3. Eylemişsin şād u handān niçe biñ üftādeyi
‘ Âlî-himmet kadr-i vālā şāhid-i rindānesin

4. Bend kılmış gönlünü bir duğter-i tersā-beçe
Düş olup sevdā-yı ‘ aşka ‘ aklıdan bîgānesin

[D 34b]

5. ‘ Aql u hūşuñ qalmamış Mecnūn oluben dil-rübā
Sen dağı ‘ âlemde ben dek mā’ il-i cānānesin

6. Seni öyle mest kılmış dün gice bûy-ı şarāb
Çün şadāsız rāh-ı ‘ aşka yanmada pervānesin

7. Kūh u vādī meskeniñdir kuş u kurdlar hem-demīñ
‘ Aql ser-mest baş açık yalın ayak dīvānesin

8. Şol şarābdan baña ihsān eyle bārī bir kadeh
Sen gibi bu ğamlı gönlüm eyle hem¹³⁹ şād u ferah

IV

1. Gelmemişdir bu cihāna sen gibi ‘ âlî-cenâb
Dem çeker kim hūneñizden cām-ı mey bûy-ı kebāb

¹³⁹ hem: kim, D

2. Günde yüz kez sofranıza cem[ ] olur  urd u kib r
 hs nızdan b -mu  b  kimse kılmaz ictin b

3. Ben seni  dek bu cih nda   li-himmet görmedim

[M 17a]

Yürüdüm geşt eyledim gezdim cih n  b b b b

4. Ol  adar l tf u kerem   sn-i şiyem z tında var

 ef atinden ehl-i   lem p yına olmuş t r b

5. Sa a benzer bir da ı erb b-ı  ef at bulmadım¹⁴⁰

  r  idersin vu latını ışığına y b y b

6. Ba a vir ol r  -ı r  ı¹⁴¹ t zelensin cism   c n

Teb il olun va t-i p rlik    avdet itsin va t-i   b

[D 35a]

7. Deng k l ey mu rib n ol perde-i   n nile

Mest ider      ları kim n le-i s z u reb b

8. S  iy  vir ol   r b  mest eylesin      ları¹⁴²

Bezm-i meyde seyr k l a r nına f     leri

V

1. Va  d kıldı bende ize eyleyesin k mk r

Va  dine   lf eyledi  devr itdi niçe r zg r

2. Ey dir    olmadım dergı-ı l tf   ma remi

Geçdi    r m gülmedim ben geldi heng m-ı öbür

3. Böyle midir sen ile kıldığımız    d-i vef 

  hd  bozdu  kişver-i   s n  itdi  t r u m r

¹⁴⁰ bulmadım: görmedim, D

¹⁴¹ r  -ı r  ı: r     a, D

¹⁴² Mısranın vezni bozuk.

[M 17b]

4. Kānde kâldı va‘ d-i vaşlıñ bir şemere görmedim
Niçe yıldır olmuş iken çār-‘ aynla ümīdvār¹⁴³
5. Bir kerem kııl burc-ı ‘ aşkıdan ‘ arz kııl mäh-ı cemāl
Rū ‘yet-i dīdārına ‘ uşşāk olupdur intizār
6. Vir metā‘ -ı vaşlıñı mezzāda bu bāzārīde
Nağd-i cānım vireyim aḥz ideyim seni nigār
7. ‘ Āşık olan maḥbūbunun vaşlına eyler şalā
Sevse ‘ ālem ma‘ şūkunı Necmī eyler iftiḥār
8. Ben seni sevdim ki ‘ ālem seni elb sevmeli
Niçe def‘ a günde uşşāk meh cemālīñ görmeli

[D 30b]

Terci‘ Bend [terkib-i bent]

[2]

[mef‘ ūlū / mefā‘ ilū / mefā‘ ilū / fe‘ ūlūn]

I

1. Şanma ki dil ‘ ālemde olan neşv ü nemālar
‘ Uşşākların kıldığı ol¹⁴⁴ nāz u edālar

[D 31a]

2. Ḥadīs olur kendülerin re‘y ile ol¹⁴⁵
Birbirine kaşd kılar şāh u gedālar
3. Rūz-ı ezel cāmının bir neş‘esidir bu¹⁴⁶
Sāķīsiniñ cilvesidir bunca ‘ atālar

[M 18a]

4. Muṭribānıñ nālesiyle devr ider eflāk

¹⁴³ Mısranın vezni bozuk.

¹⁴⁴ ‘ uşşākların D nüshasında üzeri silinmiştir. ‘ Uşşākların kıldığı evvel: ‘ āşıklar yine eyledi ki, D

¹⁴⁵ ol: kim D

¹⁴⁶ bu: hem D

Rakḳāşların rakşıyladır işbu nevālar

5. Şem^ˆ -i keremi şıgmaz ^ˆaceb¹⁴⁷ fānūs-ḥayāle
Nūrundan¹⁴⁸ alır māhile mihr nūr-ı Hüdālar
6. Bāğında güşād eyleyip biñ dürlü çiçekler
Her biri bir zīnetle giyip dürlü kabālar
7. Dūr-bīn olur ^ˆārif olan ḥikmet-i sırrı
Kāşif olur kāmīl olan sırr-ı ḥafālar
8. Ebleh olan bu gerdişin aḥvālını bilmez
Aḥmaqlaradır ḥāşıl olan nev^ˆ -i¹⁴⁹ ezālar
9. Şād ittigini gördün mü eyā mihrinde tūranı¹⁵⁰
İşbu deniden ḥāşılı sen umma vefālar
10. Ey dil hele aldanma şaḳın zevḳ ü şafāya
Çek zaḥmetini şabr eyle mūdām cevır ü cefāya

II

1. Çeşmini aç diḳḳatile baḳ ki bu ḥikmet
^ˆĀlemde urup niçesine zaḥm-ı¹⁵¹ meşakḳat

[D 31b]

2. Her birini bir ni^ˆ metile eylemiş iḥyā

[M 18b]

Her bāzūya bir dürlü¹⁵² virip ḳuvvet [ü] ḳudret

3. Kimisini çıblak idip taḡlara şalmış

¹⁴⁷ ^ˆaceb: hemān, D

¹⁴⁸ nūrundan: mihrinden, D

¹⁴⁹ aḥmaqlaradır ḥāşıl olan nev^ˆ: gerdüş-ı felek herkese ḳılmada, D

¹⁵⁰ Mısranın vezni bozuk.

¹⁵¹ urup nicesine zaḥm: ideyor herkese dürlü, D

¹⁵² “dürlü” sözcüğü yazmada yanlışlıkla dürüllü olarak yazılmıştır. Dürlü: güne, D

Kimini de ‘āciz idip vefreti ni‘ met

4. Kiminiñ ‘aqlıñ alıp vālih ü hayrān

Vādī-i şahrāya şalıp dā’imā cennet

5. Bī-hūde midir¹⁵³ bunca ‘alāmāt ü kerāmāt

‘Uşāta caḥīm nisbet olup zāhide cennet

6. İstemenem çarḥ-ı denī hep seniñ olsun

Mālın içün eyleyemem saña da minnet

7. ‘Aşḳ oduna yansa eger¹⁵⁴ cān-ı vücūdum

‘Ālemde baña besdir hemān işbu maḥabbet

8. Kays degin Mecnūn olup şahrāları seyr it¹⁵⁵

Bir gün ola taḥvīl olur raḥmete zaḥmet

9. Rāh-ı cefā¹⁵⁶ abdāla bir rāh-ı Hüdādır

Kūy-ı fenā ‘āşıḳadır kūy-ı hidāyet

10. Bostān-ı dile seyre gidip eyle teferrüc

Ağyārların orda ise söylede aḥrec

[M 19a]

III

1. Ey kılḳ-i serī‘-reftār deḡiş kec yürü bir dem

Şerḥ eyle biraz ḥālimizi ṭurma kim ebkem

[D 32a]

2. Belki ola Sulṭān Ḥamīd vāḳıfu’l-aḥvāl

Erzuruma himmetini eyleye tev’em

¹⁵³ midir: değil, D

¹⁵⁴ yansa eger: eger maḥv eyler ise, D

¹⁵⁵ Kays degin Mecnūn olup şahrāları seyr it: Ey göñül ‘āşıḳ olup bu çullara bir düş, D

¹⁵⁶ cefā: fenā, D

3.Dört yirden hücum eylemede dört nev'-i a' dā
Virmez amān kimseye cellād gibi pür-ğam

4.Feryāda gelip Erzurum imdād taleb eyler
Dostları ған yaş aқıdır düşmenleri hürrem

5.Şarkdan yürümüş üstümüze Moskof-ı bed-h'āh
Halkdan ayırır¹⁵⁷ miñnetile cū gibi çok dem

6.Şeb-hūn idiyor beldemiz leşker-i tifo
İnsān na' şıyle tıldu bütün 'ālem-i a' dem

7.Rāyet açıp gökde тұrup ordu-yı kıtlıқ
Bir dāne-i cevve taқdīr idip biñ dāne dirhem hem¹⁵⁸

8.Nışfı[na] irip faşl-ı bahār berd u berfden
Serv degin қāmetimiz oldu bütün ғam¹⁵⁹

9.Āh ideriñ¹⁶⁰[ü] nāle kılar merdüm-i 'ālem

[M 19b]

Meydān gelip seyl-i sirişkden niçe biñ yem

10. Bağş eyle bize hurremimiz¹⁶¹ eyle kerem hem
Yā Rab meded it sensin bize cümleden erham

IV

1.Ey hāme¹⁶² yürü beldeleri eyle ғaber-dār
Vāqıf ola hālimize merdüm-i huş yār¹⁶³

[D 32b]

¹⁵⁷ ayırır: aқıdır, D

¹⁵⁸ Mısranın vezni bozuk.

¹⁵⁹ Mısranın vezni bozuk.

¹⁶⁰ ideriñ:eyleyip, D

¹⁶¹ bize hurremimizi: bütün, M; cezmimizi, D

¹⁶² hame: tab', D

¹⁶³ huş-yār: bisyār, D

2. Her kimi gördünse beyân eyle bu hâli
Dime ki bu yâridir hem budur ağıyâr
3. Şefkat oduyla belki yana âteş-i ğayret
Neşr ola bütün ‘âleme bu sırr ile esrâr
4. Ey bād-ı şabâ Yeşrib’e var vaqt-i seherde
Eyle beyân hâlimizi ketm eyleme zinhâr
5. Dergehi İzid’de kıla belki temennî
Vâkıf ola hâlimize Aḥmed-i Muhtâr
6. Her kim işitse Erzurumun hâlini ağlar
İnşâfa gelip âh ider her ulu’l-ebsâr
7. Ey kân-ı kerem Erzurumun hâli yamandır
Bir yeldir başına tündi niçe cevrlle ber-kâr

[M 20a]

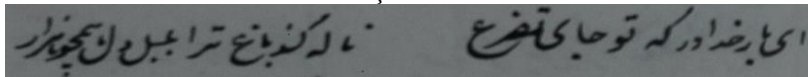
8. Bir şu saça bu âteşe ol Ḥazret-i Yezdân
Fâş ola nûr-ı ğaybe gide hem bu şeb-i târ
9. Ez-zımn-ı du‘â bülbül-i dil kerd tazarru‘
Der bâğ-ı raḥm luṭf u kerem geşt-i taleb-dâr¹⁶⁴
10. Ey çarḥ-ı denî yetmez mi bu ğayret-keçlik
Toğru yürü toğrulana belki bu kemlik

V

1. Yâ Rab bizi bu cürmile kim âteşe atma
Daha bizim aşımıza ağıyu kıatma

[D 33a]

¹⁶⁴ Bu iki mısra D nüshasında Farsçadır:

2. Tönder bizim rāhımızı toğru yola kim
Kışa iken yolumuzu pek de uzatma
3. Biz ki seni birleyip ikrār ideriz hem¹⁶⁵
Sen bizi müşrik ıuluna dā'imā çatma
4. Kulluğda tırup emrine münkād oluruz biz
Sen bizi küffārile şaşre dayatma
5. Kır'an-ı Kerīm hürmetine ey fā' il-i muhtār
Bu ümmeti bu cevriile kim daha şarlatma
6. Ol fahr-ı cihān hürmetine yā Rab meded eyle
[M 20b]
7. Kemīñ¹⁶⁶ cihānı başımıza birde darlatma
Moskofla bizi şaşr itme dāreynde İlāhī
8. Ėafletden uyan Necmī tırup böylece yatma¹⁶⁷
Küfrile nūr bir yirde gelip sākin olur mu
9. Necmī uyan Ėayrete gel Ėaflet ile yatma¹⁶⁸
'Azm eyle Sītanbula biraz hālını 'arz it
10. Her merdüm-i dīvāneye bir dem bire çatma
Ara bul bir 'ākılı ahevālını söyle
11. Çarh-ı denīniñ hālını ahevālını söyle

[D 35b; M-]

Velehū [terci-i bent]

¹⁶⁵ hem: kim, D

¹⁶⁶ kemī: gīñ, D

¹⁶⁷ 12. ve 14. mısralar D nüshasında yer değişmiştir.

¹⁶⁸ Ėafletden uyan Necmī tırup böylece yatma: Necmī uyan Ėayrete gel Ėaflet ile yatma, M

[3]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

I

1. Geldi ol mäh-ı Muḥarrem eyledi āh u fiğān
Kaṭre kaṭre dökdü arza dīdelerden eşk ü kan
2. Mātem ehliñ cem' kıldı eyledi feryād u zār
Ditredi rüy-ı zemīn hem lerze tıttı āsumān
3. Sīnelerin şerḫa şerḫa eyledi ins ü melek
Şarılıp rüy-ı zemīn itdi dād ehl-i cihān
4. Ehl-i derdsin sen de gel gir işbu mātem-ḫāneye
Oḫu bu mersiyemi tā şubḫa dek āteşe yan
5. Kıl tefekkür ḫālını Ehl-i ' Abānıñ olma şād
Mātem idip qaralar giy ḫūna gark ol cāvidān
6. *İşbu mähda ehl-i mātem hergiz olmaz şādmān*
Ağla iñle ey göñül ur sīneye eyle fiğān

II

1. Turmayıp kan döküyor çeşminden arz u Kerbelā
Dūd-ı āhım ' arşa sevḫ itmekdedir Āl-i ' Abā
2. Qaralar giymiş cinānda Ehl-i Beytiñ zümresi
Ağlıyor kabrinde bu dem evliyā vü enbiyā
3. Kara giyer mātem eyler mü 'min-i kāmīl olan
Kara giymiş mātem itmiş şimdi şāh-ı evliyā

[D 36a; M-]

4. Elde tutmuş ḫūn ile ālūd olan pīrāhani
Dergeh-i Ḥaḫda turuyor ḫubbda Zeyne'l- ' abā

5. Tā kıyāmet itmede faşl-ı arz intikām¹⁶⁹

Bî-şekib āh eyliyor tırmuyor ol bî-nevā

6. *İşbu māhda ehl-i mātem hergiz olmaz şādmān*

Ağla iñle ey göñül ur sîneye eyle fiğān

III

1. Mātem eyler işbu māhda ehl-i imānım diyen

Dīdelerden kan doker ben Müslümānım diyen

2. Çāk çāk eyler giriyān baş açık yalın ayak

Nāle tutar hūn saçar her merd-i meydānım diyen

3. Hānmānım terk idip āvāre düşer çöllere

Baş u cān virmek gerek bu yolda kurbānım diyen

4. Terk idip ünsiyyeti vahşilere hem-dem olur

Mecnūnāsā nāle eyler dünyāda insānım diyen¹⁷⁰

5. Dīdesi kan ile yazar Kerbelā ahvālını

Rūy-ı arzda neşr ider her ehl-i giryānım diyen

6. *İşbu māhda ehl-i mātem hergiz olmaz şādmān*

Ağla iñle ey göñül ur sîneye eyle fiğān

[D 36b; M-]

IV

1. Çekdi hañcer her taraftan cünd-i şāha ẖār-ẖār

La‘net itdi gördü eşçār kıldı yeksān āh u zār

2. Gül işidip işbu hālī bülbüle ‘arz eyledi

Başladı feryāda ol günden berü kılmadı qarār¹⁷¹

¹⁶⁹ Mısranın vezni bozuk.

¹⁷⁰ Mısranın vezni bozuk.

¹⁷¹ Mısranın vezni bozuk.

3.Niçe güller kāselerin ħūn ile pūr eyledi
İsmi oldu bāğ u bostān içre anınçūn hezār

4.Sünbülün oldu perīṣān ḥālī ol günden berü
Ḥirelendi çeşm-i nergis ağlayarak bī-medār

5.Me ’yūsāne egdi boynuna benefşe cāvidān
Niçe yıllar dīdesinden oldu arza eşk-bār

6.İşbu māhda ehl-i mātem hergiz olmaz şādmān
Ağla iñle ey göñül ur sīneye eyle fiğān

V

1.Ol zamān ki ... bedbahta la‘ net-i perver-digār
Kerbelānıñ şāhını kıldı şehīd oldu nā-be-kār

2.Lāle gördü başını taşdan taş a çaldı yine
Niçe yerden sīnesine dağ çekip kıldı firār

3.Ḥūn-ı mazlūmānıyla pīrāheni kıldı al
Tağlara düşdü tolaşdı kılmadı bir dem qarār

4.İşbu ḥālī her çiçege ‘ arz kıldı tırmadı
Her giyāhı yakdı yandırdı ser-ā-ser işbu nār

[D 37a; M-]

5.Göz göz itdi sīnesini tağ u daş āh eyledi
Akıdıp sahrālar üzre niçe yüz biñ cūy-bār

6.İşbu māhda ehl-i mātem hergiz olmaz şādmān
Ağla iñle ey göñül ur sīneye eyle fiğān

VI

1. İşbu mähda ehl-i imān bir gūşeyi eyler vaṭan¹⁷²
Važ^c ider ol gūşeniḡ hem nāmına beytü'l-ḡüzün

2. On ... gice kılar ol yerde her dem āh u zār
Sīnesini ḡün eyle olur eḡninde pīrāhen kefen¹⁷³

3. Maḡlūmān-ı Kerbelāniḡ ḡālını eyler ḡayāl
Nāz u ḡāb terk idip iḡtiyār eyler miḡen

4. Ol ḡadar giryān ider ki ḡalmaz herḡiz ṭāḡatı¹⁷⁴
Seyl-i eşkinden olur beytü'l-ḡazen tāze çemen

5. ḡande kaldı ḡālimān hem nere gitti maḡlūmān
İşbu mātem-ḡāne-i 'ālemdede yoḡdur sen ü ben

6. İşbu mähda ehl-i mātem herḡiz olmaz ṣādmān
Aḡla iḡle ey ḡöḡül ur sīneye eyle fiḡān

VII

1. Kerbelāniḡ koḡusunu yād iden Mecnūn olur
İl içinde mātemini ḡılmayan maḡbūn olur

[D 37b; M-]

2. Fikr iden ol 'Abānın ḡālını bī-hūş ḡalıp
ḡöḡlü ḡamnāk sīnesi pūr-ḡūn dā'im¹⁷⁵ maḡzūn olur

3. Ser-semāne vādī ü ṣāḡrāda eyler āh vay
Oḡuyup evrāḡ-ı 'aşḡı dīdesi pūr-ḡūn olur

4. Aḡlayarak 'ālemi vīrān ider ṭurmaz hemān

¹⁷² Mısranın vezni bozuk.

¹⁷³ Mısranın vezni bozuk.

¹⁷⁴ Mısranın vezni bozuk.

¹⁷⁵ dā' im: dā' imā, D

Teni kırmızı libāsı hūniden gülgün olur

5. Bu tarīkde geşt ider kim hergiz olmaz şādmān
Her dü ‘aynı Necmiyā bir menba‘ -ı ceyhūn olur

6. *İşbu māhda ehl-i mātem hergiz olmaz şādmān*
Ağla inle ey göñül ur sīneye eyle fiğān

[M 21a]

[D 23a]

Murabba‘ āt

[1]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

I

1. Bezmimize cem‘ olup yārān yārān üstüne
2. Tırma hergiz eyle kim devrān devrān üstüne

[D 23b]

3. Baña mey vir sāḳiyā fīncān fīncān üstüne
4. Luṭf kıl eyle kerem-i iḥsān iḥsān üstüne

II

1. Dergehinde ḳaldırıp el söyledim *Allāhu lek*
2. Yirde gökde ḥayrete düşdü bütün ins ü melek
3. İşidip feryād-ı āhım devr ḳılmaz nüh felek

[M 21b]

4. Gice gündüz eylerim efğān efğān üstüne

III

1. İftirāḳ-ı yārīden dil murğ olmuş ‘andelīb
2. Ey dirīgā vuşlatı bir daḥı olur mu naşīb
3. Çok zāiiflenmiş¹⁷⁶ vücūdum merḥamet ḳıl ey ṭabīb
4. Urma yaram sızladır dermān dermān üstüne

¹⁷⁶ zā‘ iflemiş: zā‘ iflemiştir, M, D

IV

1. Ne abāhat eyledim haında bilmem ım idip
2. Müfti-i ‘ aş fetvāsıyla atlimi vācib bilir
3. Dār-ı zülfünden beni ber-dār iün emr eyleyip
4. Pādiāhım gönderip fermān fermān üstüne

V

1. Necmiyā āsūde olma āmeyi al destine
2. era era eyle sīnem amayı al destine

[D 24a]

3. Dile cāndan her ne virsem nāmeyi al destine
4. Tahrīr eyle söyleyem dīvān dīvān üstüne

Muammesāt

[1]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

I

1. āhid-i ‘ ayn-düz musun
2. Mihr-i pür-süz musun
3. Zinde-i eb-rüz musun
4. Sāi-i dil-süz musun
5. Zülf-i dil-efrüz musun

[M 22a; D-]

II

1. apuda seni ey gözüm¹⁷⁷
2. almadı hergiz yüzüm
3. Bire benim tūt sözüm
4. Sāi-i dil-süz musun
5. Zülf-i dil-efrüz musun

III

1. aste dilim āh ider

¹⁷⁷ Mısranın vezni bozuk.

2.Gördükçe seni vāh ider¹⁷⁸

3.Gökleri tebāh ider

4.Sākī-i dil-sūz musun

5.Zülf-i dil-efrūz musun

IV

1.Eylediñ ey şūh-ı şeng

2.Başıma dünyāyı teng

3.Bağrı demir göñlü seng

4.Sākī-i dil-sūz musun

5.Zülf-i dil-efrūz musun

V

1.Kimlere ‘arz ideyim

2.Ķankı yire gideyim

3.Yandı dilim bendeyim

4.Sākī-i dil-sūz musun

5.Zülf-i dil-efrūz musun

VI

1.Boyu uzun serv-i nāz

2.İşbu ‘işve saña az

3.Ķamzesi ok çeşm-i bāz

4.Sākī-i dil-sūz musun

5.Zülf-i dil-efrūz musun

VII

1.Döndükçe baña vir kadeh¹⁷⁹

2.Göñlümü eyle feraħ

3.Sözümü diñle eşaħ

4.Sākī-i dil-sūz musun

[M 22b; D-]

5.Zülf-i dil-efrūz musun

VIII

1.Bu meclis¹⁸⁰ serveri

¹⁷⁸ Mısranın vezni bozuk.

¹⁷⁹ Mısranın vezni bozuk.

¹⁸⁰ meclis: meclisin, M

2. ʿ Āşıklar¹⁸¹ mihteri
3. Dön beri ey dîn eri
4. Sâķî-i dil-sûz musun
5. Zülf-i dil-efrûz musun

IX

1. Bağrını itdiñ tebāh
2. ʿ Ālemin ey pâdişāh
3. Kalmadı hîç iştibāh
4. Sâķî-i dil-sûz musun
5. Zülf-i dil-efrûz musun

X

1. Kimlere şerh eyleyem
2. Der-i dilim söyleyem
3. ʿ Āşkınam neyleyem
4. Sâķî-i dil-sûz musun
5. Zülf-i dil-efrûz musun

XI

1. گفت مر اشب بيا
2. ابدانداثنا
3. لطف كنى نجميا
4. Sâķî-i dil-sûz musun
5. Zülf-i dil-efrûz musun

Muhammesât¹⁸²

[2]

[D 24a]

[fâʿ ilātün / fâʿ ilātün / fâʿ ilātün / fâʿ ilün]

I

1. Leb kızıl ruğlar kızıl gerdān beyāz hāller siyāh
2. Zülf sünbül ebrū yay qadd-i şanāvber kec-külāh¹⁸³
3. Şıyt-ı hüsnünğden gelipdir gökde reşke mihr ü māh

[M 23a]

¹⁸¹ ʿ aşıklar: ʿ aşıkların, M

¹⁸² muhammesât: velehū, M

¹⁸³ Takdim tehir. "Zülf sünbül yay ebrū qadd-i şanāvber kec-külāh"

4. Böyle görgeç seni ‘uşşāk itmesin mi āh u vāh
5. Gözleri şeh-lā bakışlīm ‘ömrümü itdiñ tebāh

II

1. V’ey eger şems-i cemālinden güşād itsen niķāb
2. ‘Ālem içre hīç şek yokdur ki düşer ıztırāb
3. Yıkılır çarḥ-ı semavāt [u] zemīn olur ḥarāb
4. Söyleşirler *kāfirān yā leytenī küntü türāb*¹⁸⁴

[D 24b]

5. Sen gibi bir ḥükm-rānī var mıdır ‘ālemde şāh

III

1. Ol ser-i kūyunda ki āhūlarıñ ḥayrānıyam
2. Būstānıñdan açılan şeb-būlarıñ ḥayrānıyam
3. Serviñ üzre dem çeken pū pūlarıñ ḥayrānıyam
4. Kumrī-i bī-çāreyim gönüllerin ḥayrānıyam
5. ‘Afv kıl itdimse şehā niçe biñ cürm [ü] günāh

IV

1. Düzāḥ-ı ‘aşkıñ lisāndan çıkan *hel min-mezīd*¹⁸⁵
2. Şaldı dehşet ‘āleme şapdırdı niçe mu‘teķīd
3. Baṭn-ı māderde gerekdir e’ş-şakıyyü’l-‘ıyd
4. Ki benim ‘aşırmda mest ü ‘āşık ferd ü ferīd
5. Açmışımdır sīnede meftūnuma bir şāh-rāh

[M 23b]

V

1. Şerm ider ki Necmī benden söyleye cānım fedā
2. ‘Ayb kılmañ ‘āşık-ı şūrīdedir hem bī-nevā
3. Şu‘le-dār olmuş çerāğınñdan bugün nūr-ı Hüdā
4. İtme ey meh-rū anı bāb-ı vişālīñden cüdā
5. Şorma anı bir daḥı aḥvāline ‘ālem güvāh

¹⁸⁴ “Ah ne olurdu ben toprak olsaydım.” Kurān-ı Kerīm, 78 / 40.

¹⁸⁵ O gün cehenneme biz: Doldun mu dedikçe o: Daha yok mu? Diye iştahını dile getirir. Kurān-ı Kerīm, 50 / 30.

Velehū [tahmis]

[3]

[D 25a]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

I

1. Öyle Mecnūnum ki bilmem mey nedir mīnā nedir
2. Kaysı meftūn eyleyen ol şīve-i Leylā nedir
3. Kūh u hāmūn şīb ü bālā vādī ü şahrā nedir
4. *Öyle ser-mestem ki idrāk itmezem dūnyā nedir*
5. *Ben kimim sākī olan kimdir mey-i şaḥbā nedir*

II

1. *Men 'aref¹⁸⁶le kendimi ifnā için kām isterem*
2. Bu tarīḫde nāmımı rüsvā için kām isterem
3. Dü cihānda vuşlat-ı Mevlā için kām isterem
4. *Gerçi cānāndan dil-i şeydā için kām isterem*
5. *Şorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydā nedir*

III

1. Eylemez 'āşık olan ma' şūḫ ile ceng ü cidāl

[M 24a]

2. Dergeh-i vaḥdetde olmaz şūfiyā hīç kıyl u ḳāl
3. Vuşlat-ı Hāḫ şanma ki 'āşıqlara olmuş muḥāl
4. *Vaşldan çün 'āşığı müstaḡnī eyler bir vişāl*
5. *Āşıka ma' şūḫıdan her dem bu istiḡnā nedir*

IV

1. Herkes üzre nefsin¹⁸⁷ bālā bilen 'ārif degil
2. Kendisinden¹⁸⁸ 'ālemi ednā bilen 'ārif degil

¹⁸⁶ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

¹⁸⁷ nefsin: 'ālemi, D

¹⁸⁸ Yazmada kendüsi kelimesini ” y” ile yazmıştır. M

3. Cümleden kendisini a‘lā bilen ‘ārif degil
4. Hikmet-i dünyā vü mā-fihā bilen ‘ārif degil

[D 25b]

5. ‘Ārif oldur bilmeye dünyā vü mā-fihā nedir

V

1. Kaddimi ham itdi Necmī yārimin zülf-i hamı¹⁸⁹
2. Ğamzesiyle ğamz kıldı niçe yirden sīnemi
3. Tırma cānān vuşlatından yāreme ur merhemi
4. Āh u feryādım Fuzūlī incidipdir ‘ālemi
5. Ger belā-yı ‘aşķile hoşnūd isen ğavgā nedir

Velehū [tahmis]

[4]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

I

1. Leşkerin cem‘ eyleyip eyledi tuġyān-ı ‘aşķ
2. Kişver-i ‘uşşākı kıldı ser-be-ser vīrān-ı ‘aşķ

[M 24b]

3. Cārī oldu her belāda emr ile fermān-ı ‘aşķ
4. Tahtgāh itdi vūcūdum şehrini sulţān-ı ‘aşķ
5. Dil sarāyında kuruldu bir ‘aceb dīvān-ı ‘aşķ

II

1. Gice gündüz devr ider tırmaz hergiz āsumān
2. Devr-i dehr itmektedir herkesi her dem imtiḥān
3. ‘Āşık olmuş her bir eşyā ma‘şūķuñ eyler beyān
4. Mübtelā-yı derd-i ‘aşķ olmuş ser-ā-ser bu cihān
5. Söylenen dillerde bu hem diñlenen destān-ı ‘aşķ

III

[D 26a]

¹⁸⁹ Necmī yārimin zülf-i hamı: gitdi yārimin zülf-i hamı, D

1. Geçdi ‘ömrün bir daḳīkā meyl-i cānān kılmadıñ
2. Kim ‘inādın jengini mir’at-ı dilden silmediñ
3. Oḳuyup evrāk-ı ‘aşkı gül gibi açılmadıñ
4. *Rütbe-i erbāb-ı ‘aşkı zāhidā sen bilmediñ*
5. *Şāh-ı mülk-i ma‘nevīdir ḥādīm-i rindān-ı ‘aşk*

IV

1. Töndürür ‘āşık olan devrāndan her dem yüzü
2. Cīfeyi dünyāyı görse ḡamz ider yumar gözü
3. Görse cānānıñ virir cān ḳalmayıp tende odu
4. *Bize kār itse ‘aceb mi ehl-i ‘aşkın her sözü*

[M 25a]

5. *Kim derūnunda anıñ dā’im yanar sūzān-ı ‘aşk¹⁹⁰*

V

1. Girmek istersen eger işbu ‘āşık meydānına
2. Cem’ ḳıl erbāb-ı ‘aşkı āhile eḡānına
3. Necmiyā cānıñ gerekdir dā’imā iḥsānına
4. *Ey Ġafūrī irmek istersen eger cānānına*
5. *Terk-i cān eyle tecellī eylesin cānān-ı ‘aşk*

[M 25a]

Ḥazret-i Resūlullāh ṣallī ‘aleyhullāh Efendimizin ‘aşr-ı sa‘ādetinde olup ¹⁹¹meşāhir-i şu‘arā-yı ‘Arabdan İmrü’l-Kaysın İzā Zülzile suresi nāzil olmadan İḳdam-ı sūre-i mezkūrun me’al-i ‘ālisini nāṭık-ı inşād eylediği şi‘rin taḥmīsidir.

Velehū [tahmis]

[5]

I

1. اذا يختم عمر الدنيا واقوالها
2. يحضر العقوبات الشديدمحالها
3. يجزيون النس باعهاها
4. اذالساحته اقتربت مالها
5. ذرلزلت الارض زلزالها

¹⁹⁰ Bu bent D nüshasında yoktur.

¹⁹¹ Bu kısım D nüshasında yoktur.

II

1. ينفخ السور صيحته شديده
2. ونيشق السمانفحته واحده
3. ينثر النجوم على الارض بعثره
4. تمر اقبال على سرعته
5. كسر السحاب ترى حالها

III

1. يائ ايها الناس ادموا على محمد
2. يجي الايام الخجالته والجزو عته
3. ترى المجرمون مغمومته
4. ونيفطر الارض من نفخته
5. هناكه تحدت احوالها

IV

1. يجمع المخلوقات انكذرت
2. في العرصات ماسلته وتنتشرت
3. يدواعي الصراط صرصرت
4. وما قدمت اخضرت واخرت
5. رزه كانت مشقالها

V

1. لم ذهبوا عليعباده اقا سيل
2. لم يكونو لمعلى سير عاطل
3. فاجينو الحال عنايل
4. يحاسب ملك عادل
5. فاما عليها واما لها

[D 27a]

Velehū [?]

[6]

I

1. درمسجد حسنى ترا منبريكي خطاب دو
2. بركلفرار عارضت بلبل يكي كلاب دو
3. در بابغ وصل جنكشان جاتان يكي بواب دو
4. اي زابروانت متصل عشا قرامحراب دو
5. باغمره چشم تودل قربان يكي قصاب دو

II

1. صف صف كند چون عشقان بر قلبه ابروى تو
2. وست اوروبركوش ارتبكير هاى هوى تو

3. دل می کند فریاد از وسعی کند بابوی تو

[M 26a; D-]

4. مقصودمازان ابروان بشد سجود روی تو
5. قبله بناشد جزیکی کرچه بود محراب دو

III

1. درکوی تو عشاق کندصبح و مساهه وفین
2. از اشک چشم خون توکلزار کشت روی مهان
3. لطفی کنی ای کامران وی شاه ملک روم وصین
4. بکشای بر قع زان دورج باچشم انجم برزبین
5. ببند بکس اسمان خورشید عالمتاب دو

IV

1. جل سال بود لاف می زنم برپیش توای نازنین
2. مقصود من از وصل تو تا بنکریم رویت همین
3. ظاهر بود اسرار تو از خال بند وبر جبین
4. تنهایکی تن چون کشم از تو عنان در چنین
5. در زلف مشکین سوی او افکنده قلاب دو

V

1. درکشن رخسار تو سنبل بنفشه یا سمین
2. کر دند حسدان پیچ دیر از حنر و خوبان دین
3. کجا روی ای دل روندبیا بیا انجانشین
4. در کلهستان حسن ازان رخسار وبالا جبین
5. یک شاخ نازک رشدیین کزان کلی یراب دو

VI

1. وقت سحر از سگده جام شراب ناب اید
2. از ماه در مهر جانان طفل محبت زایدو
3. سرخوش کشت نجمی چنین نعره بزو چرخ ارزو
4. شد هوش جامی زان دولب مستی بمی زود اورد
5. بر می که شد کروان از و جام شراب ناب دو

[M 26b; D-]

[D 27b]

Velehū [muhammes]

[7]

[mef' ūlū / mefā' ilün / mef' ūlū / mefā' ilün]

I

1. 'Arz iderim aḥvālim yārānımı gördükçe
2. Ğārāt iderim dīnmi īmānımı gördükçe

[D 28a]

3. Mecnūn olurum ol dem ḥübānımı gördükçe
4. Cāndan geçerim her dem cānānımı gördükçe
5. Ebkem olurum billāh sulṭānımı gördükçe

II

1. Dil āyīnesin göster gökde gözüken aya
2. Bāng ile šalā söyle çık seng-i muşallāya
3. Derd-i dilini 'arz it dil-dār yā heyūlāya
4. Bu ḥasret ile varsam gülzār-ı temennāya
5. Bülbüller olur ḥayrān efgānımı gördükçe

III

1. Hicrān oduyla bu şeb dil-ḥānesin itdim sūzān¹⁹²

[M 27a]

2. Yandı cigerim ḳavruldu it'dilimi büryān
3. Gösterdi cemālini eyledi beni ḥayrān
4. Dā'ire-i 'aşḳ içre devrān iderim giryān
5. Ğāfiller olur ḥandān devrānımı gördükçe

IV

1. Ḳapuḡda ḳabūl eyle olam saḡa ben bende
2. Ğamlı dilimi cānā vuşlat ile ḳıl ḡande
3. Var mı eyā cihānda bir sen gibi zībende¹⁹³
4. Bir görmek ile ey dost oldum saḡa efgende
5. Bārī meded it çeşm-i giryānımı gördükçe

[D 28b]

V

¹⁹² sūzān: vīrān, D. Mısranın vezni bozuk.

¹⁹³ Takdim tehir.'' Var mı eyā cihānda sen gibi bir zībende''

- 1.Şahrâlara atdım Mecnûn diyü bu şânı
- 2.Ķurbân diyü getirdim ĶapuĶa şîrîn cânı
- 3.Râzî ideyim Necmî dildâr-ı germ kânı
- 4.TaĶrîr ideyim müştâĶ insâna mâ-cerânı
- 5.Erbâb bilir ancak dîvânımı gördükçe

[D 30a]

Müseddes Terci' Bend¹⁹⁴ [terci bent]
[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

I

- 1.Nâr-ı hecriñ sîneme bir od bırakmış daĶlıyor
- 2.Ķabîb olmuş iftirâĶıñ yârelerim baĶlıyor

[M 27b]

- 3.Fırça-ı mühr ile her şâm cerĶalarım yaĶlıyor
- 4.Gün-be-gün artmaĶdadır şanma ki derdim şaĶlıyor
- 5.Bu sebebdan tıfl-ı Ķab'ım mihr-i dilde aĶlıyor
- 6.Nehr-i şi'rim şafĶa-i Ķüsnünde her bar çaĶlıyor

II

- 1.Ten içinde şanma ki bu murĶ-ı âzâdedir
- 2.Nâr-ı 'aşĶla yanmada yaĶılmada âmâdedir
- 3.Bezm-i meyde içdigi gülgün muĶahĶir bâdedir
- 4.Bir cefâ-cû maĶbûbıñ Ķubbına hem dil-dâdedir
- 5.Bu sebebdan tıfl-ı Ķab'ım mihr-i dilde aĶlıyor
- 6.Nehr-i şi'rim şafĶa-i Ķüsnünde her bâr çaĶlıyor

III

- 1.'Aşrımızda dîni yok dil-dâre Ķılma i' tibâr
- 2.Ger düşersin dâmene çok itme ey dil âh u zâr
- 3.'AşĶını şâd Ķılmış var mıdır kim bir nigâr
- 4.Söyle gördünse eger ey çarĶ-ı gerdün Ķilekâr

¹⁹⁴ Bu başlık D nüshasında yoktur.

5.Bu sebebden tıfl-ı ıabım mihr-i dilde ağıyor

[D 30b]

6.Nehr-i şi rim şafha-i hüsnuñde her bār çağlıyor

IV

1.Miñnet-i endüh ile hem-dem olan ādem olur

[M 28a]

2.Ġama maħrem olmayan cānānesin kande bulur

3.Ġamımı günden güne tezyīd kılsın kim n'olur

4. 'Āşık olan kūy-ı yārda muılaķa ġamdan olur

5.Bu sebebden tıfl-ı ıabım mihr-i dilde ağıyor

6.Nehr-i şi rim şafha-i hüsnuñde her bār çağlıyor

V

1.Ķalmasın 'ālemde kimse āh u feryād eylesin

2.Hālimi gördükçe herkes niçe biñ dād eylesin

3.Bir ħaber virsin nigārımdan beni şād eylesin

4.Necmiyā bu göñlümü bir kere ābād eylesin

5.Bu sebebden tıfl-ı ıabım mihr-i dilde ağıyor

6.Nehr-i şi rim şafha-i hüsnuñde her bār çağlıyor

[D 28b; M-]

Müseddes

[-?-]

I

1.Dün bezm-i mey-ħānede gördüm bir sākī-i dil-bend

2.Açıp kitāb-ı hüsnuñ iderdi 'uşşākına pend

3.Bir elde şurāhī bir elde kadeħ kılardı sevgend

4.Mey-i 'aķıkke pür ide ol kadeħ-i müstemend

5.Bu şarāb ne diyārdandır didim didi

6.Ĥum-ħāne-i dilindeki 'irfānıñ durur seniñ

II

1.Baķdım ruħ-ı māhına gördüm bir ħāl-i siyāh

2. *Men* ‘*aref*¹⁹⁵ esrār-ı remzine oldum āgāh
3. Gördüm ‘adem şehrine gidiyor bir şāh-rāh
4. Girdim o tarīķe ‘aşķ oldu baņa hem-rāh
5. Bu hāl nedir ‘adendir didim didi

[D 29a; M-]

6. Dildeki gevher-i imānıñ durur seniñ

III

1. Didim ey sākī sendeki bu şīve-i reftār
2. Niçe ‘āşıkı mihrine eylemiş giriftār
3. Kec-revle yakdı yandırdı dilimi bu nār
4. Kalmadı tāb ü tüvānım itdiñ beni bī-mār
5. Bu şīve-i reftār nedendir didim didi
6. Dilindeki ārzū-yı nihānıñ durur seniñ

IV

1. Vuşlat sıyāmına niyet içün baқdım rüyuna
2. Hilāl ebrūlarıñıñ düşdüm güft [ü] gūyuna
3. Sem‘ virdim cān u dilim hāy u hūyuna
4. Gördüm niçe ‘āşık bend olmuş ebrūlarıñ bir mūyuna
5. Bu ne nīze bu ne kemāndır didim didi
6. Kātline bā‘ iş şemşīr-i hūn-feşān durur seniñ

V

1. Dökmüş gīsūlarını gerden-i mīnāsına
2. Murğ-ı dilim bend itmeniñ düşmüş hevāsına
3. Bārekallāh didi ‘ālem sākīniñ bu sevdāsına
4. Niçe kuşlar dolaşır hūşe-i hurmanın hūlyāsına

[D 29b; M-]

5. Bu ne mergūle-i peyvenddir didim didi
6. Zīr-i dāmeniñde kemend-i cānıñ durur seniñ

¹⁹⁵ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

VI

- 1.Çeşm-i şehläları okur *mā zāğāl-başar*¹⁹⁶
- 2.Her bakışda döker sīneme āteş ü şerer
- 3.Ġamze-i peykānları vücūdum ney gibi deler
- 4.‘ Āşıkıñ öldürür ammā kimseye kılmaz zarar
- 5.Bu nergis kängi çemendendir didim didi
- 6.Yādigār şebboy-ı büstānıñ durur seniñ

VII

- 1.Necmī ol şehen-şāha kıl niyāz
- 2.Söyle dürc-i dilde ħafī kılmāsın rāz
- 3.Ol zamān ki irci‘ i¹⁹⁷şehrinden gelir āvāz
- 4.Murğ-ı cānıñ bu ten káfesinden ider pervāz
- 5.Bu nāz bu āvāz nedendir didim didi
- 6.Şehr-i lā-mekānında ki şıyt-ı cānānıñ durur seniñ

[D 19a]

Tārīḫāt

[1] [kıt’a]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

- 1.‘ Ābid ‘ Abdullāh Efendi liḫye-i sūnnetini
Kıldı icrā ḫamdülillāh buldu rāh-ı müstaḫīm
- 2.Ḥalkalandı şafḫa-i rüyunda kim ḫaṭṭ-ı siyāh
Ḥāl diliyle söyledi estağfirullāhe’l-‘ aẓīm

[D 19b]

- 3.Ḥabbezā ferḫunde-i riş lehce-i mihr ü münīr

[M 28b]

Çeşm [ü] ebrūsuna reşk āverde kühl [ü] sīm

¹⁹⁶ “Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da”. Kuran-ı Kerim, 53 / 17.

¹⁹⁷ “Irci‘ i ilā rabbiki radiyeten merdiyyeten: Rabbine geri dön, sen razı Rabbin razı.” Kuran-ı Kerim, 89/28.

4. *İnnemā'l-a‘mālū bī'n-niyyāt*¹⁹⁸ muḳaddem iderek

Emr-i Hāḳla mūlarıñ ḳıldı tersil-i resīm

5. نور اللهم هذا للحيته بالطول العمدة

فرح الهم هذا لر جل بالقلب السليم

6. کرکندنویش صباتحریرک و اللیل شود

نشدوارو بر زمین چون مشک و عنبر شمیم

7. Hıfz ḳılsın her ḥatırdan dūnyā¹⁹⁹ ‘uḳbāda anı

Zerre mūyuñ yaḳmasın uḥrāda kim nār-ı caḥīm

8. Şād ḳılsın ḥāne-i göñlünü dā'im luṭf ile

Lā-ḡaḍāb hem bī-‘iḳāb ‘azm eylesin dār-ı na‘īm

9. Mā-ı zemzemle yıḳasın sū-be-sū her mūlarıñ

Hacerü'l-esvede ḳılsın rüyunu ḡam u ḡamīm

10. ‘Arz olundu vā‘ize işbu süḥan şādān ile

Ḳıldı taḥsīn söyledi hem bārekallāhü'l-Kerīm

11. Her dü destin ḳaldırıp nāşılḡ daḡı ḳıldı du‘ā

Bārgāhında ḳabūl itdi anı zāt-ı ‘alīm

[M 29a]

12. Ḳıl ḳalemle bende tāriḡ yazdım aḡa Necmiyā

Liḡyesin itsin mübārek cūdile Rab ü Ḥalīm

[2] [ḳıṭ'a]

[-?-]

1. Eḡibbādan ki İbrāhīm Efendi

¹⁹⁸ “Ameller niyetlere göredir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s. 303.

¹⁹⁹ Vezin gereḡi atıf vavı çıkarılmıştır.

Ne ra' nā lihyesini kıldı irsāl

2. Ne zībā rīş-i ferhunde hem-çü sünbül

Ne sünbül sünbül-i ma' nā-yı iqbāl

3. Hudā iqbālını kılsın mezīd hem

Bu devrān eyledikçe taḥvīl aḥvāl

4. Karīben mā-i zemzemle yıkasın

Ki sünnet nūruna ğarķ oldu derḥāl

5. İki ḥāce gelip kıldı du' āyı

İki mışra' la tārīḥ oldu ikmāl

6. Mübārek bād didim İbrāhīm Edhem

Münevver eyledi yüzün ki şaḳal

[3] [kıt'a]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Mim ḥa mim ü ' ayn lam yā-yı yā hū lihyesin

Kıldı icrā luṭf Rable yoḥsul iken oldu bay

2. Gör ne luṭfa uğradı ol mebde'-i kân-ı zarīf

Cāh-ı sünnet iḳlīminde buldu yine ' ālī-cāy

3. Mūy-ı aşğar ser çekip rüyunda buldu zīneti

Ḳurş-ı māh üzre yürütdü sū-be-sū ḥürşīd ile ay

4. Ḳarīne oldu muṭābıḳ lihyesi sünbül gibi

Sū-be-sū itdi mübārek gördükçe her bir āşīnāy²⁰⁰

[M 29b]

²⁰⁰ Mısranın vezni bozuk.

5. Vā' izā eyle du' ā bulsun şeref cāhile ol
Destini indirme illā rüyundaki²⁰¹ mūyuna şay

6. Māh-ı rūzeden 'alāka kesdi hūrşid-i felek
Şın vāv ile elif ü lām anı kim kıldı yay

7. Bir mücevher tārīhini didi yazdım Necmiyā
Taḥsīn itdi rīşine hem bir bir eyle yeṇi ay

[D 20a]

Tārīḥ-i Çeşme²⁰² [kıt'a]

[4]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bende-i fermān-berī pīrān-ı naḫş u ḳādirī
Dāmād Müştāk Efendi lücce-i cevri-i fūrūş

2. Tefteli Aḥmed Ağa bu çeşmeyi kıldı binā
Ḥānedān-ı Erzurumdur ced-be-ced ol zāt-ı hoş

3. Necmiyā bu ḳaṭre-i çeşmeyle yazdım tārīḥiṇ
Kec Ḥüseyniṇ 'aşḳına bu çeşmeye ḳıl āb nūş 1290²⁰³

Tārīḥ-i Tevellüd [kıt'a]

[5]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Ayak ḳaldırsın ulaḳlar daḡılsın müjde-güyālar
Benim üstādıma iḥsān olup bir maḥdūm-ı zī-şān

2. İşitsin dostlar bārī feraḥ bulsun surūrlansın

[M 30a]

Yolunda devr idip şimdi yine nām eyledi devrān

²⁰¹ rüydaki: rüyundaki, M

²⁰² D nüshasında bu başlık yoktur.

²⁰³ D nüshasında 1290 tarihi yoktur.

3. Açılsın dilleri şā'irlerin güller gibi koksun
Bi-ḥamdillāh ṭabī' at ehline döndü yine meydān

4. Yazıp zībende tārīḥler dağıdsınlar cihān içre
Okusunlar be-her meclisde bülbul gibi meddāḥān

5. Süvār olsun ṭabī' at esbine bu cünd-i efkārım
Alıp destine ḥāme-tiresin kılsın bu dem cevhlān

6. Feṣāḥat leşkerine Rüstemāne bir hücüm itsin
Belāḡat merdlerin kılsın esir nize-i peykān

7. 'Ömer Fāzıl Cemāle'd-dīn Efendi 'ālim ü kāmıl
Emīn-i şer' -i peygām-ber ḥadīm-i 'ilm-i zū'l-Mennān

8. 'İlimde baḥr-ı 'ummāndır hünerde merd-i meydāndır
Muḥaṣṣıl her kemālī eylemiş iḥsān aḡa Yezdān

9. Hemān her bir kemālī²⁰⁴ māl ü cāhı rif'at-ı ḡadri
Ki ḡılmıṣdır aḡa i'ṭā ser-ā-ser Ḥazret-i Raḡmān

10. Be-kām idi nihāyetsiz ki evlād-ı me'āniyle
Ḥaḡḡatde yoḡ idi birce ferzendi ola ṣādān

[M 30b]

11. Açıp kenz-i ḡafīyesin āyende eyledi i'ṭā
Hezārān ḡamd ü şükr olsun buda iḥsān ale'l-iḥsān

12. Anıḡ ḡıfz-ı imānıḡ dāyesiyle besle gel yā Rab
Büyüt mehd-i keremindeki luṭfuḡ ḡıl aḡa beyān

13. Pedārāne anı 'allāme-i dehr it Ḥudāvendā
Be-Ḥaḡḡ-ı Ḥazret-i Aḡmed be-Ḥaḡḡ-ı māye-i insān

²⁰⁴ kemālī vü māl, M

14. Ne yolunda melihâne ki sâl-ı esbak-ı evlâ
Anıñ hikmetle ma'lûf olduğunu eyledi tibyân
15. Be-kâm eyle bunun gibi niçe maḥdûm ile yâ Rab
Ekâlim-i ' ilimde kı l bahiriñ bir ulu sulṭân
16. Ğaraḡ manzûm kelâmdan bir du' âdır ḡ'âce-i dehrim
Ne ḡad var seni tavşif ide ṭab' ım bilâ-noḡşân²⁰⁵
17. Saḡa iḡsân ki kılmışdır ' ulûmu Ḥaḡ kemâlile
Veşâyıḡlar medâyıḡlar cebîniñde olup lem' ân
18. Kuşûr-ı bî-nihâyetle yazıp târiḡ getirdim ben
Oḡu ' afv eyle taḡşirim sözümse jājile ḡaltân
19. İki sâl hem-müsâvî iken baḡarıñ ibtidâsında
[M 31a]
O olup Zî'l-hicce ayı çün murabba' nûrile yeksân
20. Ḳadem başdı ḡayıbdan ' âlem-i meşhûda mesrûrâ
Ḳudûm-ı sa' d-ı melzûmundan oldu göñlümüz şādân
21. Ki ' Abdullâḡ didiler nāmına didim mübârek bād
Edible muḡlişi zînet bulup oldu edeb peymân
22. Du' â itdim didim târiḡ-i cevher-dârını Necmî
Anı cāy-ı cemâlde ḡıfz kılsın cā-be-cā Sübhân

Târîḡ-i Ruḡṣat-ı Ḥaṭ [kıt'a]

[6]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

²⁰⁵ Mısranın vezni bozuk.

1. İdip şevkile şükr-i Muştafâ gayret besî eyyâm
Niçe kıt' âtile yazdı bu hilyeyi olup menşûr

2. Ki Es' ad Hamdiden ta' lîm idip haţţ-ı bedî' âne
Dü ferzendi ide Mevlâ ebed memnûnile mesrûr

3. Yazanlar yazdıranlar hilyeyi peygam-beri bi' z-zât
Bilâ-reyb ü lâ-şübhe dü ' âlemde olur mağfûr²⁰⁶

4. Görenler bârekallâh söyledi taḥsîn-i ferḥunde
Görünce mâşâallâh ben daḥı didim aḡa meşhûr

5. Çekip seyfi du' âyî söyledim cevherle târîḥiḡ

[M 31b]

Bu hilyeveş Hudâ ḡamdâne sa' yıḡ eyleye meşkûr

Velehû [kıt'a]

[7]

[mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün]

1. (ع) Ulüvv-i himmetiḡ rāḡ-ı hidāyetde kılıp taşrîf
Aḡışḡavî ' Alî Vaşfi Efendi sū-be sū her cā

2. (ل) Levāyiḡ mezra' ını zer' idip toḡm-ı kemālîni
Şükûfân-ı ' amelinden kılıp maḡşûdunu icrā

3. (ى) Yümûm-ı şöhreti mevce gelip âfâkı tutmuşdur
O şāḡib-i ḡāme ḡaţţında mişāl Rüstem ü Dārā

4. (و) Vezān itdi yine şark-ı kemālden riḡ-i tekrîmi
Çıkardı sünbûlistān-ı hûnerden bir melek-sîmā

5. (ص) Şafā mülküne virdi çün ḡadıḡ-i *men kûtb-i serîn*

²⁰⁶ Mısranın vezni bozuk.

Açıp bāb-ı cinānı kim okudu ayet-i fethā

6.(ف)Fürüzāndır çerāğı tā kıyāmet zindedir nāmı

‘ Aceb gördüğüz mü erbāb-ı hüner nāmı ola ifnā²⁰⁷

7.(ى)Yaratmış zāt-ı pākında cenāb-ı Kibriyā rif‘ at

Aniçün haṭṭının şıytı irişdi ‘ arşa bī-pervā

8.(م)Muḥālif rüzgār esmez anıñ bāğ-ı kemāline

[M 32a]

Hazān düşmez nüḥul-i ma‘ rifet evrākına aşlā

9.(ح)Hudūd-ı haṭṭa rekz itmiş kalem-i levḥ-i taḥsīnle

Olup ‘ aşırñ ferīdi ḥāme-keşlikde çü şeyḥ-āsā

10. (م)Merātibce idip sebḳat anıñ haṭṭı huṭūt üzre

Ḳoyun meydāne görsünler sözümde var mıdır iḥfā

11. (ى)Degildir vaşf ile ḳābil benim üstādımñ haṭṭı

Ne deñlü vaşf idersem idemem ḥaḳḳıñ yine ifā

12. (ج)Cemāle’d-dīn Muḥammed bi’l-bedāhe eyledi ğayret

Alıp ruḥşat nuḳūş-ı haṭṭdın oldu eşref-i a‘ lā

13. (م)Medīḥi sencine ḥāme kıyām ḳılmış da yazmışdır

Görün bu levḥalar üzre şufūf-ı haṭṭı pek zībā

14. (ل)Elif bādan idip bed’ intihā buldu bi-ḥamdillāh

Tefāḥür eylesin şimdi bununla māder [ü] baba

15. (ل)Lüyūş-ı ner gibi girmiş bu meydān-ı ḳalemkāra

Yedinde nīze-i ḥāme dizinde lūcce-i mīnā

²⁰⁷ Mısranın vezni bozuk.

16. (١)Alıp kām-ı hüner bulmuş niçe taḥsîn-i ferḥunde
Bütün üstād-ı dehrîñ çün pesendidir o bî-hem-tā

[M 32b]

1. (٢)Le ‘ālîler dizîpdir rişte-i silk-i suṭûr üzre
Şol üstād sāyesinden ol ki bulmuşdur ḥaṭ-ı zîbā
2. (٣)Didim ta‘ zîm ile ḥaṭṭın hezārān āferîn olsun
Ḳalem cevherle itmişsin şu kıṭa‘ āt ‘ aceb ra‘ nā
3. (٤)Yazıp vaşf-ı kemālîni getirdim hedye-sāzımdı
Ḳabûl it cürm-i taḳşîrim sözümdür jāj-ı bî-pervā
4. Nidā ile du‘ ā itdi didi tārîḫini Necmî
Hemān-dem sa‘ ye meşkûrlu kıla ‘ ulyā anı Mevlā

Velehū [kıt’a]

[8]

[D 19b]

1. اردو صد هستا و شیش بک هنر ار می فستال
بست چارم ماه ذی القعدة چون فرخنده فال
2. اب غریت راسوارد کرد خطس انتها
اعنی اسید جمال ایدين محمد خوب خصال
3. بارکله خوامد غالم بر کمشن نجمیا
حمه لله رفته میش ثوی در شهر کمال

Velehū [kıt’a]

[9]

[fe‘ ilātūn / fe‘ ilātūn / fe‘ ilātūn / fe‘ ilūn]

1. Şürekā' ü 'ulemādan menba' -ı 'ilm ü kemāl

[M 33a]

Kim Efendi-i Muḥammed vera' ü rehd-i penāh

2. Toğdu bir ferzendi anıñ şanasın mihr-i münār

Ne revādır aña ola qurş-ı ḥurşīd eşbāh

3. Mevlūd-i māh-ı rüsülde kıldı teşrīf-i cihān

Yümn-i ikdāmile oldu ebeveyn şād-ı külāh

4. Ya' nī hem-nām-ı peyām-ber-i kūdek zīb-i cemāl

غبطه وارند بر حنش در فلک شعله ماه

5. Hāme-i rüz-ı ezel ismini yazmış Aḥmed

Maḥlaşı nāmına fevzī dimiş hātif nā-gāh

6. Çıkdı bir ḥ'āce du' ā itdi didi tārīḥiniñ

' Ālim ü fāzıl ide anı cihānda Allāh

Velehū [kıt'a]

[10]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Aḥmedī Cerrāḥ Efendi şād u kām oldu yine

Geldi dünyāya bu dem bir tıfl-ı ferzend-i cemāl

2. Yümn-i ikdāmile oldu ümmehāt[1] pür-sürūr

Qıldı ihdā anlara hem gaybdan Rabb-i Celāl

3. Şulb-i Aḥmedden Muḥammed zāhir oldu bir güneş

[M 33b]

Muḥlişine nūrını baḥş eyledi māh-ı hilāl

4. Māşāallāh öyle ra' nā kūdek zīb-i cemāl

Mihr ü meh kim ḥüsn-i şüretde idemez kıyl ü kāl

5. Necmiyâ itdim du‘ â târîhîni yazdım anıñ
Haḡ Te‘ âlâ aña ihsân eylesin ‘ömr-i ṭavîl

[D 20a]

[11] [gazel]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Erzuruma raḡme geldi Hażret-i Sulṭân ‘Azîz
Bir vezîr-i ‘âlî-şânı kıldı vâlî imtiyâz
2. Sâye-i Aḡmedi şaldı bu bilâda luṭf idip
Mîhr-i ‘adlinden göñüller oldu bu dem şâh-bâz
3. Gelmedi bu beldeye kim böyle destûr-ı zamân
Yeriyerin itdi ḡasem didiler ehl-i niyâz

[D 20b]

4. Kim vilâyete mübeddel olalı işbu bilâd²⁰⁸
İntizâma girmek içün çoḡlar itdi kâr u sâz
5. Hîç müyesser olmadı bir kimseye işbu şeref
Hażret-i Ahmed Paşaya hem virildi işbu râz
6. Görünüz ey ehl-i ‘ibret açınız çeşm-i başîr
Taḡt-ı intizâma olur ‘âḡıbet ol ser-firâz²⁰⁹

[M 34a]

7. Pâdişâha târîḡ-i cevherle Necmî her zamân
Erzen-i rûm maḡdeminden şâd u ḡandân oldu yâz

[12] [kıt’a]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Ahmedü’n-Nâfîz Efendi posta-ḡâne kâtibi
İrci‘²¹⁰ emriyle kıldı sūy-ı uḡrâya şu‘ üd

²⁰⁸ işbu bilâd: belde kim, D

²⁰⁹ ser-firâz: ser-efrâz, D

²¹⁰ “Hem hoşnut edici hem hoşnut edilmiş olarak Rabbine dön” Kuran-ı Kerim 89/28.

2. Māh-ı rûze vakt-i iftâr leyle-i kâdr içre kim
Murğ-ı rûhı âşiyân-ı cennete itdi ku'ûd

3. Ey gözüm baq bu cihâna her tedârikle yürü
Sen gibi bir niçesi bu maqbere kılmış vürüd

4. Okuyup baqş eylesin Allâh için bir Fâtîha
Ellerîñ kaldırısın her bir zâ'id²¹¹ itsin dürüd

5. Heft melek çıkdı cinândan söyledi târîhîni
Cây bu hem meskeniñ Haq eyledi dâru'l-hulûd

[13] [kıt'a]

[fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fâ' ilün]

1. Vâriş-i irş-i benî zîver-i tâc-ı İslâm
Gevher-i baqr-i 'ulûm hâdım-ı şer'-i ğarrâ

2. Kim 'Ömer Fâzıl Efendi menba'-ı 'ilm-i kemâl
Müftî-i Erzen-i Rûm ya'nî mollâ vü 'ulemâ

3. Tutmuş âfâk ser-â-ser şöhret-i şâyi' ası
Olmuş 'âlem hüsn-i memdûhuyla da'im gûyâ

4. Dühl-i şıyt-ı kerîmi bâm-ı felekde dem-zen
Ney-i mazhûmasıyla? rakş idiyor arz u semâ

5. İftihâr itmededir şimdi anıñla 'ulemâ
Hüner ü 'ilimde 'aşrında ferîd-i yektâ

[M 34b]

6. Kıldı bu qâh-ı müzeyyenle qonağıñ tecmîl
Aldı resmini cinândan şonra itdi inşâ

²¹¹ zâ'id: zâ'idi, M

7. Bārekallāh zihī eyvān-ı mübārek manzūm
Maṣāallāh meymenet-baḥş maḳām-ı bī-hem-tā

8. ʿAyn-ı Kevşer-i ḥavuz hem bāğçesi bāğ-ı İrem
Her bir eşcārını gördünse sezā serv ü tūbā

9. Her taraftan açılıp gülleri ḥandān ideyor
Eyleyip murğları niçe maḳāmāt-ı icrā

10. Hemān ey ḥāce-i ʿālem ʿömr-i mezīdle her dem²¹²
Eyle evlādile bu bāğīçede zevk ü şafā

11. Akıdıp cūy-ı fūnūn ile tenşir-i ʿulūm
Ne güzel cāy-ı feraḥ-baḥş maḳarr-ı vālā

12. İrdi itmāma mükemmel Necmiyā yazdım tārīḥ
Bir feraḥdār mekān oldu bu ḳaşr-ı bālā

[14] [kıt'a]

[mefāʿ ilün / mefāʿ ilün / mefāʿ ilün]

1. Aḥışhavī ʿAlī Vaşfi Efendi kim
Bunun maʿ nāsını eylemiş tenşir

2. Hemānā bir necīb-zādedir ol zāt
Cihānda ḥüsn-i ḥaṭṭıyla olup tenşir

3. Zehī üstād-ı maʿ nevī ki pür-himmet
Himem-i sūd-ı baḥşını idip tevḳir

4. Şemer virdi yine naḥl-ı maʿ ānisi
Benim üstādımın şānı olup tekşir

²¹² Mısranın vezni bozuk.

5. Veledi ol ‘ Alī ‘ Avnī Efendiden
Gice gündüz idip hem mihrle tezbîr

6. Şaçıp hûr zerreler bu levhîñ üzre
Dü mısra‘ la ki kıldım târîhîñ tenvîr

7. Ki bir cevher-i kalemle ben de yazdım²¹³
Tamâmen târîh oldu Necmî tensîr

8. Bağ İbrâhîm Efendi sa‘ y-i fec eyle
Ferîdâne ne zîbâ eylemiş taḥrîr²¹⁴

[M 35a]

[15] [kıt’a]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Ol ḥafîdi şadr-ı esbak ḥayr-ı efzâ-yı cihân
İşbu ma‘ bed bânîsi İbrâhîm Paşa-yı kerîm

2. Mîr İsmâ‘ il Faṭîn himmet-i vâlâ-teri
Eyledi tecdîde himmet işbu gâḥ olmuşdu ‘ıydım²¹⁵

3. Lâ-yeḏî‘ ullâh ecrü’l muḥsinîn esrârına
Oldu sâ‘ y-ı rûz-ı şeb ol zât-ı vâlâ-yı himem

4. Bir feraḥ-baḥş mekân oldu bu cāy-ı dîl-rübâ
Gamile memlû olan ḳalbi ider mihr ü selîm

5. هنده جنات عدن انه قصر الخلود
فا طهر وا واستطليو يا اهيا العباوالعليم

²¹³ Mısrânın vezni bozuk.

²¹⁴ Beytin vezni bozuk.

²¹⁵ Mısrânın vezni bozuk.

6. هر که دیدش کضت دیدم در جهان قصرالجلال
انزمان کوید که از جان بارکالله الکریم

7. İki ḥāce geldi Necmī söyledi tārīḥini
Mā'ī 'ayn-i selsebīl ü ḫaṣr-ı Firdevs ü Na'im

[16]

1. زهی ولجوی قطعه نوربخش بر دل عالم
چنین زیبا که کرویر ققیم نحمد صائب دانا

2. براین خط افرین کوید همان از اسمان جبریل

[M 35b]

چه زیبا کشت این لم حه بایت ایته کبر

[17] [kıt'a]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Ḥafīd-i ma'nevīsidir 'Alī Vaṣfī Efendiniḡ
'Alī 'Avnī Efendiniḡ idip ta'lim ḫaṭ-ı zībā
2. Ḳalem zenler ne virmez anıḡ ḫaḳḳında ser-ā-sersiz²¹⁶
O zātıḡ ki ḫafīdi böyle taḫrīr eyleye ḫālā
3. Benim üstādıma reṣḳ idiserdir müṣṭerī gökde
Sezādır tesmiye kılsam birinci şeyḡ olur evlā
4. Ne deḡlü vaṣf idersem ol ferīdi ḫüsn-i ḫaṭṭla ben
Benim ṭab'ım bulur şöhret miṣāl-i Rüstem [ü] Dārā
5. Bugün zīr-i felekde ol müṣār-ı bi'l-benāndır kim
Deḡil kesbile vehbīdir anıḡ ḫaṭṭı ki şeyḡāsā

²¹⁶ Mısrânın vezni bozuk.

6.Seni tebşir iderim ey ʿ Alī ʿ Avnī Efendi ben
Bir āşār eylediñ ki kalmadı endīşe-i ferdā

7.Başa farz oldu yazmak böyle tārīḥ-i ferihunde²¹⁷
Bu ḥaṭṭın maẓmūnundan kim niçe maʿ nā olur peydā

8.Bir eksik söyle tārīḥiñ tamām olsun behā Necmī
Kelām-ı ḥaḳḳile tecmīl olup bu kıṭʿ a-i raʿ nā

[M 36a]

Velehū [nazm]

[18]

[feʿ ilātūn / feʿ ilātūn / feʿ ilātūn / feʿ ilūn]

1. Kıldı zemīn iftiḥār şimdi olup lālezār
Ağlar idi bir zamān güldü bütün ins ü cān

2.Necmī kulu nā-tuvān tārīḥiñ itdi beyān
Bu cihāna ʿ Azīz Ḥān pādīşāh oldu hemān

[D 20b]

Tārīḥ-i Liḥye

[19] [gazel]

[fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilūn]

1.Meymenet-baḥş sāl-i hicret ʿ izz ü ikbāliyle tām
Biñ iki yüz toḳsan altı birle olmuşken be-nām

2.Geldi bir müjde nüvīd kim virdi rūzedden ḥaber
Māh-ı rūze teşrīfinden ʿ ālem oldu şād u kām

3.Tevbe kıldı mīr-i ḡālib cürmine ez-cān u dil
Liḥye irsāl eyleyip kim itdi mecd ile kıyām

4.Dergeh-i īzedde bir kul tevbe kılsa²¹⁸ bī-riyā

²¹⁷ Vezin gereği ferhunde yerine ferihunde şeklinde okundu.

²¹⁸ kılsa: itse, D

Mağfîret itmez mi bilmem anı ol Rabbü'l-enām

5. Halkalandı kûrş-ı rûyunda mübârek mûları

Nûruñ oldu gâlibâ hûrşîdden mâh-ı şiyâm²¹⁹

6. Rûy üzre ser çekince mûy-ı esved her taraf

[M 36b]

İşbu beytiyle du‘ âya Necmî eyledi devām

7. یافت زیت روی ان از ریش چون ماه صیام
نور اللهم هندا لو جه فی بیت الحرام

[D 21a]

8. Müjde virdi nezd-i Hâkdan çıka geldi yediler

Levha-i rûyunda yazdı lihyesi târîh-i tām

9. Kıl kalemle tezyîn itdim bende iki târîhin

Mîr gâlib dergeh-i İzedde buldu ihtirām

Târîh-i Sâl-ı Cedîd²²⁰ [kıt'a]

[20]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Hâzret-i ‘ Abdü'l-Hamîd Hân şehriyâr-ı ber ü baħr

‘ İzz ü iķbâl-i şerefle sâl-i tacedîd²²¹ eyledi

2. Sîne-i a‘ dâlara urdu ‘ adâlet şemşîrin

Hükm-i şer‘ iyle cihân ehlini ta‘ ķîd eyledi

3. Dergeh-i sulţâna geldi bağladı el mâh-ı nev

Burc-ı iķbâle irişdi nûr-ı tecdîd eyledi

4. Kalmadı rûy-ı zemînde ğuşşa vü ğamdan eşer

²¹⁹ D nüshasında bu beyit yok.

²²⁰ D nüshasında bu başlık yoktur.

²²¹ tecdîd: taħdîd, D

Vaşf-ı pākın sâha-i ‘ âlemde tenşîd eyledi

5.Şevke geldi söyledi tab‘ ım daḡı târîḡ-i tām

Ḳāl-i nev-sāl pâdişāhı vaşf u taḡmîd eyledi

6.Necmî aldı ḡāmesin gitdi Şüreyyâ bezmine 1200

İki yirden sîne-i eflākı tesvîd eyledi 1200

Velehû [kıt’a]

[21]

[fâ‘ ilātün / fâ‘ ilātün / fâ‘ ilātün / fâ‘ ilün]

1.Taḡt-ı ‘ âlî-baḡt-ı vālāya cülüsundan berü

‘ Adlile ma‘ mûr idip dünyâyı kim Sulṭān Ḥamîd

[M 37a; D 21b]

2.Mā-sebaḡda gelmemişdir böyle ‘ âdil pâdişāh

Ḥükm-i şer‘ e eylemiş cümle cihān ehliḡ mürîd

3. یافت قوت سالبسالر الانتظام سلطنت

چرخ دولت برید اوکشت دورانش مزید

4.Cā ‘ enā-yı sāl-i cedîd eylerim şükrü’l-vefîr

Ve’d-du‘ ā ‘ i ve ‘ ş-şenāi’l-ḡayru ‘s-sultānî’l-ferîd

5. در خیالم آمده از این سخن نوسالرا

کشت خامه از صفا تحریر تا ریخش دوید

6.Ḳayd olundu defter-i taḡvîme Necmî târîḡiḡ

Mesḡûm-ı şāhānede²²² buldu şeref sāl-ı cedîd 1201²²³

[D 21b; M-]

[22] [gazel]

²²² mesḡûm-ı şāhānede: maḡdem-i şāhānede, D

²²³ D nüshasında 1299 tarihi düşölmüş.

1. اردو صد هستا و شیش بک هنر ار می فستال

بست چارم ماه ذی القعدة چون فرخنده فال

2. اب غریت راسوارد کرد خطس انتها

اعنی اسید جمال ایدين محمد خوب خصال

3. بارکله خوامد عالم بر کمشن نجمیا

حمه لله رفتیش ثوی در شهر کمال

[D 21b; M-]

[23] [kıt'a]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Ḥazret-i ' Abdū'l-Ḥamīd Ḥān-ı cihān

İşbu mülk-i millete bir ḥayr-ḥalef

2. Gelmemiş rūy-ı zemīne aşlā

Görmemiş mişlini emcād-ı selef

3. Necmiyā eyle du' ā yaz tāriḥ

Ġaflet ile 'ömrünü kıılma telef

4. Miḥverinde devr iderken sāl-cedīd

Sīne-i eflākı kıılıp şak hedef

5. Āsitānına gelip yüz sürdü

Baş kesip dergehine buldu şeref (1307)

[D 22a; M-]

Velehū [kıt'a]

[24]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Menşe-i 'ilm ü ma' ārif menbā' -ı āb-ı kerem
Şem' -i cem' -i bezm-i 'ālem Hāzret-i Sultān Hāmīd
2. N'ola hūrşīd faḥr iderse dem-be-dem o şāh ile
Fer viriyor 'āleme çün Hudādır ' Abdü'l-Hāmīd
3. Burc u taḳvīm-hānesinde devr ider her bir ḳamer
Dergehinde ' ārifān şān eyleyor sa' y u derīd
4. Ehl-i zī-can cem' olup ḳıldı hisāb sāl-i tamām
Her daḳīḳa ' adl-i mihrinden oluyor müstefīd
5. شاد باش ای سال نودارین زمان معدلت
از زمین بر اسمانر اجیش عد لش مررید
6. Tahḫīr olmuş şafḥa-i eflākide bu ḥaṭ gör
قدیضی فی السها کا الشمس سلطان الفرید
7. Ey Hudāvend-i kerīm-i lā-yezāl Lem yezel
Devr her bir sālīde ḳıl her bir iḳbālīḡ mezīd
8. Nuşret-i *naşrun-minallāh*²²⁴ ile fetḥ eyle gel
Her zemīne zātın ḳıldıḳça tahḫīk ü keşīd
9. Dostların şād eyle hem a' dāların it şermsār
Ehl-i dünyāyı ser-ā-ser emrine eyle mūrīd
10. İşbu takvim-hāne-i ' āleme virmiş bir nīzām
Ḳalmamış rūy-ı zemīnde her şaḳī olmuş sa' īd

[D 22b; M-]

²²⁴ Memnun olacağınız bir şey daha var. Allah'tan bir yardım ve yakında gerçekleşecek bir zafer müminlere bunları müjdele. Kuran-ı Kerim, 61 / 13.

11. Ey müneccim taqvīmāna daha taḥrīriṅ nedir
Naḫd-i kīlk ile idersen naḥs-ı eyyāmıṅ ḥarīd

12. فیض اللهم بالسلطاننا
یمن اللهم هذاالسال بالاقبال العدید

12. Necmiyā cevher ḫalemle taḥrīr itdim tāriḥiṅ
Çün Süreyyā ber-felek geşt mişl-i engūr-rā ‘aḫīd²²⁵

13. Aḥterān cem‘ oldu gökde söyledi tāriḥini
Buldu iḫbāl geldi taqvīm-ḥāneye sāl-ı cedīd

Gülsitān Şeyḫ Sa‘dī-yi Şirāziye nazīre olmak üzere

Te’lif-kerde-i ‘ācizi olan Gülistān-nām kitāb

Tāriḥidir

[25] [kıt’a]

1. انرفانکه دم کیمد بر بام عرش مزع عدم
ازندای کل نفس ذائقه کشتا دل کب
2. کام ندارد هیچ کس دراین ط هرددن
معدبادن شادر هراه نسیت و هت دارد شتاب
3. برکشا یدیک بلک را برزبین کردوندا
دائما گفتش لدواتلمووابنولخراب

[D 23a; M-]

[26] [kıt’a]

1. دیده باشی در جهان رابرزین کرووندا
حادثات زیب دیار انباشد کامیاب

²²⁵ Çünkü Süreyya yıldızı gökyüzünde geziyor. Üzüm gibi bağlı değil.

2. نکه در نستم بقا نیست ار حواتم یک نفس
می روید یک روز نه ایدزین بود سا فی حوب
3. هیچ وفا نیست این زن مکاره دهر دنی
می دهد ور بزم نیست زان کاسه مو شراب
4. ترک دارم عاقبت ازمل وک دخانمان
میردم دریزخاک راپیس من اید حساب
5. گوشت سحمت می خوردماران دموارن نشان
ناله دارد مرغ جان بسی زمان اندر تراب
6. منکه می فهمدن خالسعی کر دم در کشب
رین سولف دارم عتاب اندر عقاب
7. ترک کردم زین اثار بر اسای خنم زین سبب
یاد کذافاته بر روح مار ادرثوب

[M 37b; D-]

Merşiye [terc-i bent]

[1]

[mefā' ilün / mefā' ilün / fe' ulün]

I

1. Şehîd oldu bu ayda şāh-ı hūbān
2. Kesildi ser döküldü Kerbelā'ya kıan²²⁶
3. Gelin girye idelim cin ü insān
4. Bunun için melekler eyler efğān
5. Meded geldi yine eyyām-ı giryān

²²⁶ Mısranın vezni bozuk.

6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

II

- 1.Felek her yılda on gün mâtem eyler
- 2.Siyâha ğarķ olur cümle melekler
- 3.Döker hûn ehl-i derde böyle söyler
- 4.Bu ayda ‘ âşık olan ağlar inler

[M 38a]

- 5.Meded geldi yine eyyâm-ı giryân
- 6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

III

- 1.O günde kâşkî kulu olaydım
- 2.Yezîdî başına neler kılaydım
- 3.Murâdımı merâmımca alaydım
- 4.Ķılıçlarla vücûdunu yaraydım
- 5.Meded geldi yine eyyâm-ı giryân
- 6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

IV

- 1.Gönülde hecr odunu perkidelim
- 2.Gelin ey ehl-i diller âh idelim
- 3.Bu hâle kanlı yaşlar akıdalım
- 4.Ĥayâtdan tâ fenâya dek gidelim
- 5.Meded geldi yine eyyâm-ı giryân
- 6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

V

- 1.Bu ayıñ adıdır mâh-ı muħarrem
- 2.Ki gökde ayile gün itdi mâtem
- 3.Fiğândan ğayrı olmaz saña maħrem
- 4.Gel ey âşık akıd hûnlar dem-â-dem
- 5.Meded geldi yine eyyâm-ı giryân

6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

VI

- 1.Nedir yâ Rab bu keyfiyyetde ısrâr
- 2.Şehîdler mâtemini kıldıñ ızhâr
- 3.Gice²²⁷ gündüz ider zâr merd-i ebrâr
- 4.Muhibb-i hândânlar cümle yek bâr
- 5.Meded geldi yine eyyâm-ı giryân

[M 38b]

6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

VII

- 1.Zebân açın fezâ-yı Kerbelâ hem
- 2.Şehîdlerin ser-encâmıñ dem-â-dem
- 3.Ûber virsin bize ol şaĥn-ı ĥûn-fem
- 4.İşitin kana batsın ehl-i mâtem
- 5.Meded geldi yine eyyâm-ı giryân
- 6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

VIII

- 1.La' net et²²⁸ Necmiyâ ol Yezîde
- 2.Ķıyâmet olana dek ol Pelîde
- 3.Niçe kıydı o kâfir ol Sa'îde
- 4.Niçe saçmasın arza ĥûn dîde
- 5.Meded geldi yine eyyâm-ı giryân
- 6.Şehîd oldu bu ayda şâh-ı hûbân

Velehû [kaside]

[2]

²²⁷ Genel itibariyle gece vü gündüzde kullanılan atıf vavları aruz kusuru yaratmaktadır. Bundan dolayı çoĥu yerde gice gündüz olarak düzeltildi.

²²⁸ et: eyle, M

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Sem' kılsın her tarafından cin ü insān itsin āh
Hañçer-i cellād gördün bağırmı kıldı tebāh

2. Dāderimi aldı itdi başıma dünyāyı ıar
Serime örtdü yine ol dūd-ı āhımdan külāh

3. Māder-i eyyāma bir kez söyleyin kan ağlasın
Mātem itdi halk-ı 'ālem ser-be-ser giydi siyāh

4. Ebre söylen daha bārān istemez rüy-ı zemīn

[M 39a; D]

Seyl-i eşkden kıana ğarķ oldu bütün bu ordugāh

5. Ye 'se batdı mātem itdi hānedān-ı eşrefi
Ye 'se batsın kıara giysin gökde hūrşid ile māh

6. Niçe feryād itmesin dil-şād iken maḥzūn olup
Od-ı hicranile açdı sīnede biñ şāh-rāh

7. Ey gönül gel ayt su 'āl bir kerre çarḫa söylesin
Bu dīnde kimseye olmuşum mu hīç puşt [u] penāh

8. Bist [ü] pencüme resīde olmadan sinni anıñ
Kıanına girdiñ felek kim ne 'aceb kııldıñ günāh

9. Niçe zulmden aşıā bir kimise oldu mu ḫalāş
Bī-mürüvvet olduğuna var mıdır hīç iştibāh

10. Dād u feryād itmededir sū-be-sū ins ü melek
Bu denīde var mıdır kimsede ḫāl-i refāh

11. Yuf seniñ eyvānına kāsānene devrānına
İstemem ey çarḫ-ı devrān seniñ olsun 'izz ü cāh

12. Niçe kıydıñ bilmezem ol ma‘ şūma sen ey felek
‘Ayb olunmaz itse ‘ālem her ʔarafdan āh u vāh

[M 39b]

13. Bu misafir-ḥāneniñ aḥvāli böyledir hemān
Ḥilesinden ‘ākıla gāyet gerekdir intibāh
14. Herkesin boynuna ʔaķmıř bir kemend almış gider
Burada ister mi bilmem daha bir ‘ādil güvāh
15. Ey gönül gel bir kere arza im‘ ān-ı naẓar
Āh ider cevfinde ķalmıř niçe yüz biñ pādiřāh
16. Bu ‘acūze fitne-dāniñ ḥilesinden ķıl ḥeẓer
Ḥüsn inzāriyla Necmī kimseye ķılmaz nigāh
17. Dergeh-i Ḥaķķa tazallüm eyle Necmī rüz u şeb
Dūd-ı āhiñ ķubbe-i gerdüne gönder gāh gāh

[D 37b]

[Luğazāt] [mesnevi]

[1]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Ol nedir ki cānı yoķdur seyr ider
Bir beyāz řaḥrāda sür‘ atle gider
2. Ağladıkça gözlerinden ķan aķar
Cāhil olan aḡa ʔoğru kec baķar
3. Ƙaddi ʔoğru sīnesi ʔāk-ı ẓarīf
Hīç kimine olamaz aḡa ḡarīf
4. şarkda ʔurup mağribe virir ḡaber
Ḥāř u ‘ām ķatında ķudret mu‘ teber

[D 38a]

5. Pādişāh gibi cihāna hūkm ider
Aña mālīk olmayan çeker keder

6. Yimez ü içmez azık ister rûz şeb
Bir siyāh yüzlü ğulām eyler taleb

7. Başı yüzdür kırk ayaklı cānāvār
Eblehān görünce anı kurd kaçır

[M 40a]

8. ‘İlm ü fazıl yoğdur ammā h̄’ācedir
‘Ālemin ‘indinde k̄adri yūcedir

9. Sa‘y idince oğudur ders-i fūnūn
H̄ağ anıñ h̄ağğında dimiş k̄āf u nūn

10. Üstüme giyince ismi h̄āmedir
Altıma alınca nāmı cāmedir

11. Bir kalem k̄aşlı siyāh gözlü nigār
Cümle sırrı eyle her dem āşikār

12. Per açıp pervāz urup ol²²⁹ göklere
H̄ışm ider min̄kār çalar geçer yire

13. Dili yoğdur söyler ammā çok sözü
H̄ışma gelse k̄aralar beyāz yüzü

14. İki yüz kırk iki dostu var anıñ
Görmeyince dostlarıñ vir cānıñ

15. Bu luğazı h̄al idene āferīn
İhsān itsin H̄ağ aña h̄uld-ı berīn

²²⁹ ol: hem, D

[D 38b]

16. Necmiyâ itdim taleb virdim cânı
Bir ‘Acem oğlandan aldım ben anı

[2] [mesnevi]

[fâ‘ ilātün / fâ‘ ilātün / fâ‘ ilün]

1. Ol nedir ki sîm bıyık köhne beden
Sarmsak afalı mişl-i pîrâhen
2. Boyu özden şâbb-ı emred nev-civân
Gice gündüz Kürdlere eyler dîvân
3. Bu felegin germ ü serdin görmemiş
Dehriden hiç bir havâdiş şormamış
4. Bir alem aşlı ara gözlü nigâr
Cilvesiyle şîvesi var âşikâr
5. Zülfü bükülmüş yüzünde lif gibi
Cübbe giymiş egnine hem²³⁰ zîf gibi
6. ‘Âşıkına gice gündüz nâz ider
Vuşlatına gâh sened ibrâz ider
7. Devr ıldıkça felek olur civân
Gencelir hem hergiz olmaz nâ-tuvân²³¹

[M 40b]

8. Bir gün aa söyledim âyet arîf
‘Ömrünüz cend sâle irdi ey arîf
9. Söyledi ki neva dün itdim düğün
Henüz on beş yaşıma girdim bugün

²³⁰ hem: kim, D

²³¹ Takdim tehir’’ Genceler hem olmaz hergiz nâ-tuvân’’

[D 39a]

10. Ceddim Ādem māderim Havvā ile
Cennet içre kendimi yidim böyle
11. Mā-ḥaṣal bir nev civān ḡamze-kūnān
Ma 'il olmuş aḡa her bir mādiyān
12. Bu luḡazım keşf kılmazsan eger
Var kilisāya ara çekme keder
13. Ermeniler muḥbirinden anı şor
Ol vaḡit işbu luḡazım keşf olur

[3] [mesnevi]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Ol nedir ki bir ḥisār-ı müstemend
Biḡ recülūḡ boynuna taḡmış kemend
2. Ol ahālī yılda bir eyler sefer
Altı yüz üç düşmenle ceng ider
3. Gāh zīrine girer ol düşmeninḡ
Gāhī üstüne çıkar bī-şek anıḡ
4. Düşmen ile ceng kıldıkça ferīd
Aşl ü nesli dā'imā olur mezīd
5. Gāh şarkā gāh ḡarba 'azm ider
Dost u düşmen içre ḡadr-i mu' teber
6. Nūş ider gāh şerbet-i yuḡyi'l- 'izām²³²
Mahv u işbāt-ı vüçūd eyler tamām

²³² Ve kendi yaratılışını unutup bize misal getirdi: "Kemiklerimiz çürüyüp dağılmış haldeyken kim onlara can verecek dedi." Kuran-ı Kerim, 36/ 78.

[D 39b]

7. Yedi pā üzre kurulmuş ol ھیڤār
Āferīn üstādına kim şad hezār
8. Seng-i ھاډrādan müzeyyen ol binā
Zir ü bālāsı metīn-i pūr-şafā
9. Her sene maḥv eyler anı ḥāş u ‘ām
Ḥaḳ ider endāmını yine tamām
10. Bir ‘acāyib ḳal‘ adır ‘ibret-nümā
*Küntü kenz*²³³inden ḥaber virir şaḡa

[M 41a]

11. Yıldı ben ol ḳal‘ ayı fetḥ eylerem
Bir ‘acāyib sırı irip söylerem
12. Āb-ı Kevşer nūş iderem ol zamān
Berḳ urur sīnemdeki nūr-ı imān
13. Bu luḡazı söyledim oldum nedīm
‘Afv ide taḳşīrimi zāt-ı Raḥīm
14. Ḥaline ḳıl sen de bezl-i maḳderet
Bende eylem Necmī dā’im mefḥaret

[4] [mesnevi]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Bir luḡaz geldi ḥayāle bī-bedel
Ḥaline sa‘y eyle ṭurma ey güzel

[D 40a]

2. Bir ‘acāyib nesne gördüm ey ‘azīz

²³³“Ben, gizli bir hazine idim, bilinmeyi diledim, bunun için (benî bilmeleri için) yaratıkları yarattım. ”
Kudsî hadis diye aktarılan bu sözün uydurma hadis olduğu bildirilmiştir.(bkz. Fe-halektü’l-halka ; Kenz-i mah-fi..) Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s 394.

Fikre taldım eyledim anı temyîz²³⁴

3. Altı pā üzre tûrup eyler qarâr
Herkesin hakkını eyler âşikâr
4. Per tutup gâh göklere eyler ‘udûl
Hakkı Hâk itmeye gâh eyler nüzûl
5. Bir ‘adâlet şâhibidir pür-hayâ
Kendisinden râzîdir arz u semâ
6. Ehl-i hâkda bu söze mîzân gerek
Nik didi dâ’imâ eyler mihek
7. Hâk olupdur bunun hakkında güvâh²³⁵
Gelmemiştir böyle ‘âdil pâdişâh
8. Necmiyâ hakkını sen de ‘arz kıl
Bu lûgazın aşlını sa‘y it de bil

Bahr-ı Tavîl

[1]

[fe‘ ilâtün]

Nedir ey tûfî-i cennet sende bu zevk-i halâvet beni odlara tüşürdün eyledin cevri ü cefâ
kılmadın lûtfuna mazhar²³⁶ boynuna zülfünü tağdın âteş-i [D 40b] aşka bıraktın ne sitemler
ne zulümler

[M 41b]

(¹)itdi başa ol şüh-ı sitemkâr-ı dil-âzâr vefâsı yok anın cefâsı çok anın bir kulu ey Hâzret-i
Mevlâ anın ol niçe zulmüne bırakma gice vü gündüz âh ile feryâd iderek nâmını der-yâd
iderek kalmadı bende de tâkat ne diyem nere gidem ne kılam âh iderim zâr iderim tutuşa bu
çarh-ı denî hâk ile yeksân ola.

²³⁴ Mısranın vezni bozuk.

²³⁵ Mısranın vezni bozuk.

²³⁶ mazhar: dutmaya, D

Velehū

[2]

[fe‘ilātūn]

⁽⁵⁾Söyle ol dil-dāra ki baña eylemesin cev̄ ü cefā yoksa bir āh iderim qubbe-i eflākı siyāh iderim yıkılır çarh-ı kebūd devrini itmām idemez menzil-i maqşūda gidemez kıpar ol demde kıyāmet kurulur maşşer-i kübrā cem‘ olur ehl-i vefā tutarım destini ben Hāzret-i Hākka giderim yine ircā iderim²³⁷ çıkara dūzah-ı ‘aşqdan cennet-i inşāfa biraqa raḥm idesin²³⁸

[D 41a]hālīme sen vuşlatıñ ‘arz idesin ben bī-çāre-i miskīne o dem irişem vuşlat-ı dil-dārıña bu ğamlı göñül şād ile ḥandān ola.

Velehū

[3]

[fe‘ilātūn]

Ey kaşı kemān ğamzesi ok gözleri şehlā saçları bir püsküllü belā rüyuna ḥurşīd dir isem māh olur aña da kol boyuña serv ü çenār²³⁹ bende olur ur döşüñe sendeki dār v’ey eger yaḥaluben bağlara refṭār idesin nāz ile güṭtār idesin ḥam olur serv-i çenār²⁴⁰ lāl olur bülbül-i şeydā ne diyem ne kılam itdiñ beni āvāre vaṭanımdan bu tenimden⁽¹⁵⁾ nedir ey dost buña çāre kerem eyle beyān it işitdim ol tūṭıyi [D 41b]sözün

[M 42a]

⁽¹⁾ tāzelene cān u beden rakşa gele cān kuşu ötüşerek öpüşerek şanki bu zevk bize cennetde ihsān ol Hāzret-i Fa‘‘ālidir.

Velehū

[4]

[fe‘ilātūn]

Sen ol şāh-ı cihānsın kapuñuzda kul olup kaldı niçe bay u gedā nām u şānıñ toludur arz u semālar ey meh-rū-yı cihān vefākārı dil-āzār cefākār-ı ḥurşīd-i şaffet ⁽⁵⁾raḥm eyle bu kuluñuza seni medḥ eylesin bu ṭāb‘-ı selīm tā ki ol Çin ü Māçin Semerḳand u Buḥāra Lahor u Keşmir Qarabağ u Qandehār Revān u Hoy u Tebriz u İran Turan belki Horasān u Hārezm ne Bağdād ne Başra ne Mekke ve ne Medīne vü ne Şām u Haleb ne Mısır u Hindistān ne

²³⁷ yine icra iderim: hālīmi ‘arz iderim seni, D

²³⁸ Çık yāre dūzah-ı ‘aşqdan cenneti insafa biraqa raḥm idesin: odlara atar göñlümü ğamlara kıtar āteş-i ḥicrāna şatar, D

²³⁹ çenār: şanem, D

²⁴⁰ serv-i çenār: serv-i sehī, D

Zengibār ve ne Frengistān ne Türkistān tolu evşāf-ı keremiñle ey kân-ı mürüvvet kalemim yazmada mât eyle hayrân ola.

Velehū

[5]

[D 42a]

[fe‘ilātün]

Saḡa ey āfet-i ṭannāz biraz ḡālīmī tibyān ideyim ola ki raḡm idesin ben dervīṣe dil-rīṣe-i ḡam-ı endīṣede ḡalmıṣ seniḡ ol nūr cemālinden ilḡā idemeyip dīdelerinden okuyup ḡan ile yaṣ yeryüzünü lāleye ṭönderdi amān eyledi cemādāt u ḡubūbāt ve hem ḡayvānāt hem āteṣ-i nūrān-ı hecriḡ ile baḡrını kebāb eyledi yandı yaḡıldı bu ḡüzünden gökde melā’ik teẓallūme ṭurup Ḥazret-i Ḥaḡdan istediler bu günāḡkār iḡün ‘afv u istiḡfār hem yerde vuḡūṣ gökde tuyūr pervāz idemeyip ne diyem ne ḡılam

[M 42b]

⁽¹⁾ḡalmıṣam ḡayrān ü müteḡayyir ü ser-ā-sim.

Velehū

[6]

[fe‘ilātün]

Eger beytū’l-ḡazenden ḡıkar isem beni zabt eyler mi ‘aceb silsileler düşerim ṭaḡ u ṣaḡrāya Mecnūn gibi Leylā diyüben āḡ iderim vāḡ iderim Ṣirīnim iḡün [D 42b]Ferḡādvēṣ kūhı deler der-ḡalkḡa iderim. Amān ey maḡbūb-ı zamān kerem eyle ⁽⁵⁾beni bu ḡāle bıraḡma ḡapūñuzda ḡul olayım günde bir kerre ‘arz-ı cemāl eyle mesrūr olayım²⁴¹ sīnemi yoluñuzun üstüne ḡoy her gelip gitdikḡe baḡa eyle du‘ā ki tā ‘aṣḡ āteṣinden taḡlıṣ ola bu vüḡūdum raḡme gele Ḥazret-i Ḥaḡ tā ki göñül zevḡ ile ṣādān ola.

Velehū

[7]

[fe‘ilātün]

Nedir bilmem ki günāḡım beni atdıñ böyle gözden²⁴² eylemediñ ḡürmet ü raḡbet ḡalmıṣam ⁽¹⁰⁾endīṣede ḡam-pīṣede ey āfet-i devrān ṣanma gel göreyim sendeki bu nāz ile edā vü reftār ü ṣirīn-ḡüftār ü sūḡan-perdāzı göreyim hem işideyim o feṣāḡat u belāḡat sen de ki var eylesin bir kerre tekellūm ebsem olur fuṣāḡā ü bülāḡā vü ‘ulemālar ‘āciz olup anı tefsīr eylemekden

²⁴¹ bārī ölsemde ḡapunda öleyim, M-

²⁴² bir gün, M-

eyvāh ne ‘ācebdir sendeki [D 43a]bu tarz-ı tarāvet bu helāvet bu şetāret bu fehāmet bu kerāmet bu ‘adālet ile bir ızhār-ı ⁽¹⁵⁾şecā‘ at idegör ki bu cihān havfa düşegelüben kapuñuzda kulluğa ikrār ideler şanma.

[M 43a]

Velehū

[8]

[fe‘ilātün]

⁽¹⁾Behey kaḥbe felek yiter olmadı beni der-be-der itdiñ vaṭanımdan nedir bu sendeki zulm u ḥased böyle ‘āşık-ı bī-çāreleri āzār idesin ğam-ḥ‘ār idesin ḥun-ḥ‘ār idesin seniñ ol devrine yuf sābit-i seyyārına yuf itdiñ iḥsānına yuf kıldıñ in‘āmına yuf eyvānına yuf kāşānene yuf mālına yuf emvāline ⁽⁵⁾yuf cāhına yuf seniñ olsun nār-ı caḥīm zevk-i cinān istemenem kāfiriñ koy nārına hem zāhidiñ koy zevkine hem ilişme baña şehir-i ‘ademe ‘azm ideyim kılma baña daḥl u ta‘arruż yoksa bir āh iderim başıña yıkıla işbu cihān ḥāk ile yeksān ola.

[D 43b]

Velehū

[9]

[fe‘ilātün]

Mürdeyi iḥyā ider seniñ ol nuṭk-ı kerīmiñ kerem it bir kerre tekellüm idegör ‘İseviler işideler diyeler ki budurur işte Mesīhā cem‘ oluban tersā-beçeler isteyeler ol⁽¹⁰⁾nuṭk-ı kerīmi olmuş iken zinde ola cümle emvāt-ı cihān göreler sendeki ol āteş-i ‘aşkı ḥayrān olalar āh ile efġān kılalar tā ki bu āh u emān ‘arşa gide ditreyerek ‘arş-ı melekūt kıla ḥayrān-ı ceberūt levḥ ü kalem yazmaz ola Ḥazret-i Ġaffār [u] Kerīm rahme gele seni rahmetine ġarḳ kıla ey mihr-i münir luṭf-ı ‘alīm kān-ı kerīm şāh-ı iklīm-i beḳā.

Velehū

[10]

[fe‘ilātün]

Budur saña naşīḥat gūş vir ey Necmü’d-dīn-i bī-nevā bir²⁴³ dil-berin tut dāmenini

[M 43b]

⁽¹⁾tā ki seni götüreler bir mey-ḥāneyi ḥum-ḥāneye vireler saña bir kāse şarāb[D 44a] ne şarāb cennetde anı isteyeler bulmayalar tā ki seni mest ide ol vālih [ü] ḥayrān olasın tā ebed Mecnūn olasın nāmına Mecnūn diyeler bundan ziyāde mi ola ikrāmı saña bir muġāniñ muġ-

²⁴³ bī-nevā bir: tevānā bir, D

beçeniñ mey-gedede cilvesi hem ‘aqlıñ alıp varṭa-i ‘aşka bırakıp⁽⁵⁾tā ki saña ‘āşık-ı devrān
diyeler ḥayretde ḳala ehl-i ‘uḳūl bu da kevneynde bir nām ile şān ola.

[M 44a; D 44b]

Ġazeliyyāt

Bismillāhi’r-raḥmani’r-raḥīm

[1]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. قد اشار الحق الاعراف فى بدر الدجا
‘Aşḳdır sırr-ı ḥaḳīḳat kūyuna rāh-ı Hüdā
2. Bu cihānda şanma ki bî-‘aşḳ olan kāmīl olur
Ḳalbi ṭoñmuşlara hergiz olmadı Ḥaḳ āşnā
3. Sırr-ı hūdan Ḥay diyip bir dem ki çekdi şubḥ-ı ‘aşḳ
Bāḥterveş nūr-ı vaḥdet ‘āleme virdi ziyā
4. Töndüren bu çarḥı böyle zīr ü bālā ‘aşḳ imiş
Ser-be-ser kevn ü mekān hep ‘aşka olmuş mübtelā
5. Ey ki ‘aşḳ baḥrinde seyrān eyleyen zevraḳ-mişāl
Söyle ki bu yemm ‘aşka var mıdır hīç intihā
6. Setr olunmuş Ḥaḳ rızāsı ‘aşḳ içinde ey göñül
Feth ḳıl ki zāhir olsun saña seyrü’n-nümā
7. İster isen Ḥaḳka vāşıl olmağın kim Necmiyā

[D 45a]

Terk ḳıl nāmūsu ‘ārī ‘aşka eyle iḳtidā

[2]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Ol menār-ı vaşlın üzre olur iken e’ş-şalā

Şive-i mihrî dilimde eyledi neşv ü nemā

2. Sür‘ atile seyl-i eşkimle tahāret eyledim

Mescid-i hüsnünde imām ‘ aşka itdim iktidā

3. Karşı tırdum secde kıldım kaşların mihrābına

Kim²⁴⁴ şalavāt şubḥ u şāmı eyledim bir bir edā

4. Vuşlatınla şād u gām olmaqlığa ez-cān u dil

Qaldırıp ellerimi çok ağlayıp kıldım du‘ ā

[M 44b]

5. Zār kıldıkça idip dār kûbe-i çarḥ-ı kebūd

‘ Ayb kılmañ derdliyeñ çok ağlarım şubḥ u mesā²⁴⁵

6. Veh nedir bu güft [ü]gū-yı nîst ü hest dehrde

Bî-teğāfûl nîst ü heste mübtelāyım mübtelā

7. کرپزی حال من دشوار شد حال جهان

Luṭf kıl bu bendene biñ cān ile kıl²⁴⁶ ilticā

8. شرم دارم من نکفتم شمی از حال عشق

توبنودی حال من اکاه ای شمس الضحا

9. لم تذوق تا منه کا سانا رجع وحبکنا

نجمیا قد نر منی نور مشکواه الهدی

[D 45b]

[3]

[mef‘ ūlū / mefā‘ ilū / mefā‘ ilū / fe‘ ūlūn]²⁴⁷

1. Gel tekyelere gidelim ey şems-i mu‘ allā²⁴⁸

²⁴⁴ kim: çün, D

²⁴⁵ Mısranın vezni bozuk.

²⁴⁶ kıl: it, D

²⁴⁷ Müstezat [mef‘ ūlū/fe‘ ūlūn]

²⁴⁸ Takdim tehir. ‘‘Gel gidelim tekyelere ey şems-i mu‘ allā’’

V'ey gonca-i ra' nā
Meydāna gele sırr-ı Hudā maḳṣad-ı aḳṣā
Ol²⁴⁹ gevher-i deryā

2. Allāh diyelim cem' idelim gönlümüzü²⁵⁰
Tā-be-seḫergāh
Zinde kıla rūḫumuzu meṣel-i Mesīhā
Ol Ḥazret-i Mevlā²⁵¹

3. Halkalanıp Hay diyelim hay ola bu cān²⁵²
Güm güm ide āsmān
Kim maḫv oluna ḳalmaya kim sırr-ı süveydā²⁵³
Pür ola sevidā

4. Erbāb-ı kemāl cāhid olup 'aşḳa boyandı
Āteşlere yandı
Meydān-ı mezāhirde idip kendini rüs vāy
Kim olmadı bālā²⁵⁴

5. Münḳād gerek dervīş olan şeyḫine dā'im
Hem dā'imā ḳā'im²⁵⁵
Dünyāda iken ḳalmaya hīç keşf ola aḡa
Bu şerḫ-i mu' ammā

6. Şubḫ u mesā ḳan yaşı aḳıdır merd-i Hudā²⁵⁶
Ḳalbinde anıḡ mevce gelir 'aşḳ-ı mezāyā

[M 45a; D 46a]

Ol nūr-ı Hüdālar²⁵⁷

²⁴⁹ ol: hem, D

²⁵⁰ Takdim tehir. "Cem idelim gönlümüzü diyelim Allāh"

²⁵¹ ol ḫazret-i Mevlā: ol ḫazret, D

²⁵² Mısrânın vezni bozuk.

²⁵³ Takdim tehir. "Maḫv oluna ḳalmaya kim sırr-ı süveydā"

²⁵⁴ kim olmadı bālā: olmadı bālā, D

²⁵⁵ hem dā'imā ḳā'im: dā'imā ḳā'im, D

²⁵⁶ ḳan yaşı aḳıdır merd-i Hüdā: ḳan yaş merd-i Hüdālar, D

²⁵⁷ ol nūru Hüdālar: nūr-ı Hüdālar, D

Çün ola hüveydā²⁵⁸

7. Necmî bugün olup pervâne âteşe yanmış²⁵⁹

Allāha²⁶⁰ tayanmış

Zāhir olup kendüye kim leyle-i isrā²⁶¹

Kim sırr-ı hafāyā²⁶²

[4]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Kāmil ol fānūs-ı dilde tırma yak nūr-ı Hüdā

‘Ārif olmak ister isen ‘aşka eyle iktidā

2. ‘Āşık olmayınca ādem ‘ārif²⁶³ olmaz mā-ḥaşal

Men ‘aref²⁶⁴ bezminde olgıl tarik-i ḥubb-ı sivā

3. On sekiz biḡ ‘ālemi kim būd u nā-būd eyleyen

‘Aşk imiş ben bildigim *vallāhu a‘lem bi’l-hüdā*²⁶⁵

4. Sākinin bir cür‘asıdır tōndüren devrānı kim

Nüş-ı meyde niçeler kıldı vücūd maḥv u hebā

5. Şāhid-i aḥvālime besdir benim ‘āşıklığım

Tā ezelden zāhir olmuş baḡa seyrü’n-nümā

6. Dü cihānı bir pula kim almayan rindāneyiz²⁶⁶

Bezm-i meyde bizlere pīr-i muḡāndır reh-nümā

²⁵⁸ çün: ola, D

²⁵⁹ Takdim tehir. ”Necmî bugün pervâne olup âteşe yanmış”

²⁶⁰ Allāhā: ḥaḡḡa, D

²⁶¹ Mısrânın vezni bozuk.

²⁶² kim sırr-ı hafāyā: sırr-ı hafāyā, D

²⁶³ ārif: ‘āşık, D

²⁶⁴ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

²⁶⁵ Muhakkaki Allah en doğrusunu bilir. Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.161.

²⁶⁶ rindāneyiz: mestāneyiz, D

7. Necmiyā mey cur‘ a cur‘ a nūş kıldım mā-ḥaşal

Terk kıldım mā-sivā-yı Ḥaḳḳa oldum āşinā

[D 46b]

[5]

[mef‘ ūlū / mefā‘ ilū / mefā‘ ilū / fe‘ ūlūn]²⁶⁷

1. Ey cevri-i keşir luṭf-ı ḳaşir ḳāmet-i bālā

V’ey serv-i dil-ārā

Nāle-i cān-sūzuma gūş virmediṅ aşlā²⁶⁸

Ey şāhid-i ra‘ nā

2. Gel gel didi²⁶⁹ bu bütkeḍeye eybüt-i mergūb²⁷⁰

Sensin baṅa melsūb

Bu büt-ḥānede yoḳ sen gibi bir büt-i zībā

Ey rūy-ı mücellā

3. Efsūs ki beni şīvenile kıldıṅ diḡer-gūn

Hem²⁷¹ zātına meftūn

Mestūr iken dildeki rāzım eylediṅ ifşā²⁷²

Āh itmediṅ ihfā

[M 45b]

4. ‘ Āşık odur başdı ḳadem şahrā-yı cūnūna²⁷³

Kāf ile nūna²⁷⁴

*Men ‘arefe*²⁷⁵ esrāriḗ kim söyledi Leylā

Çün Ḳays-ı müzekkā

5. Bāḡ semtiṅde niçe zamān gözümde yügürdüm²⁷⁶

²⁶⁷ Müstezat[mef‘ ūlū/fe‘ ūlūn]

²⁶⁸ Mısranın vezni bozuk.

²⁶⁹ gel gel didi: gel gidelim D /gel gel didim, M

²⁷⁰ Mısranın vezni bozuk.

²⁷¹ hem: eksik, D

²⁷² Mısranın vezni bozuk.

²⁷³ Mısranın vezni bozuk.

²⁷⁴ Mısranın vezni bozuk

²⁷⁵ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

²⁷⁶ Mısranın vezni bozuk

‘Uşşākıñı şordum
Bahtım ki kapuñda ben gibi biñ ‘āşık yek-tā
Olmuş heme rüsvā

6. Bilmem kime izhār ideyim dāg-ı derūnum

[D 47a]

Derd-i füzūnum²⁷⁷
Bir ğamzeynle dilden sīmīni ey ğamzesi bālā²⁷⁸
V’ey gözleri şehlā

7. Ben mekteb-i ‘aşqda okudum ders-i hüviyyet²⁷⁹

Esrār-ı maḥabbet²⁸⁰
Lā diyip ikrāra gelip söyledim illā²⁸¹
*Semī‘ nā ve ta‘ nā*²⁸²

8. Ḥasret-keşenim āhıma bir luṭfla nigārim

Ey cilveli yārim
Yā Rab beni bu ‘aşqdan itme hem²⁸³ müberrā²⁸⁴
Be-ḥaqq-ı Züleyhā

9. Esrārını Necmī yine izhār eyledi gitdi²⁸⁵

Cānānına yetdi
İşbu ğazeli yazdı okudu eyledi inşā²⁸⁶
Çün bülbül-i şeydā

[6]

[müstef‘ ilün / müstef‘ ilün / müstef‘ ilün / müstef‘ ilün]

²⁷⁷ Mısrânın vezni bozuk

²⁷⁸ Mısrânın vezni bozuk.

²⁷⁹ hüviyyet: meḥabbet, D

²⁸⁰ meḥabbet: hüviyyet, D

²⁸¹ Mısrânın vezni bozuk.

²⁸² ‘İşittik ve itaat etdik.’’Kuran-ı Kerim 2 / 285.

²⁸³ hem: kim, D

²⁸⁴ Takdim tehir.’’Yā Rab beni bu ‘aşqdan hem itme müberrā’’

²⁸⁵ Mısrânın vezni bozuk.

²⁸⁶ Mısrânın vezni bozuk.

1. Çal tanburu cān oynasın ey muṭrib-i šīrīn-edā
Vir bādeyi mest eylesin ey sāḳī-i kişver-güşā
2. Tanbūr ile bāde bize olmuş helāl olmaz vebāl
Daḡl eyleme ʿāşık-ları ey şūfī-i derd ü belā

[D 47b]

3. Şıyt ü şadā-yı sāz ü söz ḥiddetden içmişdir rumūz
Bāde degil mi dil-fürūz ey vāʿ ız-i rāh-ı Hüdā²⁸⁷
4. İşbu kelāma tut şımāḡ maʿ nīsini fehmi eylegil
Cām u meyi elden koma ey ʿāşık-ı ḥüsn-i liḳā
5. Dün gice bir mey-ḡānede pīr-i mugān feryād idip
İşbu sözü didi baḡa monlā beyā monlā beyā

[M 46a]

6. Terk eyle ʿizz u nāmusuḡ maḡvet vüçüduḡ kāmīl ol
Cem-ḡānede eyle qarār ey ṭālib-i cāh-ı fenā
7. Keşf eyle rāz u ḥiddeti diḡle cihāndan şoḡbeti
Her eşyādan al ʿibreti ey Necmīyi nūr-ı Hüdā

[7]

[fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilūn]

1. Dergehinde şaf tutup efḡān ider ʿālem bu yā
Niçe ʿāşık dem çeker devrān ider ʿālem bu yā

[D 48a]

2. İltifāt itsen ne olur üftādeler ḡan içmeden²⁸⁸
Tāb-ı ruḡsārıḡ dilim sūzān ider ʿālem bu yā
3. Bu ne sırdır kimse bilmez görmedinḡ gündenḡ yüzün
Vuşlatın arzū idip efḡān ider ʿālem bu yā

²⁸⁷ rāh-ı Hüdā: šīrīn edā, D

²⁸⁸ içmeden: yutmadan, D

4. Kaşların mihrābına secde kılar ‘āşıkların
Rāh-ı kecden kāfīrān imān ider ‘ālem bu yā
5. Hātem-i Tay nāmına bir haṭṭ-ı buṭlān çekdi ol
Sā’iline vuşlatıñ ihsān ider ‘ālem bu yā
6. Kapusunı itmiş güşād eyler taleb mihmānını
H̄ān-ı himmetle dilim şādān ider ‘ālem bu yā
7. Necmiyā fevt olmadan hengām-ı fırsat sa’y kııl
Kapusunda ‘āşıkıñ kurbān ider ‘ālem bu yā

[8]

[mefā’ ilün / mefā’ ilün / mefā’ ilün / mefā’ ilün]

1. Sürūd-ı zevkile ‘āşık ider dilde cefā peydā
Anınçün dil-i ğamdan eylemiş zevk u şafā peydā
2. Hısāb-ı cevriñi çekdim hayāl-i defterim üzre
Suṭūr-ı sinede oldu niçe milyār ārā peydā
3. Ne degli hışm idersen it ben andan hīç keder itmem
Seniñ bir gün bu ‘işven kim kılar ‘ahde vefā peydā
4. Tarīk-i ‘aşkıdan birden düşünce ‘āşık-ı şādık
Fezā-yı mihrīde bir gün olur bir reh-nümā peydā
5. Seniñ bu iltifātından şıgındım Hāzret-i Hākka
Besī mihr ü maḥabbetden olur elbet cüdā peydā
6. Qabūl eyler mi bilmem hālimi şerḥ ü beyān itsem
O şūḥ-ı nev-resim itmiş ‘aceb bir nev-edā peydā

[M 46b]

7. Dimişsin ki gelip Necmī baña hīç virmedi cāmıñ

Ma‘ āzallah yeniden eylemişsin iftirā peydā

[9]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Āh kılma gönlüm efgānıñ görünmez mi saña
Dökme çeşmim eşk-i giryānıñ görünmez mi saña
2. Çokda yüz virme rakīb-i rû-siyāha muttaşıl
Ey nigārım rûy-ı rahşānıñ görüñmez mi saña
3. ‘ Aşk derdi kâbil-i ‘ ilâc degildir terk kıl
Ey tabībim daha dermānıñ görüñmez mi saña
4. Rāzıñ ifşā eyleme her nā-gehi gördükçe kim
Mihribānım nāmıyla şānıñ görüñmez mi saña
5. Sözüñü çeşmiñ sīnemi sūrāh sūrāh eyleme
‘ Āşık öldürmege müjgānıñ gerekmez mi saña
6. Hışm kılma çatma kaşın üzme zahmıñ sīneme
Pehlivānım tīg-ı bürānıñ görüñmez mi saña
7. Rû kılma Necmī benden āh u nālān itse de
Pādşāhım derde dermānuñ görüñmez mi saña

[10]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Serde püsküllü fesih bir tâc-ı devletdir saña
Egdirip reftâr kılmak ‘ izz ü rif‘ atdır saña
2. Egniñize kâtibāne giydigiñ elbiseler
Ġālibā bu zīb ü zīnet şān u şöhretdir saña
3. Gerdeniñ üstündeki deste desite kākülün

Bādile ülfetleniñce neşf [ü] neş'etdir saña

4. 'Āşıkānıñ intizār-ı rû'yet-i dîdârdır
Dildeki mir'atde evvel sırr-ı hikmetdir saña
5. 'Ayb kılma dād kılsa kapuñuzda şubh u şām
Necmîniñ düşvâr-ı hâli cāy-ı 'ibretdir saña

[11]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Meyl kılma bî-edeb maḥbûb-ı yâr olmaz saña
Nāmûs yokdan şakınmak beñde 'âr olmaz saña
- [M 47a]
2. Öyle bir dil-bere dil vir mişli nâ-mesbûk ola
Ma' şûkun mümtâzenüñ kim 'aşk yâr olmaz saña
 3. 'Āşıkını Hakkâ vâşıl eyleyen maḥbûb bul
Bî-edeb maḥbûblar kim reh-güzâr olmaz saña
 4. Sırr-ı mûtû²⁸⁹ mülküne dâhil olmazsan eger
... esrâr hergiz âşikâr olmaz saña
 5. Yıkılıp bu ten sarâyı baykular ötmezse gör
Bezîm-i vaḥdet Necmiyâ dârü'l-ķarâr olmaz saña

[D 48a]

[12]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Ol zamân ki burc-ı 'aşkdan baş çekip nûr-ı Hudâ
Terk-i benlik eyleyerek 'aşka itdim iktidâ
2. Yem-i 'aşkda ğarķ ki oldu bu vücûdum zevraķı

²⁸⁹“Ölmeden önce ölünüz.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.550.

Seyr kıldım niçe hikmet terk kıldım m̄a-sivā

3. Şanma ki bī-hūde bu gerdişin keş-mā-keşi
Raķş idiyor çarh-ı ‘ālem ‘aşka olmuş mübtelā

4. Men ‘aref²⁹⁰ esrārıdır ‘āşıkları ‘ārif iden
Pārelense bu vücūdum ‘aşkdan olmaz rehā

[D 48b]

5. Sırr-ı Haķķı seyr ider ‘ārif olan her zerrede
Her bir eşyāda h̄afidir niçe esrār-ı Hūdā

6. Yaķdı yandırdı vücūdum ‘aşk odu maḥv eyledi
Devr kıldım şem‘-i ‘aşka eyledim cānım fedā

7. Mūtū kable en temūtū²⁹¹ sırrını ‘ārif olup
Necmiyā her bir sözün ‘aşkile eyle intihā

[13]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Göster ey h̄übān-ı ‘ālem bu fezāda rāh baḡa
Yolum itmiş ey dırığā hem-dem olmuş āh baḡa
2. ‘Āşık olan ġam çeker mi rāh-ı mefķūd olmadan
İşbu rāhda pīş-revdir bir ‘ārif āġāh baḡa
3. Al oķu eyle ‘amel eyle te‘ānnüdden h̄eder
Hürriyet menşūrunu virmiş ezelden şāh baḡa
4. Zülfün açmış sāye şalmış h̄āl-i ‘anber-būlara

²⁹⁰ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

²⁹¹ “Ölmeden önce ölünüz.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.550.

Tevdī' itmiş nūr-ı hüsniñ kim semāda māh baña

[M 47b]

5. Ğam degildir cāh-ı dünyādan eger mağrūr isem
Kılmış ihsān şāh-ı ' aşk-ı ' aşkdan bir cāh baña

6. ' Āşıkınam tağne-i ehl-i melāmetden ne ğam
Zevk virir kim ta' ne-i her cāhil-i bed-ḥ' āh baña

7. Her ne yirde āh idip kılsam taleb dīdārıñı

[D 49a]

Necmiyā ğam çekme ki eyler meded Allāh baña

[14]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Ben bugün bir dil-ber-i ra' nāya oldum mübtelā
Ey dırığā gökyüzünde aya oldum mübtelā

2. Saçı sünbül lepleri mül ḥāl-i ' anber şūḥ seniñ
Yüzü gül bir gerden-i mīnāya oldum mübtelā

3. Serv-ḳad gerdān beyāz ğabğab sīmīn kāfūrīden
Gökden inmiş bir melek-sīmāya oldum mübtelā

4. Kipriği ok kaşları yay çeşm-i cellād nev-nihān
Sāde-dil bir āfet-i zībāya oldum mübtelā

5. Dāda gelmiş bülbülem nāle vü feryād eylerim
Goncalanmış bir gül-i ḥamrāya oldum mübtelā

6. Muşḥaf-ı hüsniñü açdım okudum ' ilm-i ledün
Niçe yüz biñ Necmiyā ma' nāya oldum mübtelā

7. Bezm-i vaḥdetde görüp dīdārını āh itdigim²⁹²
Sīnede zenbūr-veş bir yaya oldum mübtelā

[15]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Pādişāh kişver-i 'aşk eyledi ihsān baḡa
Mülk-i rāha vālī kıldı virdi bir fermān baḡa

2. 'Āşıkān-ı dehrīden kim kıldı beni imtiyāz
Āh u nāle rütbesinden virdi zer-nişān baḡa

[D 49b]

3. 'Aşq yolunda çāk ideyim hüsn-i 'iffet dāmenin
Hüküm kıldı Mısr-ı dilde Yūsufa Ken'ān baḡa

4. Hırşā geldi başıma dünyāyı zindān eyledi
Ārzū-yı vuşlat için hışm idip cānān baḡa

5. Hūn-ı 'aşka gūsfend-i cānı ġaltān ideyim
Vācib olmuş emr ü fermānına bir kurbān baḡa

6. Kāfirim ger döner isem 'aşk rāhından²⁹³ senin
Nuşh kılsa dönme diyü²⁹⁴ cem' olup devrān²⁹⁵ baḡa

[M 48a]

7. Nār-ı 'aşkda yandı dil pişdi ciger oldu kebāb
Necmiyā bundan şoḡra şīven saḡa eḡḡān baḡa²⁹⁶

[16]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Şīve birle ḡāh ḡāh 'arz-ı niyāz eyler baḡa

²⁹² Bu beyit D nüshasında olup M nüshasında yoktur.

²⁹³ rāhından: yolundan, D

²⁹⁴ dönme diyü: günde yüz biḡ, D

²⁹⁵ devrān: insān, D

²⁹⁶ Mısranın vezni bozuk.

- Kimseye kılmaz temellük keşf-i rāz eyler baḡa
2. Mübtelāsı olduğum ol şūḡ-ı nev-zādem benim
Şīve senden hışmile kim çeşm-i nār eyler baḡa
3. Kahramān-ı ṭab‘ ımız evşāf ol cānāneden
Şemşīr-i cān-düzile sūz ü güdāz eyler baḡa
4. Murğ-ı rūḡum şaydına kaşd eylemiş şeh-bāz-ı ‘aşk
Bīm-i cāndan murğ-ı göḡlüm dil-nevāz eyler baḡa
5. Kıl havāle sem‘ ini güftār-i āteş-pāreme
Ṭıfl-ı ṭab‘ ım her seherde nāz-ı sāz eyler baḡa
6. Baht-ı nā-sāzım beni hem kıldı kūyundan cüdā
Ben ḥaḳīḳat şāhıyım kim ol mecāz eyler baḡa
7. Ta‘ līm itmiş şīve-bāzlık resmini üstāddan
Anıḡ için Necmiyā ol şūḡnāz eyler baḡa

[17]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Dergehinde müntazırım vuşlatına meh-liḳā
Āh efendim eylemediḡ bendene bir merḥābā
2. Niçe yıldır olmuşum çāh-ı zeneḡdānıḡ esīr
Ṭutmuşum dāmen-i pākın tut elim eyle rehā
3. Pāre pāre itseler ey yār senden dönmezem
Mescid-i dilde imām-ı ‘aşka itdim iḳtidā
4. Eşigini üstüne koydum gerdenim kıldım dırāz
Şemşīriḡ çal kes bedenden başımı eyle cüdā

5. Sāde bir ben mi saña ḵurbānlığa geldim bu dem
Dergehinde niçe ‘āşık cānını itmiş fedā
6. Āsitānıñ būs idip gird-i beyān-ı nüh felek
Devr idip kūyunda Cibrīl ṭurmayıp subḥ u mesā
7. Abdāl olmuş Necmī gelmiş ḵapuṇa eyler feza‘
Raḥm ḵıl bī-ḵāreye ey pādīşāhım yā şehā

[D 49b; M-]

[18]

1. این چه حالت در جهان افتاده شراد ازها
سرمن افساد بود سببا ردارد نارها
2. میر دم دوش بر دارد وصلتن کر دم للب
تذ امد بر درت سوکذکرد اغازها
3. کشی ار اقبال بادریم مخست غرق شد
زین فسانه در جهان کردشیوه ولسازا
4. کس نکوید انکه کفتم حفظ کن درد رج دل
کرچه کولی فاش دارد در جهان این رازها

[D 50a; M-]

5. انما الا عمال بالنیات گفت پیک خدا
درره حق سعی کن چون عشق شهنارها
6. عاقبت بر راه عشق رابخمی میر دبی یکب
روح وهد بر عارضت هم می کند خونبازها

[19]

[-?-]

1. Şarkiden baş gösterip eyledi nâle şabâ
Dökdü şehâb lutfiden rûy zemîne jâle şabâ
2. Sâķi oldu şükûfânın şurâķilerin toldurdu
Bâĝ u bûstân kıızlarına virdi piyâle şabâ
3. Ni‘âm gûn-â-gûnile bezetdi sofra çemenistânı
Ba‘zı lâleden kıldı müheyyâ nevâle şabâ
4. Geşt ü güzâr eyler iken bâĝ-ı İremde cânân
Açdı niķâbını oldu sebeb-i ‘arz cemâle şabâ
5. İntizâm-ı zülf için tahrîk-i niçe sîmîn kılıp
‘Âşık öldürmeye oldu sebeb deng hunķ’âr şabâ
6. Tolaşdırdı hâle-i rûyuķ kara zülfünü taĝıtdı
Ġâlibâ ben gibi müştâķ idi dâne-i ħâle şabâ
7. Necmiyâ itdim taleb vuşlat dil-dârnı bu sabâķ
Naķd-i cânım almaĝa virdi yine ħavâle şabâ

[D 50b; M-]

[20]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Tâ ezelden olmuşum müştâķ-ı nûr-ı Mustafâ
‘Âşık-ı *Ĥaķķa’l-yakînem* ĝayrı olmam âşinâ
2. Ol zamân ki nûş kıldım ben maķabbet bâdesin
Beni ser-mest eyledi kim ‘aşķ-ı maķbûb-ı Ĥudâ
3. Bu sebebdan dü-cihân ‘âşıklara olmuş ħarâm
Nâr-ı ‘aşķa yanmaĝa ben olmuşum ancaķ revâ

4. ‘Ayb kıılma bülbulāsā nāle [vü] zār eylesem
Bāğ-ı ‘aşkda çün yaraşır şayha-ı efğān bağa
5. ‘Āşık oldur cān virir cānānesiniñ rāhına
‘Āķıbet dostum yolunda eylerim cānım fedā
6. Ger şorarsan kande ‘azmiñ kankı yoldur yoluñuz
‘Azmimiz mülk-i ‘ademdir rāhımız rāh-ı fenā
7. Kıyl ü kālī Necmiyā terk eyle ender-fānī ol
Kılmadı gitdi fenāya evliyā vü enbiyā

[21]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Meded ey şāh-ı rūsül menbā‘ -ı cūd u kân i‘ t̃ā
Kılma mahrūm t̃ut elimden olucaķ rüz-ı cezā
2. Rüz-ı maḥşerde eyā var mı seniñ gibi şefi‘
Senden öz kim ola ‘acziyyāta kân-ı ‘anā
3. Gice gündüz iderim dergehde feryād ü enīn
Bülbul-i bāğ-ı şefi‘ em meded ey gül-i²⁹⁷ ra‘ nā

[D 51a; M-]

4. Dīde-i k̃anımla yazıp ‘arz-ı ḥālīm elde t̃urur
Ḥālīmī ‘arz eylemege t̃urmuşum p̃iş-i derinde şubḥ u mesā²⁹⁸
5. Raḥm kııl ḥālīme ey şāhid ü şāh-ı ‘ālem
Sensin işbu ma‘ reke ‘ilm-i ledünde şāh Hüdā
6. Müjde ol z̃āta ki oldu sağa ümmet yolda bu²⁹⁹

²⁹⁷ gül-i ra‘ nā: gül-i bāğ-ı ra‘ nā, D

²⁹⁸ Mısranın vezni bozuk.

²⁹⁹ Takdim tehir.’’ Müjde ol z̃āta ki oldu sağa ümmet bu yolda’’

Şaṇa bende olan elbet dūnyāda çeker cevr ü³⁰⁰ cefā

7. Necmiyā bendeki olduṅ rūz ezelde o şāhā
Ne içün çekmedesin endīşe vü ḡam-ferdā

[22]

1. الايايهاالمطرب فقل بالعشق اقاولها
بده ساقى مى باقى درين مجلس تبلها
2. ولا يحصا بزد معره درين ميخانه ميخوارن
بهوى نى مستانان بيانداز ذرلز لها
3. تر افرمان دهدپيرم نبوش از لعل زباني
درين ميخانه اى سالک بکرامير تحبها
4. چو ار فتى بى بلهتا دارين راه درور بنایت
بروبر راه مستانان بکريند تعقلها
5. اکرنى کشبان بود زين يا مردعافل
بررا هست لبي امواج وکر دابي اسافلها
6. اکر بربرج محبوبان کنى عرض يه حمالتو
اقاتميکذعالم درين بازار اهلها

[M 48b]

Ḥarfū'l-bā

[23]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Neş'e virmiş rindlere ol nāle-i cām-ı şarāb

³⁰⁰ çeker: çeker cevr ü cefā, D

- Zevk şalmış ‘âlem içre şayha-ı şıyt-ı kebâb
2. Çin-be-çin kılmış dili ‘aşıklar zülf-i çiniñ
Güne zâlimdir kara müyundaki ol pîç ü tâb
3. Devr kıl vir sâkiyâ lâ‘l renginden kadeh
Câm-ı ‘aşkı nûş idenler çekmez her gün ıztırâb³⁰¹
4. Dağl kılma şūfiyâ âb-ı harâmî rindleri
Müftî ‘aşk-ı hâline açmış kitâb virmiş cevâb
5. Dü-cihânı dün gice itdim ferâğ bir cur‘ aya
Sen helâliñ vir hisâbıñ çek ‘azâb yevmü’l-hisâb
6. Her ahlamak anlamaz keyfiyet-i esrârımı
‘Âşıkâne göz yumup açma dehân virme ‘ikâb
7. Ayrılınca câm-ı meyden Necmiyâ söyler buñu
Gitdi gelmez ol nigârım *Allâh a‘lem bi’s-şavâb*

[24]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Nâleler şalmış cihâna şayha vü şıyt-ı şarâb
Kubbe-i gerdünü tutmuş ... sîh-i kebâb
2. Teng kılmış bezm-i ‘aşkı na‘ra-i mestâneler
Raşşile rakqâşiler rakş itmege eyler şitâb
3. Sâkî şundukça hemân iç turma bir dem mestvâr
Bu durur ben bildigim Allâhu a‘lem bi’s-şavâb
4. Müftî monlâ-yı ‘aşka ‘arz eyledim câm-ı şabûh³⁰²

³⁰¹ Mısrânın vezni bozuk.

³⁰² Mısrânın vezni bozuk.

Nüş kıldı her kadehde hâline virdi cevâb

5. Hâşr ü neşr-i ‘âşıkâne mest olup Necmî yürü

Bu binâ-yı ten sarâyı olmadan bârî harâb

[D 52a]

[25]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Niçe feryâd itmesin kim murğ-ı dil gülzâr ğarîb

Bâğ ğarîb bâğbân ğarîb gülşen ğarîb gül hâr ğarîb

2. ‘Ayb olur mu inlemek âh eylemek ‘âşıklara³⁰³

Hem-dem olmuş dil maḥabbetle ğarîb efkâr ğarîb³⁰⁴

[M 49a]

3. Hâl-i düşvârimı bilmem kimlere ‘arz ideyim³⁰⁵

Dil ocağın yandıran kim ğayretile nâr ğarîb

4. Düşmüşem çöllere nâlân³⁰⁶ eylerim bayku gibi

Çöl ğarîb vâdî ğarîb feryâd ğarîb dil-dâr ğarîb

5. Hem-dem olmuş benimile dağ u taş feryâd ider³⁰⁷

Hâlimi gördükçe ağlar çağlıyor enhâr³⁰⁸ ğarîb

6. Nâle tutmuş murğ-ı dil³⁰⁹ bu vâdî-i Poşhovda

‘Ayb kılma kim³¹⁰ ezelden olunan ikrâr ğarîb

7. Necmiyâ âsûde olmak ‘âşıka pek ‘aybdır

Turna yaz kim elde hâme dilde biñ eş‘âr ğarîb

³⁰³ ‘âşıklara: ‘âşıka, D

³⁰⁴ Takdim tehir.”Maḥabbetle hem-dem olmuş dil ğarîb efkâr ğarîb ‘

³⁰⁵ Hâl-i düşvârimı bilmem kime ‘arz ideyim: Bu diyârda kime bilmem ‘arz ideyim aḥvâlimi, D

³⁰⁶ nâlân: feryâd, D

³⁰⁷ Hem-dem olmuş benim ile dağ u taş feryâd ider:Şıyt-ı ḥüznüm ‘aks ider âh idince tağlara, D

³⁰⁸ çağlar ağlıyor: çağlıyor enhâr, D

³⁰⁹ nâle tutmuş murğ-ı dil: âh u nâle eylerim, D

³¹⁰ kılma kim: kılmayın tâ ezelden, D

[D 51b]

[26]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Hoş gelirdi dün gice mey-ḥāneden şıyt-ı şarāb
Kıplamışdı bezm-i 'aşkı cüz-be-cüz³¹¹ bñy-ı kebāb
2. Velvele şalmışdı çarḥa na'ra-i mestāneler
Elde sākī cām-ı zerrīn devrine eyler şitāb
3. Mevce gelmiş ḥum içinde şol şarāb-ı erguvān
Şahn-ı dilde ḥaymeler kırmuş lebi her bir ḥabāb
4. Okuyup mest ile muṭrib 'āşıkāne besteler
Murğ-ı rūḥa pençe şalmış nāle-i bāng-ı³¹² rebāb
5. Vāşıl-ı cānān ider 'uşşākını raḥrāḥ-ı 'aşk
Bu durur ben bildigim *Allāhu a'lem bi's-savāb*³¹³
6. 'Ays u nūşuḡ ḥürmetiñ zāhid beyān itmişe³¹⁴ gör
Müfti-i 'aşka danışdım ḥaline virdi cevāb
7. Necmiyā fevt eyleme³¹⁵ hengām-ı 'işret tırma iç
Ehl-i³¹⁶ küfrān dimedin *yā leytenī küntü tūrāb*³¹⁷

[D 52a]

[27]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Çeşm-i bīmārıñla 'uşşāk mest ü hüşyār oldu heb
Verd-i ruḥsārında 'ālem şahn-ı gülzār oldu heb

³¹¹ cüz-be-cüz: cüz bizi, D

³¹² nāle-i baneg: gālibā deng, D

³¹³ Doğruyu en iyi Allah bilir.

³¹⁴ İtmışe: eylerse, D

³¹⁵ eyleme: olmadan, D

³¹⁶ ehl-i: ol günde, D

³¹⁷ “Keşke toprak olsaydım.” Kuran-ı Kerim, 78 / 40.

2. Sāyenizden pādīshāhım geşt iderken her yeri³¹⁸
Baña şimdi hāḷḷ-ı dūnyā³¹⁹ yār u āgyār oldu heb

3. Dür̄c-i dilde hıfz iderdım dimez³²⁰ idim kimseye
Neşr olup dūnyāyı³²¹ bir bu sırrım izhār oldu heb

[M 49b; D 52b]

4. H̄āb-ı gāfletde yatarken merdümān-i dehr-i dūn³²²
*Kūn feyekūn*³²³ emrle bir dem³²⁴ cümle bīdār oldu heb

5. Fazl u ihsān-ı Hūdādan hāl-i derdim herkese
Sicn-i esrār içre iken şimdi³²⁵ ikrār oldu heb

6. Fā'ide virmez daḥı inkāra ger itsem kıyām³²⁶
Mā-cerāmız dergehine³²⁷ 'arz u iş'ār oldu heb

7. Mülk-i dūnyāya nazarı kılmamışdır Necmiyā³²⁸
Günden efzūn meh cemāliḡ yārim³²⁹ işhār oldu heb

[28]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Kıbkızıl oldum kızardım lāle-ruhsārıḡ görüp
Tutuşup āteşe yandım şem' -i dīdārıḡ görüp

2. Serseri oldum dolaşdım kūh u vādī dimedim
'Ākıbet ḡayrete düşdüm çeşm-i bīmārın görüp

³¹⁸ her yere: ālemi, D

³¹⁹ hāḷḷ-ı dūnyā: hāḷḷ-ı 'ālem, D

³²⁰ dimez: söylemez, D

³²¹ dūnyāyı: 'āleme, D

³²² merd-mān dehr-i dūn: her-dem zir-i felek, D

³²³ "Ol der oda oluverir." Kuran-ı Kerim 2 / 117.

³²⁴ bir dem: kim, D

³²⁵ sicn-i esrār içre iken şimdi: ser-be-ser tahrir olup i' lān u, D

³²⁶ fā'ide virmez daḥı inkāra ger itsem kıyām: fā'ide virir mi ey dil inkārıḡız ikrārıḡız, D

³²⁷ mā-cerāmız dergehine: 'āleme bu cezāmız, D

³²⁸ Necmiyā: ol şūḡumunḡ, D

³²⁹ günden efzūn meh cemāliḡ yārim: meh cemāli Necmiyā dūnyāya, D

3. Kaşd kılmışsın beni öldürmege³³⁰ kâfir-beçe
Anıçün dīvāne oldum işbu efkârıñ görüp
4. Anladı dil tırmadı tā şubḥ olunca bu gice
Dün-ı der-i mey-ḥānede ol āh ile zārıñ görüp
5. Per açıp pervāz urup geşt ider iken gökyüzün
Murğ-ı dil ḥayrete düşdü rûy-ı gülzārıñ görüp
6. Nûş iderken şerbet-i vaşfını ḥāmem lâl olup
Baña düşnām itmede ol şehd-i güftārıñ görüp
7. Seyr-i gülzār eyler iken bāğ-ı kūyunda seniñ
Ḥayrān oldu Necmī bendek serv-i reftārıñ görüp

[D 52b]

[29]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Ḥāb-ı nāz içre yatardım vāliḥ ü ḥayrān bu şeb
Geldi ol sultān-ı ḥübān eyledi dīvān bu şeb
2. Kāpusunda kim qaravul³³¹ tırmağa şubḥ u mesā
Eyledi bu bendesine tā ekid³³² fermān bu şeb
3. 'Āşık oldur ma' şūḫunuñ emrine münkād ola
Emr üzre³³³ bende kıldım³³⁴ cānımı ḫurbān bu şeb
4. Niçe yıllardır ser-i kūyunda devrān eylerim
Raḥm kıldı vuşlatına eyledi mihmān bu şeb

³³⁰ öldürmege: öldürmege ey, M

³³¹ qaravul: karağol, D

³³² tā ekiden: emriyle, D

³³³ emr üzre: emri kıldı, D

³³⁴ kıldım: itdim, D

[M 50a]

5. Ben şanırdım kendimi dūr olmuşum ol dostdan
Bir hicāb gitdi aradan eyledim imān bu şeb
6. ʿArş u kürsī vū ins ü melek³³⁵ [ü] vaḥş u tūyūr
Bāb-ı Hāḳda eylemişler³³⁶ şubḥa dek devrān bu şeb

[D 53a]

7. Kim³³⁷ nazargāh-ı İlāhīdir fu ’ādın Necmiyā
Ol maḳāmı hıfz kıl ki girmesin şeyṭān bu şeb

[30]

[fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün]

1. Dām-ı zūlfün bir firīble murğ-efkend olup
Tolaşıp gīsū-yı tārıḡ boynuma kemend olup
2. Pāre pāre itseler kim yine senden tönmezem
Zincīr-i ʿaşḡ u maḥabbet pāyıma peyvend olup
3. ʿAyb olur mu şemʿ-i ruḥsārıḡa yansam rüz u şeb
Tā ezelden nār-ı ḥubbuḡ dil içinde bend olup
4. Kaʿbe-i ḥüsnün tolaşdı işbu şiʿr-i dil-keşim
Ḥālını kıldı ziyāret ʿāzım-ı Ḥoḳanda olup
5. Tırma anla Necmiyā pervāneveş yandıḡ oda
Neyden efzūn nāle-i cān-sūzumuz bülend olup

[D 53a; M-]

[31]

[feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilün]

1. Gice gündüz eyledim ben reʿs-i kūyunda şitāb

³³⁵ ins ü melek, M-

³³⁶ bāb-ı Hāḳda eylemişler: dergehimde itdiler tā, D

³³⁷ kim: çün, D

Vuşlatıñla itmediñ bu ‘āşıkını kām-yāb

2. Bu ne inşāf bu ne aḥvāl bu ne eṭvār-ı ḥadīd
Tā ezelden münḥaşırdır zātına kılmak ‘ azāb

3. كل يوم لى ينادى عن سما د و اسرا
كنت فى البيت الخرن ناديا على التراب

4. كر مى دانى انى حال من الصاف انى اى يارمن
لن طلنى كالر قسان لم تكن على الثاب

5. Her ne deñli ben saña kıldıkça ‘arz-ı ihtiyāc
Sem‘ kılmadıñ sözüñ benden itdiñ ictināb

6. Yüzüne çekdiñ niḳābın eylediñ benden ḥazer
Gökde ḥūrşid rüyunu şan setr kıldı kim seḥāb

7. Kārgāh-ı ‘āleme diḳḳat naẓarla Necmiyā
Kıl naẓar her dem saña gösterir yüz biñ serāb³³⁸

Ḥarfü’t-tā

[32]

[-?-]

1. Nedir ey şūḥ bu ḥālet virir baña melālet
Ġālibā bu cehālet virir saña ḍalālet

2. Şalunuban gezersin yüregimi ezersin
Yüz tōndürüp gidersen sebeb olur istirāḥat

3. Luṭfla gel kerem kıl benden cevriñ ‘adem it
Bu ṭarīḳde kıl himem olsun başım selāmet

³³⁸ Mısranın vezni bozuk.

4. Bu da‘ vāya kıyāmın kām almağa dil-ārāmın
Nedir seni merāmın itdiñ baña ‘adāvet

5. Kān-ı sellem-i devām fi-beytinā-yı hırām
İfşā-yı sırr-ı harām izhāra hıyānet

[M 50b]

6. *Goft me-rā ān dil-dār-ı vaşlem* gibi talebkār
Ey ‘aşıķ-ı dil-zār izhār gibi kerāmet

7. İtdiñ baña ezālar niçe niçe cefālar
Yitmez mi bu belālar kıpmaz mı hıç kıyāmet

8. Ol şūhu olma cālib olmaya ola ğālib
Vaşlına olma tālib ider saña ‘adāvet

9. Necmīyi eyle cürüm yüzünü kıılma der-hem
Bir būse vir aña hem ihsāna yok nihāyet

[D 53b]

[33]

[mef‘ ūlū / mefā‘ ilū / mefā‘ ilū / fe‘ ūlūn]³³⁹

1. Hāce beni ma‘ zūr buyur eyleme zaḥmet
Dürüllü eziyyet
Ben mekteb-i ‘aşķda okudum ders-i maḥabbet³⁴⁰
Ādābile şoḥbet

2. Bendim yine esb ‘aşķına gezdım de yürüdüm
Şahrā-yı ledünnī
Seyr eyledim ol yirde niçe hūrī-yi cennet
Zāhide nisbet

3. Vā‘ iz³⁴¹ baña pend eylemege nuşhumu aldım

³³⁹ Müstezat, [mef‘ ūlū/fe‘ ūlūn]

³⁴⁰ maḥabbet: hüviyyet, M

³⁴¹ vā‘ iz: zāhid, D

Üstād-ı ezelden
Bî-hûde yire virme baña tâb u nedâmet
Cevrile sıkılet

4. Tanbûrunu çal zevk ile ey muṭrib-i gûş-gû
Âvâzını kaldır
Rağş eylemege başladılar erbâb hüviyyet³⁴²
Merdân-ı cemiyet

5. Ey sâķî-i hoş-ḥû tût elde³⁴³ cām-ı şarâbı
Vir barca baña da
Cezb itdi beni sende ki ol ḥâl-i şetâret
Ol cezbe-i ḥâlet

6. Ben mey-kedeniñ kallâşına öz cāmı şatdım

[D 54a]

Bir cām-ı şarâba
Mest itdi beni pîr-i muğân kân-ı şehâvet
Ol³⁴⁴ cânına raḥmet

[M 51a]

7. Me'yûs eyleme Necmî kuluñ ey dost-ı vefâ-dâr³⁴⁵
Her ne ki vir Allâh
Dîdâr-ı kamer-tâbına kılayın da vuşlat
Ey merd-i mürüvvet³⁴⁶

[34]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Ey gönül eşvât her bir âsumâna gûş tût
Añla remzi 'âlemi çün 'ârifâne gûş tût

³⁴² Mısranın vezni bozuk.

³⁴³ elde: elinde, M

³⁴⁴ ol: hem, D

³⁴⁵ Mısranın vezni bozuk.

³⁴⁶ ey merd-i mürüvvet: eyle mürüvvet, D

2. Şanma ki bî-hûde bu devr-i çarḥ-ı âsumân
Sırr-ı şıyt-ı nîst [ü] heste cāvidāne gūş tūt
3. Hāne-i beyt-i ḥamākatde nişin olma şakın
Çarḥ ü zemîne güm güm ‘ākılāne gūş tūt
4. Deyrde nākūs şadāsı şanma ki bî-hūdedir
Zanḳ zanḳ tanbūra her dem ‘āşıkā gūş tūt
5. Necmiyā āvāzla lebiñ gülse yārīden³⁴⁷
Ol şadā-yı cān-fezāya kāmīlāne gūş tūt

[35]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Gördüm ol tünd-nigāhın beni aldı hayret
Baḥr-ı ḡam içre ṭalup sīnemi itdiñ laḥt laḥt
2. Benligim terk kılıp ‘āşık-ı şeydā oldum
Bu imiş ādeme ‘ālemdeki şān ü şöhret
3. Didim ey şāh-ı ḥübān saña virdim cānı
Yok olup başıma örtdüm yine tāc-ı devlet
4. Cānı cānānāye sırrı bīgāneye virdim³⁴⁸
Ṭarīḳ-i ‘aşḳda bu cāna olur mu minnet
5. Ol ki sevdā-zededir ‘āleme rüsvā olmuş
Ādemi ‘āleme taṭbīḳ iderek almış ‘ibret³⁴⁹
6. ‘Ārif oldur cehd idip vāḳıf-ı esrār olsun
‘Aşḳile hem-dem olup ‘ilmile kılsın şöḫbet

³⁴⁷ Mısranın vezni bozuk.

³⁴⁸ Takdim tehir’’Cān cānāneye sırrı bīgāneye virmem’’

³⁴⁹ Mısranın vezni bozuk.

7. Necmiyā eyledim āmāde bugün lā‘l ü şarāb
İderim şubḥa degin ‘ayş u ‘işret³⁵⁰

[36]

[-? -]

1. Cūşa gelip dilde olan yem-i mürüvvet
‘Āşıkını görse ider izhār-ı maḥabbet

[M 51b]

2. Bilmem ol şūḥ niye aḥlāk mı deġişmiş
Keremle ider herkesile kim zevķile şoḥbet
3. Tāb ü tüvānım hīç qalmadı bir kerre³⁵¹
İdemedim zerre qadar ünsiyet ü ülfet
4. ‘Arż-ı cemāl eylese ol şems ü raḥşān
Meh yüzüne baķmaya qalmaz kimsede qudret
5. Şanma ki Necmī bu cihān böyle qalacaķdır
Saņa elbetde virir vuşlata Mevlā ruḥşat³⁵²

[D 54a]

[37]

1. کن نظر از وختارز جلوه بی پایان خوشست
ساده این نی دور ئان ساقی دور ران خوشست
2. می نماید کلر خت درباده همچون افتاب
یک قدح اردستا تو براین کداحسان خوشست

³⁵⁰ Mısrânın vezni bozuk.

³⁵¹ Takdim tehir. "Bir kerre görüp qalmadı hīç tāb u tüvānım"

³⁵² Takdim tehir. "Elbetde virir Mevlā saņa vuşlata ruḥşat"

3. صف بصف فوج میان در مسجدحسن ترا
بر قلبه را بر دی تو چون سجده خوبان خوشست
4. مرغ دلرا قیدکن دورام زلف مشکین
چون عاشق شوریده روراخانه زرنن اخرشست
5. در بزم ما تشریفکن ای ساقیان بزم جسم
در میان عاشقان جمیغت یاران خوشست
6. عیب نه کر می نوررند مرغ جان بر خال تو
شمسعه شبگیر ما پروانه رانوارن خوشست
7. نجمیا میر در بدر تو خوان مبطرب این غزل
از صدای خوب بر بیمار تو قران جوشست

[D 54b; M-]

[38]

1. هر حا که روم لاوالاورد در ارکامنت
مهر دل ارای محمد رویی دلدار منت
2. در هر نفسی یک لحظه فراغت نکسّم
حسبی الله و کفی شیوه گفتار منت
3. غم مخور از حادثه دهر بو قلمون
شمشیر هر بر ق ات مع شعله ناز منت
4. بکوای دل لا حول لا قوه الا بالله
غم اند وه دلم جلوه یار منت

5. خیز برو ارز یرفلک ذرملک عدم
نجمیا انجای قدیم سوق هر کار منت

[39]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. ‘ Ālem-i fıkır ü hayālde beni itdi mehbūt
Sākīnān-ı harem-i sırr-ı ‘ ifāf-ı lāhūt
2. Şol şarāb-ı ezeliden mest ü maḥmūr oldum
Baḡa şunar ḡurre ḡadeḡi sāḡi-i bezm-i ceberūt
3. Keşret içre zekān-ı vaḡdeti kıldım seyrān
ḡayda girdim ḡāh-ı Bābilde mişāl-ı Hārūt
4. Kenz-i lā-yefnā-yı ḡafīye mālīk olan sālīk Ḥaḡḡ
İstemez ḡuld-i berinde ḡūr u ḡılmān-ı melekūt
5. ‘ Āşıḡıñ ‘ aynı gibi aḡzı açıḡdır her dem
Ursalar leblerine dā’imā mühr-i sūkūt

[D 55a; M-]

6. Her ne söyler ise ḡırrz-ı cān gibi şaḡla dilde
İtme beyān ana şaḡın ‘ ārifīñ sözünü tūt
7. Ne ki zer‘ eylerisen anı biḡersin Necmī
Mezra‘ a-i ehl-i ḡaḡāyık ‘ ademdir nāsūt

[40]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Bu bezm-i nev-nihālīñ teşirīfine ise raḡbet
O şūḡ-ı nev-nihālle biz kılardık şubḡa dek şoḡbet
2. Der-āḡuş eyler idik bintü’l-‘ ineb raḡmına zāhid

İlaldık leb-i cām būs eyleridik sākīya hürmet³⁵³

3. Bize hem-bezm olur muydu ‘aceb ağıyārlar hergiz
İder miydik daha çarḥ-ı cihānıñ lutfuna minnet
4. Mükedder olmaz idi ḥatırımız kahr-ı ‘ālemden
İkusunda karavulveş görürdük dā’imā nevbet
5. Müheyyā eyler idik nakd-i cānı kīse-be-kīse
İderdik ḥāk-i pāyına nişāra ‘azmile ğayret
6. O bezmde cem‘ olurdu kalmaz idi hīç memālikde
Gelirdi şaf-be-şaf rindān mişāl ḥūrī-yi cennet
7. Ne teşrīf eyledi ol şūḥ ne biz de eyledik Necmī
Bu bezm-i ‘aşıkanda subḥa dek yārānile ülfet

[D 55b]

Ḥarfū’s-şā’

[41]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

6. İşitdim dün gice mey-ḥānelerde bir hoş mebāḥiṣ
Bizim ilde seni sevdim diyu olmuşudur ḥādiṣ
7. Beni katl itmege³⁵⁴ fermān çıkarmış kaşlarıñ yayı
Ma‘ āzallāḥ shehen-şāhım olupsun cürmüme bā’iş
8. İçip ‘aşkına biñ cür‘ a vücūdum maḥv idip yandır³⁵⁵
Bu meydān-ı maḥabbetde benim bir zāde-i ḥāriṣ

[M 52a; D 55b]

9. Olur ‘ārif anıñ bir cür‘ asını nūş iden ‘ādem

³⁵³ Takdim tehir. ‘‘Leb-i cām ilaldık būs eylerdik sākīya hürmet’’

³⁵⁴ itmege: eyleme, D

³⁵⁵ yandır: gitdim, D

Mey ü maḥbûb olur mu şūfiyā ümmü'l-ḥabā'is

10. Belāḡat-rîz olursam vaşf-ı dil-dāra n' olur Necmî

Benim fenn-i şi'irde Ḥazret-i Ḥassāna varis

[42]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Kaşların idince cānā tîḡ-i bürrānla baḥiş³⁵⁶

İderim ben ol zamānda āh u efḡānile³⁵⁷ baḥş

2. Sür' atile 'arş idince³⁵⁸ leşkerin bād-ı şabā

Yüzde ḥāller eyler elbet zülf-i çevḡānıyla baḥş

3. 'Arz-ı ruḡsār eyledikçe teb tutar göñlüm benim

Murḡ-ı şeh-bāz eyler ol ān³⁵⁹ tîr-i peykānile baḥş

4. Āb-ı lā' liḡ nūş ider kim ṭab'-ı dil-sū zum benim³⁶⁰

Şanasın ki Ḥızır tutar āb-ı ḡayvānile baḥş

5. Ḥişm ile baḡsaḡ eger müjeḡ deler bu sīnemi

Murḡ-ı şeh-bāz eyler oldum tîr-i peykānile baḥş

6. Pîr-i muḡān kılsa ḡuşād mey-ḡāneyi ger vir³⁶¹

Cām-ı zerrîn eyler elbet merd-i rindānile baḥş³⁶²

[D 56a]

7. Necmiyā ben dün gice tā şubḡa dek itdim³⁶³ kıyām

Eyledim ez-cān u dil ol³⁶⁴ vaşf-ı cānānile baḥş

³⁵⁶ Vezin gereḡi baḥiş okundu.

³⁵⁷ efḡān kıla: efḡānile, D

³⁵⁸ idince: kılınca, D

³⁵⁹ ol ān: ol dem, D

³⁶⁰ Āb-ı lā' liḡ nūş ider kim ṭab'-ı dil-sūzum benim: ṭab'-ı pakım āb-ı lā' liḡ dā'imā iḡer gezer, D

³⁶¹ Takdim tehir. "Ger vir meyḡāneyi kılsa ḡuşād pîr-i müḡān"

³⁶² 5. ve 6. Beyitler D nüshasında yoktur.

³⁶³ itdim: kıldım, D

³⁶⁴ ez-cān-ı dil ol: edā böyle, D

Ḥarfü’c-cîm

[43]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Açılıp gülzâr-ı ḥüsnün bâğ-ı reyyân olmaz’îç³⁶⁵

Bülbül-i dil neş’elenmez şād u ḥandân olmaz’îç

2. Tā ezelden ben seniñ bende-i giryânınım

Sen de inşâf bende billâh şabr u sāmân olmaz’îç

3. Şivekârım ‘ işvevârım cilveli yârim benim

Kevnden eşher sîne de bu derd nihân olmaz’îç

4. Göñüllere çıkdı şadâ-yı âh u zârım şubḥ u şâm

Yine dirler bu şehirde âh u efgân olmaz’îç

5. Aradım gezdim cihânı her ṭabîbe söyledim

[M 52b]

Didiler kim Necmiyâ bu derde dermân olmaz’îç

[44]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]³⁶⁶

1. Mülk-i ‘ aşkda olamaz hîç saltanat-ı taht u tâc

Fâriğ ü âzâde ol kim mülk-i Çinden al ḥarâc

2. Bu metâ‘ -ı teniñ ‘ ârî terk kıl mestâne ol

‘ Aşk meydânında bulsun şive-i nazmıñ revâc

3. Her bilâda al yürü bu leşker-i güftârıñı

Her maḥalle dehşet-endâz ol ki gelsün saña bâc

4. Esb-i ṭab‘ ıñ biñ yürü meydâne söyle eş-şalâ

Kıl fûrûzân ḥâne-i göñlünde bârî bir sirâc

³⁶⁵ Vezin gereği ‘ ‘olmaz hîç’ ’ redifi ‘ ‘olmaz’îç’ ’ olarak okundu.

³⁶⁶ M nüshasındaki bu gazeli D [s,108] nüshasında Farsça yazmıştır.

5. Öyle bir hāle giriftār oldu Necmī āh ider
Ey ṭabīb olamaz bu derd-i ‘āşқа hiç ‘ilāc³⁶⁷

[D 56a; M-]

[45]

1. متاع خب بکرفت در سوق عشاقارداج
بر سرت جمع کشتا عالم بودلجلاج
2. کس نما ند در ملک جهان خرد وکبار
بدا دند بر شاه خست از مال فردان اخراج
3. چرا احسان ندر ای بر کدایت ای شاه حسن
کرم کن بوز فیتل دلم از نار سراج
4. کجا رفت امبشا در قلبت از صاف مذیدم
متاع فکرو خیالم می کرد بغما و تاراج
5. نجمیا شرار اه تو بریری اسمان یگرفت
ولی باشد در قلب جانانم یک بش منهاج

[D 56b]

Ḥarfū’l-hā

[46]

[fe‘ ilātūn / fe‘ ilātūn / fe‘ ilātūn / fe‘ ilūn]

1. Soldurup lā‘l tutar sāḳī-i gül-rū akdāḥ
‘Āfiyetle iç diyu ol baḡa eyler ilḥāḥ
2. Kevkeb-i dürrī gibi³⁶⁸ şu‘le virip cām-ı subḥ
Bezm-i meyde nigārım luṭf ile yakmış mışbāḥ

³⁶⁷ Mısrânın vezni bozuk.

³⁶⁸ kevkeb-i dürrī gibi: kevkeb-i dürr gibi, D

3. El urup cām-ı Ceme okudum sūre-i nūr
Mā-ḥaṣal zevk-i meyi kimlere eylem ısrāḥ
4. Der-i mey-ḥānede dün muğ-beçeye çok yalvardım³⁶⁹
افتح الباب باكر امك لى يا فتاح
5. Mey-i engūr degil içip kandıgımız ey zāhid
Buḡa dirler sāye-i pīr-i muğānda raḥrāḥ
6. Ne şurāḥide ƙalıp hem ne de mey-ḥānede mey
Ol ƙadar içdi göñül almadı hergiz ifrāḥ
7. Necmiyā te'sir idip tāb-ı dimāğ kuvve-i mey
Bilmezem ƙankı şūḥa ḥalimi³⁷⁰ eyleyem işrāḥ³⁷¹

Ḥarfü'l-ḥā³⁷²

[M 53a]

[47]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Baḡa biḡ cevır ile ol şūḥ iderse vuşlatın tevbiḥ
Bunu ben cānıma minnet bilip kim eylemem teslīḥ
2. Eger şerḥ ü beyān itsem cefā-yı hecr-i cānānı
Tevārīḥ-i cihānāsā olup kim bir 'aẓīm tārīḥ
3. Bu sırr-ı 'aşkı ifşā eylemeklik baḡa müşkildir
İderlerise ƙurbān şad hezārān kim beni çār-mīḥ
4. Oturmuşlar bütün 'uşşāƙ yazarlar defter-i cevriḡ

³⁶⁹ Mısrânın vezni bozuk.

³⁷⁰ ḥalimi: derdimi, D

³⁷¹ Mısrânın vezni bozuk.

³⁷² D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

Mübeyyizler iderler tırmayıp bir şüretin tensiḥ³⁷³

5. Gözüm yaşı şarāb-ı erguvāndır Necmiyā seyr it
Cigerim āteş-i ‘ aşkda olupdur çün kebāb-ı sīḥ

[D 56b]

[48]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Açılıp gülşende gelmiş gonca-i ḥamrāya baḥ
Bağ içinde nāle tıtmuş bülbül-i şeydāya baḥ
2. Nergis ü sünbül benefşe boynun egmiş şaf-be-şaf
Her çiçekde cārī olmuş şan‘ at-ı Mevlāya baḥ
3. Kudret-i Ḥaḳ birle tılmuş sū-be-sū arz u semā
Şu‘ le virir kevn nūrundan nūrun almış aya baḥ

[D 57a]

4. Çeşm-i diḳḳatle nazar kıl şun‘ -ı Ḥaḳḳa ey göñül
Gözleri cellāda bakma kaşları kec-yaya baḥ
5. Mā-sivāya bakma hergiz ādeme bak ‘ ibret al
‘ Ālem-i şuḡrāyı terk it ‘ ālem-i kübrāya bāḥ
6. ‘ Aşkdır baḡrımı pür-ḥūn eyleyen ‘ ālemde kim
Üzerinde niçe Mecnūn gezdiren şahrāya baḥ
7. Bir nigārın āteşine Necmī yanmış āh ider
Arziden tā göge çıkmış şayḥa-i Leylāya baḥ

Ḥarfū’d-dāl³⁷⁴

[49]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Herkese bir vechile olmuş tecellī-i Vedūd

³⁷³ tensūḥ

³⁷⁴ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

Kim³⁷⁵ ‘arūs-ı ‘aşkla ‘uşşākları kılmış ‘uḡūd

2. الرجال السكرو ن قدرایت فی العدم
انهم اصحاب نارید خلون فی الخلود

[M 53b; D 57a]

3. من نه یه م بر ور کش از شیوه روزازل
نیست در هستی لالاکه هست بی وجود

4. Kān-ı dilde zāhir olmuş cevher-i ferd-i aḥad
Yokluk izhār eyler elbet ‘āşığa mihr şühūd

5. كنت فی الد نیا علی حب السو ایا لیستنی
لم تلدن الوالدینی قد خربت فی الورور

[D 57b]

6. Necmiyā olmaz gönülde şevḳ ü ḥüznün paydaş
Ḥüzn aḥz it ‘āşık isen terk kıl zevḳ-i sürūd

[50]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Kıldığın cevri ü cefâyı eger itsem ta‘ dād
Cem‘ olur başına ‘uşşāk seni eyler ber-bād
2. Qayd-ı bend eylemeli zülfüne murğ-ı gönlüm
Serzenişle ta‘ n kıldı beni her bir ḥussād
3. Dil-i ğamgini bir buse ile şād eyle
Pādişāhım bu vīrān şehriṅi eyle ābād
4. Derd-i ‘aşkıyla olursam bu ṭarīḳde vallāh
Tā kıyāmet nāmımı ‘ālem ider ‘aşkile yād

³⁷⁵ kim: çün, D

5. Bu ne sırdır ki hüveydā olalı ey Necmī

Nokṭa-i ḥālī ider ḥālīmī zıkr ü evrād

[51]

[-?-]

1. Niçe yıllardır ey melek-sīmā bendesini hīç itmedi der-yād

Raḥme gelmedi murğ-ı göñlümü dām-ı guşşadan kılmadı āzād

2. Bir gün olur ki āteş-i ‘aşkı bu vücūdumu maḥv iderdır

Ben gibi var mı işbu ‘ālemde baḥt kara hem kendisi nā-şād

3. Açdı rüyundan gül nikābını pek utandırdı mihr ile māhı

[M 54a; D 57b]

Sāde ben mi bütün ‘ālemi nār-ı ruḥsāra eyledi iḳād

4. Hışma gelüpdür tünd-nigāhla eyledi ol şūḥ sīnemi sūzān

İşbu sebebdan gice şubḥa dek tırmayıp her gün eylerim feryād

5. Niçe yıllardır fıkr kıldıkça elem-i hecrin ḥayrete düşdüm

Ḳapuḡa geldim sā’iliḡ oldum vaşlıḡı ‘arz it eyleme ber-bād

6. Gel bu sevdādan fāriḡ ol dirler cem‘ olup ‘ālem pend ider aḡa

Bir ḳalbe ki düşe nūr-ı maḥabbet devr ider tırmaz eylemez iḳ‘ād

7. Necmiyā ol şūḥ ‘aḳlını almış çöllere şalmış Mecnūn eylemiş

Murğ-ı vaḥşīler başıḡa üşüp zā’iriḡ olup ḳadd-i şimşād

[D 57b; M-]

[52]

1. درد جودم از محبت پر کدر پیر اشود

ازاتش عشق در خانه دل یک شر پیر اشود

2. من که میرم بر درت جانا قائل نیستی

درره عشق بکز ی لیبار خطر پدا شود

3. کلشن مخست سرا عاشقا دیوان ماست
تو به بین بر خوار کل بو ی عطر پیدا شود
4. کر تو چه واری بر خورشید عالمتاب ما
بر کردن نیای تو شکل قمر پیدا شود
5. لطف واری در کشایی بر عاشق بیچاره را
عزم واری کو لشان بی ضرر پیدا شود

Ḥarfū'z-zāl³⁷⁶

[53]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Sīneme ur görmedim ol tīr-i müjgāndan elez
Kaşd kıl ki olamaz bīmār yine kandan elez
- [D 58a]
2. Çok tolandım aradım her bir diyārı muttaşıl³⁷⁷
Bulmadım³⁷⁸ hīç bir maḥalde³⁷⁹ cev-r-i cānāndan elez
 3. Zīkr kılsa ḥalk-ı 'ālem nāmımı Mecnūnveş³⁸⁰
'Āşıkā var mı cihānda şöhret-i şāndan elez
 4. Her ne denli zulm kılsan murğ-ı dil şādān olur
Derdliye olur mu yā hū āh u efgāndan elez
 5. Rūyunu örtdükçe zülfüñ dīnimi gārāt ider
Kāfire yoḡdur cihānda³⁸¹ şulb-ı imāndan elez
 6. 'Arz kıl ruḡsārını eyle mūnevver göñlümü

³⁷⁶ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

³⁷⁷ muttaşıl: bāb bāb, D

³⁷⁸ bulmadım: görmedim, D

³⁷⁹ maḥalde: meclisde, D

³⁸⁰ Mecnūnveş: Mecnūn gibi, D

³⁸¹ yoḡdur cihānda: 'ālemde yoḡdur, D

Ehl-i şāma olmayıp hūrşīd-i rahşāndan elez

7. Vaşiyetle³⁸² şād u gām it Necmī benden luṭf kıl

[M 54b]

Ey ṭabībim var mıdır bīmāra dermāndan elez

[54]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Kaldırıp rūdan niḳābın ḡayret itdiñ el-‘ ıyāz
‘ Āşıḳına bir ‘ acāyip zaḥmet itdin el-‘ ıyāz
2. Hışma geldiñ ḡamze-i hūn-rizle baḡrım delip
Ten evinde murḡ cāna maḥabbet itdiñ el-‘ ıyāz
3. Sen ne kāfırsin ki ĩmān ehline ḳaşd eylediñ
Gösterip ḡam ‘ askerini şavlet itdiñ el-‘ ıyāz
4. Gerçi bī-ḳadem dili ũftādenim rahm it baḡa
Beni itdiñ düşmen ile ũlfet itdiñ el-‘ ıyāz
5. Var mıdır rahmın baḡa bilmem ki kāfır-beçe³⁸³
Ḳatlim içün raḳībile şoḡbet itdiñ el-‘ ıyāz
6. Bend-i dil itdim ḡaṭā kıldım saḡa ey tünd-hū
Bu ṭarīḳde sen beni kim ḡayret itdiñ el-‘ ıyāz
7. Öz eliñle Necmiyā şaldıñ başıñ sevdālara
Ka‘ be-i kūy-ı vişāle vuşlat itdiñ el-‘ ıyāz

Ḥarfū’r-rā

[55]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

³⁸² vaşiyetle: vuşlatıñla, D

³⁸³ Vezin gereḡi ‘‘aḡa’’ çıkartılmıştır.

1. Muḥaddisler ḥadīṣ-i vaşfını meşhūr yazmışlar
Yüzüñ şems ü kamer zülfüñ şeb-i deycür yazmışlar
2. Yazarken tefsīr-i ḥüsnüñ müfessīrler dil u cāna
Cebiniñ üzre gördüm āyet-i ve'n-nūr yazmışlar
3. Açıp bir bir okudum kalmadı dilde ebed şübhe
Kitāb-ı ḥāl-i ' anber-būların ve't-ṭūr yazmışlar
4. Ezel kātibleri taḥrīr iderken mülk-i ' uşşākı
Dil-i maḥzūnumda ḥāne-i zenbūr yazmışlar
5. Muṭavvelde okudum bāb-ı ıtnāb-ı icāzāne
Saṇa mihr-i cemāli monlālar maḥşūr yazmışlar
6. Dögünce muṭrib-i derdim virir dürlü şadā bir sū
Bu levḥ-i sīnemi kırk telli bir ṭanbūr yazmışlar
7. Kaderdir ḳadr-i ' ālā eyleyen Necmī bu ' ālemde

[M 55a]

Muḥarirler ḡam u derdi saṇa maḳdūr yazmışlar

[D 58a]

[56]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bülbül-i dil ḥüsn-i evşāfında şoḡbet tāzeler
Gül açılmış gülşen-i rüyunda ḥumret tāzeler
2. Görmedim ki saṇa ḥıdmet eyleyen ola zelīl
Derghinde her faḳīr geldikçe devlet tāzeler
3. Dil ḳaravuldur ḳapunda şubḥ u şām³⁸⁴ bekler seni

³⁸⁴ şām: şādım, D

Ser-hezār-ı ceyş-i mihrün gāhi³⁸⁵ nevbet tazeler

[D 58b]

4. ‘Ayb kılma³⁸⁶ ‘āşıkın aḥvālını ey³⁸⁷ şūfiyān³⁸⁸

Yād ider gāh rūy-ı vuşlāt ile dilde³⁸⁹ tázeler

5. Ey ṭabīb olmaz mizāc-ı ‘āşıkın şıḥḥat-peṣīr

Her ‘ilāc itdikçe ‘aşkıdan diğēr ‘illet tázeler

6. Dün gice bir kām ile şordum ‘ilācın söyledi

Derd-i ‘aşık vardı vuşlāt ile şıḥḥat tázeler

7. ‘Āşık olmayınca bir kıl kāmver olmaz hele

Bu sebebdē Necmī-i dil-ḥaste miḥnet tázeler

[57]

[mef‘ ūlū / mefā‘ ilū / mefā‘ ilū / fe‘ ūlūn]³⁹⁰

1. Sāḳī baḡa vir bir cūr‘a şarāb dāfī‘ ḡamdırn

Dil ṭolu elemdir

Bu bezmde bu luṭf u kerem faḫl u ni‘amdır

Hem ‘ādet-i Cemdir

2. Şerḥ idemem derd-i dilim kimseye billāh³⁹¹

Ey şāhid-i hem-rāh

Derd-i dilimin eylediği ḡulm ü sitemdir

Encāmı ‘ademdir

3. Devletle şeref-baḡş itdi dile ‘aşkı-ı İlāhī³⁹²

Maḥv itdi günāhı

³⁸⁵ gāhi: gāhice, D

³⁸⁶ ‘ayb kılma: ‘ayb kılma, D

³⁸⁷ ey: sen, D

³⁸⁸ ey şūfiyā: sen zāhidā, D

³⁸⁹ Vezin gereği ḥasret kelimesi çıkartıldı.

³⁹⁰ Müstezat[mef‘ ūlū/fe‘ ūlūn]

³⁹¹ Mısrânın vezni bozuk.

³⁹² Mısrânın vezni bozuk.

Mürdeleri zinde iden ḥāk-ı kademdir³⁹³

‘İsī-i demdir

[D 59a]

4. Şu‘ lesi ile cām-ı meyın cāmımı yandır

Cānı uyandır

Şubḥ u mesā ‘ uşşākların yedikleri demdir³⁹⁴

İçdikleri semdir

[M 55b]

5. Mürdeleri iḥyā³⁹⁵ ider ol şahbā feraḥ-sāz³⁹⁶

Bir āfet-i ṭannāz

Bu meclisimiz meclis-i ‘ aşk sāḥil-i meydır³⁹⁷

Bir bāğ-ı İremdir

6. Āvāz-ı bülend nevḥa-i ney rakḳāş hüner-dār

Miḳrāzile her bār

Şem‘ fitīli gönlümü ger kesse keremdir

Eltāf-ı himemdir

7. Muṭrib okuyup pendile cān-süz-ı ğazeller

Cem‘ itdi güzeller

Hemvāre yazar her sözünü elde kalemdir

Necmī ki ne kemdir

[58]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Sevdigim bu derd-i gönlüm āşikār olsun da gör

Sineden bu nār-ı ‘ aşkım pür-şerār olsun da gör

2. Gül cemālīn nāzile ‘ uşşāka ‘ arz itmek nedir

Naḳd-i ḥüsnün bu bāzārda kem-‘ ayār olsun da gör

³⁹³ Mısrânın ezni bozuk.

³⁹⁴ Mısrânın vezni bozuk.

³⁹⁵ iḥyā: ḥay, D

³⁹⁶ feraḥ-sāz: Ferhad, D

³⁹⁷ sāḥil-i meydır: sāḥil-i yemdir, D

5. Biñ nāzile devr eyler peymāne tutup elde

Bu bezmde ol ‘ ayyār aḳrānına fā’iḳdir

6. Vā‘ d itdi baḡa virdi bir cām-ı ‘ arak şāfi

Mey erleri elbetde sözlerine şādıḳdır

7. Mey-ḡānede biñ şahbā içdi tolu bu Necmī

Bir yere gelip ‘ uşşāḳ dirler yine ayıḳdır

[60]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Cüdā düşmüş göñül ḡamdan bugün feryāda gelmişdir

Gülünden ayrılıp bülbül fiḡān u dāda gelmişdir

2. Ğam-ı endūhdan tefriḳ olan ‘ āşıḳ ebed gülmez

Cihānda şānma ki bī-ḡam olanlar yāda gelmişdir

3. Dirīḡā ayrılıp yārdan tüşüp çöllere Mecnūnveş

İki ‘ ālemde bī-ḡam olan āzāde [de] gelmişdir

4. İşitdim ki olup hem-demile server sirişk-i hışm⁴⁰¹

Gidip dostuḡ meger düşmen seni bir bāde gelmişdir

5. Degil midir seniñ yā Rab bu ḡāne tā ezelden kim

Amān ḡıfḡ it raḳıbdır seyyāḡ-ı nāşāda gelmişdir

6. Onu ma‘ mūr ideḡör Ka‘ beden ekrem idi ḡam

İnip gökden melā’ik şafile ābāda gelmişdir

7. Tevellüd eyledi işbu ḡazelden şīve-i ṭab‘ ım

Saḡa Necmī hediye olarak nev-zāde gelmişdir

⁴⁰¹ Takdim tehir. ”İşitdim ki server ile olup hem-dem sirişk-i hışm”

[61]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Dilde 'aşkıñ âteş-i hamrā gibi parlar yatar
Şemse karşı mey tolu mīnā gibi parlar yanar
2. Mevc tutmuş şem' -i ruhsārın göge kılmış 'urūc
Gökyüzünde kevkeb-i beyzā gibi parlar yanar
3. Ğāz-ı ğamdan leb-be-leb tolmuş göñül peymānesi
Bir tutuşmuş kül-ğan-ı sevdā gibi parlar yanar
4. Şūret-i naķş-ı hayālinden mürekkebdır sīnem
Neftile olur olan şahrā gibi parlar yanar

[M 56b]

5. Necmiyā bu şi' r-i dil-keş bezm-i yārde her gice
Şevķ virir hem ğurre-i ğarrā gibi parlar yanar

[62]

[-? -]

1. Sākī yürü elden ele gezdirmedir peymāneler
Mecnūnveş dilden dile düşün yine efsāneler
2. Bir kāse ile kanmayan rindāna biñ cūr' a viriñ
Bu kānūnu vaż' eylemiş ħum-ħānede mestāneler
3. Nūş eyledik oldu tehī cāmımızı toldur getir
Ĥāver gidip akşām gelip bağlanmadan mey-ħāneler
4. Yanmağa ikrār eylemiş yandan yana çarpar döner
Şem' -i cemāliñ üstüne devrān ider pervāneler

5. Dārü’ş-şifāyı yıkmışlar zencîrlerini kırmışlar⁴⁰²

Çölden çöle düşmüş gelir sür‘ atile dīvāneler

6. Māl ü benūnu mesnedi ısmārladık ‘ ākıllere

Pūpū gibi dād itmeke yiter bize vîrāneler

7. Dünyā vü mā-fihā tamām ‘ āşıklara olmuş harām

‘ Aşk âteşin pūfle göñül yansın oda kâşāneler

8. Başlarını kaç‘ eylemiş ‘ uşşāklar bu rāhîde

Meydān-ı ‘ aşkda tōb idip oynar tūrur merdāneler

9. Ey Necmü’ d-dîn hicrān odu yakdı beni ser-tā-ḳadem

Āh itmege besdir baḡa şubḡ u mesā ḡam-ḡāneler

[63]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Sürürıyla kılan şeydā beni sāzendeler vardır⁴⁰³

Göñül bezminde ey ḡāce niçe ḡānendeler vardır

2. Ḥuzūrunda derūnum derdni ızḡār itmege billāh

Elimde şermile bestelenip dārendeler vardır

3. Niçün mestāneleri ta‘ n idersin durmayıp zāhid

Sizin yirden ber-i mey-ḡāneye āyendeler vardır

4. Reh-i ‘ aşkı selāmet mi şanırsın şūfiyā bilmem

Bu yolda yorulup ḡalmış niçesi māndeler vardır

5. Bu ‘ ilmi Necmiyā nā-dāna ‘ arz itmek ḡaḡādandır

[M 57a]

Ledünnī sırrını nā-būd iden dānendeler vardır

⁴⁰² Mısrânın vezni bozuk.

⁴⁰³ Taktim tehir’’Beni sürür kılan şeydā ile sāzendeler vardır’’

[64]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Yārimin yarım yüzünde hāl-i ' anber-būsu var
Murğ-ı göñlüm zülfüne bend itmege ārzūsu var
2. Niçe feryād itmesin bülbül gibi ' aşık-ları
Bāğ-ı hüsnünde açılmış goncaveş şeb-būsu var
3. H̱'abı gelmiş sīnem üzre ẖ'āba yatsın nāzile
H̱irelenmiş gözleri dil-dārimin uyķusu var
4. Aḡterāsā iķtibās-ı nūr kıoymaz dün ü gün
' Āleme fer virmede ḡurşīd gibi meh-rūsu var
5. Nakş kıılmış öyle bir şūret ki nakķāş-ı ezel
Şafḡa-i hüsnünde māhın çifte çifte hūsu var
6. Ka' be-i kūyuḡ ṡavāf eyler hezārān ben gibi
Kādleri ḡam kıapusunda ' āşık-ı dil-cūsu var
7. Bāğ-ı vaşlında ṡurup eyler fiğān her rūz u şeb
Serv-i kıaddi üzre kıonmuş Necmī dek pūpūsu var

[65]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Mübtelā-yı meh-cemālīḡ şanma ki ḡandān olur
Derģehinde āh ider şubḡ u mesā giryān olur
2. ' Āķıbet-endīş olur mu ' āşık-ı şeydā olan
Nāleler kııldıkça ' ālem vālih ü ḡayrān olur
3. ' Ayb kıılma ḡālīme ey şāhid-i devr-i zamān
Dām-ı zülfüne düşenler ' āķıbet bī-cān olur

4. Cilve vü nāzın düşünce göñlüme hercāyide
Gāh sırdır ü gāh ğam kim göñlüme mihmān olur
5. Bir ‘acāyip derde düşedüm Necmiyā āh eylerim
Bilmezem ki kanķı şūhdur derdime dermān olur

[66]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Öyle ser-hoşum ki bilmem mey nedir mīnā nedir
Bezm-i ‘aşķda cilvelenmiş şāhid-i ra‘ nā nedir
2. İltifāt-ı yārden mesrūr olur mu gülemez
Cevr-i yārdan hāşıl olan şāhid-i ma‘ nā nedir

[M 57b]

3. Şanma ki bī-hūde ol nāz-ı ma‘ şūķ ‘āşıkā
Şūfiyā abdallara dā’im bu istihzā nedir
4. Miħnet ü āsūdelikden fāriğ olmaz göñlümüz
‘Ārife endūh-ı ‘ālem ‘ārife sevdā nedir
5. Seyl-i eşkim ‘ālemi kıldı ħarāb kim Necmiyā
Ger cezā-yı yārla ūlfetde isen ğavgā nedir

[67]

1. ای بلند اختر بسی از جود تو دارم فرغ
در کهته در کوشه را کردم بی شب چون اخیار
2. مهرباغت طا یرم صبح و مسا نالان کنم
عیب کر میکشم بر شاخ بیدت اه دارار
3. یک نظر که می رساندان نکار دل پسند
بر دلم خلق جحان چون کشته اند شاد و مسار

4. کیست ان مردم مرادر زبان دارد دراز
در خلایق چب دارست رسوای کرد ثر مسار
5. بو دیک روز زائرم ان شاهد خلق جهان
بر قدو مش مسکنم باد نجمیا دارلقرار

[68]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Āh idersem heft-gerdūn 'arş-ı rahmān ditreşir
Akıdırsam seyl-i eşkim baħr-ı 'ummān ditreşir
2. İtme ey meh-rübāna cevır ü cefā-yı hışmile
Ol kadar dād eylerim ki cin ü insān ditreşir
3. 'Arz kılma nūr-ı vechiñ göñüllere ey māh-rū
Maħv olur envār-ı encüm şems-i raħşān ditreşir
4. Söyleme rāz-ı derūnum dehr-i zāle ebsem ol
Fāş olur sırrım cihāna ehl-i imān ditreşir
5. Hışm-ı kecle baħma urma sīneme cerħ-i vafır
Dilde fikrim başda 'aqlım tende bu cān ditreşir

[M 58a]

6. Qaddimi qadd-i felek dek eylediñ ey serv-qad
Qad ü elem görse elbet bāğda bāğbān ditreşir
7. Necmīye āzār kılma vuşlatıñ kılma taleb
Āh idersem heft-gerdūn 'arş-ı Raħmān ditreşir

[D 59b]

[69]

[fe' ilātūn / fe' ilātūn / fe' ilātūn / fe' ilūn]

1. Esicek bād-ı şabā zūlf-i dīl-ārā ditrer

Bāğ u būstānda şan⁴⁰⁴ sünbül-i ḥaḍrā dītrēr

2. Deprenir aṭlas ü dībā ḳadd-i mevzūnunda
Ḳadd-i ṭūbāda olan ḥulle-i ḥaḍrā dītrēr
3. Hışm-ı kecle baḳacak semt-i semavāta o şūḥ
Müşterī lerze dutar burcile cevzā dītrēr
4. Luṭf idip ‘azm idicek seyr-i gülistāna meded
Şermiden rakşa gelir kim⁴⁰⁵ kūh u şahrā dītrēr
5. Düşse rüyūndan eger bir ḳatre ‘arḳ yiryüzüne
Niçe cedvel niçe enhār niçe deryā dītrēr
6. Rūy viridiḡ kevkebāna ‘arż ḳılsan ey şūḥ⁴⁰⁶
Cümlesi nā-būd olur her ‘ayn-ı bālā dītrēr

[D 60a]

7. Necmī iḳbālīḡ eger burc-ı tevālī‘ de toḡa
Ḥabṭ olur ehl-i nifāḳ zümre-i a‘ mā dītrēr

[70]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Bu miḡnet-ḡānede yārim göñül şād olduḡuḡ ister
Anuḡcūn pādişāhlar mülküḡ ābād olduḡuḡ ister
2. Saḡın esrār-ı ‘aşḳı söyleme iḡfā idip dilde
Raḡībler ‘āşıḳıḡ her yerde ber-bād olduḡuḡ ister
3. Düşünce dām-ı gisūya göñül murḡuḡ ḳavī bend it
Ḥalāş olup ḳafesden ṭūṭī āzād olduḡuḡ ister

⁴⁰⁴ şan: bütün, M

⁴⁰⁵ kim: her, D

⁴⁰⁶ ey şūḥ: cānā, D

4. O şūḥ-ı çīn-ebrūyu yazıp dūnyāya neşr eyle
Cihānda nām-ı dil-dārīḡ ki der-yād olduḡuḡ ister

5. Nukūş-ı ḡaṭ u şafını yazıp dīvārlar üzre
Münakkaşlar içinde Necmī Bihzād olduḡuḡ ister

[M 58b]

[71]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Gülşen-i ḡüsnünde seyrān idiyor mestāneler
Bilmezem ki āteş-i 'aşkıḡda niçe yanalar
2. Nā-ümīdiz iltifātından seniḡ ey gül-beden
Gām alır қаpuḡda şimdi niçe biḡ biḡāneler
3. Setr kıılma rüyunu benden şaқınma sevdigim
Şem' -i ruḡsārıḡa devrān eylesin pervāneler
4. Pīç pīç olmuş tolanmış birbirine mūlarıḡ
Ḥāzır olmuş açmaḡa göḡlümde niçe şāneler
5. Raḡm kıılmazsaḡ eyā bilmem buḡa nedir sebeb
Dile düşmüş ben seni sevdim diyu efsāneler
6. Taḡlara şaldı beni bu baḡt-ı nā-sāzım hemān
Mecnūnāsā başım üzre yaptı kuşlar lāneler
7. Necmiyā asūde olmaz ḡalk-ı 'ālem āḡ ider
Şıyt-ı bed-nāmıḡla tolmüş niçe yüz biḡ ḡāneler

[D 60a]

[72]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Mest-i bī-pervā olup gördümki cānānım güler
Bāḡ-ı ḡayretde tırup serv-i ḡırāmānım güler

2. Gül gibi gönülde tırnuş açılıp ol ğonca-fem
İşidip feryād u zārım āh u nālānım güler
3. İnşāf itmez hīç utanmaz elele çarpar tırur
Her taraf baķar görür hāl-i perīşānım güler
4. Nuşh kıldım⁴⁰⁷ gülme açılma didim güldü didi
Açılıp gülşende şimdi çeşm-i mestānım güler
5. Peykerāsā gördü rüyunda çelipā şeklini⁴⁰⁸
Ayrılıp bu ten evinden dīn ü imān güler
6. Bu vücūdum ben anıñ rāhında pā-māl eyledim
Kimseden görmüş degildi gördü ihsānım güler
7. Necmiyā hayretle tırnuşken çemende dün gice
Mest-i bī-pervā olup gördüm ki cānānım güler

[73]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Eyvānından 'arz ider ruhsār-ı cānān gösterir
Ufkdan eyler hırūc hırşīd-i raḥşān gösterir

[M 59a]

2. ' Aks idince pertevi gönlüm içinde ditreşir
Kūdekin destinde şān mir'at-ı cevlan gösterir
3. Āteş-i ' aşķile sūzān olduğum servim benim
Şaklayıp ağıyārdan rüyunu pinhān gösterir
4. Du' a ider ' uşşāķına vaşlıñ ol tersā-beçe
Çeşm-i ebrūsı işārātile imān gösterir

⁴⁰⁷ kıldım: kılma, D

⁴⁰⁸ şeklini: resmini, D

5. Niçe sîmînile eyler şubḥ u şām temennā⁴⁰⁹
Ḥaddîn efzûn pâdişâhım bize iḥsân gösterir
6. Hırşa gelse bende-i fermânına düş-nâm ile
Deprenince lebleri lâ‘l-i bedahşân gösterir
7. Necmî-yi bî-çāreye itse teraḥḥum sevdiğim
Eyyânından ‘arz ider ruḥsâr-ı cānân gösterir

[74]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Açma rûyuṅ ey dil-ārā dil-rübâlar azudur
Tutulur gün yirde gökde meh-liḳâlar azudur
2. Pertev-i mir’at-ı rûyundan tutar teb ‘âlemi
Şûretiṅ gördükçe cümle âşinâlar azudur
3. Edhemāsâ pâdişâhlar tâc ü taḥtın terk ider
‘Âr u nāmûsdan geçip bay ü gedâlar azudur
4. Vuşlat-ı ḥ’ân-ı vişâliṅden öper pîr ü civân
Gitmeyip тұrur қаpuṅda bî-nevâlar azudur
5. Şûretiṅ ‘aksından olur mün‘akis ḥâl-i cihân
Mülk-i çîn târâc olur ehl-i ḥıṭâlar azudur
6. Cümle ‘aḫa birbirinden el-vedâ‘ eyler hemân
Kişver-i tende olan cevri ü ezâlar azudur
7. Kim metâ‘-ı ‘aḳlını târâc ider Necmî ḳuluṅ
Sûz-ı güftârında ki şîrîn edâlar azudur

⁴⁰⁹ Takdim tehir. “Niçe sîmîn ile eyler şubḥ u şām temennā”

[D 60a]

[75]

[mef' ūlū / mefā' ilū / mefā' ilū / fe' ilūn]⁴¹⁰

1. Ey ruḥları gül lebleri mül ḳadd-ı şanevber

[D 60b]

Kākülleri aşḳar

V'ey ḳaşı kemān kiprigi oḳ gözleri aḥker

Ālem saḡa nōker

[M 59b]

2. Şaḥrā-yı cihānda aradım sen gibi yā hū

Bulamadım āhū

Ey kebk-reviş var mı eyā bir saḡa beḡzer

Bu şehrde dil-ber

3. O nāz-ı edā o reviş sen de ki vardır⁴¹¹

Elbetde belādır

Niçelerin ' aḳlını kim itdi mükedder

Oı⁴¹² ḥālleri ' anber

4. Ḥ'āce-i ' aşḳından alıp dersini ' āşıḳ⁴¹³

' Aşıḳa muvāfiḳ

Muşḥaf-ı ḥüsnüñ oḳuyup eyledim ezber⁴¹⁴

Ey sīnesi mermer

5. Ben dersimi aldım o gün kāf ile nūndan⁴¹⁵

Dāḡ-ı derūnundan

Sevdāya düşüp kendimi kim eyledim aḥḳar

' Ālemde ser-ā-ser

⁴¹⁰ Müstezat[mef' ūlū/fe' ulūn]

⁴¹¹ Mısrânın vezni bozuk

⁴¹² ol: ey, D

⁴¹³ Mısrânın vezni bozuk.

⁴¹⁴ Mısrânın vezni bozuk.

⁴¹⁵ Mısrânın vezni bozuk.

6. Üftâden olup kalmışam ben vâlih hayrân⁴¹⁶

İtmede giryân

Pâdişâhım çekme benim katlime hancer⁴¹⁷

Ey şems-i münevver

[D 61a]

7. Necmî kuluñuz medhîni ger kılsa revâdır

Medh aña sezâdır⁴¹⁸

Evşâf-ı cemîlîñle tolu dilde defterdir

Mânend-i şühûr⁴¹⁹

[76]

[mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün]

1. Süzüldükçe beni dīvâne ider ol elâ gözler

Ki gökden indirip başıma yüz biñ [ol] belâ gözler

2. Yezîddir şan hücum itmiş cuyüşul Âl-i ' abāya

Qurulmuş şafha-i rüyda ki ceng-i Kerbelâ gözler

3. Açılmış hîrelenmiş nergisāsâ bâğ-ı hüsnünde

Okeyup ezber eyler muşhaf-ı hüsnün kara gözler

4. Saçar seyl-i sirişkin rüy-ı arza mişl-i mervārîd

Meger olmuş bir ' aşık derdine kim mübtelâ gözler

5. Çekip tığın girip meydân-ı ' aşka eş-şalâ söyler

İder ' uşşâkına varın yoğun cânın fedâ gözler

[M 60a]

6. Oturmuş cādūāsâ dā'ire kurmuş füsün eyler

Çekip Esmâ vü hüsnâsın⁴²⁰ semekden tâ semâ gözler

⁴¹⁶ vâlih hayrân: vâlih ü hayrân, D

⁴¹⁷ Mısrânın vezni bozuk.

⁴¹⁸ medh ana sezâdır: zirâ bûlegâ'dır, D

⁴¹⁹ şühûr: güher, D

⁴²⁰ Esmâ vü hüsnâsın: Esmâ ve'l-hüsnâ, M

7. Gelip hışma çeker hançer urur sinemde biñ yara
İder mi Necmîyi bilmem bu derdin hiç rehâ gözler

[77]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Āteş-i hüsnün görüp pervâz idip pervâneler
Kaşd iderler şem' -i ruhsârına karşı yanalar
2. Şancalır bağrıma müjeñ gözleriñ kanım içer
Her taraftan dış şalınca pîç-i müyuñ şâneler
3. Birbirine karışıp rüyunda hâliñ zülfile
At şalıp meydân-ı ' aşkda ceng ider merdâneler
4. Sâkiyâ ol lâ' l vir ki lâ' l ide ' âşıkları
Kubbe-i eflâki yakdı na' re-i mestâneler
5. Şiddet-i nâr zevk-i cennet ' âşıka yeksândır
Vâ' izâ pend itme kim itmez kabûl dîvâneler
6. Hecr yazandan haber sor ' âşıq-ı bî-çâreye
Ağzıñ açsın söylesin yüz biñ saña efsâneler
7. Burc-ı naḥsa baht-ı necmim geçdi bu şeb Necmiyâ
Aḥterâsâ seyr kıl vechimde yüz biñ dâneler

[78]

[mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün]

1. Girip mey-hânede rindânla tev' em olduğum ister
İçip çekip gönül cânânla hem-dem olduğun ister
2. N' içün tevķif idersin sâkiyâ cām-ı Cemi gezdır
Ḥarâret mey-i gülgünile gül-fem olduğun ister

3. Nedir ol sen de ki ‘ işve girişme cilveler bilmem
Elinde ki piyāle gözlerim dem olduğun ister
4. Güşād itme lebiñ sözme ‘ uyūn-ı hūn oldu ger
O cādūlar cihān siḥriyle der-hem olduğun ister
5. Şaḫın fāş eyleme esrār-ı ‘ aşkı pīş-i zāhide
Bu ‘ aşk aḥvālını rindān ki mübhem olduğun ister
6. Ḥam-ı ebrūların secde idince ‘ aşıkān şaf şaf
Yata kālka ḫad-i bālāḡ ḫadim ḫam olduğun ister

[M 60b]

7. Bunu pīr-i muḡāna söyle Necmī bezm-i ḫalvetde
Ki esrār-ı mey ü maḥbūbe miḥrim olduğun ister

[79]

[mefā‘ ilūn / mefā‘ ilūn / mefā‘ ilūn / mefā‘ ilūn]

1. Yanar şem‘ -i ruḡ-ı yāre göñlüm pervānedir dirler⁴²¹
Tolar ḫan çeşm-i hūn-bāra kıızıl peymānedir dirler
2. Şaṭ-ı dilden çıkıp müjgānlar üzre şaf tutup tırmuş
Aḫar cūy-ı sirişkim vechden dūr-dānedir dirler
3. Zer-i mihrim koyup dil pūtesine ḫal idip gitdim
Görenler ḫāne-i göñlüm yanar ḫal-ḫānedir dirler
4. Füsūn-ı ḫālīmī sem‘ eyleyenler tāriḡ kılsa
Unudup mā-cerāmıza ‘ aceb efsānedir dirler
5. Ṭavāf içün ser-i kūyuñ tolaşır ‘ aşıkān şaf şaf
Ḥarīm-i Ka‘be-i kūyuñ görüp kāşānedir dirler

⁴²¹ Mısranın vezni bozuk.

6. İl ağzın tutmak olmaz ta‘n ü teşni‘ine zāhidler
Mey ü maḥbūbdan dem urmaga mestānedir dirler

[80]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Cihān içre saḡa beḡzer olan dil-dāreler yokdur
Elā gözlü kalem kaşlı olan ḡün-ḡāre yokdur
2. Cemālin ‘arz kıl aqlım [u] göḡlüm nūra ḡarḡ olsun
Vişālin Ka‘be sen de ben gibi seyyāreler yokdur
3. Delik delik dilinmişdir vücūdum nāye dönmüşdür
Yalandır ki dise ‘ālem sīnemde yaralar yokdur
4. Ne deḡlü def‘ idersen it tolaşıp bezm-i ‘ālemde
Ser-i kūyunda kurbān olurum hiç çāreler yokdur
5. Maḡabbet dāmına bend oldu Necmī bir füsūnuyla
Rūyunda hāle-i çeşmiḡ gibi seḡḡāreler yokdur

[D 61a]

[81]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Ḳadiḡ ‘arz it ḡülistānda ḡam itsin ḡaddini ‘ar‘ar
Ruḡuḡ ḡöster ḡüle ḡülşende olsun şermden aḡmer
2. Rūyuḡ setr ideli zūlfūḡ karanlıkda ḡalıp ‘ālem
Niḡābiḡ aç cemāliḡ şem‘ ile olsun cihān enver

[M 61a]

3. Niçün ebsem ṡurursun bunca yıldır bezm-i ‘irfānda
Tekellüm it kelāmından saçılsın ‘āleme ḡüher
4. Kitāb-ı ḡüsnüḡi ḡoymuş öḡüne⁴²² pend ider ebrūḡ

⁴²² koymuş öḡüne: açmış o günde, D

Gürüh-ı ‘āşıkān⁴²³ her bir kelāmını ider ezber

5. Sevād-ı zülfün efzūn mı benim baht-ı siyāhımdan
‘Uyūnuñ ğamz ider ğamzıñ çeker baña urur hançer
6. Tevāzu‘ kıl bulur ‘izzet tevāzu‘ ehli ‘ālemde
Kapuñda kıl olup kalsın gürüh-ı ‘āşıkān yek-ser
7. Ledünnī ‘ilmini eyler kırā’at ḥāce Necmü’d-dīn
Gelir rakşa felek bām-ı Şüreyyādan⁴²⁴ döker aḥker

[D 61a]

[82]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Ağlama sevdiceğim gözleriñ al kan getirir
Müjeler cellād olup katlime fermān getirir

[D 61b]

2. Hāl-i ruḥsārına taḥrīr olınan ‘aşq āyetini
Görse kāfir kaldırıp barmağın imān getirir
3. Vuşlatıñ ‘ıyd içün dilde olan mihr-i ḥayāl
Bağlayıp boynuma zülfün saña qurbān getirir
4. Pehlivānım hışma gelmiş beni katl itme içün
Cüssesi üzre oturup tığ-ı bürrān getirir
5. Dolaşıp sāhil-i ‘aşqda niçe yıldır Necmī
Baḥr-ı ğam içre dalıp dāne-i mercān getirir

[83]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Āh idince dil odundan āh āteşler çıkar
Her şerārı per çeker kim niçe yüz biñ cān yaḥar

⁴²³ gürüh-ı ‘āşıkānın: kerde ‘āşıkān, D

⁴²⁴ şüreyyā: tırbān, D

2. İğler isem sızladır ‘âşıkları neyler gibi
Ağlar isem seyl-i eşkim küh u vādiler yıkar
3. Na‘re ursam kubbe-i gerdūnu güm güm sesledir
Sem‘ kılsa deng-i tizim ber ü baḥriler kaçar
4. Düşmüşem çöllere feryād eylerim pūpū gibi
Ḥālimi gördükçe eyler tağ u taşlar āh u zār
5. Bu ne sırdır bende bilmem saḡa te‘şir eylemez
Fikr kıldıkça bu ḥālī ‘aql başımdan uçar

[M 62a]

6. ‘Ayb kılma serzeniş birle beni sen zāhidā
Ṭal‘at-ı cānānı gördüm gitdi elden ihtiyār
7. Terk-i nāmūs eyle Necmīyā melāmet ḥırkasın
‘Aşq yolunda ‘âşık olan terk ider nāmūs u ‘ār

[84]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Bu cihāna ḥikmetile seyr iden āgāh olur
Şun‘-ı Ḥaḳḳı kâşif olan ‘ārif-i billāh olur
2. Şan‘atını bilmeyen Mevlāsını bilmez daḡı
Ḥālķını bilmeyenin işi vü gücü āh olur
3. Ol ki Ḥaḳḳı ‘ārif olmaz bu cihānda ṭurmasın
Dergeh-i Yezdāndan nā-dān olan güm-rāh olur
4. Kim ki itdi ḥālķıyla rüz u şeb ünsiyyeti
Şek ü şübhe itmeyin ki bu cihāna şāh olur
5. Küfr ü zulmetden çıkıp bezm-i Hüdāya ‘azm iden

Şu' le şalar rüy-ı arza gökyüzünde mäh olur

6. *Mūtū ḳable en temūtū*⁴²⁵emrine mazhār olan

Zıkr ü fikri ḳalbi cānı dā'imā Allāh olur

7. *Men 'aref*⁴²⁶esrārına vāḳıf olan merdān-ı Hāḳ

Necmiyā dergāh-ı Hāḳḳ-ı 'āzime hem-rāh olur

[85]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Gördüm ol 'āşıkı şimdi semt-i Leylādan gelir

Mecnūn olmuş nāle eyler tağ u şahrādan gelir

2. Ḳatre-i bārān iken düşmüş sitem baḥrine kim

Terk-i vahdet eyleyip kim sūy-ı ma' nādan gelir

3. Öyle bir ḥāle giriftār eylemiş kendisini

Mā-sivāyı pīşe ḳatıp dār-ı 'uḳbādan gelir

4. Sikkīn-i 'aşḳ ile kesmiş nefs başın māt olup

Seyr ḳılmış nār u ḥuldu 'arş-ı a' lādan gelir

5. Bir ḥaber vir bize didim dostdan yā dost diyip

Dūd-ı āhımdan ḥaber şor toḡru Mevlādan gelir

6. Terk-i benlik eyleyip bilmiş ledünnī sırrını

Nüş idip 'aşḳın şarābın bezm-i mīnādan gelir

[M 62b]

7. Ḳalbimiz mir'at-ı Hāḳdır Necmiyā eyle nāzar

Rü'yet-i didār için Necmī esmādan gelir

⁴²⁵ “Ölmeden önce ölünüz.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.550.

⁴²⁶ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

[86]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Egerçi zan idersen dil ilin ' aşk yârdan urmuşdur
Bunu bilmez misin tedbiriñi taqdîr bürünmüşdür
2. Baña mı öğredirsın mestligiñ aḥvālını cānā
Göñül sākî olup mey-ḥānelerde bāde süzmüşdür
3. Ğazel söyle qalem yaz dir isen fehmi eylemez ṭab' ım
Niçe biñ rişte-i satıra çekip eş' ar düzmüşdür
4. Gel ey nāsiḥ qo pendî dinlemez ol şūḥ-ı fettānım
Niçe yıldır şafālardan giribānını çözmüşler
5. Giriftār-ı göñül dām-ı sır-ı zencîr-i zülfüñdür
Ḥayāl-i ḥām-ı ruḥsārıñ beni bir yire büzmüşdür
6. Ğubār-ı āḥ-ı ' aşkıñ qablamışdır Necmiyā göñlüñ
Semend-i bād-pāyından reh-i ' aşk şanma tozmuşdur

[87]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. O şūḥ-ı şehri-āşūbum imānında şınanmışdır
Benim derdimi görmeden yemîn itme inanmışdır
2. Egerçi cümleden aḥqar za' if bir bendeyim ben
Beni cānān il içinden seçip ḡāyet beğenmişdir
3. Çıkıp serden cüyüş-ı āḥ [u] vāḥım ' arşa dek gitdi
Yedi kât gökleri yakıp ucu ' arşa ṭayanmışdır
4. Maḥabbet bezmine dün bir melek-simā gelip çıkdı
Meger iḳbāl-i ' uşşākıñ kim uykuḍan uyanmışdır

5. Muḥammed Necimī bī-çāredir vālā-yı cānānda
Cemī' -i varını yağma kılip cāndan uşanmışdır

[88]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bülbül-i dil gıncasına ḥālını gūyā ider
Nāza çekmiş gül daḥı biḡ dürlü isti' nā ider
2. Bir ḥavādiş sem' kıldım aşlı var mı bilmezem
Zāğ gelmiş gıncaya bülbüllüğün imā ider

[M 63a]

3. Cem' kılmış şad hezārān şūfılerden leşkerin
Mülk-i ' aşkı zabt için zāhid daḥı ğavġā ider
4. Kürsī-i ' aşka çıkıp açmış kitāb-ı ḥüsnünü
Āyet-i hicrānı dağıt okuyup ma' nā ider
5. Kūhı sūrāḡ itdiren Ferhāda Şirīn ḥubdur
İzdiyād-ı ' aşk kılsa şive-i Leylā ider
6. Muğ-beçe mey-ḥāneden geldi baḡa virdi ḥaber
Āb-ı lā' liḡ cem' olup mestāneler yağma ider
7. Lā' l-i ' aşkda sākīnin kim ḥaqqı var mı Necmiyā
Ḥākim-i ' uşşāka varmış ḥişşesin da' vā ider

[89]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Gülşen içre gül ile hem-demligin der-yād ider
Bāğ-ı ' aşkda bülbül-i dil nāle vü feryād ider
2. Kānde görsem ben aḡa kim eylerim ' arz-ı ḥulūş
Ḥışma gelip el içinde ol beni ber-bād ider

3. Bend-i zülfün dest ü pâyımdan güşād itmiş meger
Ben işitdim zindānından ‘āşıkın āzād ider
4. Vājūn olmağda bahtım çarḥa nisbet dā’imā
Çarḥ bizi şād idince bahtımız nā-şād ider
5. Dil ḥişārın leşker-i ğam birle taldurmuş bugün
Pādişāhım ‘adle gelmiş mülkünü ābād ider
6. Kec-nigehle ğamz ider ğammāzlanıp çeşm-i siyāh
Kim siyāset meydānında ‘āşıkın cellād ider
7. Söyledim ki zülfünü kimdir perīşān eyleyen
Luṭf idip kıldı tebessüm söyledi ki bād ider
8. Ben aḡa ‘arz eyledikçe ḥālīm ol tünd-ḥū
Dil evin eyler ḥarāb kim tāzeden būnyād ider
9. Necmiyā ol şūḥ-ı fettān şöhreti şānı sever
‘Āşıkını katl ider dünyāda gūyā ‘ār ider

[90]

[fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilün]

1. Şubḥdan bīdār olup bağdım ki reng-i hū gelir
Ḥay diyip hū hū ile ol gözleri āhū gelir

[M 63b]

2. Ol şādāya ben daḡı hū hū diyip düşdüm yere
Uyanıp bağdım ki bir dem gözlerimden şu gelir
3. İhtiyārım gitdi elden tākātım tāk oldu ḥayf
Cān-ı dilde vuşlat-ı cānānıma ārzū gelir
4. Senden özge var mıdır bu şehirde nisbet baḡa

Nāle-i zūlf itmeyince gönlüme gaygu gelir

5. Ses çıkarma reng kılma zāhidā mey-ḥāneden
Hem-dem olmuş yārile rindāne-i mey-cū gelir
6. Varımı hem yogumu yağmaya virmiş sevdigim
Şanma ki bu cism ü cāna zerrece kōrḥu gelir
7. Bāğ-ı dilde naḥl-i vaḥdet üzre kōnmuş murğ-ı cān
Pek uzakdan Necmiyā āvāz-ı ḥoş kōku gelir

[91]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bezm-i 'aşkda neş'e-dārım sākī vü peymānedir
Yoldaşım pīr-i muğāndır gamdaşım rindānedir
2. Ta'n kılma zāhidā rindāneyi cem-ḥānede
Saṇa mescid 'āşika dārü'l-emān mey-ḥānedir
3. Lezzet-i dünyāyı baṇa baḥt kılma şūfīyā
Saṇa cennet ise 'ālem 'ārife gam-ḥānedir
4. Men' iderse seni vā' iz muṭrib ü maḥbūbdan
Sem' kılma sözünü hīç 'aklı yok dīvānedir
5. Raḥm kılmazsın a kāfir Necmi-i bī-çāreye
Devr idüben şem'-i 'aşkın yanmada pervānedir

[92]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Serv-ḳaddiñ üzre kōnmuş murğ-ı gönlüm hū çeker
Şan çenār üstünde hüdhüd nāle-i kū kū çeker
2. Beni ḥayretde bırāḳdın ḳande gitdiñ bilmedim

Çāh-ı dilden gözlerim gözler vişālin hū çeker

3. Sā' ilinim gelmişim kapuḡda feryād ideyim

Dāmenim tutmuş kilābıḡ yırtmaḡa kayḡu çeker

4. Hıṣm idip dünyāyı vīrān ideceksin ḡālibā

Bezm-i meyde cem' olup ehl-i dilān ḡorḡu çeker

[M 64a]

5. Hurşīdāsā revzeninḡden 'arz ḡıl ruḡsārınḡı

Necmī benden meh-cemālin ḡörmeḡe ārzū çeker

[93]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Okuyup ṣi' r-i faṣīḡim pest ile dil-bāz gelir

Şarkı söyler ḡarb ilinden şān nevā-yı sāz gelir

2. ḡörmedim 'ālemde böyle ṣīveli rengin-edā

Her sözünde nükte-i ṣīrīn-edā-yı nāz gelir

3. Nükte-sencān ḡānde ḡaldı işte meydān-ı sūḡān

Şāḡn-ı ḡüftār-ı dilimden ṭab' ıma pervāz gelir

4. Tezyīn eylen bezm-i mey bulsun nişān-ı mey-gede

Per açıp ḡökden bu bezme süzölüp şeh-bāz gelir

5. Ḳıl didim Ṭūr-ı tecellīde baḡa 'arz-ı cemāl

*Len terānī*⁴²⁷ nüktesinden 'acayīb āvāz gelir

6. Keṣfe rāz itme beher-nā-dāna esrārınḡ seninḡ

İşbu ḡāletden ṣāḡınıp 'ārife ifrāz gelir

7. Necmīye mestāne dirlerse eḡer ebnā-yı zamān

⁴²⁷(Musa) "Sen beni göremezsın." Kuran-ı Kerim, 7 / 143.

‘Āşık-ı bî-cāndır ol bu söz aña pek az gelir

[94]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Kākülün peşinde tırmuş deste-i dil-bestedir
Kişver-i ‘uşşākı başdan başa kim ārāstedir
2. Muşhaf-ı rüyunu açdım okudum ‘aşk āyetin
Tefsîr-i hüsnün siyāh ol hālîne vā-bestedir
3. Ayrılır mı ‘āşık olan senden ey kıdd-i sehî
Derd-i ‘aşkın lānesi dil-hānede peyvestedir
4. ‘Ākıbet yaķar vücūdum ahker eyler nār-ı ‘aşk
Şanmanız kim murğ-ı gönlüm nār-ı yārdan restedir
5. Bāg-ı hüsnünde açılmış hāleāsā lāleler
Necmî kuluñ nālesi ol hālede dem-bestedir

[95]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Ağla ey dil yār saña kıldı firākından haber
Hecr ilinde ‘āşıkā yok ağlamakdan mu‘ teber

[M 64b]

2. Beni sūzān eyledi başdan başa itdi türāb
Āh odundan dil evine düşdü bir dem bir şerer
3. Hāl-i dünyā böyledir ‘āşıklar istiğnā ider
Gāh vuşlat gāh hicret gāh hasret gāh keder
4. Şimdi fırsat saña düşdü ağla inle gönlüm ey⁴²⁸
Nebet-i Ferhād ü Mecnūn çokdan itmişdir güzer

⁴²⁸ Takdim tehir. “Şimdi fırsat saña düşdü ağla inle ey gönlüm”

5. ما رايت فى فوادى مثل حبك يا خليل
يعكس حال الفراق يظلم نور القمر
6. قد قصدت النشد هنر الى دشات فى البلار
ما حفظنا سبتر المولا بى عال المستقر

[96]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Şubḥ-dem gülşende ṭurmuş nāle-i bülbül çeker
Sākīnin destinde cāmı dem ṭutar gūlgul çeker
2. Qadd-i gerdūnu ḥam itmiş işbu derd-i bī-direng
Bār-ı ' aşkı kimse çekmez çeker ise dil çeker
3. Murğ-ı dil pervāz urup şahın-ı semāda seyr ider
Per urunca sīne-i cūda döner zelzel çeker
4. Dem ṭutar qāmer döner feryāda başlar ṭuṭulur
Muṭrib anlar ney öter mestāneler mül mül çeker
5. Sem' kıldım her maḥalde söyleşir ḥurd u kibār
Bir ṭabīb gelmiş bu derde dārū-yı fülful çeker
6. Çekmese vīrān olur dünyā vü mā-fihā tamām
Gözlerimden çağlayan seyl-āb-ı ' aşkı gül çeker
7. Taḥrīr eyle ḥāme ṭurmaz sīne-i kırtāsīde
Nuṭqa gelmiş işbu şi' ri Necmī söyler dil çeker

[97]

1. هر شبان این مرغ دل فریا ددار ددر سحر
از وطن دور اه کروندنا له دارد در بدر

2. کر غریب نیست لیک غربت بر نهادگر دندش
طوق بیخیر چون بز پایی بند از کدر

[M 65a]

3. می نوردم کوهد یامون یاریارکفتم بسی
کوشت اتخوان نما ند تن بود زیر دزین
4. ان سکان کوی دلدارم بکو عو عو مکوی
من بیا بم ابشی از کوی جانانم جبر
5. من که می ایسم درت از هبر وصلت جان من
دور نه فرما پدشاهم کس نه بکرم ضرر
6. دل بسو زر جان بلر دتن خراب بود نجمیا
دور مترل نست طاقت پای ماراه خطر

[98]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Lāne senden devr olalı murğ-ı dil feryād ider
Geşt idip vādī vü şahrā hālını inşād ider
2. Dām-ı hayret içre niçe zāğile hem-pā olup
Heçr adın oğur gül' izārını gāh yād ider
3. Cem' ider hicrān dağından cürife hāşāklar
Hār-ı ğurbet üzre diğer lāneler bünyād ider
4. Gerdeninde tavk-ı miḥnet tolaşır dīvāneveş
Ağıdıp seyl-i sirişkin 'ālemi ber-bād ider
5. Sen anı kıldın vatanından cüdā ey çarḥ-ı dūn
Āh ü feryādı anın şanma seni ābād ider

6. Ol cemālī Ḥaḳīle mesrūr ola dāreynde
Vuşlat-ı cānānile her kim ki aḡı şād ider

7. Necmī bülübül mü olduḡ bilmezem bu söz ne⁴²⁹
Şıyt-ı nālinden bütün ehl-i cihān kim dād ider

[D 61b]

[99]

1. فتح دارد بر بر از یرد درین یاب غم مخور
خزن در دل میرور چون کشتا کا میات غم مخور
2. نیست قدرت عرضه دارم حال ملالم ای دریغ
در فوادت میر دوران رحم نایاب غم مخور
3. چه کرفتی از کریبان درین دنیای ددن
دست بر دار سر نه اردکشت بی تاب غم مخور
4. صبر از دل جان زقالب میر در بهر خدا
یک روز امد میر دو زین خال دولاب غم مخور
5. کن تو کل بر ده حق سعی داراند رخرین
کوش سده از دشمنان دارخطاب غم مخور

[D 62a]

6. دست مغبچه بکیر در حلقه مستانه رو
منشین در سوی میخانه ازین باب غم مخور

[100]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. İlişme keyfine sāḳī ' araḡ peymānedir sāḡar

⁴²⁹ Mısrânın vezni bozuk.

Ƙan içip ħûn dökmeke dili dîvânedir sâġar

2. Ne deġlû nûş iderse eylesin mest-i ħumâr olmaz
Bu bezm-i mey-perestânda sır-ı zamânedir sâġar
3. Ƙul olmuş mey-ĥâne de pîr muġâna mest olup ƣalmış
Mey âteş ile sûzân olmada pervânedir sâġar
4. İçirmese şurâĥî mey ƣalırsa boş ider feryâd
Bu şehir-i mey-sitâne sâlik-i yegânedir sâġar
5. Pâyı pay vîrmede mey içmede mey ‘ âşık-ı şâdık
Bu satranc-ı mürüvvetde rûĥ-ı ferzânedir sâġar
6. Ele alınca sâķî neş ‘e-yâb olur mu perestânlar⁴³⁰
Vişâl bintü’l-‘ ineb birle rûĥ-ı ferzânedir sâġar
7. N’ola mesrûr iderse Necmîyi kim bir ƣadeĥ meyle
Keremde luġ u iĥsânda şeh-i şâĥânedir sâġar

Ĥarfû’z-zâ⁴³¹

[D 62b]

[101]

[mefâ‘ ilûn / mefâ‘ ilûn / mefâ‘ ilûn / mefâ‘ ilûn]

1. Virip cân naġdini ol vuşlat-ı yâre ƣıġar ƣıġmaz
Gözüm yumdum şataşdım böyle bir kâre ƣıġar ƣıġmaz
2. Ƥarîĥ-i müstaķîm üzre ‘ azîmet eyledim her şeb

[M 65b]

Yüzümü tön derip ol kûy-ı dil-dâra ƣıġar ƣıġmaz

3. Gelin ey sâķî vû muṭrib getirin bezm-i âlâtın

⁴³⁰ Mısrânın vezni bozuk.

⁴³¹ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

Gidelim ey dil ü cān seyr-i gülzāra çıkar çıkmaz

4. İçelim lā' l-i rümmānī şadā-yı azgının birle
Şakın ey dil bu sırrı dime ağıyāra çıkar çıkmaz
5. Şafālar bahş ider 'ālemde 'uşşāka mey ü maḥbūb
Gelin bir bir düşelim pāy-ı esrāra çıkar çıkmaz
6. Yine gammāzlanıp fāş itmeden sırrım cihān içre
İşidip gamz kılmadın o ḥūn-kāra çıkar çıkmaz⁴³²
7. Maḥabbet bezmidir bezm-i zarīfāna 'azīmet kıl
Bu ḥālī Necmiyā kalkışma inkāra çıkar çıkmaz

[102]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Urup minḳār idip pervāz çekip nāle görür görmez
Süzüldü murğ-ı rūḥum dāne-i ḥāle görür görmez
2. Tolaşırken ser-i kūyuṇ dolaşdı zūlf-i dil-dāra
Esir oldu ki dām-ı 'izz ü iḳbāle görür görmez
3. Ḳanād çaldı ulaşdı bāğ-ı ḥüsnīne kījgurup⁴³³ ḳondu
Yanağı üzre nesrīn dek olan ḥāle görür görmez
4. Ḳad-i dil-cūsunuṇ mihri idip te'sīr dil ü cāna
Mükedder birle düşdü ḥayret-i ḥāle görür görmez

[D 63a]

5. Niçün ta' n itmeli bilmem budur 'uşşāḳın aḥvālī
Yanıp yakıldı böyle nār-ı āmāle görür görmez
6. Beni sūfilerin bezminde rüsvāy itmege her şeb

⁴³² D-

⁴³³ kījgurup: süzölüp, D

İşitdim cem‘ olup zühhād olup kıle görür görmez

[M 66a]

7. Kerem kıl Necmiyā nazmıñ dūrāsā rişte-i cāna
Dizip bir bir şınā‘ at birle ibcāle görür görmez

[103]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Her ne takrîr eyler isem sem‘ kıl ey hāme yaz
Nār-ı hicrinden idip bahş yāre yarım nāme yaz
2. Yandı yakıldı vücūdum hāk ile yeksān olup
Vaşiyet’çün düşmüşümdür bir hıyāl-i hāme yaz
3. Kalmadı nāmūs [u]‘ arım gitdi elden büsbütün
Dām-ı hayrete düşüp dil miḥnet-i ālāma yaz
4. Gelmedi şıḥḥat peyāmı niçe yıldır ey dırığ
Kaşdıle irsāl itsin rāzım peygāma yaz
5. İftirāk-ı dāmene düşmüş gönül feryād ider
Necmiyā aḥvālîmi ol kıdd-i sîm-endāma yaz

[104]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Biz ḥarābāt ehliyiz bāb-ı sa‘ ādet bekleriz
Ḥum dibinde cān virip yārdan ‘ ināyet bekleriz
2. Bir kıadeḥ nūş eyleyip bezm-i elestde mest olup
Ol zamāndan berüdü kunc-i kıanā‘ at bekleriz
3. Sırrımızı fāş idip rüsvā-yı ‘ ālem olmayız
Dide-bān olmuş turur genc-i şehādet bekleriz
4. Ser-fürü itmez gönül bu dehr-i dūna zerrece

‘Irz [u] nāmūs terk idip rüz-ı ferāgat bekleriz

5. Öyle bir dīvāneyiz zencīr qabūl itmez bizi
Mecnūnāsā kūh u şahrāda hidāyet bekleriz
6. Tıynet-i pākiz sevād-ı noқта-i dehr-i dūnuz
Biz o nuқтаde tūrup hevī-i kıyāmet bekleriz
7. Pās-bān-ı dergeh-i pīr-i muğānız Necmiyā
Biz hārābāt ehliyiz bāb-ı sa‘ ādet bekleriz

[105]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Şāmdan tā şubḥa dek efgān idenler bizleriz
Şubḥdan tā şāma dek giryān idenler bizleriz

[M 66b]

2. Āhımızıñ leşkeri başdı qādem ‘arş üstüne
Bu toқuz қat gökleri vīrān idenler bizleriz
3. Öyle bir pervāneyiz yanmağa iqrār itmişiz
Meh cemāliñ şem‘ ine devrān idenler bizleriz
4. Būlbūl-i şūrīdeyiz bāğīçe-i Geylānide
Tūrmayıp diñlenmeyip nālān idenler bizleriz
5. Necmiyā mihmānım olsa bir gice yārim benim
Naқd-ı cānım yoluna ihsān idenler bizleriz

[106]

[-?-]

1. Eyledigin āh u fiğān daha şayılmaz
Varmış derin uykuya ol şūḥ aşlā eylemez
2. Bī-hūde nedir iñledigin ey būlbūl-i şeydā

Ġaflet ħ'ābına varmayacak ğonca açılmaz

3. Būstān-ı viṣāle yürüyüp şeb-nem mi ararsın

Vaqt-i seher gelmeyecek çise saçılmaz

4. Oğ atmada ol şūḥa miṣāl var mı cihānda

Çü gence nişān almaya pīşinde kaçılmaz

5. Eyvāna çıkıp 'arz eyle ruḥuñ ey perī-peyker

Necmī rūyuna görmeyecek daha bayılmaz

[107]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. 'Ārif hergiz saçma şapan söylemez⁴³⁴

Ṭabībine derde dermān söylemez

2. Emr idince varını yağma ider

Kimseye hiç itdim iḥsān söylemez

3. Bende-i fermān-berindir emr kıl

Ķapuñuzda olsa ĳurbān söylemez

4. Şehr-i 'aşqın ĳā'id ü serveridir

Nār-ı 'aşqa yansa bārān söylemez

5. Dergehinden dostunu ĳılmaz ba' id

Ḥānesine gelse yārān söylemez

6. Başına çarḥ vājgūn olsa da gör

Şābirīdir āh u nālān söylemez

[M 67a]

7. Olmuşum bir dil-beriñ üftādesi

⁴³⁴ Mısrarın vezni bozuk.

‘Āşık olmuş Necmî yalan söylemez

[108]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Ruḥuṅ şuḥfundan özge ‘āşığa şuḥf kitāb olmaz
Haṭ u ḥālinden imān ehline şāfî cevāb olmaz
2. Ne lāzım ‘āşığa ḥacca varıp virmek zekevâtı
Saḡa cānın edā itmek gibi ‘ālā şevāb olmaz
3. Niçe yıldır beni yakdın ser-i pā dūzaḡ-ı ‘aşkda
İki ‘ālemde bundan ‘āşığa özge ‘azāb olmaz
4. Adını söyledim aldım cevāb-ı *len terān*⁴³⁵’i
Adını dimeyince ‘āşığa yārdan ḥiṭāb olmaz
5. Melāmet defteriṅ almış gelirsın karşıma cānā
Qıyāmet kıpmayınca defter-i cürmüm ḥisāb olmaz
6. Beni rencide kıılma Ḥaqqdan şerm eyle sultānım
Yıқан dil mülkünü Necmî Sebāda kām-yāb olmaz

[D 63a; M-]

[109]

[-?-]

1. Müjde-i ledün alıp Mūsā cāne dek gideriz
Bu ledünniyetle arzdan tā āsumāna dek gideriz
2. Toldur piyāle mey boş kıoyma ey sākî
Bu keş-mā-keşle seṅinle pîr-i muḡāna dek gideriz
3. Bir elde defter-i cevriṅ bir elde çāk-i girîbān
Böylece tā dîvān-ı maḡşere? dek gideriz

⁴³⁵ (Musa) “Sen beni göremezsın.” Kuran-ı Kerim, 7 / 143.

4. Sūvār olmuşdur esb-i ḥubbuṅ ey kāfir
Şemşir-i āhı çekip merd-i meydāne dek gideriz

5. Bu cev̄r-i cefāyı ʿarz itmek içün her dem
Açarız başımızı ʿarş-ı Raḥmāna dek gideriz

6. Okuruz sūre-i hecriṅ nāle-i feryād ideriz
Akıdıp sirişkimiz ḥuzūr-ı cānāne dek gideriz

7. Elbetde kımayız bu intikām bir gün alıruz
Berāy-ı ʿarz-ı ḥāl Ḥüsrev-i ḥübāna dek gideriz⁴³⁶

[D 63b; M-]

8. Tatar maḥabbetiṅ dil metāʿ ıñ yağma itdi
Tā kıyāmet nār-ı ʿaşkıñla cāvidāna dek gideriz

9. Necmiyā yeter kıldıṅ derd-i dūnuṅ izḥār⁴³⁷
Sırr-ı ʿaşkı fāş eylemege miḥribāna dek gideriz

[D 63b]

Ḥarfū's-sin⁴³⁸

[110]

[fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün]

1. Günde māh ḥurşiddeden gerçi ider nūr iktibās
Gün yüzünden aḥz-ı nūr itmegi itmiş iltimās

2. Muḳtedā-bihdir o ḥāl-i Hindūya ʿaşıklarıṅ
Niçe ḥāver hāle-i ruḥsāra olmuş ihtibās

3. Düşmeden pāk eyleyip meşşāta ol ebrūlarıṅ

⁴³⁶ Beyitin vezni bozuk.

⁴³⁷ Mısrarın vezni bozuk.

⁴³⁸ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

Şemşîr-i şâmı kılıcdan kaldırıp hûn ile pās

4. Kıpkızıl olmuş kızarmış gözlerin kanım içip
Şanki her müjeñ giyip egnine bir kanlı pelās
5. Necmiyā tā edebile devrle kūyuñ her gice
Nūr-ı Hākla her şey'e eyler nazar ehl-i ferās

Harfü'ş-şin⁴³⁹

[M 67b; D 63b]

[111]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Nūr-ı vechiñ hürşidāsā bu cihānı kaplamış
Şıyt-ı hüsñüñ deng tutmuş āsumānı kaplamış
2. Ceyş-i müyuñ mülk-i fesden hışm ile itmiş hürüc
Halkalanmış gerdün-ı billür nişānı kaplamış

[D 64a]

3. Ol sebebden şive virmiş hāle-i ruhsārına
Hāl-i 'anber-būlarıñ rüyuñ nihānı kaplamış
4. Ğamz kılmış ğamzeler ğammāzlanıp tîrler gibi
Göz göz itmiş sînemi bu tende cānı kaplamış
5. Mülk-i Kāfa tîğ çekmiş Qahramān kaşlarıñ
Sihr kılmış gözlerin mülk-i Sinānı kaplamış
6. Serv-қaddiñ ser çekip hüsñüñ bağında nāzile
Sāye tutmuş Erzurumdan şol İrānı kaplamış
7. Vaşf-ı pākıñ söylenir destān gibi her buķ'ada
Qalmamış rüy-ı zemînde her lisānı kaplamış

⁴³⁹ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

8. Öyle bir kâfir degildir raḥm ide ‘ uşşākına
Dinimi yağma kılıp hem bu imānı kaplamış
9. Necmiyā şıḥḥat-pezīr olmaz ṭabībe söyle kim
Derd-i hicri gönlüm evin⁴⁴⁰ cāvidānı kaplamış

[112]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. O şūḥu kandırıp kılmış bugün pīr-i muğān ser-ḥoş
Şarāb-ı lā‘ l virmiş eylemiş bir baḳ yaman ser-ḥoş
2. Düşe kalka gelir ağız egilmiş gözleri şaşı
Urur na‘ re ider kem küm tokuz kat āsumān ser-ḥoş
3. İki elde dutup iki şurāḥī pūr-mey-i gülğün
Okuyup şi‘ r-i dil-sūzum ider āḥ u fiğān ser-ḥoş

[D 64b]

4. Ne hūş kalmış elinde ḥançer-i ḥūn-rīz pürüñ tutmuş

[M 68a]

- Şaḳın ey dil yaḳın olma döker yirlere ḳan ser-ḥoş
5. Şanārdım sāde ol bezm-i elestde mey içip ḳanmış
Nazar kıldım cihāna ben bütün pīr ü civān ser-ḥoş
6. Çıkıp kürsiye ey vā‘ iz niçün rindānı taşlarsın
İçip şūfi idip cām ü şarāba hem imān ser-ḥoş
7. Sürūriyle yaḳar Necmī dil-i pūr-ḥūnumu muṭrib
Aḳıdır ḳanlı ābı gözlerimden cāvidān ser-ḥoş

Harfū’ş-şad⁴⁴¹

⁴⁴⁰ evin: kim, D

⁴⁴¹ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

[113]

[mef' ūlū / mefā' ilün / mefā' ilün / fe' ūlün]

1. Ey serv ü semen zülf-i dil-ārāsına maḥşūş
Bu bāğçede hem ol ḳadd-i bālāsına maḥşūş
2. Sen gibi reftār ile yok bir serv-i dil-ārā
Bu nāz edā şīve-i ra' nāsına maḥşūş⁴⁴²
3. Da'im baḡa ' arz-ı cemāl eylediḡ ey şūḡ
Bu luṭf u kerem aḡsenü'l-ḡüsne saḡa maḥşūş⁴⁴³
4. Gezdım yürüdüm dil-ber-i dünyāları gördüm
' Aşıklarına itmekde cefā saḡa maḥşūş
5. Bir bakma ile göḡlümü āşūfte ḡıluben
Ḥiddetle nigāḡ zaḡm-ı hüveydā saḡa maḥşūş
6. Gel yanıma ey dil-ber hele mümtāz hele gel⁴⁴⁴
Bu dehrıde ol ḡalb-i süveydā saḡa maḥşūş
7. Eyleme çok cevır ü cefā Necmīye yā hū⁴⁴⁵
Kimsede yok ' aḡdinde vefā saḡa maḥşūş

[D 64b]

[114]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. ' Aşḡıḡ iḡlīmınde ey dil āḡ u nāle saḡa ḡāş
Ṭırma herḡız seyḡ-i āḡıḡ sīne-i eḡlāke aş
2. ' Aşḡ ' ilācıḡ bir ḡekīm-i ḡāzıḡa itdim su'āl

⁴⁴² Beytin vezni bozuk.

⁴⁴³ Beytin vezni bozuk.

⁴⁴⁴ Mısranın vezni bozuk.

⁴⁴⁵ Mısranın vezni bozuk.

Söyledi ki⁴⁴⁶ derd-i ‘aşka düş olan olmaz halâş

[M 68b]

3. Mübtelâsı yokdur ammâ âşinâsı şad hezâr
Tâ kıyâmet zıkr iderler nâm-ı ‘aşkı ‘âm [u] h‘âş
4. Şanma ki bî-hûde kim âh [ü] vâh ‘âşıkın
Musteniddir bir şey’e elbetde ol hâl-i ‘arâş
5. Kûh-ı Kâf itmez taḥammül nâr-ı ‘aşka Necmiyâ
Biñ⁴⁴⁷ ḥatır vir bâr-ı ‘aşkı yüklenip itmek ḥişâş

[115]

[-?]

1. Dīvâne kılıp ‘âşıkını ṭağlara salmak saña maḥşûş
‘Aşkla eyle pā-bende olup ‘acze kalmak baña maḥşûş
2. Üftâden olup ḳapuña geldim meded ey dost
Bendelerin dâ’ire-i luṭfuna almak saña maḥşûş
3. Sen gibi melek var mı ‘aceb bâğ-ı cinânda
Sîm gerdûna böyle ḳol ṭolanmak baña maḥşûş
4. Ey zer ü metâ‘ ı dil vîrâne-i ‘uşşâḳ ḥazînem
Dildendir mihrim gözedip çalmak saña maḥşûş
5. Baḥr-ı maḥabbetde hemân kendiñi gavvâş mı şanırsın
Bu sâḥilde deryâlara ṭalmak baña maḥşûş
6. Âşüfte kılıp Necmîyi miḥnet [ü] endüha bıraḳdın
Dīvâne kılıp ‘âşıkını ṭağlara şalmak saña maḥşûş

⁴⁴⁶ söyledi ki: söylediğim, D

⁴⁴⁷ biñ: pek, D

[M 69a; D 65a]

[116]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. İntizâm-ı çarh'dır bu devr-i devrândan ğaraž
Şun' -ı Hâk'dır zâhir olmak hulk-ı insândan ğaraž
2. Keşf olur zıddıyla eşyâ bilinir ' ilm-i ledün
Hâk bilmekdir gözüm bu küfr [ü] imândan ğaraž
3. Men 'aref⁴⁴⁹ sırrına mazhar olmayan nâ-dânıdır⁴⁵⁰
İşbu remzi anlamaktır ' ilm ü ' irfândan ğaraž
4. Hâk ile Hâk olmayan ol âdeme âdem dime
Cevheriñ almakdır ancak hamr her kândan ğaraž
5. Sırr-ı ' aşkı setr kılmak ' âşıka vâcib olup⁴⁵¹
Mazhar-ı ifşâ-yı sırdır dürr-i pinhândan ğaraž
6. Ben neyim ki kendimi izhâr idem bî-harf ü şavt
Tevhîd-i ef' âlidir her şirk ü ' işyândan ğaraž
7. Necmiyâ âsûde olmak ' âşıka pek ' aybdır
Hâkka vuşlatdır bu denli âh u efgândır ğaraž

[117]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Tal' at-ı rüyunu eyle gökyüzünde aya ' arz
Tîr-i ğamzeñ kaşlarıñ olmuş nihânı yaya ' arz

⁴⁴⁸ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

⁴⁴⁹ men ' aref: men, D

⁴⁵⁰ nâ-dânıdır: nâ-dân gerek, D

⁴⁵¹ vâcib olur: vâcibdir, D

2. Muntazırdır hūr u gılmān rū 'yet-i didārına
Serv-i kaddiñ turma eyle kāmēt-i tūbāya 'arz

3. Şahn-ı sīneñ büstān-ı hulddan virir nişān
Sīm bedeniñ eylediler cennetü'l-me 'vāya 'arz

[D 65b]

4. 'Arşa çıkmış sīnemiñ her bir mūyundan biñ şadā
Neysitānda sıyt-ı sözüñ eylemişler nāya 'arz

5. Yiter oldu ey peri kıldıñ başa cev̄ ü cefā
Eylerim aḥvālīm ben Ḥazret-i Mevlāya 'arz

6. Kıldıgıñ zulm destimden yazayım⁴⁵² bir 'arz-ı ḥāl
Kim ḥafayā ideyim mi meclis-i da' vāya 'arz

7. Raḥm kılmazsan aña fer nāle-i şeb-girīne
Bezmi-şīvende kılıpdır Necmī āhıñ vāya 'arz

Ḥarfü't-tā⁴⁵³

[M 69b; D 65b]

[118]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. 'Arz-ı ḥüsnüñdeki ol dāne dāne ḥāl ü ḥaṭ
Göz göz itdi sīnemi urdu hezār dāğdan nuḳaṭ
2. Şem ü ruḥsārıñ görüp dü çeşmim oldu kana ğark
Eşk-bārımdan ḥuşūle geldi kim bir ulu şaṭ
3. Muşḥaf-ı ḥüsnüñü tefsīr eylemişse 'arīfān⁴⁵⁴
Defter-i dīvānıma baqdım ki yazmışlar ğalaṭ

⁴⁵² destimden yazayım: destimi taḥrīr eylem, D

⁴⁵³ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

⁴⁵⁴ 'arīfān: şā' irān, D

4. Tab^ç -ı pākım mihriñi şerh ü beyān eylerse ger
Vaşf-ı pākın kılmada kim pek çetindir sebk ü rabt
5. Niçe dil-ber çok çalışdı göñlü fırsat bulmadı
Bir nighle pādişāhım kişveri kim itdi zabt
6. Gice gündüz turmayıp taḥrīr ider evşāfıñı
Şatt-ı vaşfıñda olupdur ḥāmemiz mürğ-āb vasat

[D 66a]

7. Niçe yıllardır çeker cevr ü cefā nuşh eyleme
Necmiyā ğamgīndir⁴⁵⁵ göñlüme gelmez neş^çet

Ḥarfü'z-zā⁴⁵⁶

[119]

[fā^ç ilātün / fā^ç ilātün / fā^ç ilātün / fā^ç ilün]

1. Açılıp gülşen gibi gelse eger gülzār-ı lafz
Şive virir⁴⁵⁷ bezm-i ^ç aşka germ olur bāzār-ı lafz
2. Gerden-i cānāna ihdā eylerim ez-cān u dil
Rište-i cāna dizilse her dūr-i şehvār-ı lafz
3. Kā^çid-i tab^ç ım cihāna ḥukm içün ^ç arş eylemiş
Şaf-be-şaf her buḳ^ç adan çün⁴⁵⁸ leşker-i cerrār-ı⁴⁵⁹ lafz
4. Hırşa gelmiş kāfdan binmiş küpe çıkmış göge
Efsün eyler⁴⁶⁰ rām içün mürğ-ı dilim şehhār-ı lafz
5. Vaşf kılsam Necmiyā dil-dārımı her rüz u şeb

⁴⁵⁵ ğamgīndir: ğamla göñlümüz alevdedir, D

⁴⁵⁶ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

⁴⁵⁷ virir: vir ne, M

⁴⁵⁸ çün: her, D

⁴⁵⁹ leşker-i cerrar: leşker-i eşrār, D

⁴⁶⁰ eyler: idim, D

Ka' be-i nûrum tavâf eyler müdâm züvvâr-ı lafz

Harfî'l-‘ayn⁴⁶¹

[120]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Ey dırığā sevdiğim güftārım itmez istimā‘
Kubbe-i gerdūnu tutmuş zārım itmez istimā‘

[M 70a]

2. Yüz çevirmiş ğālibā benden o şūh-ı nev-resim
Pek aşammdır şive-i eşrārım itmez istimā‘

3. Yüz göz oldum dāne-i hāline imān eyledim
Zülf-i ‘anber-būsına ikrārım itmez istimā‘

[D 66b]

4. Vuşlat-ı dil-dār için şubh u mesā kan yaş döküp
Kim⁴⁶² ser-i kūyuñ gezip ısrārım itmez istimā‘
5. Necmiyā fāş eylemek bî-hûde esrārıñ nedir
Gitse dilden kalmasa bu ‘arım itmez istimā‘

Harfî'l-ğayn⁴⁶³

[121]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Pîç-i ğisūsına şalmış ğālibā ol şūh darağ
Āh meger dellāle virmiş göñlümü ider ferāğ
2. Açılıp rüyunda güller sünbül-i ğisūları
Gelmiş ol hengām kim olmuş meger tağ otu bāğ

⁴⁶¹ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

⁴⁶² kim: dil, M

⁴⁶³ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

3. Öyle bir şūḥ-ı sitemkār var mıdır ‘ālemde kim
Gösterir mi ṭal‘ atını vaşlını eyler yasağ
4. Ol kadar cev̄ ü cefā itdi ki daldım ḥayrete
Sevdiğim nesrīn gibi olsun cihānda yüzün ağ
5. Vādī-i nisyāna itsen sen beni ey gül-beden
Rūyuñ üzre ḥāl gibi olmam yine⁴⁶⁴ senden ırāğ
6. Şoḥbetiñle kām-yāb it sözümü red eyleme
Pādişāhlara ‘ādetdir kullarıñ eyler çerāğ
7. Necmiyā kām almak ancak vakti geldi ṭurma hīç
Furşatı fevt eyleme elden çıkar hem işbu çağ

[D 67a]

[122]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Rū‘yet itdim meh cemālīñ çıkdı cānım ey dırīğ
Gitdi elden kalmadı tāb ü tüvānım ey dırīğ
2. ‘Ayb olur mu vādī’ vü şahrālara ‘azm eylesem
Mecnūn oldum kesr olundu nām u şānım ey dırīğ
3. Ḥūb-rūlar başıma cem‘ oldu nuşḥ u pend idip
Taḥrīk itdi zencīr -i ‘aşkıñ ḥūbānım ey dırīğ

[M 70b]

4. Ḥūb-rūlar başıma cem‘ oldu nuşḥ u pend idip
Taḥrīk itdi baḥīr-i ‘aşkıñ ḥūbānım ey dırīğ
5. Pend kıldıkça o şūḥun ben aña itdim du‘ā
Lāl iken oldu güşād dest ü zebānım ey dırīğ

⁴⁶⁴ olmam yine: olmazam, D

6. Āfitāb-ı ʿāl atından yandı ʿālem āteşe
Açılıp rūdan niķābıñ ey civānım ey dırığ
7. Niçe yıllardır cünün mülkünde seyrān eyledim
ʿAql geldi başıma gitdi imānım ey dırığ
8. Hālimi gördükçe ʿālem ihtilāfa düşdüler
Raḥm-yāb olmadı Necmī mihr-bānım ey dırığ

Harfü'l-fā⁴⁶⁵

[123]

[fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün]

1. Dil ider tā şubḥ olunca āh u efğānıñ telef
Şemʿ yandıkça kılar kim eşk-i giryānıñ telef
2. Saʿy kılma ʿaşk-ı derd kâbil-i ʿilâc degil
Ey ṭabībim eyleme gel derde⁴⁶⁶ dermānıñ telef
3. Vāʿd kıldıñ ki beni vaşlıñla mesrūr idesin
Ḥulf kılma eyleme kim ʿahd ü peymānıñ telef

[D 67b]

4. Ğam gelince ḥāne-i dilden çıkar[sın] ey sürūr
Ḥāndān eyler mi hergiz gelse mihmānıñ telef
5. Vaḳt geldikde virirsem vuşlatıñ eşmārını
Bāğ-ı mihriñ bekçisiyim kılma bāğbānıñ telef
6. Varımı yağmaya virsem serzeniş itme baña
Rāh-ı cānānīde eyler ʿāşikān cānıñ telef
7. Ben işitdim sen dimişsin nüş eylemez Necmī şarāb⁴⁶⁷

⁴⁶⁵ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

⁴⁶⁶ virde D-

⁴⁶⁷ Mısranın vezni bozuk.

Zāhidā kizb eyleyip hem itme imānıñ telef

[124]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Halk-ı 'ālem cem' olup meydāna çıkmış şaf-be-şaf
Meh cemālın görmege seyrāna çıkmış şaf-be-şaf

[M 71a]

2. Sen ne nūr-ı pāksın ki gökde hūrşid her nehār⁴⁶⁸
Kūyuñu taqbıl içün devrāna çıkmış şaf-be-şaf
3. Zāt-ı 'ālın⁴⁶⁹ ma-'arefnāke⁴⁷⁰ sırrına mazhar olup⁴⁷¹
Mukdeminde 'āşıkān kurbāna çıkmış şaf-be-şaf abdin
4. Halk-ı pākın mā-'abdināke⁴⁷² esbine olmuş süvār
Vaşf-ı pākın dergeh-i Rahmāna çıkmış şaf-be-şaf
5. Hāk-i pāyın būs idip Kerrübiyān nüh felek
Ceyş-i āhım 'arş idip āsmāna çıkmış şaf-be-şaf
6. Senden özge kimlere ahvālimi 'arz ideyim
Mücrimān-ı dergehin efgāna çıkmış şaf-be-şaf
7. 'Arz-ı hācāt itmege gelmiş ser-ā-ser Necmiyā

[D 68a]

'Āşiler feryād idip dīvāna çıkmış şaf-be-şaf

[125]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Ol kadar içdim firāk şerbetinden kāndım of

⁴⁶⁸ her nehār: eyle mäh, D

⁴⁶⁹ 'ālın: tākın, D

⁴⁷⁰ "Seni hakkıyla tanıyıp ibadet edemedim." Hz. Muhammet'in ölmeden önce söylediği cümle olduğu varsayılan hadis.

⁴⁷¹ olup: ider, D

⁴⁷² "Yalnızca kendisine ibadet edilen Allah'ım, sana layığıyla ibadet edemedik. Hz. Muhammet'in ölmeden önce söylediği cümle olduğu varsayılan hadis.

Āb-ı hayvān çeşmesinden Hızırveş yıkandım of

2. Bir haber vir ey şabā yārimden Allāh ‘aşkına
Āteş-i hicrine düşdüm ey dırīgā yandım of

3. Niçe yıllardır çekip derd-i firākın ağlarım

[M 71b]

Dest-i zulmünden Hudānıñ lutfuna tayandım of

4. Dām-ı mihrinden bu şeb pervāz idip pervāneveş
Mecnūnāsā zencīr-i hubbuñ kırıp boşandım of

5. Terk idip nāmūs u ‘ārım düşdüm diyār miḥnete⁴⁷³
Necmiyā bu tatlı cānımdan geçip uşandım of

Harfū’l-kāf⁴⁷⁴

[126]

[mef’ ūlū / mefā’ ilū / mefā’ ilū / fe’ ūlūn]

1. Ey dil şu benim āfet-i devrānıma bir bak
Gülşende açılmış gül-i ḥandānıma bir bak
2. Bī-hūde midir eyledigim āh u nevālar
Ḥurşīd-şıfat şīveli cānānıma bir bak
3. Ol şūḥ beni āteş-i ruḥsārına yakmış
Bī-şavt bulunan şīve-i sūzānıma bak
4. El başıma cem’ oldu bugün eyledi ta’ cīb
Şubḥ u mesā eyledigim efğānıma bir bak
5. Ḥāl dīger-gūnumu ta’ yīb eyleme ey şūḥ⁴⁷⁵

⁴⁷³ Mısranın vezni bozuk.

⁴⁷⁴ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

⁴⁷⁵ Mısranın vezni bozuk.

Luṭf eyle kerem kı l külbe-i aḥzānıma bir baḳ

6. Cūy-i sirişkimle cihān ḳana boyanmış
Şefḳat gözüyle nāle vü giryānıma bir baḳ

7. Necmī gibi rindāneyi ne ḥāle bırakmış
Ol ḳaşı kemān gözleri mestāneme bir baḳ

[D 68a]

[127]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Yoḳ olsun ol mey ü maḥbūb ki bezminde ḥalāvet yoḳ
Elinde cām-ı ünsiyyet ki gönülde mürüvvet yoḳ

2. Kör olsun ol gözü kim baḳmayıp ol ḥāl-i ruḥsāra

[M 72a]

Yire girsin ol 'āşık kim vişāle sa'y ü ḡayret yoḳ

[D 68b]

3. Temellük itmek ile rām olur mu ol büt-i nāzım
Anı efsūnile rām eylemekden ḡayrı fırsat yoḳ

4. Beni dīvāne itdiñ ṭaḡlara şaldıñ bi-ḥamdillāh⁴⁷⁶
Ḳapunda devlet-i sermed dilinde aşlā şefḳat yoḳ

5. Cemāliñ görmesem bir gün yanarım odlara billāh
Ki sensiz 'āşıḳa işbu cihānda şān u şöhret yoḳ

6. Bilir var mı eyā derd-i derūnum bir de aḥvālim
Ne dilde rāḥat-ı dünyā ne tende bir meziyyet yoḳ

7. Saña bende olan Mecnūn gibi zülfüñ ṭolaşmışdır
Gönül dām-ı mü'ebbedde ḥalāşa Necmī nevbet yoḳ

⁴⁷⁶ bi-ḥamdullāh: beni zālīm, D

[128]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Niçe yıllardır gideli şūhumuñ peygāmi yok
Hayret içre göñlümün kim şabr u āramı yok
2. Bezm-i nā-ümīdde bir cur'asın muhtācıyız
Ey dīrigā sāķīniñ destinde tolu cāmı yok
3. Nāy-ı Mevlānā gibi sīnemde iñler murğ-ı dil
İşbu miñnet-hānede feryādımıñ encāmı yok
4. Kāñkı dostā miñnet [ü] endūhumu 'arz eyleyem
Nār-ı aşkıñ şehir-i aşķda şubh var akşamı yok
5. Dāstān-ı Leylī vü Mecnūn bir kuru ğavġā imiş
'Āşık olsun Necmiyā anıñ da hergiz kāmı yok

[M 72b]

[129]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Ey gül-i mümtāz bu bāġda saña olmuş cān 'āşık⁴⁷⁷
Aġlar tolaşır ser-i kūyunda nā-tüvān 'āşık
2. Ne diyārıñ çiçegisin kankı bāġıñ gülüsün
Feryād idip bülbul olmuş saña her zamān 'āşık
3. Şadā-yı hūsnüñ idip leb-rīz mülk-i 'uşşākı
Olmuş arz u semāda saña ins ü cān 'āşık
4. Eylediñ metā' -ı hūsnüñ sūķ-ı 'uşşākīde mezād
Almaġa oldu bütün pīr ü civān 'āşık

⁴⁷⁷ Takdim tehir''Ey gül-i mümtāz bu bāġda olmuş sana cān 'āşık''

5. Mihr-i diliñ te'sîr eyledi cân u tene⁴⁷⁸
Beni yandıрмаğa oldu âteş-i sūzān 'āşık
6. Ser-i kūyuna düşünce yoluñ selām söyle yāre⁴⁷⁹
Muḳaddem teşrîfine olmuş pîr ü civān 'āşık
7. Necmî-i zārıñ cürüm ü kuşūruñ 'afv it
Ḳapuñda ḳul olmağa olmuş mihr-bān 'āşık

Ḥarfî'l-kef⁴⁸⁰

[130]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. 'Aşḳ dīvānında ḳaravul ṭurmağa cânım gerek
Men' ḳılmağa raḳîbi derde der-bānım gerek

Āb-ı bārāndan ne ḥāşıl bāğçe-i dil-dār mehe
Lāle-reng itmege anı çeşm-i giryānım gerek

[M 73a]

2. Ḥādîsât-ı dehri nā-būd ḳılmağa 'ālemde kim
Ḳıldan efzūn olan bu nāmle şānım gerek⁴⁸¹
3. Vaşf-ı yāri ḥaḳḳile îfā idip her bezmde
Her bilāda neşrine kim ṭab' -ı sūzānım gerek
4. Her ṭabîbe rāz-ı derdim itme ifşā Necmiyā
Derdime dermāna ancaḳ vaşl-ı cānānım gerek

[131]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Ey göñül niçe zamāndır āh u efġān eylediñ

⁴⁷⁸ Mısrânın vezni bozuk.

⁴⁷⁹ Mısrânın vezni bozuk.

⁴⁸⁰ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

⁴⁸¹ Mısrânın vezni bozuk.

Rûy-ı arzı seyle virdiñ zâr ü giryân eylediñ

2. Berķ-i āhıñdan tutuşdu ĳapķara oldu felek
Na‘ re çekdiñ servveş dünyāyı vîrân eylediñ

3. Bend oluben ben bilirim bir saña dek zülfüne
Bu cihānı ‘ aşıkıñ başına zindān eylediñ

4. Hālimi bilmem kime ‘ arz ideyim ey tünd-ķū
Pārelediñ bu vücūdum ĳāke yeksān eylediñ

5. Çöllere şaldıñ beni Mecnūn gibi mecnūn idip
Cin ü insi ser-be-ser üstüme ĳandān eylediñ

6. Hem-dem iken ĳamile olduñ sürūra āşinā
Dostdan yüz tōndürüp düşmeni mihmān eylediñ

7. Bu ne ĳāldir bende bilmem Necmî-i bî-çāreyi
Aķıdıñ seyl-i sirişkiñ ĳūna ĳaltān eylediñ

[M 73b; D 68b]

[132]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Tolaşdırmış ser-i kūyuñ beni ol bî-nevā zülfün
Şabā urmuş götürmüş başıma yüz biñ belā zülfün

2. Beni ķanlı diyu ber-dār idip ol serv-ķāmetden
Tolaşmış baĳtımāsā boynuma mūy-ı ķara zülfün

3. O tıfl-ı ĳāl-i ‘ anber-būlarıñ āĳūşuna almış
Şalıp bāzār-ı ‘ uşşāķa ider aĳz ü i‘ tā zülfün

4. Hülāĳū mudur o ķāfir nedir ķaşdı Müselmāna
Beni derd ü belāya eylemişdir mübtelā zülfün

[D 69a]

5. Terāzū-yı hıyālīmde bu şeb evzān-ı fikr itdim
İder mi murğ-ı göñlüm dām kıandır hāz-ı zülfün
6. Gidip ser-ḥad-i ruḥsāra zekān mülkün ḥarāb itmiş
‘İzārın şāhına olmuş yeniden āşinā zülfün
7. Salāsīl-i mūyuna bend kıılmış Necmī-i zārın
Şabā urmuş götürmüş başıma yüz biğ belā zülfün

[133]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Taḥt-ı ruḥda pādīşāh-ı mülk-i cāndır gözlerin
Mülk-i Rūma ḥukm iden ḥān-ı cihāndır gözlerin
2. Tūp-ı zülfün⁴⁸² māh-tābı zülfile itmiş fevke
Dil ḥişārı üstüne āteş-nişāndır gözlerin
3. Şimşir ebrūsın almış başına eyler hücüm⁴⁸³
Ḥişma gelmiş kec-nigehle pehlivāndır gözlerin
4. Ordu-yı ḥāl birle gitmiş mülk-i ‘uşşāk üstüne
Pīş-dār-ı zābiṭ-i şemşir-keşāndır gözlerin
5. Bāb-ı ‘aşkda süngü tutmuş men‘ ider zāhidlerin
Ḳal‘ a-i ruḥsārın üzre pās-bāndır gözlerin
6. Pādīşāh-ı ‘arızın in‘ ām u iḥsān eylemiş

[M 74a]

- Sīne-i ruḥsārın üzre zer-nişāndır gözlerin
7. Ḥalka-yāb olmuş kapuḡda Necmī benden āh ider
Şehr-i ‘aşkda ‘āşıkā dārü’l-emāndır gözlerin

⁴⁸² zülfün: ḥüsnün, D

⁴⁸³ Bu beyit M nüshasında der-kenardır.

[134]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Tut zamān-ı maḳşadımı sāḫa-i devrāna çek
Şiven-i gül-bang-ı āhıñ ney gibi āsmāna çek
2. Şimşir ebrūsıñ alımış başına eyler hücüm⁴⁸⁴
Hışma gelmiş kec-nigehle pehlivāndır gözleriñ
3. İtme me 'yūs bu tazarru' -ḫānede ğamgīn dili
Dağ-ı 'aşkıñ ten sarāyı içre şirīn cāna çek
4. Başımı koydum deriñde nāle giryān eyledim
Şemşir-i mihriñ kerem kıl gerden-i ḫurbāna çek
5. Bu maḫabbet 'āleminde ceng idip bir kām için
Ceyş-i mihriñ arş idip ol 'arşa-i meydāna çek
6. Sāḫa-i şaṇṭranc-ı 'aşkda at sürüp rûḫ almağa
Mülk-i yāre beydakī aḫvālimi ferzāne çek
7. Tā kıyāmet ma' lüm olsun ḫāl-i düşvārım benim
Al bu şı' rim ey debīr ol defter-i dīvāna çek
8. Merḫamet kılma efendim 'āşī-i mücrim ḫuluñ
Bağla zülfüñ zencir ile Necmīyi zindāna çek

[M 74b]

[135]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Kāşkī görmez olaydı gözlerim ğisūlarıñ
Sīnemi çāk eyleyen ol tiğveş ebrūlarıñ

2. Hınçer-i müjgânların hem bir de serv-i kâmetin
Kâbe kavseynin⁴⁸⁵ alnında çıkar mûların
3. Dür gibi dendânların mir 'atveş-i meh-rûların
Lâ' l dek o leblerin şeker mişâli sözlerin
4. Tâ kıyâmet söylerdir efsâne-i Mecnûn gibi
Nâmımı ey bî-vefâ bu dildeki ârzûların
5. Her dü-çeşmin teşhîr itdi bir nigehe gönlümü
Hatt-ı buhlân çekdi şimdi nâmına câdûların
6. Yâre ağıyâra ne hâcet fâş kılmak derdimi
E'ş-şalâ okur bu sırra sendeki bed-hûların
7. Öyle bir hâle giriftâr eyledi kim Necmîyi
Rûyun üzre dâne dâne hâl-i 'anber-bûların

[136]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Kârbân-ı hâcetin dilden der-i Mevlâya çek
Ağlayıp hûn-âba garç ol dergehi a' lâya çek
2. Baır-ı 'Ummân içre seyrân eyleyen keştî gibi
Bu vücûdum zevrağın vuşlatdaki deryâya çek
3. Niçe yıllardır ser-i kûyunda mahzûndur gönül
Boş sürâhî ref' -i gam itmez dolu şahbâya çek
4. Dûd-ı âhımdan müretteb eyle râstık ey nigâr
Çiftelenmiş meh cemâlin üzre tırmuş yaya çek

⁴⁸⁵ Fekâne kâbe kavseyni ev ednâ'' İki yay kadar kalıdı araları, yahut daha da yakın.'' Kuran-ı Kerim, 53/9.

5. Leşker-i ğam şaf dutup eyler hücum dil-zārıma
Necmiyā bu ceyş-i āhım erş idip ğavgāya çek

[D 69b]

Ḥarfü'l-lāmrā⁴⁸⁶

[137]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Dehr içinde 'aşqdan ber-bād bir ben bir göñül
Māl ü mülk ü 'aqlıdan āzād bir ben bir göñül
2. Dīde giryān sīne sūzān āh u nālān itmede
Hüzün ü ğamdan dā'imā nā-şād bir ben bir göñül

[M 75a]

3. Nīm-nigāhla şerḥa şerḥa eyledi bu sīnemi
Mübtelā-yı ḥançer-i cellād bir ben bir göñül
4. Gerden egmiş bāğ-ı derdiñ içre nevbet bekliyor
Bülbülāsā itmede feryād bir ben bir göñül
5. Bu vücūdum tīşe-i āhıyla vīrān eyledi
Mülk-i 'aşkı kılmada ābād bir ben bir göñül
6. Her ne fermān eyler iseñ eyle ey şāh-ı cihān
Bu tarīqde emrine münkād bir ben bir göñül
7. Terk olunmuş Leylī Mecnūn kışşası kim Necmiyā
Bu devirde ins ü cin evrād bir ben bir göñül

[138]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bu cihānda kimseye zevk ü şafā bākī degil
Hışm kılma 'āşıka cevır ü cefā bākī degil

⁴⁸⁶ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

2. Bu ne sırdır kimse bilmez şîve-i taq̄dîrde
Bu dînde herkese mihr ü vefâ bâkî degil
3. Terk kılsam ‘ayb kıلمان bu vücûdu bir ceve
Mecnûna bu melikde darü’ş-şifâ bâkî degil
4. Keşf olupdur gerçi sırr-ı *len terânî*⁴⁸⁷ ‘ârife
Ol ki ‘âşıkdır aña sırr-ı hafâ bâkî degil
5. Fehm kııl ma‘nâ-yı ‘aşkı Necmiyâ şüret gibi
Resmîde *lâ* şavtıyla *hasbî ve kefâ* bâkî degil

[139]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Şîvekârım dil-nizârım şehriyârım ey güzel
Var mıdır bâzâr-ı ‘aşqda sevdigim saña bedel
2. Vaşf-ı pâkîñ ortaya şalmış fuḥûl-i ‘âşıqân
Bu ne sırdır bî-edebler de ’bile eyler cedel
3. Dil-azâr itme ey gönül ol şûḥa nâ-ḥâk söyleme⁴⁸⁸
‘Arz kılsa Ḥaḳḳa âhıñ seni eyler muḫmaḥil
4. Furşat fevt eyleme kim nûş kııl lâ‘l ü şarâb
Gelse te’ḥîr eylemez virmez maḥâl saña ecel
5. Necmiyem necm-i cihânım maşrıķımdır burc-ı dil
Aḥterâsâ batmağa mağribde yok baña maḥal

[M 75b]

[140]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

⁴⁸⁷ (Musa) “Sen beni göremezsın.” Kuran-ı Kerim, 7 / 143.

⁴⁸⁸ Mısranın vezni bozuk.

1. Cāhile fāzıl demek bizlerce hîç ‘âdet degil
Nâkışa kâmil demek bizlerce hîç ‘âdet degil
2. Zûlm kıldıñ ‘âşıkıñ sürdün derinden dün gice
Zâlime ‘âdil demek bizlerce hîç ‘âdet degil
3. Öyle bir dīvāneyiz zencîr kabûl itmez bizi
Meczûba ‘aql demek bizlerce hîç ‘âdet degil
4. *Men ‘aref*⁴⁸⁹dir kişiyi insân iden bu dehrde
‘Ârife cāhil demek bizlerce hîç ‘âdet degil
5. *Mûtû kable en temûtû*⁴⁹⁰sırrına mazhar göñül
‘Âşıka bâtil demek bizlerce hîç ‘âdet degil
6. Münharıfdir tab‘-ı ‘âşık şîve-i ruhsârdan
Hüsnuñe zâ’ıl demek bizlerce hîç ‘âdet degil
7. Necm-i tab‘ım şark-ı dilden ki tülû‘ itdikçe dir
Hurşide râhil demek bizlerce hîç ‘âdet degil

[D 69b]

[141]

[fâ‘ ilātün / fâ‘ ilātün / fâ‘ ilātün / fâ‘ ilün]

1. Ey göñül aç gözleriñ devrâna baķ da ‘ibret al
Aşlını bil maķşûd-ı Raķmâna baķ da ‘ibret al
2. Şanma ki bî-hûde bu devr-i çarķ-ı âsumân

[M 76a]

‘Ârifâne san‘at-ı Sübhâna baķ da ‘ibret al

⁴⁸⁹ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

⁴⁹⁰ Ölmeden önce ölünüz. Hadis-i Şerif, Ahmet Serdaroğlu, Mevzû sât-ı Aliyyü’l-Kānî Tercümesi, s. 122; Aclunî, Keşfü’l-hafâ, 2 / 291.

3. Giceler tã şubħa dek pır pır yanar kevkeblere
Merkûz olan hikmet-i Yezdâna baĥ da ‘ibret al

[D 70a]

4. Şâni‘ in⁴⁹¹ şun‘ unu bir bir seyr kıł şubħ u mesâ
Bu cihânda yalnız insâna baĥ da ‘ibret al
5. Bâĥçe-i Hâĥ tezyîn olmuş nîst ü hestle câvidân
Diĥĥatîle ĥudret-i Raĥmâna baĥ da ‘ibret al⁴⁹²
6. Sersemâne baĥma her bir zerre bir ĥayvândır
Mevcelenmiş heybet-i ‘imâna baĥ da ‘ibret al
7. ‘Ârif olmaĥ ister isen Necmiyâ sa‘ y eyle kim
Rezm-i dilde bereket⁴⁹³ bu câna baĥ da ‘ibret al

[142]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Ey göñül aç gözleriñ ruĥsâr-ı yâri seyr kıł
Lâle-reng olmuş bahârı gül-‘ izârı seyr kıł
2. Ufĥ-ı kûyundan ĥıkıp kim tâb virmiş ‘âleme
Zerre şalmış hâle-i reng-i ‘ izârı seyr kıł
3. Şerm ider rûyuna baĥsa gök içinde mihr ü mâh
Şerm kıılma sen daĥı ol nûr u nârı seyr kıł

[M 76b]

4. Niĥe yüz biñ ‘ âşıkı bend eylemiş bir müyile
Dâm içinde zencîr-i zülf-i nigârı seyr kıł
5. Pâs-bân ol ĥapusunda bekle her gün her gice
Ka‘ be-i kûyunda her dem iftiĥârı seyr kıł

⁴⁹¹ şâni‘ in: şâni‘ i, M

⁴⁹² Mısrânın vezni bozuk.

⁴⁹³ bereket: mevkib, M

6. Var yürü mey-ḥāne-i ‘aşka girip bir iki çak
Cām içinde cilve-i ol şivekārı seyr kıl

7. Necmiyā kūyuna gitme ḥasbeten lillāh için
Tur uzakdan el-amān ol ḥūn-fikārı seyr kıl

[143]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Perçem-i zer zūlf-i sūnbül-āşinā ister göñül
Mūdan ‘arī sāde-rū bir meh-lika ister göñül

2. Serv [u] kad sīb zenaḥ kāfūr beden ince miyān
Çeşm nergis gamze ḥūn-rīz dil-rübā ister göñül

3. Femm yāķūt lebleri mül ḥāl [u] ‘anber şūḥ u şeng
Sīne mermer sözü şekerden ḥalā ister göñül

4. Gökde ḥurşid görse rūyuḡ şermden maḥcūb olup
Ayı yaya döndüren kaşı kara ister göñül

5. Şanma dil eyler taleb böyle nāzūk dil-beri⁴⁹⁴

[M 77a]

Rāḥat iken Necmiyā başa belā ister göñül

[D 70a]

[144]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Būlbül eyler gülşen içre āḥ u nāle bī-mecāl
Gül ider bāzār-ı gülde ‘arz-ı kālā-yı vişāl

2. Tā ezelden şimdiye dek böyledir kânūn-ı ‘aşk
Gülse gül ağılarsa būlbül ‘āşık itmez infi‘āl

⁴⁹⁴ Mısranın vezni bozuk.

3. Lâne-i fâsid-ḥayâle konmaz hergiz murğ-ı dil
Şâne urma pîç-i zülfün dāmene düşmek muḥāl

4. Ğamze-i tîġini ursa sine-i ğamġinime
‘Āşıkın öldürse ol şūḥ boynuna düşmez vebāl

5. Pençe-i sīmīniñ ursa alsa cānım baġteten
Rāzī olup emrine kim kılmam aşlā infī‘āl

6. Sāde ben mi āḥ u nāle eylerim gülzārde
Baḡa ‘arz it var mıdır dünyāda bir āsūde-ḥāl

7. Necmiyā encāmı var mı işbu miḥnet-ḥāneniñ

[D 70b]

Bu denīde kām-yāb olmaġa yokdur ihtimāl

[145]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Gül evrākındaki ‘aşḡ āyetin evrād ider bülbül
Çıkarmış bir iki kânün okur feryād ider bülbül

[M 77b]

2. Niçün ta‘n eylemeli ‘āşıkın aḥvālını zāhid
Kafesde ḥabs olup kalsa gülünü yād ider bülbül

3. Cihānı taḡsīm itmişler aḡa da derd ü ğam düşmüş
Çıkıp gül dalına feryād kılar ikād ider bülbül

4. Müderris olmak istersin fünün-ı ‘aşḡdan şūfī
Kulaḡ tut bu gice kanḡı sözün irād ider bülbül

5. Yürüyüp bāġ-ı ‘uşşāka çıkar derd-i ğamı dilden
Nidā-yı hoş-edā birle refīkiñ şād ider bülbül

6. Şaķın daħl⁴⁹⁵ eyleme feryāda gelse nāleler kılsa
Amān şamt it açarsa fem seni ber-bād ider bülbul
7. Edībāne kulak tut Necmiyā hengām-ı h'ārda
Çıkarmış bir iki kânūn okur feryād ider bülbul

[146]

[-?-]

1. Ey yār kerem it maṭlūb-ı merdāna güz̄er kı̄l
Mestāne yürü maḳşad-ı dīvāna güz̄er kı̄l
2. Sen gibi bir yār-ı vefā-dār bize lāzım
Teşrīf buyurup ḥāne-i mihmāna güz̄er kı̄l
3. Miḥnetle tutup kaldıramaz bizleri hīç kes
Destimi tutup var yürü şādāna güz̄er kı̄l
4. Bir baķ hele ḳaddimi felek ḥam-be-ḥam itdi
Serv degin şalanuban seyr-i gülsitāna güz̄er kı̄l
5. Aḥkām-ı felek bir kimseyi şād itmedi hergiz
Düşmenlere nisbet yürü cev̄lāne güz̄er kı̄l
6. 'Arz idemem bir kimseye bu dağ-ı derūnum⁴⁹⁶
Yūsuf gibi var ol lücce-i? zindāna güz̄er kı̄l⁴⁹⁷
7. Var yürü Necmī o sitemkār dīl-ārāya ḥaber vir⁴⁹⁸
Rindāne-i mestāne olup ḥāne-i sultāna güz̄er kı̄l

[D 70b]

⁴⁹⁵ daħil: ṭa' n, D

⁴⁹⁶ Mısrânın vezni bozuk.

⁴⁹⁷ Mısrânın vezni bozuk.

⁴⁹⁸ Mısrânın vezni bozuk.

1. ' Āşık-ı rind-i cihānım ' aşk nigārımdır benim
Şā' ir-i āteş-zebānım söz şi' arımdır benim
2. Reng virmez ' ākılām ma' yetde seyr eyle beni
Şüretā dīvāne olumağ kār-bārımdır benim

[M 78a; D 71a]

3. ' Aşğ bāzārında şatdım bu metā' -ı nengimi
' Āleme rüsvāy olmağ iftiḥārımdır benim
4. Oquyup ' ilm-i ledünnī kāmīl oldum dün gice
Lālezār-ı bāğ-ı vaḥdet gül-' ızārımdır benim
5. Sīnede biñ nīze-i mührüñ eger varsa seniñ
Her seḥerde düd-ı āhım Zü'l-fiḫārımdır benim
6. Ebr ü bād ü mäh ü ḥurşīd āhımın bir şu' lesi
Yeryüzünde baḥr ü enhār eşk-bārımdır benim
7. ' Ārife ğam ' āşıka ' aşğ Necmī elzemdir hele
Hicr-i cānāndan müretteb ğam-nişārımdır benim

1. Vaşf-ı pākın laḥmiden āteş-zebānım var benim
Neşr-i medḥin ḥāme-i mu' ciz-beyānım var benim
2. Ey dil-ārā bāğ-ı kūyuñ lāle-reng itmeklige
Vechim üzre iki ' ayn-ı ḥün-feşānım var benim

⁴⁹⁹ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

3. Pādişāhım teşrīf eyle bendeñi şerm eyleme
Kurbān olmak üzere saña tatlı cānım var benim
4. Dört gözünle muntazırdır çār-‘unşur çār-beden
Şehr-i dilde bir müzeyyen lā-mekānım var benim
5. *Lī-me* ‘*Allāh*⁵⁰⁰ sırrına mazhar olan aňlar beni
Milket-i ‘irfān içinde nām u şānım var benim
6. Yem-i vaḥdet almağa senden bu vücūdum ber-ḥabāb
Dilde bu remzi beyāna nükte-dānım var benim⁵⁰¹

[D 71b]

7. Okudum ‘ilm-i ledünni aňladım ben sırrımı
Men ‘*aref*⁵⁰² şehrinde Necmī miḥrbānım var benim

[149]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Hecriñ oduyla yanar bu dilim ey gül-bedenim
‘Ālemi yandıрмаğa kaçd eyledi nār-ı ḥazenim
2. Cevr idersen baña müzdād olur şevk-i sürūr
İltifāt eyler isen dem-be-dem artar miḥenim
3. Bāb-ı tevekkülde yok bende rızādan ğayrı⁵⁰³
Bağrımı yarsan eger ta‘ n ile ğonca-dehenim

[M 78b]

4. Terk-i terk eyle ṭayan ‘aşk-ı Ḥudāya ey dil
Dime bu zīr-i felekde şu benimdir bu benim

⁵⁰⁰ “Benim Allah ile.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.115.

⁵⁰¹ Bu mısra D nüshasında bir üst beytin ikinci mısrasıdır.

⁵⁰² “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

⁵⁰³ Mısranın vezni bozuk.

5. Vuşlatıñ vaqıtıñ añup āh iderim şubḥ u mesā
Arş idip ‘arşa çıkar leşker-i şıyt-ı şivenim
6. Pārelense bu vücūdum yine sensin zıkrım
Ḥasretıñ zaḥm ile ger budur ölsem süḥanım
7. Necmīyim ‘ālem-i nāsūta değışmem ‘ademi
Vaṭanım bāğ-ı ‘ademdir baña gerekmez bu tenim

[150]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Ḥabbetü’s-sevdā-yı rûy-ı şāhda ben nā’ilem
Diñle cāndan noḳta-i esrār-ı ‘aşkı nākilem

[D 72a]

2. Mevce gelmiş baḥr-ı ‘aşk tūfānı tutmuş ‘ālemi
Ben o baḥrıñ üzre şimdi bir ḥabāb-ı kāmilem
3. Gerçi bir keştīyem ammā bād-bān ğamdır baña
Keşti-bānım yoğ ise öz keştīmi ben ‘āmilem
4. Ben o deryā içre seyrān eylerim her rûz u şeb
Şanki bir şahrā içinde murğ-ı tiz-rev zāhilem
5. Söyle ol ḥussāda ḥāme ebsem olsun dökmesin
Şehr-i ‘aşqda ḥükm-rānī pādişāh-ı ‘ādilem
6. Anlamaz işbu kelāmı bî-‘aḳıllar ey göñül
*Men ‘āref*⁵⁰⁴ şehrinde ṭab‘ım söylüyor ki cāhilem
7. Būd-nā-būd oluyor esrār-ı ‘ālem rengile
İşbu sırrı fehm kılmaz Necmī der ki ‘āḳılem

⁵⁰⁴ “Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir.” Yılmaz, M. (2013), Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul, s.492.

[151]

[müstef' ilātün / müstef' ilātün / müstef' ilātün / müstef' ilātün]

1. Men dimem nāmın virmedi kāmım kırdı bu cāmım dīni yok yārim
Sormadı hālīm aldı vebālīm tīremli şāhım gözü hūmārım
2. Kimlere diyem bilmem⁵⁰⁵ bi-li'lāh rāz-ı derūnum yandı yüregim
Tükendi rızkım kalmadı kısmet belde-i 'aşkda gitdi bu varım⁵⁰⁶

[M 79a]

3. Şağır olupdur rengim işitmez feryāda gelsem nāleler kılsam
Dünyāyı virsem seyl-i eşkime göklere gitdi āhile zārım
4. Diñle gel beni nuşhuma bir bak tut kulağ baña vir kāmım gitsin⁵⁰⁷
Gamzeni süzme urma hañçeriñ sīneme her dem zūlf-i kec-mārım
5. Yüzünü gördüm ol şems didim zūlfünü açdı ve's-şahāsā⁵⁰⁸
Ey kamer-ṭal' at itme 'adāvet ile 'adālet nāmūs u 'ārım
6. Necmī kuluñdur kapuñda tırmuş yağmaya virmiş dīn ü imānıñ⁵⁰⁹
Boynunu burmuş me'yūs olupdur raḥm kıl aña yok dīni yārim⁵¹⁰

[D 72a]

[152]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Şanma ki yāre bu cānım virmege 'ār iderim
Cānımı ba' de'l-i' ṭā dīnimi ikrār iderim
2. Ey benim serv-i sehī [vü] kāmēt-i bālā yārim
Hāşā-lillāh kıldığıñ cevri kim inkār iderim

⁵⁰⁵ bilmem: bilmezem, M

⁵⁰⁶ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁰⁷ Takdim tehir.'' Diñle gel beni nuşhuma bir bak tut kulağ baña vir gitsin kāmım''

⁵⁰⁸ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁰⁹ Mısranın vezni bozuk.

⁵¹⁰ Takdim tehir.'' Boynunu burmuş me'yūs olupdur raḥm kıl aña dīni yok yārim''

3. Sīnede ğamzelerin zaḥm-ı keṣīr vefreti⁵¹¹ var
İderim sır ğamlarını ṣanma⁵¹² izhār iderim

4. Tolaşıp kūy-ı seriṅ ʿarz iderim ḥālîmi ben
Daḳḳ-ı bâb eyleyerek vaşlîna isrār iderim

[D 72b]

5. Menʿ kılma beni vaşlından o şūḥun zāhid
Açaram dillerimi seni āzār iderim

6. Dün gice gizli didim sırrını luṭf it söyle

[M 79b]

Ben meraḳa şāhibiyem her sözü efkār iderim

7. Tıfl-ı ṭabʿım ağlayor mihr-i ʿilimde her bār
Ağladıkça ḥālîmi herkese işʿār iderim

8. Sikkîn-i aşķile kim şerḥalarım sīnemi ben
Rāh-ı Ḥaḳda bu şīrîn cānımı ḥūn-ḥʿār iderim

9. Bezm-i cānānide her şeb içerim āb-ı ḥarām
Necmiyā varımı yok hem yokumu var iderim

[153]

[feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilün]

1. Mey ü maḥbūb ile bu bezmde ʿişret itdim
Felegin nisbetine ben ki murāda yitdim

2. Çatlasın bağı rakībîṅ beni böyle görsün
Bir elimde bāde tutup pīr-i muġāna yitdim⁵¹³

3. Gördüm ol zāhid-i ḥar-meşrebi içmiş çıkmış

⁵¹¹ vefreti: sıkleti, D

⁵¹² sanma ki

⁵¹³ Mısranın vezni bozuk.

Didi ki şimdi ‘acīb bir söz melīḥ işitdim

4. çalışmış yine ol bintü’l-‘ineb

Bu sebebdan būs-ı pâyına yürüdüm gitdim

5. Kalmadı bende mecāl rüyunı gördüm Necmī

Vasf-ı ḥāl eylemege ḥāmemi kim sivriltdim

[D 72b]

[154]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Yüzün şems-i duḥāya kaşlarıḡ nev-aya beḡzetdim

Kaḡıḡ serve ‘izārıḡ dü kıızıl elmaya beḡzetdim

2. Saçıḡ sünbül benefşeye müjeler kaḡlı peykāna

Ḥālıḡ ‘anber ‘uyūnuḡ nergis-i şehlāya beḡzetdim

[M 80a]

3. Özü şırın sözü şeker dehānıḡ ḥoḡḡa-i lā‘le

Şadef dişiḡ lebiḡ berg-i gül-i ḥamrāya beḡzetdim

4. Zekānıḡ sīb yanağıḡ sım beyāz gerdānı kāfūra

Memeḡ nāra sīneḡ şahrā-yı ol⁵¹⁴ me ‘vāya benzetdim

5. Seniḡ evsāfıḡı söyler bugün bir şā‘iri gördüm

Elinde sāz dilinde sözünü deryāya beḡzetdim

[D 73a]

6. Uzaḡdan ben seni böyle görünce mest olup ḡaldım

Bizim ilde seni ben bir melek-sımāya beḡzetdim

7. Seniḡ sevdān düşüp Necmī ider āḡ u fiḡān aḡlar

Düşüp şahrālara Mecnūn gibi rüsvāya beḡzetdim

[155]

⁵¹⁴ ol: çün, D

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefa' ilün / mefā' ilün]

1. Kızarmış 'ārızın cānā gül-i hamrā mıdır bilmem
Açılmış dāğ-ı dilde gonca-i lālā mıdır bilmem
2. Hayāl-i dāne-i hāl-i siyāhınla geçer 'ömrü
Kānā' at Kāfı üstünde gönül 'Ankā mıdır bilmem
3. Dağılmış būsü zülfün koğusu kim şabā birle
Cihānı mest kılmış 'anber-i sārā mıdır bilmem
4. Dilimde yāre-i hecrin şağılmaz vuşlat olmazsa
Vişāl-i sīne-i şāfın dile yakmayadır bilmem
5. Gönülde derdiniz Necmī umārım artar eksilmez
Sīnemde 'aşkını bākī iden bākī midir bilmem

[156]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Beni şeydā iden her dem gül-i ra' nā mıdır bilmem
Kād-i 'ar 'ar sözü şekker gözü şehlā mıdır bilmem

[M 80b]

2. Çekipdir leşker-i hüsnün haşın dil-i harāb üzre
Rüyunda deste-i zülfü tuğ-ı Dārā mıdır bilmem
3. Düşüp çöllere Mecnūnveş aradım ol sitemkārı
Öğümde vādī-i hayret yāhūd şahrā mıdır bilmem
4. Teşekkül eyledikçe hāne-i fikrimde eşkālī
Akan seyl-i sirişkim lü'lü'-i lālā mıdır bilmem
5. Gözüyle görse de inkār ider ahvāl-i düşvārım
Cilā itsen beyāz olmaz dil-i kara mıdır bilmem
6. O bāğ-ı dil-rubāda halkalanmış hāleler rüyda

Açılmış hem kızarmış dü gül-i hamrâ mıdır bilmem

7. Çıkıp Mi' râc-ı evşâfa yine peygâmb-ber-i tab' ım
Bu şeb Necmî ser-â-ser leyle-i esrâr mıdır bilmem

[157]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Nûş idip 'aşkın şarâbın 'âşık-ı mestāneyim
Bende-i pîr-i muğānım sâkin-i mey-ḥāneyim

2. Niçe yıldır ser-i kūyunda qaravul beklerim
Ḥāzin-i genc-i visālim bekçi-i vîrāneyim

3. Olmuşumdur hâle-i ruḥsârının meşşâtası

[M 81a]

Dâne-i ḥâli esîri mûlarına şāneyim

4. 'Aşkıdır 'âlemde beni böyle ser-gerdân iden
Ben Felâtûn-ı zamānım şanma ki dîvāneyim

5. Necmîyi ger rāh-ı 'aşkıda katl iderlerse ne ğam
Bu tarîķde ben fedā-yı vuşlat-ı cānānayım

[D 73a]

[158]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Ḥayf kim cānānımın yolunda qurbān olmadım
Niçe yıldır kām alıp kim şād u ḥandān olmadım

2. Ğurbet illerde çürütdüm cismile cān u tenim
Ey dırîğā bir gice cānāna mihmān olmadım

3. Beni öyle ḥayrete şalmış ki bilmem n'eyleyim
Gül gibi açılmadım bâğında şādān olmadım

4. ‘ Āşık oldur gice vü gündüzleri nemnāk ola
Şem‘ -i ruḥsārına yandım daḥı giryān olmadım
5. Başımı kesdim atıp meydān-ı ‘ aşka ṭūb idip
Ḳaddimi ḥam eyledim teslīm-i çevgān olmadım
6. ‘ Anberāsā būy-ı zūlfūḡ ḳoklayıp oldum feraḥ
Būstānına ‘ azm idip muhtāc-ı reyḥān olmadım
7. Necmiyā düşdüm çöle feryādile⁵¹⁵ Mecnūnveş⁵¹⁶
Terk idip nāmūs [u] ‘ ārim vaşl-ı cānān olmadım

[D 73b]

[159]

1. از هجر وصلت اب دیده بر زمین کر محازم
میکشم کراه وناله قبه چرخ بر کنم
2. می درم ذر باب ان شوخ گفته ام احوال ما
کوش ندارد روز د و شب در اتش عشق افکنم
3. کر نخواهی سوز من در آتش رخسار تو
مه جمالذنبکرید از جان من ایشار کنم
4. از کجا ماند دهنده وصل ترا ای ناز نین
جون نداوی دعد خودبر خواست از تو ما مهتم

[M 81b]

5. دل به بندت نجمیا بر زلف ان لیلای تو
کر نداری نصح مار اکشت صحرامسکنم

[160]

⁵¹⁵ feryād ile: feryād idip, D

⁵¹⁶ Mecnūn-veş: Mecnūn gibi, D

1. من سکعو عواستانه تو ايهم
محتاج خرده نوانه تو يه م
2. فضله سظرت دريغ مدار
فيقر در احسانه تو يدم
3. می کردم سر کویت تا بصرح
باسبان در شا هانه تو يه م
4. من که بر درم طعنه رقیب چه
می دارد من دشمنانه تو يه م
5. رو مکن ای دوست بر در تو
زازل امکدار خاندانه تو يه م
6. دشوار نی این حالت نجمی را
من سک عو عو استانه تو يه م

[D 73b]

[161]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Aç rüyün ey mäh naḥ-şeb tavḳ-ı gerdānıñ görem
Çekme ebrin mähin üzre rüy-ı raḥşānıñ görem
2. Emr kıl ki naḳd-i cānım başıña şābāş virem
Şehriyār-ı dil-şikārım emr ü fermānıñ görem
3. Pek begendim dil-rübālar içre bu dem ben seni
Ey ṭabībim kıl devā bu derde dermānıñ görem
4. Kūyün üzre murğ-ı dil feryād kılar devrān ider
Dāne-i ḥālını at evrāḳ-ı fermānıñ görem

5. Bir ğarībim gelmişim dergāhına ey muğ-beçe
Vuşlatıñ ħ̣ān ile ikrām eyle mihmānıñ görem

[D 74a; M-]

6. Var ise göster saña mānend bu iklimde
Kıl işāret bütlere ol çeşm-i mestānıñ görem
7. Necmī bendey kām-yāb it ‘arz kıl dīdārıñı
Ĥātemāsā kıl seḫālar luṭf u iḫsānıñ görem

[162]

[-?-]

1. Ben göñlümü bir zülf-i siyāh kāra düşürdüm
Bu cān kuşunu bir dām-ı cefādāra düşürdüm
2. Seyl-i sirişkimile cihānı eyledim sīr-āb
Āh ü şererimle ins ü cānı nāra düşürdüm
3. Her kime ki ḫālīmı ‘arz eyledim ey şūḫ
Kāfırlar gibi ‘ālemi inkāra düşürdüm
4. Feryādım işidip çaķımağa başladı bülbül
Meskūt iken ol murğcugunu zāra düşürdüm
5. Ber şūretiñde varıp söyledim ey yār vefā-dār
Ben fikrimi bir şūret-i ḫūn-ḫ̣āra düşürdüm
6. Taşvīrini çek sīneme ol naķş-ı ḫayālīñ
Bu ḫāne-i ğamda dilimi esrāra düşürdüm
7. Necmī bu gice ḫ̣ābda görüp rūḫ-ı revānım
Kim hicretde anı vuşlat-ı gülzāra düşürdüm

[D 74b]

[163]

[fā' ilātün / fa' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Niçe yıllardan beridir yār senden küsmüşem
Gamz kılmış gālibā aġyār senden küsmüşem
2. Kānde qaldı kıldığın 'ahd [ü] vefā ey şūh seniñ
Ger cefā kııl ger vefā hemvār senden küsmüşem
3. Küsmeseydim gösterirdi beni senden bu felek
İltifāt kılsan yine dil-dār senden küsmüşem
4. Giceler tā şubḥa dek feryād ider aġlar göñül
Te'şir itdi cānıma bu zār senden küsmüşem
5. Kıldığın cevır ü cefāyı tevbe kılsañ çün naşūh
İtdiğin zulm eger itsen inkār senden küsmüşem
6. Bā' iş-i ġamdır seniñ va' d ü va' idin dil-berā
Yine kılsañ vaşlına ikrār senden küsmüşem
7. Necmiyā barışmam aşlā şubḥ u şām itsen recā
Dostluġunu eylesen izhār senden küsmüşem

[D 74b]

[164]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Dā'ire-i 'aşqa girip yok iken var oldum
Kālemim aldım ele şā'ir-i seḥḥār oldum
2. Āteşim üstüne aqsā söndüremez baḥr muḥīt
'Ālemi yakmaġa duzaḡ gibi pür-nār oldum
3. Māni' im olmadı der-bān girdim cürmullāha
Ṭarīk-i hecrle vardım vāşıl-ı dil-dār oldum

[D 75a]

4. Hayret-efzā idim şehir-i dilde nice zamān⁵¹⁷
Hamdülillāh bu gice mahrem-i esrār oldum
5. Bir gedā idim gezerdim der-be-der hāne-be-hāne⁵¹⁸
Lā-mekān şehrine bu şeb şeh-i hünkār oldum
6. Bezm-i ‘uşşāka girip bir iki içdim çağıdım
Derdin ‘ālemde şöret ile mey-h̄ār oldum
7. Necmīyim necm-i cihānım şu‘le virir nūr derūnum
Burc-ı ‘aşkda yürüdüm gün gibi seyyār oldum

[M 82a]

Harfū’n-nūn⁵¹⁹

[165]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Cem‘ olun ey ‘āşıkān dil-dāra her şeb yalvarıñ
‘Afv kılsın cürmünüz Settāra her şeb yalvarıñ
2. Baş açık yalın ayak sa‘y eyleyiñ kūyunda kim
Cürmünüzüñ ‘afv için Ğaffāra her şeb yalvarın
3. Arz-ı hāller tanzīm eylen dergehinde şaf duruñ
Barmağızla kaldırın Hünkāra her şeb yalvarıñ
4. Kahr kılsın kalmasın ağıyārlar bu yolda kim
Turmayın çok ağlayın Kāhhāra her şeb yalvarıñ
5. Dost düşmen turmadan ahvālīñiz kim Necmiyā
Te’h̄ir itmeyin fā‘ il-i Muhtāra her şeb yalvarıñ

⁵¹⁷ Mısranın vezni bozuk.

⁵¹⁸ Mısranın vezni bozuk.

⁵¹⁹ D nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

[166]

[me' fāilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Ayırdı cevri le gerdün beni ol pādişāhımdan
Felekler yandı yakıldı şerār-ı āh [ü] vāhımdan
2. Benim bu ḥasretim kaldı kıyāmet gününe eyvāh
Kara giydi bütün 'ālem benim baht-ı siyāhımdan
3. Anıñcün çöllere düşdüm dolaşdım tağ u şahrāyı
Yanıma gelmedi kimse benim bir ḥayr-ḥ'āhımdan

[M 82b]

4. Gezer eyyām iderdik bir zamān zevk ü şafā birle
Cüdā itdi felek şimdi beni ol mihr ü māhımdan
5. Akıdıp seyl-i sirişkim cihānı şuya ğark itdi
Ne ḥāle dūş 'ālem dırīğā bu günāhımdan
6. Teğāfūl eyleme zāhid sirişk-i ḥūn-feşānımdan
Yanar kül-ḥan gibi gönlüm çıkar derdim külāhımdan
7. Ne deñli ḥışmile baksañ kaşın çatıp yüzün aşsan
Raķīb-i rū-siyāh Necmī şaķınmaz kec-külāhımdan

[D 75b]

[167]

[mef' ūlū / mefā' ilün / mef' ūlū / mefā' ilün]

1. Cem' eyledi 'uşşākı mey-ḥāneye 'aşk olsun
Devr itmededir sākī kāşāneye 'aşk olsun

[D 76a]

2. Şatranc-ı maḥabbetde māt itdi niçe şāhı
At sürdü rūḥum oldu ferzāneye 'aşk olsun
3. Aldanmaz iken dāma murğ-ı dili bend itdi
Rūyuñdaki cānānın ol dāneye 'aşk olsun

4. ‘Arz eyledi meh-tāba ħurşīd gibi dīdārın
Şem‘-i ruĥına yanan pervāneye ‘aşk olsun
5. Mecnūn diyerek nāmım neşr oldu cihān içre
Devr eyleyen her dilde efsāneye ‘aşk olsun
6. Ben dek niçe ‘uşşāķın şüretlerini almış
Çıkmış der-i dīvara büt-ĥāneye ‘aşk olsun
7. Birkaç ħadeĥi nūş it mest oldu yine Necmī
Bu bezmde devr iden peymāneye ‘aşk olsun

[168]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Ayrılıp yā Rab ġamından dil perīşān olmasın
Gülmesin dünyāda hergiz şād u ħandān olmasın

[M 83a]

2. Şāĥlarıyla her bilād müstaĥkem ü ābāddır
Ma‘ mūr iken yıkılıp ol belde vīrān olmasın
3. Ğamile hem-bezmidir luţf eyle gele sürūr ey⁵²⁰
Şıķletinden daĥılıp ol bezm tālān olmasın
4. Düşmesin çöllere feryād itmesin Mecnūn gibi
Ķuşlarile ħurdlara hem-demle miĥmān olmasın
5. Dökme bārī kendi āteşiyle yansın tırmasın
Ecnebīler nārile büryān ü sūzān olmasın
6. Raķībile hem-nişīn olur mu ‘āşık her gice
Ķılma ‘āciz ol levendi zār ü giryān olmasın

⁵²⁰ Takdim tehir. ”Ğam ile iken yıkılıp ol belde vīrān olmasın”

7. Mesrûrile hem-dem olmuş var mıdır kim Necmiyâ
Gamdan ayırma diliñi mürde-i cân olmasın

[169]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Öyle bir maḥbûba dūçâr oldu dil ki âh amân
Kapusunda kulluğa ikrâr kılmış mâh amân
2. Niçe şalmış ğamzeler tenden cüdâ eyler cânı
Birbirinden ayrılır a' zâlarım Allâh amân
3. Emr kılmış kaşları tîġına boynum urmağa
Kanımlı dökmek diler kim kapusunda şâh amân
4. Herkese eyler tevâzu' iltifât itmez saña
Tünd-ḥûdur sevdiğim eyler ğaẓab her gâh amân
5. Ḥayrete şalar cihânı cân çıkar tenden gider
Vuşlat-ı kûyuna bir gün düşmeyince râh amân
6. Öyle bir nâzûk edâlî şîveli maḥbûbdur ol
Söylerim aḥvâlimi kim kılsa eger âh amân
7. Necmiyâ elbetde bir gün öldürür bu derdiñi
Düşmene karşı kerem kıl itme hergiz vâh amân

[170]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Tal' at-ı rûyuñ görünce meyl kılmam aya ben
Zahm-ı müjgânıñ çekince minnet itmeyen yaya ben
2. Halk-ı ' âlem nâmıma Mecnûn diyu ta' n eyleyor
Mekteb-i ' aşkda okuyup düşeli sevdâya ben

[M 83b]

3. Hāl-i düşvārımı bilmem kime teşrîh eylesem
‘ Āşık olalı bıraktım başımı ğavġāya ben
4. Nāle-i ‘ aşk sızladır bu sînemi sanṭūr gibi
Gice gündüz inlemekden dönmüşümdür nāye ben
5. Terk-i nāmūs eyleyip Mecnūnveş düşdüm çöle
Seyr kıldım niçe hikmet çıkmalı şahrāya ben
6. Pādişāh-ı şehir-i ‘ aşkım hüküm iderim ‘ āleme
Ser-fürū eyler miyim İskender ü Dārāya ben
7. Hüsni evşāfında yazdı bir ġazel Necmī kuluṅ
Tefsir itdi dil anı düşdüm⁵²¹ niçe ma‘ nāya ben

[D 76b]

Velehū

[171]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Niçe gündür ṭalmışamdır bir ḥayāl-i ḥāma ben
Rāziyim ey sākī vir bir lā‘ l ṭolmuş cāma ben
2. ‘ Āciz olmuş ḥalk-ı ‘ ālem zār ü feryād itmeden
Nuşh kıldım kabūl itmez bu dil-i nā-kāma ben
3. ‘ Arz iderim kıldığıñ zulm ü sitem aḥvālını
İnşālāh kūy-ı cānāna varır isem şāha ben
4. Mülk-i ḥüsniñ yağma eyler ‘ āşık-ı mestāneler
Pādişāha ger yazarsam sür‘ at ile nāme ben

[D 76b]

5. Sem‘ kıldım ḫatlime fermān çıkarmış şāhımız

⁵²¹ düşdüm: düşerim, M

Pek bayıldım söylenen ‘âlemde bu peygâma ben

6. Raķībimle hem-dem olduĝ cānıma kaçdın mı var
Gice gündüz düşmüşümdür niçe biĝ evhāme ben
7. H‘ān-ı vaşlnda eger mihmān idersen Necmīyi
Çok teşekkür eylerim kim bu kadar in‘āma ben

[172]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Güm güm eyler heft-gerdün na‘ re-i mestāneden
Raķş ider eflāk-ı encüm nāle-i peymāneden
2. Pāy-ı ‘āşıkdır kerem kııl açma zülfün bendini
Murĝ-ı dil feryāda başlar ayrılınca lāneden
3. Sīnesini şerha şerha eylemiş şimşād-ķad
Derd-i zülfün hālını kim şorma hergiz şāneden

[M 84a]

4. Niçe yıldır dām-ı zülfünde olupdur bend dil
Zahmet-i zenciri şorma bir dahı dīvāneden
5. ‘Aķl ü fikrim ķalmamışdır iftirākından berü
Bir haberi vir ey şabā ahvāl-i dü cānāneden
6. Muttaşıl dermānde oldum al elim ķurtar beni
Āteşine yanmayı kim öğrenip pervāneden
7. Necmiyā ‘âlemde yokdur ben gibi baķt-ı siyāh
Nāle tıtdı bu vücūdum ta‘ ne-i biĝāneden

[D 77a]

[173]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. ‘Āķıl olan incinir mi kec rev-i devrāneden

Hâdişât-ı dehri bilir hâdiş-i efsânen

[D 77b]

2. Bezmimiz ârâste olmuş bu şeb-i zindânile
Hüb haberler gâlibâ gelmiş bize cânen
3. Kec-nigehle sâkî şak itmiş şurâhî bağrını
Kaatre kaatre kan döker kâselere peymânen
4. ‘Ârifî siz sorunuz bir kerecik bu bâğide
Âh u efğân eyliyor kim bülbül-i şeydâ nedir
5. Zâhid-i güm-râh ne bilsin hâl-i ‘aşkı sorsanız
‘Ârif olan öğrenir mi sırrını dîvânen
6. Terk idip keşret ileñ düşmüş diyâr-ı vahdete
Bir âvâz gelmiş yetişmiş sem‘ine hum-hânen

[M 84b]

7. Ol kadar içmiş şarâbı ‘aql ü hüşu kalmamış
Mest olup Necmî gelir na‘re çeker mey-hânen

[174]

[fe‘ ilâtün / fe‘ ilâtün / fe‘ ilâtün / fe‘ ilün]

1. Gidip ol şâha eger ‘arz-ı niyâz itmez iseñ
Yanmadan âteşine keşf-i râz itmez iseñ
2. İklim-i ‘aşkıda ‘aşıklığın işbât olmaz
Maḥv idip benliğini ‘azm-i mecâz itmez iseñ
3. Kadr-i cānân bilinir mi dem-i vuşlatda hemân
Âteş-i hecrine ger sūz u güdâz itmez iseñ
4. Şübhe yokdur seni ol âteşe sūzân eyler
Arayıp rüyuna ey dil çâre-sâz itmez iseñ

5. Kim bilir ki kankı iklim çiğegisin cānā
Bezm-i ʿirfāna varıp hālını bāz itmez iseñ
6. Necmiyā şubḥ u mesā āh u fiğān itmelidir
Vākıf olmaz hālını şīve-i nāz itmez iseñ

[175]

[-?-]

1. Murğ-ı gönül tapıpdır işāreti dudağdan
Kanın döküp geçer mi ʿizārile buğadın
2. Meşhūr meşeldir didiler göz gördüğünden ister
Bir buse vir gedāna iki kızıl yağadın
3. Hübān içinde sen dek var mı eyā kerem-dār
Merḥamet kıl meni sen bakdırma gel ırağdan
4. Müjelerin karağul bekler ise hüsünü
ʿAşık olan korkar mı hün-riz olan yasağdan
5. Cānıñ virir ulaşır vuşlatına merd [ü] ner
İgit olan ʿāşıklar göz yumazlar budağdan
6. Revzen açıp yüzünü ʿarz eyle bu faķire
Varım yokum vireyim yukarıya aşağıdan
7. Necmī beni dönderme evşāf-ı yāre düşdüm
Yārim benim ʿAcemdir dem ururum ʿİrağdan

[M 85a; D 76b]

[176]

[-?-]

1. Açdı peçe gösterdi ruḥuñ oldu dıraşşān
ʿArz eyledi dīdārını ʿuşşāķına cānān

2. Şems ü kamer çıktı meger zîr-i şehâbdan
Neşr oldu cihân üstüne envâr-ı ferāvân
3. ‘Âşıklarını dîvâne kılıp tağlara şaldı
Kalmadı hiç mât oldu bütün cinile insân
4. Bilmem ki neye uğradı bu gerdiş-i gerdün
Levh ü kalem-i çarḥ u zemîn itmedi devrân
5. Âh ol âhû-beçe ‘aqlım alıp tağlara şaldı
Bir âteş bırakıp eyledi bu sînemi sūzân
6. Ebsem olan ta‘n eylemesin ey zâhid bed kişi
Hâl-i diğer-günuma ‘âlem eylese giryân
7. Sâde degil ‘âşıkların dünyâ saña muhtâc
İhsânına in‘âmına cânım ola kurbân

[D 77a]

8. Şermende beni eyleme kıl bisyâr keremler
Yâr u ağıyâr eylemesin hâlîme ḥandân
9. Miḥnet endûha ne ḥâcet Necmî kuluḡdur
Pâ-pendini kes eyle aña vuşlatıḡ ihsân

[M 85b]

[177]

[mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün]

1. Turun ey dostlar bezme bugün mestâneler gelsin
Diyin pîr-i muğâna sâkiyâ peymâneler gelsin
2. Koğun bu encümenden turmasın şûfileri yek-bâr
Kerem kılsın bizi şâd itmeye rindâneler gelsin
3. Ne bilsin hâlet-i ‘aşkı cemende bülbül-i ser-mest
‘İzâriḡ şem‘ine yanmaḡlıḡa pervâneler gelsin

4. Şarābıñ lezzetin kim cāmiden şor şorma zāhiden
Ezel bezmindeki ser-mest olan dīvāneler gelsin
5. Sürüp esb-i murādı levḥa-i şaṭrancda ‘āşık
Şehi māt itmeye rūḥdan geçen ferzāneler gelsin⁵²²
6. Baña göster bu miḥnet-ḥānede bir kāmkar olmuş
Bu mihmān-ḥāneye di sākin vīrāneler gelsin⁵²³
7. Taḥammül eylemez kim nār-ı ‘aşka rūḥ-ı nā-puḥte
Bu ‘işret-ḥāneye Necmī dil-i büryāneler gelsin

[D 77a; M-]

[178]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilatün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Şoruñuz bu derd-i dili bu dili dīvāneden
Nāle eyler murğ şeydā ider ayrılınca lāneden⁵²⁴
2. ‘Ayb kılma ‘āşık-ı şūrīde-ḥālīñ zāhidā
İçse çaķısa yıķılıp gelse eger mey-ḥāneden⁵²⁵
3. Femine her ne ki gelse söylesin ma‘ zūrdur
Şorur mu itdiği cūrm her dil-i dīvāneden
4. N’eyledim n’itdim saña sürdün beni bu ḳapudan
Āh kim ben bilmezem bu tünd ne cānāneden
5. Ḥālīmī eyler ḥikāyet kūy-be kūy kim muṭribā
Cāhilān ṭuyar mı bilmem ḥākī-i efsāneden

⁵²² Bu beyit D nüshasında yok.

⁵²³ Mısranın vezni bozuk.

⁵²⁴ Mısranın vezni bozuk.

⁵²⁵ Mısranın vezni bozuk.

6. Neş'e-i keyf-i şarābı şormanız her şūfiden
Zevk-i mey-i sorunuz mey-ḥānede mestāneden

[D 75b; M-]

7. Ol kadar nūş-ı şarāb itmiş ki 'aqlı kalmamış
Mey içip Necmī gelir düşerek mey-ḥāneden

[179]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün]

1. Yürü ey bād-ı şabā ol şūḥ dil-ārāya di gelsin
Kaddi servi yüzü gül gerden mīnāyı di gelsin
2. Yakdı yandırdı benī āteş-i hicrānına gitdi
Ḥāl nokta zūlf cīm kaşları tuğraya di gelsin
3. Nice ben bir çekeyim derdini izhār ideyim
Birleşelim şubḥ u mesā inleyelim nāye di gelsin⁵²⁶
4. Raḥm kılmaz baḡa bilmem nedir ol cevre sebeb
Dildeki āteşi taḥrīk idiciye di gelsin
5. Beni böyle unutup itdi beyābāna meger
Raḥm kılsın dil-i Mecnūnuma Leylāya di gelsin
6. Bir gün olur öyle bir āh çekerim gerdūn yıkılır
Nice yıldır benī şalmış hicrān derd-i sevdāya di gelsin
7. Ḥāḡ-i pāye bu ġazelde Necmī kıldı ḥāl beyān
Yürü ey bād-ı şabā ol şūḥ-ı dil-ārāya di gelsin

[D 77b]

[180]

[-?]

1. Niçün benī atarsın hicrān oduna cānān

⁵²⁶ Mısrânın vezni bozuk.

Yanmaz uḥrāda dirler āteşe ehl-i īmān⁵²⁷

2. Ordu çekip yürüdü dil şehrine şāh-ı ḥubbuḡ
Bağdādveş talan kıldı Tatar cünd-i Türkān⁵²⁸
3. Geldim ḳapuḡa cānā itdim besī niyāzı
Raḥm itmediḡ faḳīriḡ itdiḡ beni ser-gerdān
4. Baḳ ḳānūna beyān ḳıl böyle midir ‘adālet
‘Aşḳ küi-ḡana şaldın ḳıldıḡ dilimi sūzān

[D 78a]

5. Gördüm zülfüḡ bu gelmiş baḡtım gibi yüzünde
Hücūma ḡāzır olmuş üstüme şāh-māran
6. Men‘ eylemek nedendir ‘āşıkına vişāliḡ
Ḳaḡı mahalde ḳaldı ḳıldıḡı ahd ü peymān
7. Necmī feryāda gelmiş oḡur evrād-ı ‘aşḳı
İtmiş dilini sūzān āteş-i ‘ilm ü irfān

Ḥarfū’l-Vāv⁵²⁹

[181]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Göḡül mir’at-ı rüyuḡ görmege her şeb ider ārzū
İnḡun ki küdüret ḡāşıl eyler ki düter sayru

[M 86a]

2. Maḡabbet bezmine gitdim ki gördüm cem‘ olup ‘uşşāḳ
Şalıp evşāfiḡ ortaya ḳıḡarlar her ḡarafdan hū
3. Şikest itme zücāc-ı dil ḳırılrsa iltiyām bulmaz
Şaḳın terk-i edebden ḡāne-i beyt-i Ḥudādır bu

⁵²⁷ Mısrânın vezni bozuk.

⁵²⁸ Takdim tehir. ”Bağdādveş kıldı talan Tatar cünd-i Türkān”

⁵²⁹ D nüshasında başlık bulunmamaktadır.

4. Yanarsam yanmasam kim âteş-i ‘aşka inanmaz ol
Sitemkârım yine cevri ü cefâsın artırır her sū
5. Haber aldım şabâdan hâl-i cânânı su’âl itdim
Oturmuş zîkr idermiş nâm-ı dil-dârın hemân meh-rū
6. Vücūdum nâle tündü âteş-i hecri şerârından
Meger efsûn ile sūzân idermiş gönlümü cādū
7. Hayâl-i hâşşî ile Necmî yazarmış defter-i ‘aşkı
Lisân-ı şî‘rde dirler inçün nāmına hoş-gū⁵³⁰

[D 78a; M-]

[182]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ iātün / fe‘ ilün]

1. Yürü ey kebg-reviş bu bezmde tırma her sū
Kebg-reftârın ider görmese ‘uşşâk ârzū
2. ‘Anber-i sārâların aç dök gerden mînâ üzre⁵³¹
Eylesin ‘âlemi ta‘îr bûy-ı her bir gîsū
3. Süzdürüp nergis mestânelerin mest itme beni⁵³²
Urma bu sîneme hançerlerin ey gözler âhū
4. Hışm idip kaşlarını gözlerini oynadarak
Katlimi ârzū ider cihânda tûran her ebrū⁵³³
5. Kâpusunda kulluğa eyledim ikrâr her şeb
Raḥm kılmadan ‘aceb bu bendene hergiz yâ hū⁵³⁴

⁵³⁰ Mısranın vezni bozuk.

⁵³¹ Mısranın vezni bozuk.

⁵³² Mısranın vezni bozuk.

⁵³³ Mısranın vezni bozuk.

⁵³⁴ Mısranın vezni bozuk.

6. Geldi bir muğ-beçe kıldı beni da‘ vet der-hāl
‘Azm-i mey-ḥāne idip kıldı dilimden kayḡu

7. Vuşlatı kuyuna yol bulmak içün nice zamān

[D 78b; M-]

Necmiyā bezm-i ḥayālde eyledim çok tekpū

[183]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ iātün / fe‘ ilün]

1. Niçe yıldır ider idim bezm-i vişālīḡ ārzū
‘Azm kıldım ser-i kūyuḡ itleri kıldı ḡulūv

2. Men‘ kıldı beni eyvāh vuşlatıḡla ey şūḡ
Bu gice gözlerime girmedi hergiz uyḡu

3. Yine aldı dil ḡiṣārıḡ leşker-i ḡam bu gice
Şād iken ḡānemize tıldu ser-ā-ser kayḡu

4. Uyanır mı uyḡudan baḡt-ı siyāhım hergiz
Açılır mı ‘acabā üstümüze⁵³⁵ baḡlı ḡapu

5. Bu diyārdan dükenir mi rızk-ı maḡsūm-ı ezel⁵³⁶
Yol virir mi ‘azm-i kūyuna o şūḡ-ı dil-cū

6. Yoksa böyle mi geçe ḡam ile eyyāmım
Çıkar mı zīr-i seḡābden ḡün gibi ol meh-rū⁵³⁷

7. Dām-ı ḡasretde ḡala mı murḡ-ı ḡöḡlüm Necmī
Bir ḡün ola pāy-bendim aça mı ol tez-rū

[184]

⁵³⁵ üstümüze: üstümüze bu, D

⁵³⁶ Mısranın vezni bozuk.

⁵³⁷ Beytin vezni bozuk.

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' iātün / fā' ilün]

1. Bülbul-i dil şive-i güftārın eyler ārzū
Tūṭī-i cān zevk-i şekker bārın eyler ārzū
2. Dāne-i ḥālindeki esrāra mahrem olmağa
Gice vü gündüz rü'yet-i dīdārın eyler ārzū

[D 79a; M-]

3. Sīnesini raḥne raḥne itmege ez-cān u dil
Gülşen-i vaşlında bitmiş ḥārın eyler ārzū
4. Qadd-i serviñ üzre dā'im dād u feryād itmege
Her taraf kevkeb urup gülzārın eyler ārzū
5. 'Arz kıl dīdārını 'uşşākına ey māh-rū
'Āşıkān tā şubḥa dek envārın eyler ārzū
6. Bir ḥayāl olmuş vücūdum nāle dudmuş āh kim
Āteş-i 'aşkına düşmüş yārın eyler ārzū
7. Necmī itürmüş nigārın āh u feryād eyleyor
Qaddini ḥam eylemiş hem-varın eyler ārzū

[185]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' iātün / fe' ilün]

1. Yüzünü görünce didim şems ü raḥşandır bu
Çār-deh-i rüzede toğmuş meh-i tābandır bu
2. Aya karşı bu gice ol kadar itdim giryān
Didi gören gözlerim lā' l-i Bedehşandır bu
3. Seyl-i eşkim silerek ellerim al kan oldu
Anı al sīneye baş pençe-i mercāndır bu
4. Ağlayarak jeng tutmuş ḥün-ı dilimden müjem

Cism-i a' dālarına bir kanlı peykāndır bu

5. Cephede kaşlarını rü'yet idince didim
Beni öldürmege bir şemşir-i bürrāndır bu

[D 79b; M-]

6. Zekānıñ çāhına düşdü murğ-ı dil itdi feryād⁵³⁸
Raḥm kılma didim öldür saña kurbāndır bu
7. Yiter yazdın Necmiyā ḥāl-i firākıñ şerḥıñ
İşidenler dimesin gūlyabāndır bu⁵³⁹

[186]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' iātün / fe' ilün]

1. Dil nider niçe zamāndır bezm-i vişālın ārzū
Kaşların tığ çekip men' ine olmuş gayretlu⁵⁴⁰
2. Niçe 'āşkların 'aqlını alıp tağlara şalmış⁵⁴¹
Tırmayıp efsūn okur gözlerin olmuş cādū
3. Bir kadeḥle mest idersen vericek lā' l-i şārāb
Sen gibi var mı eyā sāḳiyā bir himmetlu
4. Cem' olup dün gice mescide niçe zāhidler
Eylemişler şubḥa degin cāy-ı ta' accübde gulūv
5. Necmīnıñ ḥaqqında dimişler eylemez nūş şārāb
Allāh Allāh bu ne sözdür bu ne büh tandır bu

[187]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' iātün / fe' ilün]

⁵³⁸ Mısranın vezni bozuk.

⁵³⁹ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁴⁰ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁴¹ Mısranın vezni bozuk.

1. ‘Ārızın şu‘ le virip dudmuş cihānı pertev
Āfītāb mıydı meger eyledi lem‘ ān pertev
2. Nār-ı ‘aşkın işti‘ āl eyledi dilde cānā
Din evin eyledi başdan başa nīrān pertev

[D 80a; M-]

3. Erānī söyledim ol nükte dilinde virdi cevāb
Yağdı bu cism-i tūru eyledi vīrān pertev
4. Muşhaf-ı hüsnünü açdı okudum sūre-i nūr
Yandı dil bişdi ciger tutdu imān-ı pertev
5. Ne güzeldir pertev-i hüsnün eyā şāh-ı cihān
Mülk-i hubbuḡda olur mu zerre nokşān pertev
6. ‘Aks kılmış reng-i ruḡsārın eyā sāķi dehr
Eldeki cām-ı Ceme eylemiş iḡsān pertev
7. Kāmer-i ṭal‘ atınız şu‘ le tutup āfaḡdan
Giceler şubḡa degin eyleyin seyrān pertev
8. Mihr ü meh pertev alır şu‘ le virince rūyuḡ
Kevkebāne ‘arz ider emriyle fermān pertev
9. Şu‘ le-i pertev-i hüsnünle gezeyor Necmī
Eylemiş cān dergehiḡ sīnede sūzān pertev

Ḥarfū’l-hā⁵⁴²

[D 80a]

[188]

[mef‘ ūlū / fā‘ ilātūn / mef‘ ūlū / fā‘ ilātūn]

1. Ebruḡ çekip tīḡını sīneme urdu yāre

⁵⁴² D nüshasında başlık bulunmamaktadır.

Bu yaraya ʔabīb olmaz mı hīç mi çāre⁵⁴³

2. Zülfün dutunca rūyuñ yüz virme ol raķibe
Nūru olur mu māhıñ ebr eylese sitāre

[M 86b]

3. Murğ-ı dilim ʔutulmaz bī-hūde ʔurma dāmı
Hal-i siyeh yüzünde ʔavī olsun āşkāre

[D 80b]

4. ʔaşı ʔalemlı yārim sözü veremli yārim
Cismi alımlı yārim hem ʔalbi seng-i hūre
5. Her ne gelirse Hāḳdan⁵⁴⁴ rāzī olur erenler
Hā'ıl olur mu bir şey' ol emr-i Kirdgāre
6. Bu sırra maḥrem olmaz şūfīye dime rāzı
Meydān-ı ' aşḳda ' āşık itseler pāre pāre⁵⁴⁵
7. Hāyetde ʔaldım ey dil şahrā-yı cāna düşdüm
Bu deryāya düşenler çıkamaz ebed kenāre
8. Bir bādeye şatmış bu cem u cānı vallāh
Aḥsentü didi ' ālem eyledi kim bu kāre
9. Ağlar gezer kūyunda Necmī ʔuluñ nigārım
Dünyāyı seyle virmiş urmuş cihānı nāre

[D 82a]

[189]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Sāḳiyā eyle raḥm-i dil-i nā-şādımıza
Elde fīncān u ʔadeḥ dolu gel yanımıza⁵⁴⁶

⁵⁴³ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁴⁴ Hāḳdan: senden, D

⁵⁴⁵ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁴⁶ Beytin vezni bozuk.

2. Pās-bāndır mey-ḥāne olup şām u seḥer⁵⁴⁷
Eyle ikrām mey-i engūrile rindānımıza

3. Daḥil ider ise ne ḡam bizi ebnā-yı zamān
Pehlivānız giremez her leke meydānımıza

[M 87a]

4. Reşkden pārenir sīne-i mir'āt-ı felek
Rind-i mey-ḥāne virince zīneti cāmımıza

5. Daḥl kılma mezheb-i meyde olanı şūfī
Tā kıyāmet hicv ü zemmiḡ yazarız dīvānımıza

6. 'Azm idip sāḥa-i būstānımıza itme nāzar
Kec-nazar eyler işābet gül ü reyḥānımıza⁵⁴⁸

7. Āteş-i hecrile yandı cigerim oldu kebāb
Necmiyā eyle nazar dildeki büryānımıza

[190]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Didiler kaşı kemānım gelecekdir bu gice
Ġamzesi kanlı civānım gelecekdir bu gice

2. Açılın şaf şaf olun intizār üzre ṭurun
Şāhid-i šāh-ı zamānım gelecekdir bu gice

[D 82b]

3. Beni meydān-ı maḥabbetde siyāset idecek
Kāmet-i serv-i revānım gelecekdir bu gice

4. Elde fīncān u ḡadeḥ sīnede zenṭūrile nāy
Dildeki naḡş-ı nihānım gelecekdir bu gice

⁵⁴⁷ Mısrarın vezni bozuk.

⁵⁴⁸ Bu beyit D nüshasında yoktur.

5. Müntazırdır şeref-i pâyına cümle aḥbāb
Femde vird-i zebānım gelecekdir bu gice
6. Geldi bir peyk götürüp müjde-i devlet yā hū
Luṭf idip ol mihribānım gelecekdir bu gice
7. Ceyş-i ‘uṣṣākile çāk eyle selāmlık Necmī
Tendeki rūḥ-ı revānım gelecekdir bu gice

[191]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Nūş itdim bāde-i ḥubbuṅ baş egmem bāde-i nāba
El urma ba‘ d-ez-în sāķī ṭolaşma cām-ı nā-yāba
2. Ṭolandım Ka‘ be-i kūyuṅ⁵⁴⁹ gelip dergehine düşdüm
Derūnum derdini ‘ arz eyledim ḳapūda bu āba

[M 87b]

3. Maḥabbet bādesin süzdüm seniṅle dün gice bizde
Çıķıp ol bezmden gitdim yürüdüm ‘ ālem-i āba
4. Baṅa ḳarşu ṭururken ol ḥam-ı ebrūlarıṅ cānā
Ḥam olsun ḳāmetim secde idersem ḡayrı miḥrāba
5. Niķābıṅ açma rüyundan ḥarāret virme ‘ uṣṣākā
Taḥammül eylemez ‘ ālem güneşden neşr olan⁵⁵⁰ tāba

[D 83a]

6. Gelip ḥışma sūzüp çeşmiṅ sīnemi eyleme sūrāḥ
Aķıdma gözümün yaşın cihānı virme seyl-āba
7. Derinde Necmī bī-çāre ider feryād ḳılar āvāz
İşitmeyip anın sözün yatarsın nāzile ḥ‘āba

⁵⁴⁹ kūyuṅ: ḥubbuṅ, D

⁵⁵⁰ neşr olan: cer olan, D

[192]

[-?-]

1. Hürşidveş tolaşdım dünyâyı bir zamānda
Bir şād gönül görmedim işbu fānī cihānda
2. Her biri bir fikirle maḥzūn her biri bir kaydla pā-pend
Bir āzāde bulmaz ne pīrde ne cevānda

3. Düşmüşler pādişāhlar sevdā-yı tāk ü tahta
Miskīnlerin ḥayālī bir pāre celb-i nānda

4. Vaḳt-i seḥerde geldi sem‘ a şadā-yı nākūs

[M 88a]

- Gitdim ki deyre gördüm bir teb ṭurmuş dīvānda
5. Eṭrāfına cem‘ olmuş bir niçe merd-i mehbūt
Alkış iderler ammā cümleside ḥüsrānda
6. Gördüm mescidde ṭurmuş gūyā niyāz iderler
Birkaç bī-dil cemā‘ at ḳalmış ğam u ziyānda
7. Gördüm birkaç ḳalender mey-ḥānelerde inler
Ser-ḥoş başı dizinde bī-nām [ü] bī-nişānda
8. Böylece sa‘ y ḳıldım ol Ka‘ betü’l-Hüda
Mestāne dost didim bī-nuṭḳ [u] bī-nişānda
9. Geldi nidā-yı lebiḡ suy-ı fu‘ād-ı zārdan
Ey ‘āşık-ı ṭaleb-dār sensin bu dil bu cānda
10. Didim ki ey dil ey dil-i Necmī ḳapuḡda kimdir
Didi ki tercemāndır şimdi der-i cinānda

[193]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. H̱ābile ülfet tūtopdur yār uyanamaz bu gice
Pās-bān olmuş gözedir dil uşanmaz bu gice
2. Bilmezem ki bu giceler ol şeb-i yeldā mıdır
Ne uzundur ay batıp hem gün tolanmaz bu gice

[M 88b]

3. Luṭf iderven ey güneş ol şūḥ bīdār eyle gel
Üstüme ḥandān kılar aḡyār utanmaz bu gice
4. Şem' -i rūyu şu' lesinden şu' le-dār olmuş cihān
Şu' le virmez gün tolanmaz şem' e yanmaz bu gice
5. Germ-i rūyu şiddetinden kurumuş rūy-ı zemīn
Ne kadar giryān kılsam yir şulanmaz bu gice
6. Nuşḥ kıılma vā' ızā bī-hūde virme şıkleti
Devr ider peymāne elde sākī kıanmaz bu gice
7. Necmī senle bir daḡıḡa zevḡ ü şoḡbet itmedi
Bīn yemin itsen raḡībīn hīḡ inanmaz bu gice

[194]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Nedir düşdün dile bir loḡma nān için bu sevdāya
Seriş şaldın iki māhir bazudır kıuru kıavḡaya
2. Çekilmiş sofra-i Rabbin öḡnüne cümle maḡlūḡun
Nazar kııl çeşm-i ' irfānla na' im-i luṭf-ı Mevlāya
3. Ḥudā rūzī-resānīdir ḡam u endişede olma
Der-i maḡlūḡdan rūyun çevir dergāh-ı ' ulyāya

4. Müsâ' id olmasa taqdîr olmaz bâb-ı maşşûda

[M 89a]

Nedir bend eylediñ göñlüñ mehâr-ı câh-ı dünyâya

5. Yiter kıldıñ temelluk âb-rüyüñ eylediñ rîzân

Sefihâne yiter taldıñ gamile mâl-i hulyâya

6. Diliñ gavvâşını şalma yem-i bî-mâye manşıba

Çıkar mı sâhîle hergiz düşenler ka' r-ı deryâya

7. Bekâsız mülke bend olma Hudâdan şerm kıl Necmî

Bu fânîye meyil virme çevir rûsvâ-yı ma' nâya

[D 83a]

[195]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Bezmiñize düşmüşem bir dil-berin sevdâsına

Ol zamândan talmışamdır ' aşk u gam deryâsına

2. Topla ey şüh dâm-ı zülfüñ dâne-i hâliñ görüp

Murğ-ı göñlüm ' azm ider kim lâne-i ' ulyâsına

3. Mihr-i hubbuñ leşkeriñ çekmiş dilimle ceng ider

Şalmışamdır başımı Rus u Fireng gavgâsına

4. Gülşen-i bâğ-ı vişâle yol virir mi sevdiğim

Gül cemâliñ ' arz ider mi bülbül-i şeydâsına

5. Yanmışam nâr-ı firâka âh u nâlân iderek

Yüzümü sürdüm tolaşdım dergeh-i ' ulyâsına

6. Pâdişahım iltifât itmez nedir bilmem sebeb

Düşmüşemdir ey dirîğâ vuşlat-ı hulyâsına

7. Necmî gelmiş dergehinde ' arz-ı hâl tutmuş turur

Mecnûn olmuş hâlini eyler beyân Leylâsına

[196]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Goncalanmış şâh-ı hâr üzere şalmış gül güle
‘Andelibin nâlesi gerdûna şalmış velvele

[M 89b]

2. Gül varakı üzre tahtır olunan ‘aşk âyetin
Her seherde okudukça neş’e virir bülbüle
3. Ey gönül mey-keşligi öğren kadehle cāmîden
Nüş-ı mey itme içün dâ’im ururlar mülmüle
4. Bâğ-ı hüsnünde gezerken gıbta-i hayrânile
Benzedip kıldım hıfâlar zülf-i çîniñ sünbüle
5. Zü’l-fekâr-ı âhımı çeksem eger Kerrârveş
Meydân-ı ‘aşk içre benim zâhir-i zâr dildile
6. Sîne-i eflâka ursam pâre pâre eylesem
Kubbe-i eflâke düşer zelzele-i gulgule
7. Hem semâ-ı şî’rde pervâz idende murğ-ı dil
Necmîyi dîvâne eyler kim şadâ-yı zelzele

[D 83b]

[197]

[mefâ’ ilün / mefâ’ ilün / mefâ’ ilün / mefâ’ ilün]

1. Bedirlenmiş yüzün cânâ temellük eylemez aya
Haftâ eyler kemân-keş benzedirse kaşların yaya
2. Sevâd-ı nokta-i çeşmim esîr-i hâl-i Hindûndur
Müneccim dek perestiş eylemez ‘ağd-i Süreyyâya
3. Kerem kıl nîze-i müjgânı hıfz it dil gılâfında

Vücūdum delmesin tōndürmesin beñzetmesin nāye

4. Derinde giryeler kıldım ağıtdım kanlı seyl-ābım
Çıkardım derdimi dilden dağıtdım o ednā a‘ lāya⁵⁵¹

5. Seni böyle görünce kollarım yanlarıma düşdü
Açıp zülfün şalıp dağılır iken gerdān mīnāya

[M 90a]

6. Düşe kalka ser-i kūyūn dolaşıp kapuğa geldim
Açıp ellerimi tutdum der-i dergāh-ı Mevlāya
7. Tekeddür eyleme hātırcığım ey şānı Leylā
Bu sırr-ı ‘ aşkıyı hıfz it dağıtma ehl-i dünyāya
8. Visāliñ ‘ arz kıl işbu dil-i mağmūma raḥim it
Ezel bezminde şalmışam başımı dürlü sevdāya
9. Dil-i ‘ aşık olur mu teng-i ğumūm dehriden Necmī
Bulanmaz aḳsa biñ yıl seyl seyl-āb ḳa‘ r-ı deryāya

[198]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Piç piç olmuş bükülmüş ruḥda kākül kāküle
Birbirine tolaşıp büstānda sünbül sünbüle

[D 84a]

2. Kıpkızıl olmuş kızarmış şermiden ruḥsār-ı yār
Birbirine söyleşirken ḥāl-i ‘ aşkı gül güle
3. Murğ-ı cān bu ḥāne-i cismimi güm gümüledir
Zār-ı bülbül künbet-i gerdūna şalmış velvele
4. Çatlasın bağı rakıbiñ ḳalması cisminde cān

⁵⁵¹ ednā: ednāya, M

Şoĥbet itdiŋ yārile bu gice olduĥ⁵⁵² dildile

5. ‘Andelibim ‘aşĥ dersin öğrenip pervāneden
Āteş-i ‘aşĥa yanıp şalmaz cihāna velvele
6. Doldurur ki cāmdan ki kāseye lā‘l ü şarāb
İkrām eyler ġalibā ‘uşşāĥa nisbet mülümle
7. Şayĥa-i dilden ĥarāb olmuş vücūdum Necmiyā
Sūr-ı İsrāfilden düşmüş cihāna ġulgüle

[D 84a]

[199]

[müstef‘ ilün / müstef‘ ilün / müstef‘ ilün / müstef‘ ilün]

1. Vaşf eyle derdimi⁵⁵³ şabā yārāneden yārāneye
Kim⁵⁵⁴ söylene bu dāstān bir ĥāneden bir ĥāneye
2. Zülfün duzaġı ey nigār murġ-ı dilim kıldı şikār
İtdi evini ber-ġüzār bīġāneden bīġāneye

[M 90b]

3. Ey gözleri ĥ‘un-ĥ‘ārımız v‘ey lebleri mercānımız
Derdimi söyle cānımız cānāneden cānāneye
4. Gördüm cemālīŋ ey perī oldum bu cāndan ben berī
Gezdim yürüdüm serserī mey-ĥāneden mey-ĥāneye

[D 85b]

5. Sāķī ola senden taleb būs-ı leb-i bintü‘l-‘ineb
Şahbāyı doldur kıl tarāb peymāneden peymāneye
6. Peymānede lā‘l-i şarāb başında tutmuşdur ĥabāb
Ol ĥadeĥi eyle şitāb devrāneden devrāneye

⁵⁵² olduĥ: urduĥ, D

⁵⁵³ derdimi: aĥvālim, D

⁵⁵⁴ kim: tā, D

7. Dil lahmını nemeklip ‘aşk âteşinde kıl kebâb
Meze diyu vir Necmiyâ mestânenen mestâneye

[200]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Ayrılığ tığıyla cānān kaşd kıldı cānıma
Leşker-i ğamla yürüdü kal‘ a-i imānıma
2. Haste düşdüm bu diyār-ı ğurbet içre āh kim
Dost düşmenden dırîğā kimse gelmez yanıma
3. Ger tamām olmuşsa va‘ dem ‘avdet eyle ey melek
Çok tazarru‘ eyle bir dem Hāzret-i Sübhānıma
4. Mühlet ol zāt-ı⁵⁵⁵ Hudādan bir zamān bu ‘ömrüme
Merhamet kıl gençliğimde girme benim kanıma

[D 81a]

5. Ben ölürsem ğam degildir ğam odur ki sevdiğim
İnsāf itmez haber kılmaz meyl ider düşmānıma
6. Men‘ kılma mihr-i vaşlından beni lutf eyle gel
Ey tabīb sem-i helāhil katma bu dermānıma
7. Posta ile geç gider şıhhat peyāmın Necmiyâ

[M 91a]

Telğırāfla bir haber vir bārī ol cānānıma

[201]

[fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün]

1. Devlet oldur ‘aşıka yāri fidā cānım diye
Mihribānım sevdiğim devletlü sulţānım diye

⁵⁵⁵ Zāt: süy, D

2. Dergehimde k  l olup   al r  z [u]   eb ey sevdigim
Vu  latımdan   zge yokdur sa  a i  s  nım diye
3. Ri  te-i göğsü ile bend eyleye murg  -ı dili
Ey es  r-i h  al-i    anber-b  y-i zind  nım diye
4.   em    r ebr  su ile h    m eyleyip   atlı eyleye
  ande   aldı   gelmedi   ey   alb-i vir  nım diye
5. G  l   en-i h    n  nde bekle söyleye   ub      mes  
B  g  -ı h  rremide ey bir      l   b  g  b  nım diye
6. M  btel  s   oldu  m dil-d  rım   kim Necmiy  
Mer  amet   ıl t  z   avu  dur ba  a S  bh  nım diye

[D 81a]

[202]

[f    il  t  n / f    il  t  n / f    il  t  n / f    ilün]

1. Ey   ab   bildir bu h  alim y  re All  h    a   ına
  ıl kerem it derdime bir     re All  h    a   ına
2. Ger   l  rsem   asretim   alır   ıy  met gününe
Ra  m   ılsın itdigi   z  ra All  h    a   ına
3. Düşmüşem çöllere fery  d eylerim Mecn  n⁵⁵⁶ gibi
Yalın ayak ba   a  ık yalvara All  h    a   ına
4. Mi  net [  ] end  hile fery  d idip i  ler g    l
Her ne gördüğü söyle ol dil-d  re All  h    a   ına
5. Ber   urup g  rl  r gider hem düşdü-ı   hım her gice
Yandırır efl  k   bir bir n  re All  h    a   ına

⁵⁵⁶ Mecn  n: bay   , D

6. Karşu tırmaz⁵⁵⁷ tağ u daş ins ü melek vaḥş [u] tıyūr
Gözlerimden çağlayan enhāra Allāh ʿ aşqına
7. ʿ Aşq bāzārında çekdim Necmiyā mihr-i tığı
Bu vücūdum eyledim şad pāre Allāh ʿ aşqına

[203]

[mefʿ ūlū / mefāʿ ilün / mefʿ ūlū / mefāʿ ilün]

1. ان خال ندانستم انشا شده افسانه
Devr eyle amān sākī elden ele peymāne

[M 91b]

2. کز میکنری کویش الطاف کئی ما را
ʿ Arz eyle şabā rāzım başdan başa cānāna
3. منمیرم اکر دردش بر قرب همه عالم
Başlar gice vü gündüz kim feryādla efgāna
4. مطرب بزند طنبور اغاز کنداین اشعار
Mevlevī gibi ʿ uşşāk gelmiş heme devrāna
5. کانون دلم پر شد از نار محبت را
Bir kerre nazar eyle gögsümdeki imāna
6. ارزوی نقابت را بر خوا استش ان باد
Luṭf eyle meded bir baḳ karşındaki ḥübāna
7. ان مردیکی فی شرر هبر کندش شیطان
Monlāya ḳul Necmī gitme berü yabana

[D 81b]

[204]

[mefʿ ūlū / mefāʿ ilū / mefāʿ ilū / feʿ ūlün]⁵⁵⁸

⁵⁵⁷ karşı tırmaz: tayanır mı, D

⁵⁵⁸ Müstezat, [mefʿ ūlū/feʿ ūlün]

1. Gel gidelim tekyelere ey şāhid-i⁵⁵⁹ güm-rāh⁵⁶⁰

Budur saḡa ḡūb rāh

Furşat gidicek elden idersin niçe eyvāh

Vaḡt-i şebāngāh⁵⁶¹

2. Kitāb-ı ezel defterme çok yazılar yazdı⁵⁶²

Ol kil-k-i serī⁶ le

Şaldı beni ṡaḡlara Mecnūn gibi billāh⁵⁶³

Çok söyledim Allāh

3. Takdīr idi Mecnūn niçe daḡlara çıḡdı

‘Aşḡıḡ avucundan

Leylā diyerek öz ‘ömrnü kim eyledi kūtāh

İtdi niçe biḡ āh

4. Ferhād daḡı öz başına kim urdu külengi

Cān virdi Ḥudāya

Şīrīn cānı şīrīn diyerek itdi tebāh āh

Hengām-ı seḡergāh

5. Herkese Ḥudā bir vechle bir rūzunu virmiş

Muḡsim-i ezelde

Ey ‘aḡl-ı ḡaşır-la nāḡar eyleme eşbāh

Budur saḡa iknāh

[M 92a]

6. Ḳul rızḡını cem⁶ eylememiş ḡūra girer mi

Mevte irer mi⁵⁶⁴

Rezzāḡ-ı ezel rızḡını kesmez hele vallāh

Ey şāhid-i hem-rāh

⁵⁵⁹ tekyelere ey şāhid: Ḥaḡḡa hemān ey zāhid, D

⁵⁶⁰ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁶¹ vaḡt-i şebāngāh: şebā nigāh, D

⁵⁶² Mısranın vezni bozuk.

⁵⁶³ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁶⁴ Mısranın vezni bozuk.

[D 82a]

7. Necmî kuluñ feryād ider hayretle her sū⁵⁶⁵
Ey Hâzret-i Yezdân
El kaldırıp eyler niyâz ey sâhib-i dergâh
Sensin bir ulu şâh

[205]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Hüsni ikliminde yârim şâh-ı devrân olmuş âh
Belde-i ' aşkda meger ' uşşâka sultân olmuş âh
2. Bezm-i meyde ol kadar nüş eylemiş lâ' l-i şarâb
H' âb-ı ğafletden uyanmış çeşm-i mestân olmuş âh
3. Muşhaf-ı hüsnünü tefsîr eylemiş keşşâf-ı dil
Noқта-i hâlinde тұrmuş lâl ü hayrân olmuş âh
4. ' Āşıkına rezm-i ' aşkda тұrmayıp eyler hücüm
Çifte çifte kaşları dü tiğ-i bürrân olmuş âh
5. Ol kadar kıan eylemiş ki kıana batmış gözleri
' Ālemin kıatline bâ' ş-ı tîr-i müjgân olmuş âh
6. Mâr-ı zülfü kaţ' kılmış Ka' be-i hüsn-i râhıñ
Dâr-ı dünyâ ' âlemin başına zindân olmuş âh
7. Necmîyi dilde seg itmiş zeķan cānâ niye kim⁵⁶⁶
Ma' şūķundan ' āşıkına gör ne ihsân olmuş âh

[M 92b]

[206]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Dâd idince bütler içre cem' olurlar yanıma
Bilmezem ki kıankı bütdür rahm ider efgânıma

⁵⁶⁵ Takdim tehir. "Necmî kuluñ hayretle feryād ider her sū"

⁵⁶⁶ Mısranın vezni bozuk.

2. Nāle kılsam nāle eyler ben gibi cām u şabūḥ
Āferīn eyler felekler nāle-i aḥzānıma
3. Beni böyle mest iden kim mey midir yā ney midir
Teʿşir itdi nāle birle āteş-i ʿaşq cānıma
4. Kebgveş devr itmede bu bezmde elde kadeḥ
Sākī-i gül-çehre hergiz bakmıyor giryānıma
5. Naʿre-i mestānelerden salınır nüh-āsumān
Nāle eyler muṭribān hīç bakmıyor dīvānıma
6. Zāhid-i ḥar ṭaʿn idermiş mescid içre rindleri
Ey dırīgā kaşd kılmış ol laʿīn imānıma
7. Necmiyā mescidden mey-ḥāneye tōndür yüzün
Ṭaʿn-ı ʿālemden ḥalel gelse irişmez şānıma

[207]

[fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilūn]

1. Ey dırīgā bir bilinmez derde dūçār oldum āh
Renc çok dermānı yok kim zār-ı bīmār oldum āh
2. Şıḥḥat üzre geşt iderken rüy-ı arzı her ṭaraf
Sāyenizden bu maḥalde yāre aḡyār oldum āh
3. Öyle bir ḥāle giriftār eyledi bu derd beni
ʿAklı yok dīvāneveş mecbūr ḥūn-ḥʿār oldum āh
4. Āteş-i buḥrānile yandım yakıldım kalmadım
Çāreler yok cānımı ihdāya ikrār oldum āh
5. Ne oyunlar oynadı başıma çarḥ-ı nīlgūn

Necmiyâ ben sırr içinden çıkdım izhâr oldum âh

[D 84b; M-]

[208]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün](?)

1. Bir nigârla vâlîh ü şeydâ idim ben bu gice
Vâmîk ü Ferhâd ile hem-pâ idim ben bu gice
2. Ol kadar nûş eylemişdim kalmamışdı tende cân
Hâlimiñ teşrîhini gûyâ idim ben bu gice
3. Hânçer-i aḥbâbla deldim bu vücûdum ney gibi
Hem-nişîn-i şâhid ü şaḥbâ idim ben bu gice
4. Gûşe-i mey-ḥânede rindânveş iñler idim
Mest olup 'âlemlere rüsvâ idim ben bu gice
5. Şaḥn-ı vaḥdetde gezerdim yâr ile aḡyâr ile
Mevcelenmiş bir büyük deryâ idim ben bu gice
6. Var idim hem yok idim 'âşîk-ı şeydâ idim
Yokluk iḡlîminde kim peydâ ben bu gice
7. Başıma cem' olmuş idi Necmiyâ ehl-i 'adem

[D 85a; M-]

Vaşılân-ı Leyle-i İsrâ idim ben bu gice

[209]

[mef' ülü / fâ' ilâtün / mef' ülü / fâ' ilâtün]

1. Geçseñ diyâr-ı Rûmdan ḥâlimi söyle yâre
Teblîğ idip selâmım ol şûḥ-ı dil-fiğâre
2. Vâşıl olunca yâre aḥvâlimi ḥaber vir
Ḳaṭ' itmesin mekâtib raḥm itsin intizâre

3. Dirsen füzündür derd-i hicrânınız gününden
Beytü'l-ḥazende ṭurmuş urmuş cihānı nāre
4. Bulut deġin yağdırır gözden sirşk kanı⁵⁶⁷
Mecnûn gibi çöllere gezer yürür âvāre
5. Necmî feryāde ideyor kılmış cihānı zār⁵⁶⁸
Bād-ı sabā bu ḥālî eyle beyān nigāre

[D 85a]

[210]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Kıldı da' vet beni bir muġ-beçe mey-ḥānesine
İtdi ikrām mey-i engūr ile rindānesine
2. Geldi monlā-yı kadeḥ bintü'l-'inebin yanına
Ṭutdı surāḥî boğazından kan dökdü peymānesine⁵⁶⁹
3. Beni ol duḡter-i rezle itdi tezvîc bu gice
Gör ne iḥsān eyledi şāhid-i mestānesine
4. Bende ol kıızı alıp sīneme başdım tâbe-seḥer
Gāḥ inkār gāḥ işbātla yalvardım anesine

[D 85b; M-]

5. Gice ṭutdum bacaġından öptüm kadeḥiṅ dudaġıṅ
Rü 'yet itdim yüzünü çok teşekkür eyledim iḥsānesine⁵⁷⁰
6. Destgāhına varıp cān naḡdini virdim müzdine
Kim gerekdir ücret-i mey verile rindānesine⁵⁷¹

⁵⁶⁷ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁶⁸ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁶⁹ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁷⁰ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁷¹ Mısrânın vezni bozuk.

7. Necmiyâ içmede mey sevmekde güzel şāhāne gerekir
Sāde rāğīb olmamağdır mey ü maḥbūb efsānesine⁵⁷²

Ḥarfü'l-yā⁵⁷³

[211]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bu cihānı çok tolandım yā hū yāhūlar gibi
Görmedim hergiz rüyunda ḥāl-i Hindūlar gibi
2. Halk-ı 'ālem Mecnūnun nāmını şimdi terk idip
Zıkr iderler her tarafda beni mey-cūlar gibi

[M 93a]

3. Bir 'aceb sır zāhir olmuş nokṭa-i rüyunda kim
Ben o sırra maḥrem oldum zūlf-i meh-rūlar gibi
4. Hışm birle birbirine muttaşıl kaşın çatıp
Kaşd kılmış cānıma ol kemān-ebrūlar gibi
5. Gördüm ol meh-ṭal' atın ḥayrān olup kaldım yine
Yire düşdüm dād kıldım 'aynı sayrular gibi
6. Bir nigehte 'ālemi kendüye rām itmiş o şūḥ
Siḥr kılmış nīze çekmiş hışm-ı cādūlar gibi
7. Baḥt-ı nā-sāzım beni kıldı kūyundan cüdā⁵⁷⁴
Necmiyā çöllere düşdüm misk-i ahūlar gibi

[212]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Dost duyup kapunda yā hū söyledi āzāde ḥay
Gördü ol ruḥsār-ı derdin eyledi āmāde ḥay

⁵⁷² Beyitin vezni bozuk.

⁵⁷³ D nüshasında başlık bulunmamaktadır.

⁵⁷⁴ Mısrânın vezni bozuk.

2. Gülşen-i hüsnünde seyrân eyler iken murğ-ı dil
Cân u dilden âh idip hem eyledi âzâde hay
3. Dâne-i hâl-i siyâhın vaşlına itdi heves
Dâm-ı zülfün içre düşdü başladı feryâda hay
4. Bu ne sırdır kimse bilmez âşinâ olmuş saña
Hay deyip âvâza başlar Şâmdan Bağdâda hay
5. Söz virip çeşm-i siyâhın hışmile bir kez bakıp
Katl kıldın kalmadı bir kimse bu arada hay
6. Misk-i vaşlın tavâf eyler iken ‘ uşşâk sū-be-sū
[M 93b]
Bir nidā-yı mahrem irdi maqşad-ı aqşâda hay
7. Hay diyip gördüm cemâlin bârekellâh söyledim
Ben gibi herkes kılar dünyâda hay uhrâda hay
8. Vâdî-i nisyâna itdin aqmadın bir gün beni
Zulm kıldın sevdiğim itdin heves sem-dâra hay
9. Necmiyâ âsûde olmaz ‘ ârif-i billâh olan
Terk idip bu varlığın eyler merâm muzâda hay

[213]

[-?-]

1. Murğ-ı gönül zülfüne pâ-pestegil mi
Çâh-ı zenaqa dūş olalı haste degil mi
2. Gül yaqağın hâlesini ağışuna almış
Feryâd ü figândan ‘ acabâ reste degil mi

3. Tecdīd ile ikmāle irip izhār-ı maḥabbet
‘Ayb eylemeñiz sevdicegim nev-reste degil mi
4. Öyle kızarıp şermīden ol rūyu nigārım
Bāğçe ḥüsnünde açılğan gül-i deste degil mi
5. Baḫ sīneme evşāf-ı kerīminde yazılmış
Muşḫaf-ı ḥüsnünde seniñ ber-ceste degil mi
6. Bir kes ki düşerse eger āteş-i ‘aşḫa
Ġam u endīşeden ol vāreste degil mi
7. Ka‘be-i kūyunda hemān vaşlına Necmī
Cān virdi didiler yine heste degil mi

[D 87b]

[214]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Şalınıp gezmekde var mı serv-i āzādım gibi
Sāye şalmış ‘aşıḫa ne ḫadd-i şimşādım gibi
2. Künc-i ğamda ğam ile ülfetlenir miḥnetlenir
Göñlüm açılmaz ü gülmez baḫt-ı nā-şādım gibi

[M 94a]

3. Dem çekince ḫubbe-i gerdūnu güm güm idiyor⁵⁷⁵
Şıyt virmiş ḥüzn evinde baḫt-ı nā-şādım⁵⁷⁶ gibi
4. Ġāfil olma sīneñi sūrāḫ sūrāḫ itmeyesin
Nīze-i ḥūn-rīz-i ‘aşḫım çeşm-i cellādım gibi

[D 88a]

5. Münḫarifdir toğrulur mu yayveş ebrūları
Şemşīr-i şāmımı yā meymūn-i ḥūn-dārım gibi

⁵⁷⁵ idiyor: sesledin, D

⁵⁷⁶ baḫt-ı nā-şādım: āh u feryādım, D

6. Her bilādı aradım gezdim yürüdüm bulmadım
Rüsvây olmuş görmedim bu nām-ı ber-bādım gibi
7. Söylenir dillerde şimdi Kaysveş nāmım benim
Şöhret almış Necmiyā her şi‘r-i nev-zādım gibi

[215]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Sinede yārin hayālî bir hāyil eyler beni
İnce ince şan kalem içinde nāl eyler beni
2. Kūh-ı Kāf olsa daḡı itmez taḡammül mā-ḡaşal⁵⁷⁷
Sevdiğim bu bār-ı mihriḡ bî-mecāl eyler beni
3. Revzeninden gösterip rūy⁵⁷⁸ itdiğin bu ‘işveler
İhtiyārım olur elden ḡaste-ḡāl eyler beni
4. Zūlfün ey meh-rū daḡıtma şafḡa-i ruḡsārına
‘Aḡlım alıp ‘ālem içre pāy-māl eyler beni
5. Vuşlatıḡla kām-yāb it yoksa Necmî āh ider
Kaysveş şaḡrālara kim intikāl eyler beni

[216]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Cāy-ı cānāndır bu yirler mā-bih-i cānım ḡanı
Şāh-ı ḡūbān menzilidir şāh-ı ḡūbānım ḡanı
2. Mişl-i Mecnūn ḡūh u şaḡrāyı tolaşdım yār için
Her ḡaraf ḡıldım ḡaleb ol çeşm-i mestānem ḡanı

⁵⁷⁷ daḡı itmez taḡammül mā-ḡaşal: taḡammül eylemez ‘aşḡ barına, D

⁵⁷⁸ rūy: derd, D

3. Şaf-be-şaf fevc [ü] besân cilve kılar kevkeb gibi
Şâh-ı hûbânım kanı şem^ç -i şebistânım kanı
4. Zülfekârım derdmendim bî-çarâr kan ağlarım
Kurre-i ^ç aynım kanı derde dermânım kanı
5. Bâz-dil bir tarzile kıldı sühan-sence âğâz
Meclis-ârâ tûṭiveş pervâz sühan-dânım kanı

[M 94b]

6. Kamer-i bî-çāreyem tavḳ-ı vefāya baḡlıyam
Her yire pervâz urup serv-i hırāmanım kanı
7. Bu cihânın hûblarının şehriyârı Necmiyâ
Dil-rübâ-yı nāzeninem bâz-ı bûstânım kanı

[217]

[fâ^ç ilâtün / fâ^ç ilâtün / fâ^ç ilâtün / fâ^ç ilün]

1. Ey velâyet şehriyârı fâtiḥ-i Ḥayber ^ç Alî
V^çey mürüvvet ma^ç deni ey sâḳî-i Kevşer ^ç Alî
2. Ey ebû şehriyâr-ı şâh-ı şehîd-i Kerbelâ
Nâm-ı ^ç âliḡ dilde dilde eylerim ezber ^ç Alî
3. Senden özge var mıdır burc-ı velâyetde velî
Ṭut elim kırtar beni dāmâd-ı Peyḡam-ber ^ç Alî
4. Ger kızılbaş diseler ḡam çekmez ^ç âlem baḡa⁵⁷⁹
Kim kızıl dīvâne olur söylerim ızhar ^ç Alî
5. Saḡa her kim buḡz kıldı başına olsun turâb
Ḥubb-ı zâtıḡla bu göḡlüm eylediḡ enver ^ç Alî

⁵⁷⁹ Mısranın vezni bozuk.

6. Ben ‘Alînin kabzının çakeriyem çakeri
Düşmüşāna? rûz-ı maḥşerde ki sensin reh-ber ‘Alî⁵⁸⁰

7. Necmiyā ol şehriyārin bendesi ol bendesi
Var mıdır dünyā vü mā-fihāda çün server ‘Alî

[D 88a]

[218]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Şem‘-i ruḥsārın görüp nālān ideydim kâşkî
Bu vücūdum şem‘ iḡe sūzān ideydim kâşkî

[D 88b]

2. Yalın ayak baş açık devrān kılaydım kūyuḡu
Kapuḡuzda cānımı ḡurbān ideydim kâşkî
3. Bāḡ-ı vaşlinda ḡonaydım serv-i ḡaddiḡ üzre kim
Bayḡuveş giryān idip eḡḡān ideydim⁵⁸¹ kâşkî

[M 95a]

4. Bekleyeydim niçe yıl ḡāh-ı zeneḡdānında ben⁵⁸²
Bu vücūdum dāḡil-i zindān ideydim kâşkî
5. Bu metā‘ -ı nāmūsumu sūḡ-ı ‘aşḡda el-‘ iyāz⁵⁸³
Manşūrāsā ṡurmayıp⁵⁸⁴ talan ideydim kâşkî
6. Zencīr-i zūlfüne⁵⁸⁵ pā-beste olaydım ḡāşılı
Murḡ-ı dīl bī-ḡāresin ḡandān ideydim kâşkî
7. Necmiyā miḡnet-sarāy-ı ‘aşḡda mesken ṡutup
Mıṡr-ı mihrin fikrimi sulṡān ideydim kâşkî

[D 87b]

⁵⁸⁰ Mısranın vezni bozuk.

⁵⁸¹ ideydim: kılaydım, D

⁵⁸² ben: hem, D

⁵⁸³ el-‘ iyāz: ey göḡül, D

⁵⁸⁴ ṡurmayıp: dā’imā, D

⁵⁸⁵ zencīr-i zūlfüne: zūlf-i zencīrine, D

[219]

[mefā' ilün / mefā' ilün / fe' ülün]

1. Olursam ben eger mihmān-ı Leylī
İderim cānımı kurbān-ı Leylī
2. Kılarım varımı yağma yolunda⁵⁸⁶
Olursa ger başa⁵⁸⁷ ihsān-ı Leylī
3. Göreydi hāl-i düşvārımı Mecnūn
Tutardı 'ālemi giryān-ı Leylī
4. Çıkar 'arş üstüne dūd-ı āhım
Geline emr⁵⁸⁸vir fermān-ı Leylī
5. Benim dek bu cihānda var mı Mecnūn⁵⁸⁹
Dilimdedir mūdām insān-ı Leylī
6. Düşüp zindān-ı 'aşka Necmī kuluṇ
İder feryād kılar efğān-ı Leylī

[220]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Başa cevri ü cefā kıldıṇ āhım 'arşa tayanmaz mı
Feleklerde melekler kim tutuşup nāra yanmaz mı
2. Didim ey şāhid-i hūbān niçün kıldıṇ beni sūzān
Şaṇa kalmaz döner devrān bu çarḥ bir gün tolanmaz mı
3. Gözüm görmez dizim tutmaz elim irmez gücüm yetmez

[M 95b]

⁵⁸⁶ yolunda: o demde, D

⁵⁸⁷ olursa gör bana: iderse vuşlatıṇ, D

⁵⁸⁸ gelince emr: irişince başa, D

⁵⁸⁹ Mecnūn: mağmūm, D

Ser-i kûyun yolum gitmez göñül senden uşanmaz mı

4. Recā eylerem şāhımdan kerem kıl geç günāhımdan⁵⁹⁰

Benim bu ebr-i āhımdan serîr-i arz şulanmaz mı

5. Şabā kıldı beni bî-dār aniçün olmuşum hûn-h'ār

Qabûl itmez beni dil-dār içip hūnumu kıanmaz mı

6. Cüdā düşeli yārimden cihān tolaşdı zārımdan

‘ Acebdır eşk-bārımdan tenim kıana boyanmaz mı

7. Muḥammed Necmî bî-çāre düşüp çöllere āvāre

Gelipdir rûz u şeb zāre o şūḥ aşlā utanmaz mı

[D 88b]

[221]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Müjgānımdır dem-be-dem kıara zülûfün şānesi

Deste deste kākülündür murğ-ı göñlüm lānesi

2. Secdegāhı ḡ'āş u 'āmdır tāk-ı ebrūn cübbede

Rūyuḡ üzre ḡāllerindir dām-ı zülfüḡ dānesi

3. Āteş-i hüsnüne yansa merdümān-ı dehr-i dūn⁵⁹¹

Yanmada ancak benim şem' -i ruḡuḡ pervānesi

4. Her bir eşyā birbirine şanma ki bîgānedir

Vardır her bir dil-berin bir 'āşık-ı mestānesi⁵⁹²

[D 89a]

5. Nāle vü zārımdan iḡler heft zemīn nūḡ āsmān

Olmuşumdur kimse bilmez ben kimin dīvānesi

⁵⁹⁰ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁹¹ yansa merdmān-ı dehr-i dūn: içinde ey niğār-ı nazenin, D

⁵⁹² mestānesi: ferzānesi D / Mısrânın vezni bozuk.

6. Dāstān-ı dehr-i dūn olsam n’olur faḥr eylerim
Söylenir dillerde her bir ‘āşıkın efsānesi

7. Necmiyā şemşīr-i āhım kabzasından periñ tutup
Na‘ ra ursam işbu çarḥın yıķılır kāşānesi

[M 96a]

[222]

[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]

1. Pārelensin sākīniñ destindeki peymānesi
Yıķılıp vīrāne olsun başına mey-ḥānesi

2. Sākī-i rūz-ı ezel destinden içdim bādeyi
Hūşyār olmaz olmuşumdur ol günūñ mestānesi⁵⁹³

3. Var ise de ‘āşıkıñ ‘ālemde bir maḥbūb kim
Ben de oldum niçe yıldır bir dil-beriñ dīvānesi⁵⁹⁴

4. Ba‘ d-ez-īn maḥbūbumdan kimseler dem urmasın
Neşr olundu ‘ālem içre mestligim efsānesi

5. Vaḫtile eyledim dünyā vü mā-fihāya naẓar⁵⁹⁵
Bezm-i ‘ālem içre yokdur kimseniñ biğānesi

6. Terk-i benlik eyleyip meyile maḥbūb şev⁵⁹⁶
Tırmayıp ol şāh-ı vaḫdet ‘āşık-ı ferzānesi

7. Bī-tekellūf bezm-i ‘aşḳda Necmī hem bir kām içün
Virse ‘āşık cānını eyler kabūl cānānesi

⁵⁹³ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁹⁴ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁹⁵ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁹⁶ Mısrânın vezni bozuk.

[223]

1. منکه می ایه م اکه بر کوی تو کریانه کی
طوق زنجیر جذن بر کرده دیوانه کی
2. تو بضر ما میدهم از مرغ جان دراین قضی
کو سفند روحی را می ایدم قربانه کی
3. زلف تو پزمرده بودت اربخای نود زیر
مزه ام را ایدم بر زلف تو از شانه کی
4. تو که رفت از ملک عشاق خالی مانه اقلیم ما
کر می ایی جان دهم بر پای تو شاهانه کی
5. روح دهم بر عرضه شطرنج عشاق شاهرا
مات کردهم بو دهمی بر عرصه رافرزانه کی
6. کرچه مستم از ازل هشیار بودهم لطف اد
نجمیا کر می دهید پیرمغان بیانه کی

[D 85b; M-]

[224]

[-?-]

1. Emr eylesin bu cāna cānānımızdır şimdi
Hükme eylesin cihāna sulṭānımızdır şimdi
2. ‘Aşq yolunda dil ü cān sa‘y eyliyor ferāvān
Bu şahrā-yı bī-beyān meydānımızdır şimdi
3. Dirāyetle dün ü gün o şāh-ı heft-hāmūn

Dil hānesinde bugün mihmānımızdır şimdi

4. Mecnūn itme der-yād geçti zamān-ı Ferhād

Nāmımı eyle evrād devrānemizdir şimdi

5. Terk eyledim cihānı daldım ‘aşka nihānī

Bir luṭf-ı cāvīdānī yārānımızdır şimdi

6. Fıkr eyle āḫir-i ḫālī uyuma lā’übālī

Cānānımın ḫayālī keyvānımızdır şimdi

7. Deriḡde Necmī bī-tāb itmiş sirişki seyl-āb

[D 86a; M-]

Bu dilde olan aḫbāb efḡānımızdır şimdi

[225]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Açılın ey lāle gül bülbul-i şeydā geldi

Çāk çāk eyleyerek murḡ-ı dil-ārā geldi

[D 86b; M-]

2. Döşeyin pāyına cān ferşini cānānın

Şāhid-i bāḡ-ı İrem āhū-yı şaḫrā geldi

3. Açılıp lāle deḡin baḡrını pūr-ḡūn itmiş

Daḡlayıp sīnesini ‘āşık-ı rüsvā geldi

4. İtürüp ‘aqlını düşmüş kūh u hāmūn içre

Eyleyip çāk-ı girībān ḫāy u hūyla geldi

5. Dem çekip bām-ı serādan ḫaraḡuş dek yürüdü

Şanasın per açuben Ḳāfdan ‘anḳā geldi

6. Necmī āşüften olup dīvānı tutmuş elde

El ḳulaḡda okuyor şi‘r ile inşā geldi

[226]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Açdı zülfünü düşürdü bir uzun efkäre beni
Toladı boynuma çekdi bir ' acayib dāra beni
2. Kaldırıp rüda niķābın cemāliñ ' arz itdi
Da' vet itdi tāze bahārda gül-i gülzāra beni
3. Gözleri dā'ire çekdi okudu sihr ü füsün
Mecnūnāsā çöle şaldı yine āvāre beni
4. Beni niçün ʔa' n idersin zāhidā mescidde
Virdi bir cür' a şarāb eyledi hūn-h'āra beni
5. Mihr-i sūķunda açıp vaşl metā'ıñ ol şūh
Naķd-i cānımla düşürdü almağa bāzāra beni

[D 87a]

6. Bes degil mi beni bed-nām eylediñ ey şūfī
Gice gündüz ğamz idersin yār u aġyāre beni
7. Zekānıñ çāhına çānā bir işāretle yine
Vaż' kıldıñ Necmī dek dām-ı āzāra beni

[227]

[-?-]

1. Bu gice dil evine şöhet-i cānān geldi
Ne güzel söz ider ki ünsiyet-i cān geldi
2. Ol hānede güftāra giriştik niçe aġyār ile biz
..... içinde tolaşırken ' aķla tuġyān geldi
3. Ol ķadar eyledi vaşf-ı yār-ı ʔab' ım tā-be-şubh
Tutuşup cān u tenim ʔab' ımıza sūzān geldi

4. Kim gerekdir cezr ü med baħr-ı süħan bu saħilde
Baħr-ı vaħdet mevce gelip keşretle insān geldi
5. Bî-ħayāl olur mu ‘aceb ‘ārif-i billāh olan
İsm-i hūdan baş tutup zıkr ile Sübhān geldi
6. Şanma ki ‘āşık olan āteş-i ‘aşkdan dūr olsun
Yanarak şem‘-i dilim çeşme-i giryān geldi
7. Necmiyā itme hāzer ta‘ ne-i aġyār ne imiş
Meydān-ı süħanda tab‘ ıma şevkle cevlan geldi

[D 89a; M-]

[228]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Nice gündür felekā eylediñ āvāre beni
Bāyezīd içre bulaşdırdıñ ‘aceb kāra beni
2. Rāhat idim başımı şaldıñ besi daġdaġaya
Rüsvā kıldıñ bu bāzārda yār u aġyāra beni
3. Kime şekvā ideyim ben seni ey kaħbe felek
Nemrūdāsā ilķā itdiñ sāħa-i nāra beni
4. Yuf seniñ eyvānına devrānına iħsānına yuf⁵⁹⁷
Hīle-i luţf ile itdiñ ġam-ı bisyāre beni
5. Bend kıldıñ tavķ-ı miħnetle bu dil-i nā-şādım
Bī-taħammül yine şaldıñ bir uzun efkäre beni⁵⁹⁸
6. Her dü destiñle girībānımı muħkem tutduñ

⁵⁹⁷ Mısrânın vezni bozuk.

⁵⁹⁸ Mısrânın vezni bozuk.

Şalıvirdiñ āh evinde āteş-i şerāre beni⁵⁹⁹

7. Gice gündüz Necmiyā ister isen feryād it
Bahtımāsā aşdılar ebnā-yı zamān dāra beni⁶⁰⁰

[M 98a]

Kıta' at

[1]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. 'Aşrımızda niçe nā-dān zu' mile şā' irlenir
Boş bulup meydān-ı şî' ri rîgveş şātırlanır
2. Mülk-i şî' ri leşker-i bî-veznile yağmalayıp
Tanzîm eyler niçe eş' ār fahr ider sâhirlenir
3. Jāj-ḥāyla müheyā her bezmde eyler sūḥan
Şā' irim ben dehrde söyler müdām fâhirlenir
4. Sırr-ı şî' ri anlamaz noḡşānını bilmez ḥarîf
Bezm-i ' aşḡda fem açar zîrler tırur ḡatırlanır
5. Böyledir şer' -i sūḡanda şā' ire fetvā-yı söz
Bilmeyen ḡānūn-ı şî' ri şî' r dise kāfirlenir
6. 'Aşḡı vü ' ilmi olmayan şā' irlere şî' r gerek⁶⁰¹
Söylediği ma' nisiz eş' ār ile mâhirlenir
7. La' net olsun Necmiyā ol bed-sūḡan cāhillere
Ġayret idip bilmediği sözlere ḡāzırlanır

[2] [kaside]

⁵⁹⁹ Mısrânın vezni bozuk.

⁶⁰⁰ Mısrânın vezni bozuk.

⁶⁰¹ Mısrânın vezni bozuk.

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Elā ey tālīb-i dīdār kadem baş mescide her bār
Umūr-ı māsivāyı terk kıl ol tālīb-i dīdār

Cemā' atle edā eyle namāzın penç evkātde
Kavil-i emrile Mekkeye yüzün eyle istimrār

Nazar kıl ey gözüm baķ bu cihāna çeşm-i 'ibretle
Ser-i insāna her sā' at ider biñ lu'buñ istiķrār

Nef' virmez saña kalb-i selimden ğayrı uķrāda
Hebādır bu bunun māl ü cāh u manşib u vaķār

5. Kıyām eyle ku'ūdda zıkr kıl Allāhı ol 'ārif
Saña keşf ola birbir cümle eşyāda olan esrār

Taleb kıl Hāķ rızāsını maħabbet itme kūyuna
İder mi meyl hārāma ol ki oldu tālīb-i Ğaffār

Şerī' at bārını hāmīl olup gir rāh-ı 'irfāna
Ara bul mürşid-i kāmīl ki eyle derdini iẓhār

Çekip çille riyāzetler bu nefsi terbiye eyle
Gele meydāna ol bezm-i elestde virdigin iķrār

[M 98b]

Huşū' āne yüzün sür yirlere söyle yā Rabbī⁶⁰²
Cemī' -i cürmüne biñ rüyile çok eyle istiġfār

10. Eger gūş virmez isen nuşhuma Necmī bu 'ālemde
Yarın rüz-ı cezāda haşr olursun kim ma' a'l-esrār

[D 89a]

⁶⁰² Mısranın vezni bozuk.

Velehū [kīta]

[3]

1. وردام ره‌بودمرغک ان زمان
ازشادی رقان درجواسمان
2. کاه پرواز کند کاه ثکا روارد
که دم کشد کاه آورد کریان
3. الله الله این چه ح لنت در ان وقت
دم بکشد برپام فلک ازنی عه‌پریمان

[D 89b]

Velehū [muhammes]

[5]

1. معرض عچنین عرض وارم
زیراکه سی غمکارم
2. جلاد فلک کرم تشمیر
برکردن نجت نهاوشمشیر
3. کانون دلم شرار وارد
درنار محن قرار وارد

Velehū [kīta]

[6]

[D 91a]

1. ا عرضعالی الایاصاحب الغروالکرم
حتی تبیین الحق باللو ح واللقلم

2. زبان اقبال علی با برزقنا
تقفل بالمضباح الجودالظلم

[M 99a]

Velehū [kīta]

[7]

1. شران زمان سر کشسته کند جور جهانست
هر چه که اید درفم کغت سو رد زمانست
2. از مطلب خویش بی بهره که کشت مرد ضیعف را
بر عر ضی خود در پیش کبار طول زیانست

Velehū [nazm]

[8]

[-? -]

1. Āh bu çarḥ-ı sitemkār-ı denîniḡ
Pençe-i ġadrinde rehā olamadı bir kes
2. Niçe zamān oldum anıḡ bende-i esîri
Bir kimse benim olmadı feryādıma hîç res

Velehū [kīta]

[9]

1. رفت روزه آمدند عید مبارک بات مام
بی نهایی کرد تبریک ذات باکست خاص دعام
2. کاشکی من بوده می ان روز موروز سردر
دامنت را کرده ام تقبیل و تبریک راتمام
3. کربد ستم مازید در روز و نور رز سردر
لیک اید کلک ما بر در کھت شاد و بکام

4. روزہ باد ہر شام نور اعید باد ہر روز تو
از فوادت دور باد اقدار کونین غمام

[D 91b]

Velehū [gazel]

[10]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. Ey dırīgā gitdi ol mäh-ı mübārek bī-şekīb
Hıdmetinde olmadık aşlā vü kaç' ā kim⁶⁰³ muşīb
2. Kāşkī rāzī gideydi bizden ol mäh-ı şiyām
Taqlīdile eyledik kim biz anı her gün firīb
3. Güyiyā tıtdı orucu eyledik farzın edā
Gice⁶⁰⁴ gündüz emrine ez-cān u dil oldu münīb
4. Yā İlāhī hürmetine 'afv kıl cürmümüzü
Tezyīd olsun⁶⁰⁵ dergehinde olunan her bir meşīb
5. Necmiyā te'dīb ile yazdım bu tebrīk-nāmeyi
Tağdime itdim cesāret eyledim şerm ü edīb

[M 99b]

Velehū [kıta]

[11]

1. جا علی بابک ہندہ المراسلہ بالسلام
انہ مایوس دکن لبریک اعیدا یصام
2. دکلنت ہندہ الورقتہ تیقل زیلک

⁶⁰³ kim: bes, D

⁶⁰⁴ gice vü gündüz.

⁶⁰⁵ olsun: eyle, D

[D 89a]

Velehū [kita]

[12]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Bî-edeblikdir idip āh u enîn hengām-ı zilletde⁶⁰⁶
Kula lâzım olan ħamd eylemekdir vaqt-i miĥnetde
2. Ezāsi izdiyād olduĥça Ya' ħüb ūkrün artırdı
Hediyyedir ħuluĥ ūkrü der-i vālā-yı ' izzetde

[13] [kita]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Kiūyi ser-firāz iden bu ' ālemde eūeklikdir
Rumūz pīū-i taĥdīrde ki raĥū itmek köĥeklikdir
2. Mücerreddir ulular manūıb-ı dūnyādan ' ārifler
Ceh-i dūnyā iĥün nā-dāna baū egmek köpeklikdir

Velehū

[14] [gazel]

[-?-]

1. Fer virmiş rūy-ı arzdan evūāf-ı pādīūāhı
Maĥv itmiş gökyüzünden envār-ı mihr ü māhı
2. Gelmiş midir cihāna gerdün bize beyān it
Devr ideli gördün mü dūnyāda böyle ūāhı
3. Dirsen egerĥi gördüm billāh dūrūĥ didiĥ
Baĥ tārīĥe ' ayān ĥıl göster ' ādil güvāhı

⁶⁰⁶ Mısranın vezni bozuk.

4. O şāhile hīlāfet faḥr itmede şebān rūz
Elbet sezādır anıñ ‘arş olsa taḥtına māhı

5. Me ‘yūsāne geziyor Necmī kulu kūyunda
Olmaz mı ol ser-efrāz olsa o şāh penāhı

[D 92a]

Velehū [nazm]

[15]

[mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün]

1. Eger ‘ākılla olsa Mecnūn hem-bezm
Nuṭuk kılmaz ḥadīş-i Leyliden ğayrı
2. Eger bilsen ki saḡa meyl ider sāmi‘⁶⁰⁷
Mizāc-ı müstem‘ āne kıl kelāmı

Velehū [kaside]

[16]

[-?-]

1. Ey dil bu cihānda erbāb-ı mürüvvet mi ararsın
İnşāfile mevsūf aşḡāb-ı ḡamiyyet mi ararsın

Zer varise elinde eger mergūb-ı cihānsın
Her merdüm-i bī-māyeden himmet mi ararsın

Erbāb-ı kemālīñ yiri yok şimdi cihānda
‘Aḡl u hūner içre sa‘adet mi ararsın

‘Aklīde Felāṭūn olsan eger deli dirler
Ḥussād-ı zamān içre ‘adāvet mi ararsın

5. Dehrde çok ‘ākıl biliriz bir pāreye muḡtāḡ

⁶⁰⁷ meyl iderler: meyl ider sāmi‘, D

Dīvānelere kenze? nihāyet mi ararsın

İ‘tibār şimdiki hāl yā tersā yā pezevenge

Ṭoğrulara ṭoğrusu rağbet mi ararsın

Ser-hoş musun egri yürün şadra yürüyün

Ebnā-yı zamān içre denā’et mi ararsın

[D 92b]

Arasan biñ yıl eger şimdi cihānı

Dir ki felek zīrimde ‘ināyet mi ararsın

Bir ‘izz [ü] veķār şāhib-i temkīn ehl-i şalābet

Bu evşāfla bir erbāb-ı diyānet mi ararsın

10. Aradım buķalemūn rūyun idip kevn ü mekānı

Biñ reñge boyanan dīnde ülfet mi ararsın

Biñ dostlu cihāndan hāşıl umma vefāyı

Bu çarḥ-ı şeqāvetden hidāyet mi ararsın

‘Uzlet idip nīk ü bediñ ṭutma cihānıñ

Keşret içine ‘acabā rāḥat mı ararsın

Bu gerdişin lūṭfuna yuf mihrine la‘net

Āteş-i hışımında ḥarāret mi ararsın

Alma ķulağa güft [u] gū-yı reng-i cihānı

Sözünde felegin şebt ü şabāḥat mi ararsın

15. Necmī düşünüp hāl-i cihānı eyleme ğaflet

Rūz-ı felek içre ‘adālet mi ararsın

[M 100b; D 92b]

[17] [nazm]

[-?-]

1. ʿĀkıl isen nuşhuma gūş vir itme taʿannüd

Nā-dānı görünce uzakdan tolaşivir

2. Kālbінде ḥased olmayanı kendüne dost it

Eyle şitāb ʿākıla hem ulaşivir

[D 93a]

Velehū [nazm]

[18]

[feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilün]

1. Seni Ḥālîk yaradıp rızkını kıldı taqdîr

Kābre varınca yetişir naşibî ey nāʾim

2. Zıkr kıl Ḥālîkını rızk için çekme keder

Gāfil olma ḥuzurunda dāʾimā ol kāʾim

Velehū [nazm]

[19]

[fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün]

1. Kevnde yüzbiñ⁶⁰⁸ ziverle eyliyor ʿarz-ı cemāl

Bu ʿarūs-ı fitne-dānî zibine kılma heves

2. Dām kurmuş rāhına hem şaydına itmiş şitāb

ʿĀkıl isen saña besdir⁶⁰⁹ deng ü feryād-ı ceres

Velehū [nazm]

[20]

[mefāʿ ilün / mefāʿ ilün / mefāʿ ilün / mefāʿ ilün]

1. Seniñ dostuñ ise maḥlūk benim dostumdurur Ḥālîk

Ḥudānî ḥubbu göñlümde gice gündüz qarār itmiş

2. Şaḥın kırma dil ehlini göñül bezm-i İlahîdir

⁶⁰⁸ yüzbiñ: dürüllü, M

⁶⁰⁹ besdir: yeter, D

O bezme kec baķanlar kim yir ü gökden firār itmiş

Velehū [kīta]

[21]

[-?-]

1. Söz virmiş eylemenem sözümü tekrār
Kapuḡda o gün dostluḡuna eyledim iķrār

2. Sözünde şebāt üzre tūrur merd-i Ḥudālar
Dehr-i dūnuḡ ḡilesini eylemez efkār

[D 93b]

3. Vay ol şaķīniḡ başına kim itmedi īmān
Anı ķabūl eylemedi Aḡmed-i muḡtār

4. Çār merd-i Ḥudāniḡ ķuluyuz bāb-ı keremde
Rāfīziler rafzına kim eylesin esrār

[M 101a]

Velehū [nazm]

[22]

[fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn]

1. ' Āķıl olan aldanır mı işbu çarḡın ālına
İltifātla aldadır bir gün seni ber-bād ider
2. Murḡveş ḡaflet idip dānesine olma firīb
Şanma ki şayd eyledi seni ol āzād ider
3. Niçe yüz biḡ sen gibi dīvāneyi maḡv eylemiş
Gördünüz mü bir kimseyi ' ālemde ol dil-şād ider⁶¹⁰
4. Niçe mülkü ta' mīr itmiş nicesin ķılmış ḡarāb
Bu cihānı şanma ki ol çarḡ-ı kec-ābād ider

⁶¹⁰ Mısrânın vezni bozuk.

5. Günde yüz biñ reng ile me'lûf olur ol tünd-ḥû
Hâşılı bir rengde ṭurmaz niçe reng icâd ider
6. Niçesiniñ aşına ağı katıp yetim kılar
Bu siyâset meydânında niçesin cellâd ider
7. Öyle bir cādū-yı ğaddâr-ı cihândır bu denî
Bir füsûnla aldayıp niçelerin nâ-şâd ider
8. İntibâh üzre yürü Necmiyâ olma firîb
Müzviretle ins ü cini ser-be-ser ifsâd ider

[D 94a]

Velehû [nazm]

[23]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. 'İlm-i 'aşkı okuyup âdem olan ezber ider
Dü kulaqla ḥar imiş 'aşkdan bî-behre olan
2. Şanma ki 'âşık olan zâr u feryâd eyler
Nâr-ı 'aşkda ten ü cânıñ dâ'im eyler sūzân

Velehû [nazm]

[24]

[fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün]

1. Āyet-i 'aşk berg-i gülde taḥrîr olmuş ḥarf-be-ḥarf
Anıñ içün bûlbûl okur âh ile feryâd ider
2. Sen de 'âşıkşan eger feryâd ile âhıñ kanı
'Âşık olan bûlbûlāsâ gülünü der-yâd ider

[D 94b]

3. Cânını⁶¹¹ cānāneye muṭlaḳ virir 'âşık olan

⁶¹¹ Vezin gereği atıf vavını çıkarıldı.

Yandırıp pervāneyi ‘aşk āteşi irşād ider

4. Mürde-diller vāşl-ı cānān olur mu Necmiyā⁶¹²

‘Aşk ile zinde olanlar ‘ālemi ābād ider

[M 101b]

Velehū [kıta]

[25]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Ele aldıkça hemān sākī-i gül-rū ü akdāh
İç diyu gice vü gündüz çok baña eyler ilhāh⁶¹³

2. Ben dağı cānıma minnet bilirim ol ilhāhı
Nüş idip hāne-i dilde yaqarım bir mışbāh

Velehū [nazm]

[26]

1. فلما افرق عنكم خليلا
فلم يفرق عن القلبى وجاعى

2. وقد طال عن الليلى نهاري
وقد جا على الراس صداعى

Velehū [kıta]

[27]

1. طلع جمالك عن روز نته العليا
كما لملع الشمس على افق السما

2. ضاع على العالم غاب النهار دالد جى
غرب النيرين غن ال خجد دالبكا

[D 95a]

Velehū [kıta]

⁶¹² Mısrânın vezni bozuk.

⁶¹³ Mısrânın vezni bozuk.

[28]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Dilde bir âteş-i ' aşk itdi zuhūr
Yanmada şan gice⁶¹⁴ gāz lambasıdır
2. Ğaz-ı gāmla tōldurur gāh bir şūh
Bu da o ğam yağının ebnāsıdır

Velehū [kıtā]

[29]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Ne günāhım var idi ki beni maḥcūb kıldıñ
Gösterip şems-i cemāliñ sonra pinhān itdiñ
2. Bir daḥı görmesine münṭazırım şubḥ u mesā
Baḳa baḳa gözümüzü yüzüne yüz ān itdiñ⁶¹⁵
3. Saḡa ḳurbān vireyim ister isen bu cānım
Rūḥumuñ almaḡına ğamzeye fermān itdiñ
4. Zīr-i çeşminden işāret eylediñ ğamzelere
Sīnemi yaralayıp hem dilimi⁶¹⁶ pūr-ḳan itdiñ⁶¹⁷

[M 102a]

Velehū [nazm]

[30]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bir faḳīrem şūretā ma' nīde şāh-ı ' ālemim
Leşker-i güftārımla günde niçe düşmen ḥ'ār olur⁶¹⁸
2. Haşmet-i Dārāt sözüm eyler fūrūzān ' ālemi

⁶¹⁴ giceler

⁶¹⁵ Mısranın vezni bozuk.

⁶¹⁶ hem dilimi: gönlümü, D

⁶¹⁷ Mısranın vezni bozuk.

⁶¹⁸ Mısranın vezni bozuk.

Nār-ı ‘aşkımdan bütün ehl-i cihān bī-zār olur

[D 95b]

3. Hāme-i mu‘ ciz-beyānım lāl ider şā‘ ırları
Ehl-i diller kan içer bīgāneler hūn-h‘ār olur
4. H‘āce-i tab‘ ım açıp tefsīr-i ‘ aşkın vaz‘ ider
Dinleyip zindān-ı mihrim ‘ aşık-ı dīdār olur
5. Āh bilmem neyleyem düşdüm vatanımdan cüdā
Hālimi görünce ağlar çeşmeler hūn-bār olur
6. Tūr-ı dilde Mūsī-i cānım adını dīmede
*Len-terānī*⁶¹⁹ nüktesinden cān u dil envār olur
7. Āh bilmem neyleyem yandı vücūdum hāk olup
Devr idende tavk-ı miḥnet gerdenimde nār olur

Velehū [nazm]

[31]

[fe‘ ilātūn / fe‘ ilātūn / fe‘ ilūn]

1. Bāb-ı hüneri eyle gūşād girsın ‘ ālem
Tüşürüp ezhārını güller gibi şād olsun
2. Şafha-i diline yazsın niçe eş‘ār-ı hāzīn
Okuyup ‘ ilm-i ledūnī ‘ ālem-i ferhād olsun

Velehū [nazm]

[32]

[-?-]

3. İç bāde yaḳ bāl ü peri nār-ı vefāya
Ebnā-yı zamān tek saḡa ne dirlerse disinler

⁶¹⁹ Beni asla göremezsin. Kuran-ı Kerim, 7/143.

4. Hâşılı bu bâğ-ı cihānda ülfet mi ararsın
Rindān-ı meye yol virivir dīvāne yürüsünler

Velehū [kıta]

[33]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Açılıp mekteb-i ' aşkım seni da' vet eyler
Kitāb-ı derdimi koy öğüne kıl ezber⁶²⁰

2. Okudukça şerh kıl eyā ' aşkı vā' iz
Kürsī üzre tıfl-ı ' uşşāka anı eyle haber

[M 102b; D 96a]

Velehū [nazm]

[34]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Zāyi' olmaz hazīnedir ' ilim ü ' irfān
' İlm gibi var mıdır bir sermāye ādeme
2. Hayvān ile ādemiñ beynini itmiş tefrīk
Her bir mes' elesidir biñ vāye ādeme⁶²¹

Velehū [nazm]

[35]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / fe' ülün]

1. Okuyup ' ilmi ' amel it turma⁶²²
' Amelsiz ' ilm bārı olmayan şecer gibidir
2. ' Āmil olamayan ' ilim ile merd-i denī
Kitābları zāhrında getüren baķar gibidir

Velehū [nazm]

⁶²⁰ Mısrânın vezni bozuk.

⁶²¹ Mısrânın vezni bozuk.

⁶²² Mısrânın vezni bozuk.

[36]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' lün]

1. Şehāvet ne büyük ni' metdir ādemde
Cennetin kapusın eyler güşāde merd-i saḥī⁶²³
2. Şadaḳa redd-i belā ' ömür-i müzdād eyler
Bir aḳçe ile gönlü eyler ābād merd-i saḥī

Velehū [kıta]

[37]

[-? -]

1. Şecā' atde Ḥaydarız şehāvetde Ḥātem
Maḥabbetde ' Āmir kılsa terk-i dінде Edhem
2. İ' tiḳādda Ḥanīfız mezhebde ehl-i sünnet
' İrfānda Muḥammedīyiz bize kimdir tev' em

[D 96b]

Velehū [nazm]

[38]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Terk idip dünyā-yı dūnu āḫirete ' āzim ol
Rāh-ı ḥaḳda baş virip kām almaḡa ḡayret gerek
2. Taḡ u daşı ḳal' ider merdān-ı dehrin himmeti
Din yolunda sa' y-ı vefret bir daḡı himmet gerek
3. Mürşidi olmayanın şeyṭandır anın mürşidi
Mürşid bulmaḡlıḡa kim sa' yda vefret gerek
4. Bulamazsın mürşidi besdir saḡa fermān-ı Ḥaḳ
Ḥükm-i Ḳur' ānda tenebbüh bir daḡı sünnet gerek

[D 90a;M-]

⁶²³ Mısranın vezni bozuk.

[39] [kaside]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Nazar kıl işbu tuğra Hazret-i ' Abdū'l-ḥamīd Hāndır

Der-i dürc-i şafā-baḥşında kân-ı Āl-i ' Osmāndır

N'ola Keyvān olursa taḥtgāh o şāh-ı devrāne

Bu levḥa şafḥa-i ' ālem şu tuğra ḥürşīd raḥşāndır

Elimde şevke geldi ḥāme çekdi işbu tuğrayı

O şāhın vasfını yazmada kilkim sa' y-ı şitābāndır

Şadefden çıkmayınca kıymeti olur mu şehvārın

Verin kıymeti dā'im gerdene ta' līk-i ḥübāndır

5. Yürü aş sīne-i eflāke işbu mihr-i tuğrayı

Şerefdār-ı semādır nūr-pāş İrān ü Turandır

Müdām maḳbūl-i eflākdir tefāḥūrr ü tenācimdir

Bu kālām sūḳ-ı ' ālemde kıyemde gerçi noḳşandır

Du' āsı vācübü'l- ' ālem icābetgāh-ı Mevlāda

Du' ā kıl tırma Necmī işbu kapu bāb-ı Raḥmāndır

Ḥudāvendā o şāhın ' ömrünü tezyīd kıl nuşret

Taraḥḥum kıl egerçi sözümüz ' arz-ı ferāvāndır

Velehū [nazm]

[40]

1. بر حق محبوبان زین کلام تعال

از ها تف عیب بر عاشقان کشت ابجال

[D 90b; M-]

2. تو عاشقی شب‌نوا زین نحن از من
ان الله جميل شحيب الجمال

[41] [nazm]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Varınca kūy-ı dil-dārā baṣarāne taḥarrük kıl
Rāhında ḥile birle rekz olunmuş dām-ı niyārdır?
2. Naẓar kıl sen gibi yüz biḡ o dāma kayd u bend olmuş
Gice gündüz o rāhıḡ 'azmine ibrām-ı dünyādır
3. Düşürmek üzre saçmışdır yoluḡa dāne-i gendüm
O dām sicn-i mü'ebbeddir bu dāne kām-ı dünyādır
4. Ledvā emrini der-güş it şaḡın ālāyişinden kim
Cemī' urma işbu süḡan-ı peygām-ı dünyādır⁶²⁴

[D 90b; M-]

Velehū [kıta]

[42]

1. روزه رفت امدید عید مبارک بالسلام
بی نهایی کر رتبریک دات پاکت خواص دعام
2. کاشکی من بوده می روز نوروز سردر
دامنت را کرده ام تقبیل قبریک را تمام

[D 91b; M-]

3. کر بدتنم نار سید در روزان اقبال کریم
لیک اید کلک با سردر کهت شادو بکام
4. روزه باد هر شام نور اعد یاد هر روز تو
از فوادت دور باداالکدار کونین راغمام

⁶²⁴ Beyitin vezni bozuk.

[D 94a; M-]

Velehū [nazm]

[43]

1. غرمکه دم در کعبه الهی
بگفتم در تو کلت علی الله
2. خداوندالبسر قاب قو سین
رضای تو مراکن دائم همراه
3. منم در در کهنه یک عبد عاجز
کدایم امدم ای شهنشاه
4. هدایای سرار ار از جرم بسیار
شب و روز کرده ام اه و صدواه

[D 96b; M-]

[44] [nazm]

1. دارین نصریک حاجی در بایزید دیدم
طاهرست حاجیب باطنست امر کل
2. دررشن صبح و مسا قران بود وصلواه
ولکین خاجست نهنقه شده در زیر بغل
3. انما الثومنون یقبلو ابا لغر الشرف
یسومون بالتروایح علی باجا بالغفران

[M 103a; D 96b]

[1] [kita]

Mu⁶²⁵ ammā Be-nām-ı Muṣṭafā

⁶²⁵ mu⁶²⁵ ammā: mu⁶²⁵ ammiyāt, D

1. دل صفا دارد اگر اعدای ما غافل شود
شبهه نیست دارن زمان مطلوب من عال صشود
2. کرکریده می شود گفتار من چون در ناب
بر کردن سمین بدن یک پیچ مار واصل شود

[D 97a]

[2] [kita]

Be-nām-ı Abdūlvāhid

1. ها له دارد خال یک بر صفحه رخسار یار
چون قمر برا سمان در رقت ازا برد نهار
2. زده باد بر مردی رابند شد در خالاد
چون نقاطی در فواد بر لئ زلف نکار

[3]

Be-nām-ı Aḥmed [nazm]

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Gice gündüz idersem ḥamd ü şenā
‘Afv ider cürmünü elbetde Aḥad
2. Elifi ḥamde muzāf eyleyecek Necmī⁶²⁶
‘İnd-i Ḥaḫda ḥāşıl olur Aḥmed

[4]

Be-nām-ı İskender [nazm]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Bir gözümle nazar itdim bu gice şubḥa degin
Gökde gördüm şalınır iki Şüreyyā geziyor

⁶²⁶ Mısranın vezni bozuk.

2. Kalmadı t̄ab ü tevānım beni aldı hayret
Şivesi ol iki şūḥuḡ yūregimi eziyor

[5]

Be-nām-ı ‘Alī [kıta]

[D 97a]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Bir ğazanfer aġzın açmış ‘āşıkāne ceng ider
Elde nīze sīnede zerre ile āheng ider

Na‘ ra ursa ditreşir mūr u melaḡ lerzān olur
Kāhramāne rezm-i ‘aşqda dā’imā dil-teng ider

[6]

Be-nām-ı Yūsuf⁶²⁷ [nazm]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Sem‘ kıldım Mışr-ı dilde söylüyorlar maḥfī
İki kardaş kılıcıḡ eline almış geliyor

[M 103b]

2. Ben de çıkdım elde şemşīr ile aḡa karuşu
Beni rüsvāy itme’çün üstüme ol şūḡ yürüyor

[7]

Be-nām-ı Ḥalīl [kıta]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Dün gice bir dil-beri dost eyledi baḡa Celīl
Ka‘ be-i vaşlında itdim gönlümü aḡa delīl
2. Kıl tefekkūr bu mu‘ ammā sırrını bir noḡtada
Keşf idersen Necmiyā Yezdāna olursun Ḥalīl

⁶²⁷ be-nām-ı Yūsuf: Veli Yūsuf, D

[8]

Be-nām-ı Necmü'd-dîn [nazm]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]⁶²⁸

1. Rasd itdim bu gice gökde görüp şubha degin
Birbiriyle iki yıldız tırmayıp ceng ideyor
2. Kur'a atdım ṯali' im hānesine bakdım gördüm⁶²⁹
Bir müneccim sīnede seyyārınla āheng ideyor

[D 98a]

3. Söyledim ki bu gicedin yıldızın seyr itdim
Okur isem Muḥammed dilimi teng ideyor⁶³⁰

[9]

Be-nām-ı Resül [nazm]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Bir igitden ḥāl-i yāri eyledim bir dem su'āl
Didi şimdi iki yüz dostuyla olmuş āşinā
2. İki yüzden ikisin tarḥ eylemiş bir ad için
Bākīsın itmiş ḥisāb ismine olmuş mübtelā

[10]

Be-nām-ı Nādir [kıta]

[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]

1. Dört ḥurūfla tertīb itmiş ismimi bir fâ' ilāt
Çār 'anāşırdan mürekkeb şan vücūd-ı kâ'ināt
2. 'Unşūr içre arayıp nāmımı taḥḥīf eyle kim
Ḥasenāta taḥvīl olur ol vakit her seyyi'āt

[11]

⁶²⁸ Bu veznin son tefilesi bazı mısralarda fâ' ilâtün olmaktadır.

⁶²⁹ Mısranın vezni bozuk.

⁶³⁰ Beytin vezni bozuk.

Be-nām-ı Rūhī [kıta]

[meʿ ūlū / fāʿ ilātün / meʿ ūlū / fāʿ ilātün]

1. Al hāmeyi eline nāmımı eyle vāzih
Tutsun cihānı fī'l-hāl ʿ iṭriyyetü'r-revāyih

2. İster isen vireyim cān u dilim nigārım
Kıpuṇdaki kulluğa Necmīyi eyle sālīh

[M 104a; D 98b]

[12]

Be-nām-ı Ebubekr [kıta]

[fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün]?

1. Elde şemşīr-i sitem sīnede mihriṇ siperi
Āşūfte vü mest kıdd-i dil-cū şüretde perī
2. Nīze vü ğamzesi ile cānıma kışd itmiş bir şūh
İşbu hāl ile geliyor ner deveniṇ pederi

[13]

Be-nām-ı ʿÖmer [nazm]

[fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün]

1. ʿÖmrüm oldukça kıpuṇda kılluğunda tırmuş
Kırkıṇa itdim tecāvüz vuşlatına kıl çerāğ
2. Kırk senedir nāmını kılbimde maḥpūs eylerim
ʿ Āşık olan nām-ı dostuṇ eylemez aşlā⁶³¹ ferāğ

[14]

Be-nām-ı ʿOşmān [kıta]

[feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilātün / feʿ ilün]

1. Rūyunu ʿarz idicek göklere ey māh-ı nevīn
Semen-i mihrine virir āfītābıṇ āsumān

⁶³¹ aşlā: D nüshasında eksik.

2. Ben daḥı ḥāmemi ol gün iderim zamm-ı maziyye kim⁶³²

Ol zamān Ḥaḳ saḡa bir ad ider elbet iḥsān

[15]

Be-nām-ı ‘Alī [kıta]

1. اذا جاء على قلبك بحب سلمى
رجعت الى الله بالا ستغفار المولى
2. فانظر على باسمك فاطلب نمسه
فاحصل المجد والمجد ره الا ولى

[D 99a]

[16]

Be-nām-ı Ḥasan [müfret]

1. حسن رویت اشفته کند کند من ان شوخ جهان
نام تو راست بود بران مهر رو جوان

[17]

Be-nām-ı Ḥüseyin [nazm]

[-?-]

1. İsmi tasgîr idip itdim dilimde maḥfûz
Dü güher eyledi Ḥaḳ baḡa oldum iḥsān
2. Ben daḥı ol güheri boynuna kıldım ta‘ lîḳ
Ḥaḡıl oldu o güherden ism bir ḳanlı civān

[M 104b]

[18]

Be-nām-ı İbrāhim Edhem [kıta]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Rāhımda gider idim baḡa rast geldi didi
Elde deḡne bir siyāḥ atlı yigitiḡ pederi

⁶³² Mısrânın vezni bozuk.

2. ‘Azminiz mey-ḥāneye mi mescide midir bu şeb
Bu sözü cān u dile virdi ḡāyet kederi

[19]

Be-nām-ı Receb [nazm]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. İsmiñi taklīb idip kıılma baña cebr-i vefir
Seni ta‘ zīm ideyor ehl-i dilān şaf şaf

2. Hıışm idip çökme dize atma nişān bu cāna
Dāne-i cebr ile ey şūḡ sīnemi kıılma hedef

[D 99b]

[20]

Be-Nām-ı Tevhīd [nazm]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Vuşlatıñ ila beni şād itmek içün ey şūḡ
Bu gice şubḡa degin eyledim ismiñ tevḥīd

2. Bām-ı mescidde turup eyledim bāng-ı şalā
Oḡuyup hālime kııldım seni ben temcīd

[21]

Be-nām-ı Kāmīl [kıta]

[fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün]

1. Bir nıgehle bir güzel göñlümü itdi taklīb
Vā‘ d idip vuşlatını ba‘ de kııldı firīb

2. İsmine mālīk olup nāmını zıkr itdim
Emr ü fermānına oldum dā‘imā mihr ü münīb

[22]

Be-nām-ı Gül [nazm]

[fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün]

1. Ey göñül gel ‘aşq yolunda it tevekkül dā’imā
Kūy u tūlī aradan qaldır adın eyle taleb
2. Būlbūl olup bāğçe-i ‘irfānda feryāda gel
Oқuyup evrāk-ı ‘aşqı ‘aşq ile eyle tarab

[23]

Be-nām-ı Tāhir-i Būlbūl [nazm]

1. اکر می ایدلب بریللب تو
قلب کردی بر اسم تو ظاهر شده

[M 105a; D 100a]

2. از اب چشم ابدست کردی اسی عاشق
ان زمان اسم تر اظاهر شده

[D 100a; M-]

[24]

Be-nām-ı Muḥammed Emīn [nazm]

1. چه شریف یا فت مه صیام ازین نطق رحمن
شهر رمضان الدی انزل فیه ان
2. ان وقکه امدان ناه مبارک بر عالم
نور فیضش شعله دارد از کرم دلطف دیرزدان

Mu‘āmmā der tāriḥ sene-i şemse* [nazm]

1. همچو خورشید بر دار ز اشرف خوت
بر ایوان برج جمل مکن دور حیالاک
2. نجمیا بکیر خامه بر دور ناب شر ما
یک نقطه بزن بر نیسه شش افلاک

[M 105b]

Ebyāt⁶³³

[1]

⁶³³ ebyāt: müfredāt, D

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Bir kişi ki țara düşer çağırır Allāhı

Yetişir imdādına elbetde Hāzret-i Mevlā⁶³⁴

Velehū

[2]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Cān u dilden Hāzret-i Mevlā ıururken Necmiyā

Dost kılmak⁶³⁵ ğayrısını 'ārife pek⁶³⁶ 'aybdır

Velehū

[D 100a]

[3]

[mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün]

1. Nedir emvāl ü cāha eylediğ merbūı göğül Necmī

Tekāpū eylemez 'ārif cihān çār-erkānı billāh

Velehū

[4]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Vuřlat ü dil-dārını men' eyler ol řūh 'āřıkı

Bu zamānıñ dil-berinde luıf u iřsān⁶³⁷ kıalmamış

Velehū

[5]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. İzdiyāddır her⁶³⁸ maħalde i' tibārı cāhiliğ

Hayf kim 'ālemde yokdur kıadr-i zerre 'ākılığ

Velehū

⁶³⁴ Mısranın vezni bozuk.

⁶³⁵ kılmak: edinmek, D

⁶³⁶ pek: biğ, D

⁶³⁷ luıf ü iřsān: 'adl ü inřāf, D

⁶³⁸ her: bir, D

[6]

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Fehm ider ' aşıklar hālîñ bir işâretle o şüh
Maḥbûbânîñ ' ârifine cān fedâ olsun hemân⁶³⁹

Münşeât

Tebrîk-nâme [kıta]

1. رفت روزه ا مدند عید مبارک بالسلام
بی نهاییه کرد تبریک ذات پاکت خراض دعاء
2. کاشکی من بو ده می ان روز نوردرسر در
دامنت راکرده ام تقبیل و تریک را تمام

[D 101a; M-]

3. کر به ستم نار سید درردز ان اقبال کریم
لیک اید کلک مابردر کهت شاددبکام
4. روزه باد هر شام نوراعید بادهر روز تو
از فو ادت دور باد اقدارکونین غمام

(¹) Kıt'asının mā-şadağınca ma'rûz-ı bende-i kemîne vü mifraz-ı 'arz-ı 'ubûdiyyet çâker dırseler yeridir ki bir muzâd-ı nûrû'l-ḳamer-i müstefâd mine's-şems. Mâh-rûze-i ikbâl-i 'ulyâları şems-i şumûs-ı 'âlemiyân pâdişâh-ı cihân Ḥazret-i 'Abdû'l-ḥamîd Ḥan Efendimiz Ḥazretlerinden iktibâs-ı nûr-ı feyz-i aḳdes birle ma'ıyyet-i vâlâlarında bulunan (²)bizim gibi bî-nevâları intişâr-ı nûr-ı şıyâm-ı himem rûfîleriyle şâd u be-kâm idegeldikleri gibi sâye-i Ḥazret-i veliyyü'n-ni' metlerinde şimdiye kadar Diyâdinde îfâ-yı me'mûriyet iderek bâ-ḥuşuş ki işbu ramazân-ı mağfîret nişânı bi'l-cümle 'â'ile-i bendegânımla bi'l-îfâ evḳât-ı ḥassa ve terâvîḥde izdiyâd-ı

[D 101b; M-]

⁶³⁹ İkinci mısranın son tefilesi fâilâtündür.

(1) ‘ömr-i kerīmāna ve niçe vü niçe ... ‘ulemā-yı dāreynle be-kām olmalarının ed‘iye-i vefiresini bi’l-icrā mihr-i ‘ıyd ile taḥtīm-i mūrāsele-i māh-ı şıyām olundu.⁶⁴⁰

Şi‘ir [kıta]

1. خائى على بابك هذه المراسلة بالسلام
انه مايوس ولكن بتريك عيد الصيام
2. دكلت هنره الورفته تبقيلى زيلك
ئحجب تحرير بذه الر سالة بالغمام

[D 102a; M-]

(1) Ebyātlarının mezāminince çāker-i bī-nevāları yedi ve sekiz seneden beridir menşe‘-i ‘ilm ü ‘irfān olan Erzurum gibi bir şehir-i aḳdesden dūr ve zāt-ı vālāları gibi erbāb-ı ma‘ārif bulunan büyük efendilerin mesāḥatinden ba‘īd ve ‘ıyd ü eyyām resmlerde dāmenlerini bi’t-taḳbīl iltifāt-ı ‘ālilerine (5) nā‘iliyetimden mahrūm olarak maḳarr-ı ḥumeḳā ve būlehā-yı Ekrād bulunan Diyādin gibi bir ḳazāda beş seneden beridir her günüm rüz-ı firūz her şāmım leyl-i ḡam-endūz

Ḳıṭ‘a

1. ورين ظلمت سرا تا كى بوى ذويت بننستم
كى انكشت بر زيندان كهى سر بر سزا نو
2. يا اى طائر فرخ بباد رمثرده دوات
عسى الا يام ان بر خمين قوم ما كاله بى كانه

Neşr

(1) *Vemā ḳaderallāhī ḥaḳḳı ḳadere*⁶⁴¹ ma‘nā-yı münīflerince me‘yūsāne vü maḥzūnāne ḳazā

[D 102b; M-]

(1) ve ḳadere rāzī olup ileride mūkāfāt olmaḳlıḡım emīnesiyle umūr-ı müvekkile-i ‘ācizānemle imrār-ı eyyām ve güzer-i vaḳt itmekde iken sāye-i ḥazret-i cihān-bānīde māl müdürlerinin ma‘āşları tezyīd olduḡuna işbu ma‘āşı çākerlerine virdirmeyip kendülerine mensūb oldukları ādemleri ḳayıрмаḳ ve (5) ileride emvāl-i devleti ḡarāt itdirmek fehvāsınca yigirmi beş seneden beridir yedimde ḥāme miyānım kanbūr olduḡu ḥalde umūr-ı devletde ḳıldıḡım fedākārılıḡ ve sebep olup zūhūra gelen bunca menāfi‘-i mīrī hiç bir ṭarafdan ḳāl-i

⁶⁴⁰ Ḳıṭ‘a başlıklı şiir M:265.

⁶⁴¹ “Onlar Allah’ı gerektiḡi şekilde taktir edemediler.” Kuran-ı Kerim, 39/67.

dikḳate k̄ilime alınmayarak ḥasbe'l-ğaraḏ ba'zı zātlar tarafından çākerlerince vücd-ı ğayr-ı cā'iz bir tākım hāllerin isnādātıyla 'azlime kıyām olduğu söylenmekdedir ve⁽¹⁰⁾ işbu ḥadişenin ḥaḳīḳa-i kuvveden fi'le geldiği hālde şimdiye kadar aldığım ma'āş-ı kālil ve evlād u 'iyālīm keşir olduğuna binā-ı emvāle dā'ir

[D 103a; M-]

⁽¹⁾bir şey tedārik idemeyip muḥāsebenin ḥitāmına kadar perişān bir hāle geleceğim vāzih u āşikār olduğundan buña da hiç bir vechle merāḥim-i kerīmāneleri ḳā'il ü rāzī olmadığını bildiğim cihetle şu hāl-i pūr-melālimi bi'z-zāt ḥāḳ-i pāy-i mün'imānelerine ifādeye mütecāsir ve şāyed öyle bir şey' taşavvurda elimde ⁽⁵⁾lütfen şu ifāde eylediğim hāl-i perişāniyetime merḥāmete çākerlerini yine umūr-ı me'mūr itmede ibḳāsiyla Bāyezidde ve gerek Diyadinde bulunan düşmenlerim içinde me'yūs buyurulmaması ḥuşuşunu ricā vü niyāzımla berāber işbu tebrīk-nāme-i kemterānemin taḳdimine ictisār eyledim.

Velehū [kıta]

1. چه شریف یا فت کاخ جمل از قدم جمشید
در بزم جهان مسادی گشتا لیل و نهار
2. تو این شوکه چل خم کنم بر حمم ترا
کر حمد کنی بر سفره وقت بهار

[D 103b; M-]

3. انما النومنون يتقبلو ابا لغر الشرف
يصومون بالتروايح على باجا بالغفران

⁽¹⁾Ḳıı' asının mā-şadıkınca ḥuzur-ı me'ālī-nuşūr-ı kerīmāne ve pīşgāh-ı me'ālī-iktināh-ı faḥīmānelerine ma'rūz bende-i kemīneleridir ki işbu sāl-i meymenet-fālde bi'l-'izz ve's-şeref ve bi'l-iḥsān 'alā-mā-tālīf

Ġazel

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Eyvānından 'arz idip cānān cemāliñ yārine
Ḥayrete düşdü cihān kim bakarak ruḥsārına
2. Ġamzesiyle ğamz idip deldi 'uşşāḳ sinesin

Şemşîr-i ebrûsuyla gösterdi rāh-ı gülzârına

3. Vuşlat-ı mihriñ dil-i ‘ uşşâkda kayd eyledi

Bārekāllāh didiler ol şūhumuñ efkârına

4. Şîve-bāzlık resmini öğren dilâ ol yâriden

Göz idip kaç oynadır gâh-be-gâh dil-dârına

5. Rûze tutdum Necmiyâ itdim hayâl ben bir zamân

Vâkıf oldum mâhımın yârim olan hayâline

[D 104a; M-]

Neşr

(1)Mazmûn-ı işbu gâzel-i şîve-nümûn-ı teşrîf-i mâh-ı şıyâmı i‘ lâm ve rûze-dârân dağı bi’l-
‘ izz ve’l-ihtîşâm ol mâh-ı mübârekeyi

Kıt‘ a

[fâ‘ ilâtûn / fâ‘ ilâtûn / fâ‘ ilâtûn / fâ‘ ilûn]

1. Merhabâ ehlen ve sehlen ey nigâr-ı dil-pesend

Yine kıldıñ şâd ile kim gönlümüzü kayd ü bend

2. Teşrîfinden mesrûr oldu ehl-i rûze zümresi

Mü’minûnu eyledi hayt-ı şıyâmla der-kemend

Neşr

İşbu kıt‘ a-yı dil-güşâ-yı kırâ’at iderek istiğbâl birle otuz gün talât-i terâvîh ü ta‘ abbüdle
tatyîb ü itmâm

Kıt‘ a

[fe‘ ilâtûn / fe‘ ilâtûn / fe‘ ilâtûn / fe‘ ilûn]

1. Geldi bir müjde-nüvîd eyledi böyle i‘ lâm

Kim sıyâm ehline kıldı ‘ ıyd-ı râzıñ ifhâm

[D 104b; M-]

2. Velvele şaldı cihâna rakşa geldi eflâk

Didi ki şimdi geliyor gelir hisâr-ı bayram⁶⁴²

⁶⁴² Mısranın vezni bozuk.

3. Ramazān ehl-i şiyāma tevdī⁶ -i bayramın
Bayrama kıldı vedā⁶ mülküğe kıldı a⁶ zām

Neşr

Necmü'd-dīn olunsa işbu ebyātların māl-i münīfesince bayramla 'ıyd-ı vişāl-i rûze-dārān olup bi'l-emīn ve's-selāt o māh-ı mübāreke-i i' zām olundu.

Kıt'a

[fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün]

1. Ğulgüle düşdü cihāna kıldı feryād nāyler
Dühül-bāz çaldı dühül kıldı sāza āğāz⁶⁴³
2. Rağşa geldi ins ü melek yek digerin kıldı tebrīk
İdelim fikr ü hayālde hāl-i şiyāmı efrāz
3. Bağalım bayrama ayna virelim o şevvāl
İdelim māh gibi murğ-ı dilimiz şeh-bāz

Neşr

Mağta⁶ ının medlülü üzre bi'l-cümle me'mūrīn-i Devlet-i 'Āliye şu 'ıyd-ı mübāreke şād u kām

[D 105a; M-]

oldukları hālde yek digerin tebrīk ü tehniyelerini müfekkiye-i ma' zūliyetde seyrān ve kendü hāl-i pür-melālimden dil odın dütmekde iken öteden beri dā'ire-i māliyenin hādimi ve ecel-i ricāl-i kibāriñ bir bende-i dirīnesi olduğum zevāt-ı kerīmāneleri dahı şu sancağda bi'l-cümle me'mūrīn-i māliyenin āmiri ve hayāgerleri her ne kadar mağām-ı ma' zūliyetde iskān isemde yine āmirim olduğundan hāk-i pāy-i 'ulyāñıza bir kıt'a tebrīknāme-i çākerānem tağdīm olunması ferā'iz-i hāliyeden bulunmuş olduğunu bildigim cihetle şikeste dil-beste ve mā'il-i mūrāyādan vāreste olarak berā-yı tebrīk-i 'ıyd-i şıyām dāmen-i 'ulyāñızı tağbīl eylemek üzre işbu varāk-pāre-i tebrīk-nāme-i muğaddimeyi tevkīl eyledim.

Kıt'a

⁶⁴³ Mısranın vezni bozuk.

[fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün]

1. Ey varak vardıkda ol zāt şerīfe vir selām
Bi'l-vekāle taqbīl eyle dāmeniñ eyle ārām

[D 105b; M-]

2. Söyle ki Necmī kılun dāmen-būs itmege
Tevkīl itdi bendenizi eyledi böyle i' lām

Nesr

⁽¹⁾Ve bürdesin şebābetimde bi't-taḥṣīl çanta-i fu'ādında hıfz itmiş olduğum eşcār-ı ma'ārifin bu şehr-i şıyām içinde ḥuṣūl-peḫr olan semeresinden olmak ve oṭa-ı 'ālīlerine ta'lik buyurulmak üzere nāme-i Hümāyūna maḥṣūş bir kıt'a tuğra-yı garrā-yı ḥazret-i cihān-bānī keşide ve eṭrāf-ı inḥāsı ṭab' -ı nā-çizinden zuhūr itmiş ⁽²⁾ olan evṣāf-ı şehen-şāhīyle tezyīn olarak 'arz-ı ḥuḫūr-ı kerīmānelerini kıldı tuğra-yı mezkūr her ne kadar bu Necmü'd-dīn-i nā-tüvān gibi resminden āvāre vü perīşān ise de qabūl buyurmaları bābında emr ü fermān ḥazret-i men lehü'l-emriñdir.

6.BÖLÜM: NAZIM ŞEKİLLERİ VE VEZİN TABLOSU

6.1.Nazım Şekilleri Tablosu

Necmî Dîvânı'nda nazım şekilleri açısından çok zengin olduğunu söylemek mümkündür. Dîvân edebiyatı geleneğinde sıklıkla kullanılan gazel, kaside, murabba, terci ve terkeb-i bentler dışında bahr-ı tavil örneğine de yer verilmiştir.

Tablo-1 Necmî Dîvânı'nda Bulunan Nazım Şekillerinin Dağılımı

Nazım Şekli	Toplam
Bahr-ı Tavil	10
Gazel	232
Kaside	18
Kıt'a	29
Mesnevi	7
Muhammes	4
Murabba	1
Müseddes	1
Müstezat	6
Nazm	35
Tahmis	3
Terbî	1
Terc-i Bent	2
Terkeb-i Bent	2

Tablo-1 Necmî Dîvânı'nda Bulunan Nazım Şekillerinin Dağılımı.

6.2.Vezin Tablosu

Aşağıdaki tabloda Dîvân'da bulunan aruz vezinleri gösterilmiştir.

fâ' ilâtün / fâ' ilün	1
fâ' ilâtün / fâ' ilâtün/fâ' ilün	7
fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilün	157
fe' ilâtün	10
fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün	2
fe' ilâtün/fe' ilâtün/fe' ilâtün/fe' ilün	37
mef' ülü/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ fe' ülün	1
mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün	2
mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / fe' ülün	1
mefâ' ilün/ mefâ' ilün/fe' ülün	2
mefâ' ilün/mefâ' ilün/mefâ' ilün/mefâ' ilün	42
mef' ülü / fâ' ilâtün / mef' ülü / fâ' ilâtün	3
mef' ülü / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün	1
mef' ülü /mefâ' ilü /mefâ' ilü /fe' ülün	1
mef' ülü/mefâ' ilü/mefâ' ilü/ fe' ülün	6
mef' ülü/ fe' ülün	
mef' ülü/mefâ' ilün/mef' ülü/mefâ' ilün	3
müstef' ilâtün/müstef' ilâtün/müstef' ilâtün/müstef' ilâtün	1
müstef' ilün/müstef' ilün/müstef' ilün/müstef' ilün	2
?	32

Tablo-2 Necmî Dîvânı'nda Kullanılan Aruz Vezinleri.

SONUÇ

Dîvân edebiyatının son temsilcilerinden biri olan Mehmet Necmeddin'in Dîvân'ının bilinen iki nüshası karşılaştırılmıştır. Çalışmaya konu olan bu Dîvân'ın Türk Dil Kurumu nüshası Savaş Tiker tarafından çalışılmıştır. Ancak Milli Kütüphane yazmalar bölümünde Necmî'nin Dîvân'ı ve kaybolduğu varsayılan eserleri bulunmuştur. Bu külliyyatı gün yüzüne çıkartmak ve edebiyat dünyasına tanıtmak için bu çalışma yapılmıştır.

Dîvân edebiyatının son temsilcilerinden biri olan Necmî mahlasıyla şiirler yazan Mehmet Necmeddin'in tezkirelerde ve diğer kaynaklarda edebî kişiliği hakkında bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak Cemal Ersü'nün "Salnamelerde Bayezid Sancağı" adlı yüksek lisans çalışmasında onun hayatı hakkında kısıtlı bilgilere ulaşılmıştır.

Necmî'nin hayatı hakkındaki bilgileri Milli Kütüphane nüshasındaki mukaddime bölümünden ulaşılmıştır. Necmî, Van'ın Erciş kazasından olduğu anlaşılmıştır. Necmî'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Eğitim hayatı hakkında kendisinin ifadesine göre birçok bilime vakıf, iyi derecede Osmanlıca bildiği, maliyede memurluk yaptığını söylemiştir. Ailesi hakkında bilgiler kısıtlıdır. Kaç çocuğu var, kız ya da erkek çocukları var mı, bu tarz soruların yanıtı bulunamamıştır.

Necmî'nin fiziksel görüntüsü hakkındaki bilgiler, Türk Dil Kurumu nüshasındaki tebriknâme bölümünde bulunmaktadır. Fiziksel olarak belinin kambur olduğundan bahsetmiştir. Yine tebriknâmede dönemin siyasi ve toplumsal değerler hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Necmî'nin söylemlerine göre değerinin anlaşılmadığı, adam kayırmacaların olduğu, rüşvetin yaygın olduğu, maaşının az olduğu, ailesinden uzakta bir yerde memurluk yaptığını söylemiştir.

Necmî mahlasıyla şiirler söyleyen Mehmet Necmeddin'in bilinen üç eseri bulunmaktadır. Bu eserlerden çalışmaya konu olan Dîvân en hacimli olanıdır. Dîvân hakkında ilk bilgileri Prof. Dr. Muhsit Macit vermiştir. Kaynaklarda Erzurumlu

şairler arasında yer almaktadır. Dîvân'ın bilinen iki nüshası karşılaştırmalı olarak transkribe edilmiştir. Bu karşılaştırmada ortak şiirlerin yanı sıra iki nüshada da müstakil şiirler mevcuttur. Nüshaların kim tarafından tertib edildiği hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. İki nüsha arasında en büyük fark mısra sayılarının farklı olmasıdır. Türk Dil Kurumu nüshası Milli Kütüphane nüshasından önce tertib edildiği düşünülmüştür. Bu kanıya Prof. Dr. Muhsit Macit'in verdiği bilgilere göre, Dîvân'da yeni şiirler eklemek için boş sayfalar bıraktığını öğreniyoruz. İki Nüsha karşılaştırıldığında Milli Kütüphane nüshası daha hacimlidir. Milli Kütüphane nüshası bu çalışmada ana nüsha olmuştur.

Dîvân'ın incelenmesinde şekil özelliğine göre tertib edildiği anlaşılmıştır. Bu çalışmada Dîvân'ın orijinal hali korunmuş şiirlerin sırası değişmeden verilmiştir. Klasik divan tertibinde kullanılan şekil özelliğine göre divan tertibi, bu Dîvân'da tercih edilmiştir. Dîvân mesnevi ile başlamış müfretlerle bitmiştir. Dîvân'da 7 mesnevî nazım şekliyle yazılmış şiir bulunmaktadır.

Kasidelerin olduğu bölümlerin yanı sıra kaside nazım şekliyle yazılmış şiirler de bulunmaktadır. Dîvân'da toplam kaside nazım şekliyle yazılmış 18 şiir bulunmaktadır. Kasidelerin bazılarının başlık verildiği, bazılarında ise başlık verilmediği görülmüştür. Klasik Dîvân edebiyatında hâmisine kaside yazma geleneğinin 19.yy sonlarında da devam ettiği anlaşılmıştır. Necmî dönemin padişahı olan Abdülhamit Han'a kaside sunduğu bilinmektedir. Ayrıca devlet adamlarına ve şeyhine de kaside sunduğu tespit edilmiştir.

Dîvân'da üçüncü bölümünde tarihler yer almaktadır. Bu tarih düşürme geleneği, günümüze ışık tutması açısından önemlidir. O dönem Erzurum ve çevresinde yapılan çeşme, rüştiye binası açılışı, bazı görevlere atanan devlet adamlarına düşürülen tarihler önem arz etmektedir. Dîvân'da kıta nazım biçimiyle 29 şiir tespit edilmiştir. Dîvân'da kıta başlıklı müstakil bir bölüm yer almaktadır. Ancak şairin farklı nazım şekilleriyle kaleme aldığı şiirler bu bölümde yer almaktadır. Bu karışıklık şairden mi yoksa Dîvân'ı yazıya geçiren kişiden mi kaynaklı olduğu tespit edilememiştir.

Musammat başlıklı diğer bölümde murabba, muhammes, müseddes, terbi, tahmis, terkeb-i bent ve terc-i bent nazım şekilleriyle şiirler bulunmaktadır. Dîvân'da başlık sorunu burada da karşımıza çıkmıştır. Bu karışıklığı gidermek adına şiirlerin başlık/sıra numarasından sonra köşeli parantezle şiirin nazım şekli belirtilmiştir.

Dîvân'da 1 murabba, 4 muhammes, 1 müseddes, 3 tahmis, 1 terbi, 2 terkeb-i bent ve 2 terc-i bentle yazılmış şiirler bulunmaktadır.

Klasik Türk edebiyatında nazım şekilleri açısından sık karşılaşılan bir şiir olmayan bahr-ı taviller bu Dîvân'da tespit edilmiştir. Dîvân'da toplam 10 bahr-ı tavil yer almaktadır. Bahr-ı taviller fe' ilâtün tefilesinin tekrarıyla oluşturulmuştur. Nesir şeklinde karşımıza çıkan bu şiir gazeller bölümünden önce yer almaktadır.

Dîvân'ın en hacimli kısmı olan gazeller şairin edebî kişiliği ve üslubu hakkında bilgi vermektedir. Gazeliyat bölümünde 228 gazel toplamda ise 232 gazel tespit edilmiştir. Bu gazeller içerisinde 14 şiir Farsça kaleme alınmıştır. Bu Farsça şiirler eski harflerle tekrar yazılmıştır.

Gazellerin içerik açısından incelenmesinde şairin Fuzulî'yi taklit ettiği anlaşılmıştır. Asıl mesleği memurluk olan Necmî'nin şiirleri özgünlük açısından eksiktir. Kendi şiirini övmüş ancak kendinden önceki şairlerin devamı niteliğindedir.

Gerek Dîvân'ın genelinde gerekse gazellerin genelinde tasavvufi duyuş ve söyleyiş hâkimdir. Tasavvuf ehli olduğu şiirlerinde kullandığı kelimelerden ve mazmunlardan anlaşılmıştır. Ayrıca hikemî üslub yer yer hissedilmiştir. Öğüt amaçlı yazdığı şiirler, didaktik ifadeler onun şiir anlayışını yansıtmıştır.

Müstezat nazım şekliyle 6 şiir bulunmaktadır. Bu şiirler tasvuvî çizgide olduğu tespit edilmiştir.

Edebiyatımızda tartışmalı bir konu olan nazım nazım şekliyle 35 şiir bulunmaktadır. Şair bu şiir şekliyle kaleme aldığı şiirlerin çoğu kıta bölümünde yer almaktadır. Ancak bu şiirlerin tespitinde şairin kıta ve gazel nazım şekillerinden çok da farklı olduğu söylenemez. Bu konudaki sıkıntı bazı şiirlerinde mahlas söylediği

bazı şiirlerinde ise kafiye şemasında sıkıntılar tespit edilmiştir. Şairin, kıta ve gazel arasındaki şiirleri nazm şeklinde sayılabilir.

Necmî Dîvânı dil ve üslup açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda dil açısından incelendiğinde bir ikilik söz konusudur. 19. yy sonlarında kaleme alınmış olan bu eserde yer yer Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri tespit edilmiştir. Eski Anadolu Türkçesi'nde sıkça kullanılan bazı fiil ve fiilimsiler dikkat çekmektedir. Zarf fiil görevinde kullanılan “-uban/-üben; emir kipi -gıl/-gil; gelecek zaman kipi -ısar/ıser” vb. eklerin ve kiplerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Günümüz açısından incelendiğinde “-yor” ekinin o dönemde olgunlaşmaya başladığı görülmüştür.

Dîvân incelenirken kelime köküne dokunulmamıştır. Ancak eklerde bir güncellemeye gidilmiştir. Yuvarlak yazılan ekler düz okunmuştur.

Dîvân'da günümüz açısından kullanmadığımız arkaik kelime olarak adlandırdığımız birçok kelime tespit edilmiştir. Deyimler Dîvân'da sıkça karşımıza çıkmıştır. Bunlar inceleme kısmında ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

Dîvân'daki şiirlerin genelinde edebî sanatlara bakılmış orijinal manalara rastlanılmamıştır. Edebî sanatlar genel itibariyle hemen hemen bütün şiirlerde görülmüştür. Şairin mazmunları kullanma tarzı incelendiğinde özgün örnekler yok denecek kadar azdır. Alışılmış mazmunları bu Dîvân'da görmek mümkündür.

Dîvân genelinde şiirler transkribe edilip, aruz ölçüsü bulunurken karşımıza çıkan en büyük sorun şairin bu konudaki eksikliğidir. Dîvân'ın genelinde bir aruz problemi mevcuttur. Aruz kusurlarını gidermek için birçok yol denenmiştir. Bu yollar kelime eklemek veya kelime çıkarmak şeklinde olmuştur. Atıf vavları ve tamlamalar eklenmiş veya çıkarılmıştır. Kelimenin orijinal haline bir müdahale olmuştur. Bu müdahale, ses düşmesi veya ses türemesine şeklindedir. Metin tamiri yapılmış, bağlamdan gidilerek uygun olan kelimeler seçilmiştir. Aruz kusurunu gidermede en son yapılan tamir ise taktim tehir tekniği olmuştur. Bu teknik en son çare olarak başvurulup aruz düzeltilmeye çalışılmıştır. Dîvân'ın en büyük sorunu

olan aruz kusurları giderilmeye çalışılmıştır. Ancak bu yöntemlere rağmen düzeltilemeyen şiirler mevcuttur. Aruz ölçüsü bulunamayan şiirlerin başına soru işareti konmuştur. Soru işareti konulan şiir sayısı 32 adettir. Dîvân'ın genelinde mısra ve beyit bazında kusurlu olan şiirlere dipnot düşülmüştür. Vezin bozuklukları gösterilmiştir.

Mehmet Necmeddin'in diğer iki eseri olan Pendnâme ve Gülşenistân hakkında genel bilgiler verilmiştir. Pendnâme adlı eseri türünün genel özelliklerini yansıtmaya açısından önemli bir eserdir. Nâbî'nin Hayriye, Sünbülzade Vehbi'nin Lütüfiye ve Attar'ın Pendnâme adlı eserlerinden esinlendiğini belirtmiştir.

Eserin içeriğinde oğluna öğüt vermesi, birçok bilimden, fenden, ilimden bahsetmesi, okumanın ve öğrenmenin çok değerli olduğunu vurgulamıştır. Hayatta en değerli ve en önemli şeyin bir meslek sahibi olmaktan geçtiğini söylemiştir.

Kaynaklarda kaybolduğu söylenen son eseri ise Gülşenistândır. Bu eser Sâdî'nin aynı adlı eserine nazire olduğunu düşürdüğü bir tarihle öğreniyoruz. Yukarıda adı geçen iki eserde Milli Kütüphane nüshasında külliyat mahiyetinde yer almıştır. Sıra itibariyle Pendnâme, Dîvân ve Gülşenistân şeklindedir. Gülşenistân'ın büyük bir kısmı Farsça kaleme alınmış şiirler ve nesir parçalarından oluşmuştur.

Milli Kütüphane nüshası incelendiğinde genel itibariyle bu üç esere başlamadan önce nesir ve küçük şiir parçaları kaleme almıştır. Bu önsöz mahiyetindeki bölümden sonra eserini oluşturan asıl bölümler yer almaktadır.

Şairin edebî kişiliğine bakıldığında kendinden önceki Dîvân şairlerini taklitten öteye gidemediği, şiirlerinden anlaşılmıştır. Kurduğu cümleler, kelime kadrosu, kullandığı mazmunlar ve aruz kusurları onun birinci sınıf bir Dîvân şair olmaktan uzaklaştırmıştır.

Tasavvuf şiirlerinin genelinde mevcuttur. Kullandığı mazmunlar, kelimeler, tasavvuf terimleri vb. şiirlerin genelinde görülmüştür. Ancak alışagelmış, her divanda karşılaşılan kelimeler bu eserde de görmek mümkündür.

Muhteva açısından Dîvân'a bakıldığında genel itibariyle bölgesel bilgi vermesi açısından önemlidir. O dönem Osmanlı'nın Ruslarla mücadelesi şiire yansımıştır. 93 Harbi kasidelerde, gazellerde ve diğer şiirlerde açıkça görülmüştür. O dönem Osmanlı'nın ve Doğu Anadolu'nun sosyal, iktisadi ve ekonomik durumu hakkında bilgiler mevcuttur. Sosyal açıdan bakıldığında Osmanlı'nın birçok milleti barındırdığı gerçeğini kanıtlar niteliktedir. Erzurum'daki Ermeni, Hristiyan ve diğer etnik kökenli kişileri şiirlerde bahsetmiştir. 93 Harbi sonrasında işgal edilen Doğu Anadolu'nun etnik yapısındaki değişim şiirlerde tespit edilmiştir.

O yıllarda ortaya çıkan tifo salgını hakkında şiirler söylemiştir. Tifonun insanları nasıl etkilediği, ölümcül sonuçlar doğurduğu, halkın bu amansız hastalık karşısındaki çaresizliğini gözler önüne sermiştir.

Şiirlerdeki diğer bir unsur ise o dönem için yenilik sayılacak olan telgraf, posta vb. yeniliklerden bahsetmesi olmuştur. Siyaset, hürriyet gibi kelimeleri kullanması Klasik Türk edebiyatı açısından yenilik arz etmektedir.

O bölgedeki halkın giyim kuşamı hakkında bilgiler şiirlerinde mevcuttur. Osmanlı'yla özdeşleşen fes takmanın, Doğu Anadolu'da yaygın olduğu anlıyoruz.

Necmî Dîvân'ı karşılaştırmalı olarak transkribe edilmiştir. Milli Kütüphane ve Türk Dil Kurumu nüshaları karşılaştırılmıştır. Dîvân'daki şiirler şekil özellikleri açısından incelenmiştir. Şairin diğer iki eseri hakkında bilgiler verilmiştir. Şairin edebî kişiliği, dil ve üslubu hakkında bilgiler verilmiştir. Dîvân'ın genelinde bir metin tamiri yapılmıştır.

KAYNAKLAR

AKKUŞ, Metin (2007). Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası. Erzurum: Fenomen Yay.

AKSOY, Ö. Asım (1984). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. Ankara: TDK Yay.

AKSOYAK, H. İbrahim (2018). ”Beyânî’nin Bahr-ı Tavîl’i” Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi.

AKTAŞ, Şerif ve GÜNDÜZ, Osman (2013). Yazılı ve Sözlü Anlatım. Ankara: Akçağ Yay.

BAŞÇETİN, Mustafa. Y. ve KOLCU, Yasemin (2020). ”Osmanlı Nasihât nâme Geleneğinin Son Halkalarından Biri: Mehmed Necmeddîn’in Pend-i Necmeddîn İsimli Manzûm Nasihât Nâmesi”, Turkish Studies, S 753-791.

CEBECİOĞLU, Ethem (1997). Tasvvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü. Ankara: Rehber Yay.

ÇELEBİOĞLU, Amil (1998). Erzurumlu İbrahim Hakkı. Ankara.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2012). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat. Ankara: Aydın Kitapevi.

DİLÇİN Cem (1995). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara.

DİLÇİN Cem (2013). Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara.

El-Aclunî, İ. B. (1988). Keşfü’l-Hafâ ve Müzilü’l- İlbas, Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l İlmiyye.

YAZAR, E. Hamdi (1971). Hak Dini Kur’an Dili; Yeni Meâlli Türkçe Tefsir. İstanbul: Eser Neşriyat.

ERSÜ, Cemal (2011).” Salnamelerde Bayezid Sancağı”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Van, 46-51.

HORATA, Osman (2009). Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl: Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yay.

REMZİ, Hüseyin (1887). Lugat-ı Remzi. İstanbul: Hüseyin Remzi Matbaası.

İPEKTEN, Haluk (2016). Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri Ve Aruz, İstanbul: Dergah Yay.

İSEN, Mustafa (2016). Eski Türk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafik Yay.

KAPLAN, Yunus (2016).” Fehim-i Kadim’in Bahr-ı Tavîl’i” İstanbul: Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 16, 167-176. s, 168.

KESİK, Beyhan (2015).”Muhibbî’nin Bahr-i Tavîli” Ournal of Turkish Language and Literature, s 56.

KURNAZ, Cemal ve ÇELTİK, Halil (2013). Divan Şiiri Şekil Bilgisi. Ankara: Kurgan Edebiyat.

KURNAZ, Cemal (2009). Divan Şiiri Sözlüğü. İstanbul: H Yay.

KÜLEKÇİ, Numan (2013). Edebî Sanatlar. Ankara: Akçağ Yay.

LEVENT, A. Sırrı (2015). Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar, İstanbul: Dergah Yay.

MACİT, Muhsin (2013).”Diyadin’de Bir Divan Şair’i: Necmî, Turkish Studies, S, 139-144.

MENGİ, Mine (2007). Metin İncelemesi Aşamaları, Terimleri ve Bunlardan Biri: Metin Tahlili. Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları (2/3), s. 407-417.

MENGİ, Mine (2016). Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara: Akçağ Yay.

MUALLİM, Naci (1891). Lügat-ı Nâcî. İstanbul Şemseddin Sâmî. (2004). Kâmûs-ı Türkî. İstanbul: Çağrı Yay.

MÜSLİM, B. 33:İbn Mace, Zühd, 9.

PALA, İskender (2004). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, İstanbul: Kapı Yay.

Prof. AKYÜZ, Kenan. Dr. YÜKSEL, Sedit. Dr. CUNBUR, Müjgan. BEKEN, Süheyl (1958). Mevzû sât-ı Aliyyü’l-Kānî Tercümesi.

BEKEN, Süheyl(1958). Fuzûlî Türkçe Divan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

ŞENTÜRK, Atilla. ve KARTAL. Ahmet (2016). Eski Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Dergah Yay.

TARLAN, N. Ali (2017). Fuzûlî Divânı Şerhi, Ankara: Akçağ

TİKER, Savaş (2003). Necmî Dîvân’ı Metin İnceleme Yüksek lisans Tezi.

TİRMİZİ, M. b. İ. (1987). el-Câmiu's-Sahîh. thk. Kemâl Yûsuf el-Hût, I-V. Beyrut.

ÜNVER, İsmail (1993). Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, Türkoloji Dergisi, C.11, S, 1: s. 51-90.

YILMAZ, Mehmet (2013). Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük) İstanbul.

Elektronik Kaynaklar

Türk Dili ve Edebiyatı. <https://www.turkedebiyati.org/rasih-ahmet-kimdir-hayati-edebi-kisiligi-eserleri/> 15.05.2021

Kubbealtı Lugatı. <http://lugatim.com/> 9.01.2021

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. <http://www.kamus.yek.gov.tr/> 9.01.2021

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mecit-gafuri/> 15.05.2021

Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakikat#2-tasavvuf> 22.06.2021

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/necmi-mehmed-necmeddin>. 22.06.2021

۱۵۶
 تیدی بکا اول شوخ ستمکار دل زار وفا سیاق انک جاسی حق انک
 بر قولی حضرت مولا انک اول پنجہ طلسمہ بر آئینہ کجہ دکنوز آئینہ فریاد ایدرک منی
 دریاد ایدرک قلمی بنی دہ طقت نہ دیم نہ کیوں م نہ قیلام آہ ایدم رازیم
 تو توشہ چنخ دنی خاکیلہ کیل اولہ

ولہ

سویلہ اول دلدار کہ بکا ایمہ سین جور و جہا یوقسہ برآہ ایدم قبہ افلاکی
 سیماہ ایدم قیلو چرخ کبود دور نئے ایتما م این فر منزل مقصودہ کیوں مز
 قویار اولہ من قیامت قور دلو محشر کبر جمع اولور اسل و غا طو تم دستبن
 حضرت حقہ کیوں رم نیہ ارجا این رم چقارہ و رخ عشقن جنت انصافہ
 بر آتہ رحم این سین حاملہ سن و صفتک عرض این سین بن بیچارہ مسکنہ
 اودم ایشم وصلت دلدار کا بو غملو کو کل شادینہ خدان اولہ

ولہ

ای قاشی کمان غمہ سی ادق کوزلری شہلا سا چلار بر پھلی بلار دینہ خورشید
 دیر لیم ماد اولور اکادہ قول بویکا سرد و چار بن اولور اورڈ سکے سندہ کہ دار
 وای اکریکا لوبن با غلہ رفتار این سن نازیلہ گفتار این سن خم اولور سرد
 سی لال اولور بیل شیدانہ دیم نہ قیلام تیک بنجا دارہ و لہمدن بتومدن
 ندرای دوست بوکا چارہ کرم ایمہ بیان ایت ایشیم اول طوطی سوزدن

اوز مانجه برج عشقن باش گونوز خدا ترک بیک ایله رک عشقه ایتم اتدا
 یم عشقن عرفه اولد بوجوم زورقی یز قیدیم نیجه حکمت ترک قیوم مسا
 صافه که بیوود و در بوکر شک شاکشی رقص یز یورجیح عالم عشق ایش مبتلا
 من عرف ایزر عاقلی عارفین پاره لفسه بوجوم عشقن اولماز با
 سر حق یز ایزر عارف اولان هر زورده برابر شیا و خیز نیجه اسرار خدا
 یاتکه یا ندردی و جوم عشق اودی دوقلیم شمع عشقه ایتم جنم ندا
 موتو قبل ان تموتو سیرنی عارف اولوب
 بخمیا هر بر سوزک عشقه ایله اتدا

عزم ایندیشو با غه داله و حیران دلور
نشئه نور بار علمیه دما غک لذتی

قنقی علمیکه او تورسون سیغنی ضایع ایلمه
کیم صلده ایله دائم اشتغال کثرتی

میوه ستر شجاره بکزر علم و عرفان بی عمل
بیدوش بی بار اولان اولمازا اغا حکمتی

علم و عرفان ایکی قسمه تقسیمه رای عزیز
عقلیه ثقیله در تحصیل یکن قیل سرعتی

علم حکمت تحصیل ایدوب صانغک ضغنی یں
نه نی انتاج ایشدر بیا فکله حکمت قدرتی

علم حکمت خفیه ریخه اسرار خدا
سرخ عارف اولور یلین البت حکمتی

حکم حتی اکیوب کیم شیر عده ایدو عمل
حشر و نشر اونجه کوزم حکیمه سن جمتی

تحصیل علم ایدو کجه پادشاه قیل دعا
مستجاب بر طالب علمک دعای رقتی

نجیبال قالدو رب سندی ایله درود

محبت بزمه کیدم که کوردم جمع اولوب عشاق

صالوب اوصافک اوز یایه چکر لر هر طرفدن بو

نکست تیه زجاج دل ولسه التیام بولماز

صقین ترک ابدن خانمیت خدو ربو

یا نارسم باندسم کیم آتش شقه اینخراول

تمکارم نیه جور و بخاسین ارتزهر سو

خبر آدم صبارن حال طابانی سوال یتیم

اولومش ذکر ایدیش نام دلارک همان مهر

وجودم ناله طوندی آتش سبزی نثاریدن

مکرافونیه نوران ایدیش کوهلمی جادو

خیال غاصد نجبی یاراش دفر عشقی

لن شرم ویرینچون نمانه خوکو

حرف الهاء

ابرک چکوب تیغنی سینه اوردی یاره

بو یاره طسیم اولماز می چچی چاره

زلفک دوتجه رویک یوز ویرمه اول یقبه

نوری اولور می ماهک برامیه ستاره

دم چنجه قبه کردنی کم ایسور صیت ویش خرن اوز نخت شادم کبی
 خاف اوله سینه کے سورج سورج آینه خیزه خونیز عشقم چشم ملادم کبی
 منور در طوغر موری یای دس ابروری شمشیر شامی یا میمونی خوندادم کبی
 هر ملاک ارا دم کز دم یویرم بومادم رسوی ایش کوردم نوم بومادم کبی
 سوینور دلدرد شیدی قیس دشنم نیم
 شتر آیش نغمیا هر شعر نورادم کبی

سینه یارک خیالی بر خیال ایدر بنی انجه انجه صان قلم پیغ مال ایدر بنی
 کوه قاف اوله دخی تیز تحمل حاصل سدر کم بوبار هر کبے مجال ایدر بنی
 روزن کن کو تر و بی ایدر یک شوره اختارم الوردن خسته حال ایدر بنی
 زلفک ای محروم غنمه صفه خیارنه عقلم الوب عالم ایچه پایمال ایدر بنی
 وصله کامیابیت یو قسه نغمی ایدر
 قیس دشن صحرایم انتقال ایدر بنی

جای جاناندر بویر ربابه غنم قنی شاه خوبان منزلیدر شاه خوبان غنم قنی
 مثل مجنون کوه صحرانی طولا شیم یایون هر طرف قدیم طبیب چشم ستانم قنی
 صف صفت فوج بن جوده یار کوکب کبی شاه خوبان غنم قنی شمع شبستانم قنی
 دلفکارم در مندم بی وراقان اغدم قرة عینم قانی درده در مانم قنی
 باز دل بر طریقه قید سخن سبزه غار مجلس اوطی دشن پر داز نغمه غنم قنی

جزر میله جهانی ایشد پرایار

اختلافات زمانه کج نظرله باقیم
هر برشیا ایچه مخفی نی وضع کردار

چار ارکانله ویش عالمه حسن نظام

دین اسلامی یزن ایش ضامن چار یار

مألوف ایکن کرم و سیرده تمم ضیق جان

تشریف ماه بر بعدن اولدیکیم نشئه دار

روی ارضی ظلم اید بر باد قیامت ایش شت

تیزترین دایله کیم خسر شاه بهار

چقده خواور افندن صا ویدر نیت عالمه

تحوّل دلری حال کردون یس ایکن اولدیکیم

کل ورقی اوزرد تخریر ایدری ومانی

کشتن ملکنه رسالیکه شاه هزار

قلمدی روی زمین غصه و غمدن اثر

کیم چین سیرینه چقیدی سوبو خود و کبار

منحرف کن عاشقک دلری نزاج مستقیم

ایتدی خواور سنک ب مقدر لعل ابدار